

R. P. F.

IOANNIS DVNS
SCOTI,
DOCTORIS SVBTILIS,
ORDINIS MINORVM,
QVÆSTIONES
IN LIB. IV. SENTENTIARVM,

*Nunc denuò recognita, Annotationibus marginalibus, Doctorumque celebriorum
ante quamlibet Quæstionem citationibus exornata, & Scholijs
per textum insertis illustrata.*

CVM COMMENTARIO R. P. F. ANTONII HIQVÆI
Hiberni, eiusdem Ordinis S. Theologiæ Lectoris emeriti.

TOMVS NONVS.

LUGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND.

M. DC. XXXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

I N D E X

Distinctionum & Questionum, quæ hoc Tomo continentur.

DISTINCTIO XIV.

Quest. 1. **V**TRUM pœnitentia necessariò requiratur ad deletionem peccati mortalis post Baptismum commissi? pag. 5

2. Vtrum actus pœnitendi requisitus ad deletionem peccati mortalis sit actus aliquis virtutis? 29
3. Vtrum pœnitentia virtus sit tantùm vnus, pœnæ infligtiua? 72
4. Vtrum per Sacramentum Pœnitentiæ deleatur culpa? 81

DISTINCTIO XV.

Quest. 1. Vtrum cuiuslibet peccato actuali mortali correspondeat satisfactio propria? 103

2. Vtrum qui iniuste abstulit, vel detinet rem alienam, teneatur illam restituere, ita quòd non possit verè pœnitere absque tali restitutione? 149
3. Vtrum damnificans alium in bonis personæ, scilicet corporis, vel animæ, teneatur restituere, ad hoc quòd possit verè pœnitere? 210
4. Vtrum damnificans aliquem in bono famæ, teneatur ad restitutionem, ita quòd pœnitere verè non possit, nisi famam restituat? 229

DISTINCTIO XVI.

Quest. 1. Vtrum ista tria, contritio, confessio, & satisfactio sint partes pœnitentiæ? 244

2. Vtrum remissio, vel expulsio culpæ, & infusio gratiæ sit vna simpliciter mutatio? 251

DISTINCTIO XVII.

Quest. vnic. Vtrum necessarium sit ad salutem peccatori confiteri sua peccata omnia suo Sacerdoti? 296

DISTINCTIO XVIII.

Quest. vnic. An potestas clauium tantummodò se extendat ad pœnam temporalem? 352

Scoti oper. Tom. IX.

DISTINCTIO XIX.

Quest. vnic. Vtrum cuiuslibet Sacerdoti in susceptione Ordinis Sacerdotij conferantur clauis Regni cælorum? 356

DISTINCTIO XX.

Quest. vnic. Vtrum pœnitentia in extremis valeat ad salutem? 402

DISTINCTIO XXI.

Quest. 1. Vtrum post hanc vitam possit aliquod peccatum dimitti? 409

2. Vtrum confessor in quocumque casu teneatur celare peccatum sibi in confessione detectum? 430

DISTINCTIO XXII.

Quest. vnic. Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa in recidiuante redeant eadem numero? 451

DISTINCTIO XXIII.

Quest. vnic. Vtrum extrema Vnctio sit Sacramentum nouæ legis? 488

DISTINCTIO XXIV.

Quest. vnic. Vtrum in Ecclesia sint septem Ordines eo modo, quo Ordo, vel ordinatio ponitur Sacramentum? 514

DISTINCTIO XXV.

Quest. 1. Vtrum pœna Canonica impediatur à susceptione, & collatione Ordinû? 552

2. An sexus muliebris, aut ætas puerilis impediatur susceptionem Ordinum? 568

DISTINCTIO XXVI.

Quest. vnic. Vtrum matrimonium fuerit immediate institutum à Deo? 574

DISTINCTIO XXVII.

Quest. 1. Vtrum conuenienter dicatur matrimonium viri, mulierisque coniunctio maritalis, inter legitimas personas vitam insolubilem reddens? 606

2. Vtrum consensus expressus per verba sit causa sufficiens matrimonij? 607

DISTINCTIO XXVIII.

Quest. vnic. Vtrum solus consensus de præfenti expressus verbis causet matrimonium? 610

† 2 DISTIN

illa limitatio, ampliatio, forma, solemnitas ex-
pediat, quæ lege naturali non præscribuntur,
aut etiam lege diuina: in hoc autem iudicio
secreto congruit omnia fuisse præscripta
ex diuina institutione, ac proinde ad certam
formam absoluendi reum ligari Ministrum, per
quam certius constat pœnitenti se manere ab-
solutum, & hæc forma est verbalis, vt patet
ex dictis.

22
Ad secundum, negatur maior, & paritas inter
confessionem & absolutionem, quantum
ad propositum casum: quia confessio requiritur
ad informationem Iudicis, & regulariter
quidem verbalis; in casu autem æquiuale-
ns prout status peccatoris permittit. Hanc
interpretationem diuinæ institutionis habemus
ex Canonibus, & praxi Ecclesiæ, vt suo loco
mox videbitur: non ita verò extendendi
similem modum ad absolutionem. Secundò, est
& alia congruentia, quia confessio se habet
ex parte materiæ, quæ non necessàriò requirit
tantam in significando limitationem, sicut
& forma Sacramenti. Tertio, casus ille pœ-
nitentis quoad confessionem per signa æqui-
ualentia, est ordinarius, & frequenter currens:
vnde congruebat diuinæ bonitati, & fini in-
stitutionis huius Sacramenti talem compre-
hendere, non ita casum de Sacerdote muto,
qui est magis speculatiuus, quàm practicus.
Vnde sumi potest argumentum ad oppositum:
quia si pœnitens formare potest verba hic, &
nunc, & informare in specie confessarium,
tenetur confiteri verbaliter, & integrè, seclu-
so alio impedimento, quod frequenter acci-
dere potest: sed ex parte Sacerdotis, quantum
ad ministerium Sacramenti per formam ver-
balem, nullum est regulare impedimentum: ergo
tenetur.

23
Ad tertium, quantumuis regulæ generales non
comprehendunt casus particulares quandoque:
tamen non patiuntur etiam exceptionem, nisi
subsit fundamentum excipiendi: quod in pro-
posito non suppetit, neque ex natura actus
iudicialis, neque ex interpretatione, aut vsu
Ecclesiæ; neque ex necessitate aliqua institu-
tionis quæ comprehendi debuit: non enim
omnis solemnitas lege humana inducta ad
actum iudicalem trahi potest ad hoc Sacra-
mentum: sed illa sola, quæ requiritur essen-
tialiter ad actum iudicalem in genere, & quod
sit potestas, & scientia in iudice, quod sit
reus, & informatio, seu accusatio præuia ad
sententiam; quod sit etiam dolor de peccato,
quæ poena præscripta est, & ordinata pro con-
grua satisfactione à principali iudice, & le-
gislatore independentè à voluntate commis-
sarij, aut delegati inferioris, de qua cognoscere
tantum potest, tanquam de cautione lege præ-
mittenda ad reconciliationem dandam, & sol-
uendum reum.

Accedit præterea hoc iudicium esse sacra-
mentale, in quo debet saluari communis mo-
dus institutionis Sacramenti nouæ legis in
forma verbali, cui non derogat quòd sit in
forma iudiciali institutum. Neque valet instan-
tia de matrimonio, quod contrahi potest sine
verbis per sola signa æquivalentia, & expri-
mentia consensum mutuum, verbis gratiâ, in-
ter mutos: quia matrimonium primum insti-
tutum est in forma contractus legitimi, ad
Scoti oper. Tom. IX.

quem talis modus contrahendi sufficit, cui non
derogat quòd fuerit eleuatus ad naturam Sa-
cramenti. Deinde iniri potuit, & potest in-
ter mutos, vt dixi, qui nequeant formare ver-
ba; cùm institutum sit ad propagationem natu-
ræ, & generandos filios legitime: ideòque
comprehendit omnes ex natura sua capaces
contractus; & obligationis mutue, quæ sit
per ipsos contrahentes, ideòque non expe-
diebat restringi ad verba: non ita pœni-
tentia.

Ex quibus patet oppositam sententiam in
praxi saltem non esse tolerabilem: sed quid?
esset condemnandus, qui ad Sacerdotem mu-
tum recurreret in eo casu, cuique confiteretur?
Responderetur non esse condemnandum si cau-
sa confusionis sui, instructionis, & reueren-
tiæ potestatis, quam is habet absoluendi, licet
sit ligata ex defectu, id faciat, & ad excitan-
dam in se maiorem confusionem de pecca-
tis commissis, ac dolorem: quamuis pitem ad
effectum absolutionis, & sacramentalis con-
fessionis recursum esse nullum: aut certè val-
dè dubium. Caterùm, quia graues Theologi
docent contrarium, in eo casu iudicarem ten-
tandum esse quod fieri posset. Cetera com-
mittenda diuinæ misericordiæ: quia in cau-
sa salutis præstare expedit, quiddam fieri po-
test, & quamuis regulariter absolutio per signa
non valet: tamen in eo casu præsumendum
est de diuina misericordia: quæ facienti quod
in se est, inclinatur: ita tamen approbandus
esset talis recursus, vt etiam peccator con-
etur, quantum potest, habere contritionem per-
fectam: quia medium certum pro incerta non
est deserendum in vltima necessitate salutis.
Sæpè etiam Theologi in similibus quoad ne-
cessitatem Baptismi, consulunt faciendum quòd
pro opportunitate, & necessitate baptizari fi-
eri potest, cetera committendo diuinæ miseri-
cordiæ: vt patet in casu de infante moribun-
do in partu, quando aliqua pars principalis
eius non apparet, baptizandam docent il-
lam, quæ apparet qualiscumque sit: ita in iis
quæ sunt salutis, secluso periculo erroris, etiam
media incerta applicanda sunt diuinam miseri-
cordiam sollicitando, non derelinquenda. Sæ-
pissimè enim fides obtinet, quod aliàs facul-
tati subtrahitur, & Deus supra regulas ordi-
narias subuenit indigentibus. Caterùm con-
fessio ex integro iteanda esset habitâ copiâ
alterius.

Sed quid, an ex illa confessione facta muto
oriretur sigillum? Responderetur affirmatiuè:
quamuis enim absolutio data fortè non esset
valida: tamen non ex absolutione oritur sigil-
lum, sed ex ipsa confessione facta, maxi-
mè ministro habenti potestatem, & qui co-
gnouit de causa, & ex impedimento tantum,
nequit formare sententiam: vnde non in hoc
sensu negauit supra confessionem hanc esse sa-
cramentalem? Sed quia non informaretur for-
ma debita: confessio namque facta Sacer-
doti etiam non habenti potestatem, vel non
valenti absoluere, perinde inducit obligatio-
nem sigilli.

e Sufficit quòd exprimaturs actus sententiæ ab-
soluentis, &c. Quidam apud S. Thom. opusc. 22.
cap. 1. dicunt sufficere deprecatiuam formam,
neque multum abhorre D. Bonau. ab ea sen-
tentia

Ad secundum.
Disparitas
inter confes-
sionem, & ver-
ba.

Confessio per
signa valet.

Casus ordi-
narius lege
comprehendi-
tur.

Ad tertium.

Requisita ad
iudicium pœ-
nitentiale.

Excluditur
instantia de
matrimonio.

24

Recursus ad
Sacerdotem
mutum lici-
tus.

In necessitate
salutis dubia
etiam reme-
dia non sunt
contemnenda.

25

Ex confes-
sione facta mu-
to oritur si-
gillum.

26

rentia in d. 18. 1. p. d. art. 2. q. 1. Alensem 4. p. q. 2. 1. membr. 1. cenfet Valquez. S. Thomas autem q. 84. artic. 3. ad 1. & 2. dicit debere esse indicatiam, non deprecatiam.

Prima conclusio.
Deprecatiuus
modus non
sufficit.

Prima conclusio. Modus deprecatiuus non sufficit ad hoc Sacramentum: probatur, quia si modus deprecatiuus sufficeret, iam sufficiens forma essent preces, quas præmittit Sacerdos ante absolutionem, *Miserere tui, &c.* Trident. autem *sess. 14. cap. 3.* definit absolutionem consistere in illis Ministri verbis, *Absoluo te, &c.* præferas autem preces non spectare ad essentiam formæ: ergo, &c. Obijcies, in Sacramento extremæ Vnctionis data est potestas remittendi peccata, cuius forma perficitur per modum deprecatiuum: ergo simile in proposito. Item, Apostoli habebant potestatem sanandi infirmos, & faciendi miracula, quæ aliquando deprecatiuè, aliquando per modum imperij utebantur, vt Act. 3. *Surge, & ambula.* Respondent ad hoc quidam Thomistæ, in Sacramentis fuisse collatam potestatem Physicam, non ita Apostolis ad sanandum: sed hoc nihil est, quia non soluit argumentum de extrema Vnctione, quod est Sacramentum: neque doctrina illa vera est. Respondetur ergo traditionem Ecclesiæ sufficere ad interpretandam institutionem Christi: talis autem est efficacia, & forma signi practici sacramentalis, qualem Christus instituit; quia neque Ecclesia errare potest, neque Sacramentorum substantiam mutare, vt supponit Trident. *sess. 21. cap. 2.* & definit omnia à Christo instituta *sess. 7. can. 1.* de Sacramentis in genere: & simpliciter est de fide: quia iuxta Paulum, *Fundamentum aliud nemo ponere potest, &c.* quod sicut de fide ita de Sacramentis intelligendum est, quibus Christus merita suæ passionis applicuit.

27
Secunda conclusio.
Forma debet
exprimere potestatem iudicariam.

Secundò probatur ex præmissis: hoc Sacramentum est per modum iudicij, & tribunalis, quod exerceri debet per potestatem iudicariam concessam Ministris, quæ supponit necessaria ad actum iudicalem, vt accusationem, & informationem rei, ac cognitionem integram causæ, in qua Sacerdos est arbiter inter Deum & peccatorem: & idè definit Concilium absolutionem debere esse actum iudicalem, id est, per modum sententiæ datæ: sed hoc repugnat fieri in forma deprecatiua, quæ non est manifestatio potestatis iudicariæ deprecantis, sed postulatio & supplicatio: ergo, &c.

Ad confirmationem facit, quòd in Ministro huius Sacramenti debeat esse iurisdictio ordinata, vel delegata quoad reum, vt definiunt Florent. & Trident. vnde sicut non omnis potestas conficiendi Sacramentum, aut conferendi effectum eius est iudicaria, idè non necessariò exerceri debet vniformiter, aut vna in forma alterius.

28
Secunda conclusio.
Non requiritur
ut sit indicatiam.

Secunda conclusio. non est de necessitate huius formæ, vt sit indicatiua: sed sufficit quicumque modus exprimentis actum iudicalem, & exercitium potestatis remittendi peccata auctoritatiuè: ita Doctor in litera, quem sequitur Gabriel q. 2. art. 1. no. 1. Rosella, verb. *Absolutio.* Valquez 3. part. quæst. 84. art. 3. dub. 3. Reprehendunt hanc sententiam, Sotus d. 14. art. 3. q. 1. Caicetan. in *Dinam Thomam*: sed nihil proferunt responsione dignum: nam quòd Tridentin. &

Florent. definiant formam consistere in illis verbis, *Ego te absoluo, &c.* id intelligendum est quantum ad sufficientiam, non autem indiuisibilitatem: tanquam si æquiualens non sufficeret, vt remittantur tibi peccata, &c. *absolueris, impendo tibi Sacramentum absolutionis*, quas oronas ipsi aduersarij admittunt æquiuales: quare ergo à simili alia formæ non essent æquiuales, quæ sufficiunt ad actum iudicalem exprimentum, & perficiendum, prout à iudice in reum fertur sententia, vt, *inbeo te absolutum, &c. do tibi reconciliationem, places te esse absolutum, vado liber, & in pace; dimittantur tibi peccata.*

Probatur itaque conclusio ex dictis: quia nequè ex doctrina tradita de hoc Sacramentum, nequè aliunde colligi potest quidquam ad ipsum requiri, nisi quod sufficit ad actum iudicalem, & formam iudicij in foro secreto; vnde iestè Doctor loco citato, asserit doctrinam de Sacramento penitentiae subordinari doctrinæ de iudiciis, & sententiis: & Tridentinum argumèto petito ex eadem doctrina probat differentiam Baptismi, & Penitentiae, necessitatem confessionis, formamque absolutionis esse actum iudicalem. Quòd verò peratur retractatio peccati, seu dispositio in reo, non variat formam iudicij: quia talis requiritur in genere ad remissionem peccati personalis, etiam in Baptismo, & in aliis Sacramentis, quæ per accidens faciunt de attrito contritum: vel quando etiam extra Sacramentum sic remissio per charitatem, aut contritionem perfectam: iuxta illud Zachariæ 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos;* & declarat Trident. *sess. 6. cap. 5.* exordium iustificationis esse ab ea uocatione, qua peccatores nullis eorum existentibus meritis ad conuertendum se vocantur: quod vniuersaliter verum est sine penitentia, siue in alio Sacramento, siue extra omne Sacramentum: sicut iustificatio: talis ergo uocatio, seu preparatio, non est speciale quid sacramento penitentiae proprium: vnde idem Trident. *sess. 14. cap. 1.* dicit penitentiam ad impetrandam peccatorum veniam fuisse quouis tempore necessariam: reliqua autem, quæ includuntur, spectant ad tribunal penitentiae tanquam omnino propria.

Hinc ergo sic argumentor: argumentum à forma iudicij sumptum valet in foro penitentiae, vel non? si primum: ergo modus exercendi formam iudicalem verbis expressus, quicumque sufficit. Patet consequentia, quia per illum exercetur sufficienter potestas iudicaria in quantum requiritur ex parte iudicis, ex parte Ecclesiæ, ex parte rei: ex parte iudicis, quia sufficienter exprimitur sententia, & voluntas definitiua eius per talem formam: ex parte rei, quia ligatur, vel absoluitur sufficienter: ex parte Ecclesiæ, quia aliud non postulat: vnde qui dicunt hanc formam non esse declaratiuam, vel Sacerdotes Evangelicos non declarare, sed iudicare ligatum, vel absolutum reum, non videntur rationabiliter repugnare prædictæ conclusioni. Si autem dicatur alterum, quod superius assumptum est; nempe non valere argumentum à forma iudicij sumptum in hoc foro, condemnat huc processum doctrinalem Tridentinum, tam de absolutione, quam de confessione, Ministro, & satisfactione: ipsi ergo incumbit ostendendum ex qua ratione peculiari

29
Probatio conclusio.

30

peculiari huius Sacramenti repugnet proposito conclusio institutioni Christi.

31 *F Communiter tamen ista verba sunt apud: Ego te absolvo: quæcumque alia præmittantur, v. l. consequuntur, &c.*

Forma sufficienti.
Sententia Paludani, de verbis essentialibus formæ.

Hic tradit formam, quæ est in usu Ecclesiæ Latinæ, indicans periculi formam essentialiter in illis: *Ego te absolvo.* Paludanus in 4. d. 12. quæst. 3. docet illa verba à peccatis esse de essentiali formæ: & probati potest ex Florentino: dum enim assignat formam huius Sacramenti, dicit; *Ego te absolvo, & cætera, esse formam: cum ergo addatur, & cætera, infinuatur sequentia: quoad aliqua saltem, esse de essentiali formæ.* Idem habet Trident. sess. 14. cap. 3. Durandus in 4. d. 12. dicit debere exprimi in forma antè, vel post authoritas principalis absoluentis, per invocationem Trinitatis, sicut in Baptismo; in Baptismo autem id pertinet ad essentialiam formæ: ergo & in penitentia à paritate.

Sententia Durandi.

Tertis sententia.

Tertio, quidam apud Vasquez dicunt dicta verba à peccatis spectare ad substantiam tantum, non verò ad essentialiam formæ. Ratio est, quia per talia determinatur sensus essentialis formæ: qui immutari potest à Ministro per additionem alicuius particulæ repugnantis: ipse autem Vasquez asserit dub. 4. quando eiusmodi verba adduntur, esse de essentiali formæ: quando autem subtrahuntur, manere formam sufficientem.

Sententia Vasquez.

32

Sententia Doctoris probantis.

Conclusio Doctoris tenenda, ad veritatem huius formæ sufficienti illa verba, *te absolvo, &c.* quam tenet Vasquez, Sylvest. Caiet. verb. *Absolvo* in Summa. Sol. loco citato in precedenti quæstione d. 14. quæst. 1. art. 3. Ratio patet ex precedentibus. Sufficiunt verba ad hanc formam, quæ faciunt ad actum iudicalem, seu ipsum expriment; talia sunt præfata: ergo, &c. Dices absolute simpliciter his verbis, *Absolvo te*, prolatam esse indifferentem quoad materiam: quia non determinat hoc, aut illud vinculum, à quo cum proprietate absolvi possit: ergo ut significet sacramentalem, oportet alia addere.

Responsio.

Impugnatio.

Contra, absolute, aut verba eam exprimentia, ex natura materiæ subiectæ habent sufficientem determinationem: nam referenda sunt præcisè ad actus penitentis, quibus se accusat de peccatis, petens eorum remissionem, & in quæ habet Minister potestatem. Dices, quid si quis ab Episcopo, verbi gratiâ, petat remissionem peccatorum, & simul alterius vinculi, tunc verba illa, *Absolvo te, &c.* non magis significant unum, quàm aliud? Respondetur verba illa ex natura fori, in quo proferuntur, intelligenda esse secundum materiam illi foro subiectam, ut dictum est.

Replica.

Solutio.

33

Responsio ad argumenta opposita sententia.

Ad rationes in oppositum. Ad primam responderetur, Concilia expressisse formam quoad essentialia, particulam & cætera infinuare reliqua verba, quæ ex usu, & consuetudine Ecclesiæ maioris expressionis gratiâ adduntur; verbum enim *absolvo* sufficienter exprimit personam iudicis, potestatem eius, materiam circa quam, te personam rei: à peccatis ergo additur maioris expressionis gratiâ, sicut & invocatio Trinitatis, quæ non est necessaria, ut communiter tenetur: quia non est requisitum ad actum iudicalem, ut quis exprimat causam, à qua participat authoritatem iudex, siue à se, siue ab alio in ipsa sententia lata. Aliud est

Sæci oper. Tom. IX.

de Baptismo, in quo profitemur fidem Trinitatis, & hac ratione vocatur à Patribus Sacramentum fidei.

Ad tertium similiter, si quid valeret, concluderet nulla verba, quæ transferri possunt ex adiectione in alium sensum, neque illa ipsa præscripta terminare formam: quia addi possunt ex intentione Ministri, verbi gratiâ, à peccatis futuris, & eiusmodi.

Ad tertiam rationem.

Ultimò tandem, neque sententia Vasquez cohæret: quia tanquam superfluum, rescindimus ab essentiali, omne illud, sine quo potest stare: neque refert quòd particula à peccatis, nihil extraneum addat formæ, quoad significatum, quia extraneum est quoad necessitatem: sicut in consecratione calicis verba, quæ sequuntur hanc formam, *Hic est enim calix sanguinis mei, &c.* quamvis determinent eundem sanguinem, superflua sunt: neque spectant ad formam, ut communis tenet: si ergo formalis expressio peccatorum, seu materiæ penitentia non requiritur in forma, superflua erit. Simile exemplum adhiberi possit in forma corporis: *Hoc est corpus meum, &c. quod pro vobis tradetur, quod traxi ex virgine, quod in cruce futurum est, &c.* quamvis enim verba non distrahunt formam à proprio sensu, superflua sunt.

34 *Sententia Vasquez.*

Potes, an possit absolutio dari sub conditione? Ratio dubitandi, quia Sacerdos possit dubitare de aliquibus per se necessariis ad Sacramentum, ut de dispositione rei, de proposito emendationis, si habet usum rationis, si soluerit debita, &c. ergo potest sub conditione horum, aut alicuius dare absoluteionem. Patet consequentia: quia neque hoc est contra specialem finem, aut institutionem huius Sacramenti, & aliquando Baptismus sub conditione datur. Deinde, quæcumque dictorum absolute cognosceret, possit, & deberet negare simpliciter absoluteionem: ergo sub dubio debet conditionem adhibere, vel potest.

35 *De dubio de absoluteione sub conditione.*

Dico primò, si conditio est de præsentis, aut præterito subsistens, non tollit efficaciam formæ. ita communiter auctores Caietan. in Summa. Rosella, verb. *Absolutio*. Armilla, Henricus quodlib. 1. quæst. 30. & 31. Vasquez artic. 3. dub. 5. Si autem non subsistat, tollit efficaciam formæ. Ratio est, quia talis conditio non suspendit actum, ad quem voluntas absoluendi, & dispositio ex parte rei necessaria, concurrunt, nisi in quantum ab ea dependet intentio absoluentis conditionata: sed positâ veritate conditionis talis intentio absoluta est, & efficax: ergo.

Conditio de præsentis, & præterito subsistens non irritat.

Ratio.

Dico secundo, conditio de futuro suspendit effectum Sacramenti: ita communiter præfati. Rationem eius variè assignant: sed hæc præcipua videtur, nempe dependentia Sacramenti ab intentione ministri, ut definit Trident. & Florent. quæ intentio debet ipsum constitutere, ut causam ministerialem sufficienter applicatam ad actionem sacramentalem: ac debet esse simpliciter absoluta, vel si dependens à conditione, sit absoluta, quando perficitur, seu adimpletur conditio: ergo, &c. Sed conditio de futuro non adimpletur de præsentis, neque pro tempore adimpletæ conditionis adest materia, & forma Sacramenti, aut ipse minister, aut reus necessariò: ergo neque tunc potest dari effectus Sacramenti.

36

Aduertendum est aliud esse absolutionem pendere à conditione futura, donec euenerit, & aliud esse dependere à veritate eius: quia hæc potest esse pro præfenti, verbi gratia, *iudicium, aut Antichristus erit*, nunc est veta; vnde si absolutio dependeat à conditione, suspenditur donec conditio euenerit; vt si dicatur: *Absoluo te, quando Antichristus veniet, aut pro illo tempore, q. 10 erit*, est inualida; sicut & hæc: *Absoluo te, quando solues, & sub conditione vt soluas in re ipsa debitum*. Tamen si dependeat absolutio solum à veritate conditionis, quæ est de præfenti in determinatione certa, & infallibili causarum, valet absolutio; vt si dicatur: *Absoluo te, si Antichristus erit*: quia in hoc casu non dependet à conditione, vt futura est, sed à veritate eius, quæ est ipsi certa, & pro præfenti: debet tamen ipsi esse vera, vt determinatè intendat. Ad rationem dubitandi respondet prima conclusio, neque expedit conditiones de præfenti, & præterito adiacere Sacramento huic, sed potius differenda est absolutio in dubio, nisi incommodum aliquod graue subsit.

37

Petes secundò, Vtrum absolui possit absens, seu per literas, seu viua voce? Paludanus in 4. d. 17. *quest. 2. tener partem affirmatiuam*. Anton. 3. p. tit. 17. c. 12. & 21. asserit in Concilio Basiliensi determinatum fuisse à pluribus Doctoribus per absentem absolui posse. Petrus de Soto lect. 11. de confessione, vbi docet plurimos sui Ordinis eandem sententiam tenere. Ioan. de Medina C. de penitentia tract. 2. *quest. 15. tuetur probabile, & alij, quando aliter non potest adiri Sacerdos. Quam sententiam damnauit Clemens VIII. vt falsam, temerariam, scandalosam, & sub pena excommunicationis prohibuit ne quis eam vt probabilem publicè, aut priuatim amplius doceat.*

38

Conclusio.
Non posse absolui absentem.

Conclusio est negatiua, quam deinceps tradiderunt Doctores. Probat ex illa Decretali, & hac ratione: quia absens nequit cognoscere statum rei sufficienter per literas, qui variari potest, & peccare, post eas scriptas: ergo nequit absolui ab ipso. Deinde inter materiam, & formam Sacramentorum requiritur vt plurimum præfentia: neque argumentum, quod

sumi potest à forma iudicij, hic valet: quia licet in alijs absoluatur absens, hic non ita. Tertio, tandem hoc forum ordinariè est secretum; talis modus ministrandi Sacramentum non est secretus: ergo, &c. Licet enim cum licentia rei liceat quandoque, vt quidam docent, reuelare aliquid huius fori; non tamen hoc licet nisi in casu: & licet absolui possit confitens publicè, tamen non licet, quæ occulta sunt, publicè confiteri: de quo infra dist. 17. agetur.

Petes tertio, quantum ad ritum absoluedi, vtrum requiratur manus impositio? videtur quod sic: quia Patres hoc Sacramentum designant per manus impositionem Sacerdotum, vt Augustinus, & refertur in 1. q. 1. can. *Manus*. Carthag. III. eiusdem meminit cap. 32. & refertur cap. *Presbyter*. Nicenum can. 9. Cyprianus epist. 10. 71. & 74. & Apostoli per manus impositionem dabant Spiritum sanctum, Act. 8. VVitelesus irridet hanc manuum impositionem, vt est apud VValdensem cap. 147.

Conclusio, hæc *ceremonia non est de necessitate huius Sacramenti*: est communis omnium, & patet ex praxi, quia nunc aboleuit illa compositio penè vbique. Fiebat antiquitus, maximè in confessione in atrio Ecclesiæ. Rationes in oppositum demonstrant ritum antiquum conferendi Sacramenti, qui nunc aboleuit: sicut & multi alij similes pro tempore omituntur. Ecclesia autem habet potestatem variandi ritus, vt definit Trident. *sess. 7. can. 13. de Sacram. in genere, & sess. 21. cap. 3.* Fundatur hæc ceremonia in alia veteris legis Leuit. 16. qua Sacerdos confitens peccata populi mittebat manum super capite hirci emisarij, qui fuit symbolum peccatoris penitentis. Significatio autem ceremoniæ in eo consistit, vt significetur potestas ministerialis Sacerdotis ad remittenda peccata; per manum enim designatur operatio.

39
Manus impositio non est de necessitate Sacramenti. Vfus eius antiquus.

Congruit etiam, &c. Ex dictis *quest. 1. & 2.* patet requiri displicentiam peccati in penitente: quod & definiunt Concilia. Idem etiam patet de intentione requisita ex parte Ministri; hæc ergo conclusio textus est de fide, quod vtramque partem.

Significatio eius.

SCHOLIUM.

De facto institutum esse Penitentia Sacramentum. Quod probat ex locis Mat. h. & Ioan. citatis in ratione ad oppositum, quæ etiam ad idem citat Trid. *sess. 14. cap. 6.* Docent etiam PP. Hieron. lib. 1. contra Pelagian. Aug. epist. 180. Chrysof. lib. 3. de Sacerdotio. Ambros. 1. de pen. cap. 7. vide Bellarm. 1. de pen. cap. 10. Item solos Sacerdotes posse hoc Sacramentum dispensare, cap. Firmiter, de sum. Trinit. & Trident. *supr. de quo Ceccius & Bellarm. citati.*

5 Tertio dico, quod hoc factum est. Cuius fundamentum accipitur ex auctoritatibus adductis ad oppositum, & quod à Sacerdote solo possit dispensari, habetur Extrà de summa Trinit. & fide Cathol. cap. firmiter. Et congruum est, vt idem habeat potestatem super corpus Christi verum, & mysticum.

Quia possit nocere, licet dispensatio facta prodesse possit.

Et ex hoc sequitur corollarium, quod nihil pertinens ad Sacramentum Penitentia, potest à laico dispensari, sicut nec confessio Eucharistia, & ideò confessio, quæ est dispositio præuia ad Sacramentum Penitentia, vt dicetur postea, facta laico, nihil valet virtute operis operati. Et adhuc dubium est, an sit in detrimentum salutis, quia illa reuelatio non potest esse confessionalis.

COMMEN

40 Sacramentum institutum à Christo.

Tertio dico, &c. Hoc Sacramentum institutum esse probat ex promissione à Christo facta Matthæi 16. & adimpleta. Ioann. 20. quibus addit ut in re fidei nota, & sine controversia, definitionem Concilij Lateranensis cap. Firmiter.

Hæresi Nouationorum. & aliorum.

Nouatiani antiqui hæretici videntur negare hoc Sacramentum ex Hieronymo *epistola ad Marcellinam*, & Cypriano *libro 2. de penitentia c. 9.* Variant huius temporis hæretici, nam quidam admittunt esse Sacramentum, sed lato modo sumptum: alij non esse distinctum à Baptismo. Videatur Bell. *lib. primo de penitentia cap. 9.* Fidem autem variis calumniis oppugnant, ut videre est apud eundem, in prioribus capitibus. Alij negabant potestatem absoluendi peccata in Ecclesia esse: ut Euchitæ, Massiliani, quos secutus est VVicleph. *apud VValden. lib. 2. cap. 144.* Lutherus etiã negauit efficaciam absolutionis, nisi crederetur à penitente se esse absolutum. siue seruo, siue loco Sacerdos formam proferret. Dependet hic error eius ab alio de iustificatione, quam statuit in sola fide, per quam occultantur peccata, non delentur. Præfatum errorem tribuunt Luthero noster Castro verb. *Absolutio.* Rossensis *art. 10. 11. & 12.* contra eundem eum sequitur Confessio Augustana, & Apologia Melancthonis, ut refert Ruardus *art. 3.* Alij etiam negabant confessionem. de quibus suo loco.

41 Virtus fidei.

Conclusio definitur in Constant. *art. nono.* Trident. & Florent. citatis. Probatum ex definitione sacramenti: quia est signum causans efficaciter gratiam, nam quoddam sit signum sensibile, & Sacramentum, facile admitterent hæretici: quia efficaciam Sacramentorum dicunt consistere in sola excitatione fidei, eiusque rememoratione, quatenus hæc remittit peccata, vel certe occultet, ut dictum est: quod itaque remittat peccata, probatur Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.* Ergo est in Ecclesia auctoritas remittendi peccata: sed hoc exerceri debet per signum aliquod sensibile, per quod innotescat, si dimissa, si retenta sunt peccata: ergo tale erit Sacramentum.

Pœnitentiam remittere peccata.

Responsiones hæreticorum.

Respondent hæretici ex fundamento posito, hanc potestatem non distinctam esse à potestate annunciandi Euangelium, quo citatur fides: sed hoc falsum esse probabitur, quia officium euangelizandi non est officium remittendi peccata, aut retinendi. Alij respondent non aliud esse Sacramentum, quam ipsum Baptisma: nam qui excidit ex nauis, non potest, neque debet aliam tabulam quærere, præter ipsam nauim, Baptisma est prima nauis, quæ semper manet infracta, indelebilis. Sed hoc facile impugnatur ex Paulo ad Hebræos 6. *Impossibile est eos, qui semel illuminati, postea lapsi sunt, renouari ad penitentiam, &c.* Quem locum omnes Patres contra Nouationos intelligunt de renouatione per Baptisma: nam communis Ecclesiæ, & Patrum sententia est, non posse peccata post Baptisma commissa per ipsum denud remitti. Præterea, aliàs se-

Impugnatio.

queretur, si per Baptisma reuocatum in memoriam, ut ipsi fingunt, remitterentur peccata post ipsum commissa, quod Christus non dedisset Apostolis potestatem in peccata baptizatorum retinenda, quia non possunt facere, quin ipsis occurrat in memoriam, si volunt baptizari, aut quin per talem excitationem in se fidem eius ad remissionis peccatorum, aut facere, quin ipsi fuerint baptizati. Præterea Ecclesia, & Patres petunt penitentiam ad remissionem post Baptisma; sed talis excitatione nequit vocari penitentia, aut dolor de peccato. ergo.

Secundo probatur esse in Ministris Ecclesiæ potestatem absoluendi à peccatis ex Patribus: auctore vera & falsa penitentia cap. 10. tom. 4. August. *trakt. 49. in Ioan. c. 11. tom. 8. in Psal. 101. concione 2. in Psal. 122. cap. 5. lib. 50. hom. 50. tom. 10. de doctrina Christiana lib. 1. cap. 27. tom. 3.* Cyrillo Alexand. *lib. 12. in Ioan. cap. 56.* Gregor. *hom. 26. in Euangelia.* Chrysolom. *hom. 85. in Ioan.* Ambrosio *lib. 18. de penitentia cap. 2. & lib. 2. cap. 2.* latè contra Nouationos. Trid. & Florent. *locis citatis.* Videri potest Bellam. & citati. Coecius *lib. 7. tom. 2. & alij.*

42 Auctoritas remittendi peccata probatur ex Patribus.

Obiiciunt hæretici, Baptisma delet peccatum & semper manet: ergo non fuit instituendum aliud Sacramentum remissionis peccati. Respondetur neque antecedens concedi ab ipsis Hæreticis: quia in peccatore non manet secundum essentiam suam, quæ consistit in actu transeunte; neque causat gratiam secundum ipsos, ratione cuius maneret, neque habitum aliquem fidei, aut alterius virtutis, neque characterem: quæ omnia ab ipsis negantur. Respondetur ergo delere Baptisma peccata præterita, non futura, sicut neque alia Sacramenta delent quæ nondum incurta sunt: non manet Baptisma quoad gratiam in peccante, licet maneat quoad characterem, qui non delet peccatum subsequens.

43 Obiectio hæreticorum. Soluitur.

Baptisma non delens peccata post ipsum commissis.

Obiiciunt tertio, eandem potestatem remittendi peccata dedit Christus Apostolis, Ioan. 20. & Marci, ac Matthæi *ult.* sed hic dedit potestatem mediante institutione Baptismi: ergo. Respondetur negando maiorem, ut patet ex contextu, & communi Patrum, & Ecclesiæ definitione.

44 Secundo obiectio. Soluitur.

Obiicies tertio, quia Baptisma Ioannis erat Baptisma penitentia. Similiter Patres Baptisma Christi vocant aliquando penitentia: ergo non differunt. Respondetur negando consequentiam, in primis Baptisma dicitur penitentia: quia ipse præiuit ante Dominum parare vias eius, & prædicans penitentiam; in aqua autem baptizabat, non in Spiritu sancto, iuxta illud: *Ioannes quidem baptizauit aqua, &c.* Baptisma Christi aliquando à Patribus dicitur penitentia, ratione dispositionis prærequisita in adultis, qui mortaliter peccauerunt.

Tertia obiectio.

Soluitur.

Et hoc sequitur corollarium, &c. De hoc infra distinct. 17. agetur, veritas patet ex dictis.

Sententia Magistri, Sacerdotem non tollere culpam per absolutionem. Hanc reiecit Doctor, quia sic poenitentia non esset secunda tabula, contra Patres. Resoluit ergo contritionem perfectam ante realem absolutionem, tollere culpam, si tamen dolor non sit perfectus, seu (ut loquitur Scot.) meritum de congruo remissionis, requiritur realis absolutio, & sic est duplex via salutis pro adultis quoad remissionem peccatorum. Ita Trid. sess. 14. cap. 4. 6. & can. 3. & sess. 13. cap. 7. & P. P. quos citat Bellarm. 2. de pœn. cap. 13. & Coccius sup.

6 **Q**uantum ^b ad tertium articulum videtur esse opinio Magistri distinct. 18. cap. 6. *In soluendis culpis, inquit, & retinendis, ita operatur Sacerdos Evangelicus, & indicat, sicut olim legalis in illis, qui erant contaminati leprâ, quæ peccatum significat: & probatur per illud Hieronymi, quod iam adductum est.*

Sed istud videtur nimis derogare Sacramento Poenitentiae. Nam secundum hoc, per Sacramentum Poenitentiae nunquam deleteretur peccatum, sed necesse esset prius deleri per contritionem, ad hoc, quod dignè susciperetur Sacramentum poenitentiae: quia nullus dignè ostenditur mundus à peccato, nisi prius sit immunis ab eo. Et sequeretur ulterius inconueniens, quod nunquam Sacramentum Poenitentiae posset esse secunda tabula, quia nunquam liberaret naufragum à periculo submersiois,

Opinio A- Dicitur ^d ergo, quod ita Deus requirit dispositionem de congruo, ad hoc, ut peccatori conferat gratiam per Sacramentum: & hoc non, quod alliget potentiam suam Sacramentis, quin tamen sine dispositione illa præuia, & congrua, quæ sufficeret, conferat per Sacramentum gratiam, & hæc est maioris misericordiae, scilicet duplicem viam instituere, per quam iustificetur peccator, quam ipsum ad vnâ viam arctare. Sicut ergo adultus primam gratiam delentem originale potest habere duplici via: vel ex bono motu disponente ad illam de congruo, vel ex susceptione Baptismi ita & in proposito.

7 **H**oc declaratur sic, quia ad primam susceptionem gratiae requiritur aliquis motus meritorius de congruo: ad secundam autem non requiritur, nisi voluntaria susceptio Baptismi, & sine fictione, hoc est, cum intentione suscipiendi quod confert Ecclesia, & sine actu, vel voluntate peccati mortalis: ita quod in primo requiritur aliquod opus intrinsecum aliquo modo acceptum tanquam meritum de congruo: in secundo solum requiritur opus exterius, cum amotione interioris impedimenti.

Non solum ergo attritus per aliquod tempus vsque ad certum instans, in ultimo instanti recipit gratiam delentem peccatum, tanquam per virtutem meriti de congruo, ut declaratum est in solutione præcedente: sed non habens talem actum, qui sufficiat ad meritum de congruo, sed tantum habens voluntatem suscipiendi Sacramentum Ecclesiae, & sine obice peccati mortalis actualiter sibi facto, vel in voluntate inhaerentis, recipit non ex merito, sed ex pacto diuino, effectum istius Sacramenti: ut sic parum attritus, etiam attritione, quæ non habet rationem meriti ad remissionem peccati: vultus tamen recipere Sacramentum Poenitentiae, sicut dispensatur in Ecclesia, & sine obice in voluntate peccati mortalis in actu in ultimo instanti illius prolationis verborum, in quo scilicet est vis Sacramenti istius, recipiat effectum Sacramenti, scilicet gratiam poenitentialem: non quidem ex merito, quia dispositio interior non erat sufficiens per modum meriti: sed ex pacto Dei assistentis Sacramento suo ad effectum illum, ad quem instituit Sacramentum, alioquin non appareret quomodo Sacramentum Poenitentiae esset secunda tabula, si nunquam per ipsum, ut Sacramentum est, posset recuperari secunda gratia amissa, sed tantum per attritionem tanquam per præuiam dispositionem, & per contritionem tanquam per dispositionem completiuam.

8 **S**i quæras, an Poenitentia sit Sacramentum? Respondeo, vis sit in vocabulo, si *An poenitentia sit Sa-* *poenitentia* accipiatur ut in duabus quætionibus præcedentibus, scilicet pro actuali poenitentiae tenentia, secundum quamcunque illarum significationum: vel etiam pro habituali tenentia, quæ est virtus quædam specialis, cuius actus est tenentia actualis. Iuxta primam significationem non est poenitentia Sacramentum: quia non est signum sensibile, sed istis modis posset dici Sacramentum Poenitentiae, intelligendo constructionem transitiuam, non autem intransitiuam, sicut hic, creatura salis, nisi hic æquiuocetur nomen *poenitentia*.

Ad

Ad primum argumentum, concedo iuxta illas auctoritates Psalm. Augustini, & Cassiodori, quod frequenter dimittitur peccatum per aliquem motum * attritionis tanquam per meritum de congruo, ante susceptionem Sacramenti pœnitentiæ: sicut in adulto frequenter dimittitur originale ante susceptionem Baptismi. Nec tamen sequitur quod per Sacramentum non dimittatur, quia si illa alia dimissio quandoque non adfit, ista non deficit: & illa minus requirit, scilicet intentionem suscipiendi Baptismum, siue Sacramentum Pœnitentiæ sine obice contra effectum eius.

Ad secundum dico, quod duplex est confessio, laudis, & fraudis. Confessione laudis nullus dignè confiteretur, nisi prius suscitatus: quia secundum Hieronymum in illa epistola, Cogitis me, Non est speciosa laus in ore peccatoris: sed confessio fraudis accepta est Deo in ore peccatoris, hoc est, eius qui adhuc est peccator, eo modo quo expositum est in prima quæst. istius distinct. peccatum manere post actum; dum tamen non sit peccator in voto, seu actu interiore, vel exteriori.

Concedo ergo quod ante perceptionem dignam Pœnitentiæ, oportet suscitari, vel simpliciter; & tunc per Pœnitentiæ Sacramentum non deletur peccatum, sed gratia, quæ in fuit, augetur: vel suscitari secundum quid, scilicet, ut habeat aliqualem displicentiam de peccatis, & propositum cauendi de cætero, & velit suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, in quo attritio fit contritio, & tunc suscitatur simpliciter per Sacramentum: & quidem est necessarium, ut dicetur distinct. 17. sicut etiam dictum est supra, quod iustificato per Baptismum fluminis, necessarius est Baptismus fluminis.

Cum obiicitur de Lazaro, qui prius fuit suscitatus, quam solutus à vinculis. Respondeo, reus obligatur debito pœnæ æternæ, quo vinculo soluto obligandus est ad pœnam temporalem. Prius autem suscitatur, quam obligatio prima mutetur in secundam: vel, quod verius est, prius suscitatur, quam solvatur à secunda obligatione. Et hoc modo ad Sacerdotes pertinet solvere, non simpliciter, sed pro parte pœnæ, quam possunt relaxare virtute clauium, de qua inferius dicitur: & sic Lazarus viuificatus à Christo, id est, peccator à morte culpæ per gratiam resuscitatus, & solutus à carcere sepulchri, id est, peccator solutus à debito pœnæ inferni, relinquitur discipulis soluendus ab institis, id est, à pœnis temporalibus, in quas commutatur pœna æterna, quas pœnas temporales potest Sacerdos relaxare, vel intendere, clauæ non errante.

Ad 1° vltimum concedo, quod Sacerdos ita dimittit peccatum in Pœnitentia, sicut in Baptismo, & ita absoluit sicut baptizat: quia utrobique simpliciter verum est quod ministrat Sacramentum: effectum autem Sacramenti ministerialiter causat, quia aliquid causat, ad quod secundum dispositionem, seu pactiōnem Dei, regulariter sequitur effectus Sacramenti.

Ad illud Hieronymi respondeo, affirmatiua illa vera est, scilicet, quod sicut Sacerdos legalis ostendebat leprofos mundatos, sic Sacerdos Evangelicus ostendit peccatores iustificatos; sed negatiua, scilicet, quod non aliter Sacerdos Evangelicus se habeat ad leprofos spiritualiter, quam Sacerdos legalis ad leprofos corporaliter, scilicet præcisè ostendendo munditiam hinc inde, falsa est. Et ratio est, quia non dedit Deus in veteri lege aliquam ceremoniam, vel purificationem, cui ministrata à ministro idoneo assistat regulariter ad mundandum lepram corporalem: dedit autem in lege noua aliquod Sacramentum, cui ex pacto regulariter assistit ad mundandum spiritualiter, nisi impediatur obex contrariæ voluntatis.

COMMENTARIUS.

45
Vera sententia Magistri.

Quartum ad tertium articulum, &c. Hic declarat, & impugnat opinionem Magistri infra dist. 18. 1. part. dist. cap. 6. Quem plures alij in hoc sunt sequuti. D. Bonaventura ibidem art. 2. quæst. 1. Gal. dist. 14. quæst. 2. art. 1. Marf. in 4. quæst. 12. art. 2. Ocham quæst. 9. in respons. ad primam quæst. quæ est art. 4. ad primum Scoti, Altfiod. 4. lib. sum. tract. 6. cap. 8. qu. 1. & 2. Alenſis 4. part. sum. q. 21. art. 1. Abulenſis in defensorio 1. part. cap. 6. Hi omnes, quamuis concedant efficaciam aliquam clauibus, in quo distinguuntur ab hæreticis, illam negant respec-

tu culpæ, & pœnæ æternæ, sed tantum respectu pœnæ temporalis, quam laxare, vel retinere possunt Ministri: culpam autem, & pœnam ipsi correspondentem, quæ est æterna, ostendunt remissam, sicut Sacerdotes leuitici non mundabant ipsi lepram, sed supponebant mundatum, ipsi verò ostendebant mundatum, & curatum.

Oppositum huius tenet Doctor in littera, & infra dist. 18. qu. 1. idem docet D. Thomas qu. 84. art. 5. & omnes, qui admittunt cum sola attritione sufficere Sacramentum ad deletionem peccati,

9
Ad arg. 1.
Id est per contritionem perfectam, quia saepe pro eodem sumit contritionem, & attritionem.
Cui attritione tantum imperfecta, ut dictum est num. 7.
Confessio duplex, laudis & fraudis.
Requiri attritionem imperfectam cum absolutione.
Distinct. 4. qu. 7.

10
Dist. 18. & 19.

11
Et intendit Hier. quod neuter propriis viribus mundat, sed quod mundatio virtute Dei fit, & sic non est quod superbiat Sacerdos.

46
Vera sententia de potestate clauium.

Claves ex-
di ad culpam
& poenā a-
ternam.

Baptismus i.
tabula.

Pœnitentia
secunda ta-
bula.

Ratio meta-
phora.

47
Secundaria-
tio.
Responsio im-
pugnatur
Differentia
Sacramentorum
ex fine.

Sanitas spiri-
tualis quid
denotat.

48
Trident.
Sacramenta
causant gra-
tiam, quam
significat.

cati, & est iur de fide, maxime post Tridentinum, & Flouet. Hanc probat Doctor, quia alias, si necessaria esset contritio perfecta anve iustitiam Sacramenti, quæ iustificat à peccatis, sequitur quod peccatum nunquam dimitteretur virtute clauium, & quod pœnitentia non esset secunda post naufragium tabula. Prima enim tabula est Baptismus. i. Petri 3. *Quod & vos similis forme saluos fecit Baptisma*, &c. de quo videri potest Origenes *hom. 2. in 6. Gen. August. lib. 12. contra Faustum cap. 14. 15. 38. & 39. & lib. 19. cap. 12.* Gregorius *hom. 12. in Ezechielem.* Hieronymus *1. contra Iovinianum Epistola 57. & in dialogis contra Luciferianos.* Sic etiam eadem Metaphora Pœnitentia dicta est à Patribus secunda post naufragium tabula, ad quam deperdita iustitia fidelis baptizatus recurrit saluandus: vt Trident. *sess. 6. cap. 14.* adstruit. Tribuitur Hieronymo tanquam primo auctori *dist. 1. de pen. can. 2.* qui delumpus est ex epistola eius ad Demetriadem. Eadem vitur in *Epistola ad Sabiniannum*, & *lib. 2. super Isaiam in cap. 1.* Antiquior tamen Tertullianus eadem vitur in *lib. de pœnitentia.* Proprietas metaphora: facile colligi potest: nam pœnitentia est prima tabula, seu ipsa nauis, qua primum naufragium euitatur, & ideo comparatur arca Noë *1. Petri 3.* Quidam ergo secundum varias naufragantium, & nostrarum passionum proprietates quærunt rationem translationis, seu metaphora: comparantes pœnitentiam scaphæ, qua fracta naui quis saluatur; alij tabula: quæ ex fracta naui decidit. Sed hoc non multum refert, sufficit contra nouatores, pœnitentiam rectè vocari à Patribus secundam tabulam: & metaphora: rationem posse reduci ad ea, quæ Petrus loco citato de Baptismo asserit per comparisonem eius ad arcam, qua saluatus est Noë in diluuiio vniuersali.

Secundò, probatur, seu confirmatur ratio Doctoris ex Florentino, asserente effectum huius Sacramenti esse absolutionem animæ à peccato. Dices intelligi quoad poenam, vel declarandò mundatam animam. Contrà, in superioribus explicans in genere efficaciam Sacramentorum, dicit ea differre à Sacramentis veteris legis: quia causant quod significant: *quorum quinque prima, inquit, ad spirituales vni cuiusque hominis in seipso perfectionem, duo vltima ad totius Ecclesia regimen multiplicationemque ordinata sunt*, &c. Per spirituales autem perfectionem intelligit gratiam: de pœnitentia autem speciatim loquens ait, quod *se per peccatum aegritudinem incurrimus anime, per pœnitentiam spiritualiter sanamur*, &c. Aegritudo autem animæ non est alia, nisi peccatum: ergo sanitas, quam asserit Sacramentum, est absolutio ab eo peccato per gratiam, quam confert. Sicut idem de Baptismo præmisit, per illum spiritualiter hominem renasci: ergo & sanati spiritualiter ex intento Concilij est dare gratiã, qua tollitur peccatum originale, aut actuale post Baptismum commissum virtute Sacramenti. Si datur virtute Sacramenti talis gratia: ergo per Ministerium: ergo mediante absolutione, quæ est forma Sacramenti.

Probat eadem veritas ex Trident. in primis *sess. 7. can. 6. 7. & 8.* definitur per Sacramenta nouæ legis causare gratiam sanctificantem in suscipientibus. Sed causans gratiam tollit peccatum: ergo, & *can. 6.* specialiter damnantur asserentes Sacramenta esse tantum signa externa gratiæ

acceptæ, non eam ipsam conferre: sed si in Sacramento pœnitentiæ monstraret Minister iam absolutum, & non absolueret, absolutio esset signum tantum externum significans gratiam collatam, & non eam conferret, quod videtur damnatum. Sed hanc difficultatem euaderet asserens pœnitentiam causare remissionem peccati mediante contritione, quam supponit absolutio. Sed contrã. Vis præcipua Sacramenti, vt ex Tridentino *suprà citato* constat, est in absolutione; hæc saltem efficacius significat effectum Sacramenti, quam aliud. Præterea, de fide est contritionem imperfectam non sufficere ad sanctificandum hominem, licet sufficienter disponat accedente Sacramento: vt definit Trident. *sess. 14. cap. 4. & can. 5.* ergo tunc absolutio non potest demonstrare absolutum à culpa, aut poena æterna, sed verè absoluit, aut nihil fit. Item *sess. 6. cap. 14.* definit peccantes post Baptismum iustificationem recuperare posse per pœnitentiæ Sacramentum: vbi particula *per* dicit notam causalitatis, & efficaciam, vbi vocat pœnitentiam secundam post naufragium tabulam, lapsi reparationem, & ibidem asserens satisfactionem non imponi pro æterna poena debita peccato, qua quidem, inquit, vel Sacramento, vel Sacramenti vto, vna cum culpa remittitur, &c.

Sess. autem 14. cap. 1. Dominus, inquit, Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum à mortuis excitatus in discipulos, dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata*, &c. Quo tam insigni facto, & verbis tam perspicuis potestatem remittendi peccata ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam vniuersorum Patrum cõsensibus semper intellexit, &c. Quis ergo dicat per peccatum hæc aliud intelligi, quàm culpam, seu lapsum; alias certè Concilium nimis æquiuocè procederet, doctrinando quod est absurdum. Vnde *cap. 2.* dicit necessariò debere sibi huic tribunal, in quo Minister est Iudex, peccantes post Baptismum tanquam reos, vt per Sacramentum, inquit, *sententiam non semel, sed quoties ab admissis ad ipsum pœnitentes confugerim, possint liberari*, &c. à quo nempe à peccato cuius sunt rei. Vnde infra *cap. 6.* *Quamuis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficij sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium, vel annunciandi Euangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso velut à Iudice sententia pronunciat: atque adeo non debet pœnitens sibi de sua ipsius se de blandiri, vt etiamsi nulla illi adsit contritio, aut Sacerdoti animus serio agendi, & verè absoluedi, putet tamen, &c. se verè & coram Deo esse absolutum, &c.* Quæ verba clarissima sunt, & demonstrant Concilium nomine peccatorum, à quibus absoluit Sacerdos, non intelligere poenam temporalem. Quod confirmari potest ex *cap. 5.* vbi ostendit necessitatem confessionis. Dominus noster Iesus Christus, &c. Sacerdotes sui vicarios reliquit tanquam Præsides, & Iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, &c. Quo pro potestate clauium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronunciant, &c. Et infra ostendens integritatem esse, addit: *Qui verò secus faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil diuina bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt*, &c. Ergo diuina bonitas per Sacerdotem remittit peccata quoad maculam.

Responsio.

Impugnatio.

Attritionis inefficacia.

Pœna æterna per Sacramentum remittitur.

49
Potestas clauium ad remissionem peccati.

Absolutio respicit peccatum.

Necessitas confessionis inter-
dicitur.

Et

Lt confirmatur, quia cap. 8. & 9. can. 12. 13. 14. 15. poenam temporalem, quam remittere aut retinere potest Sacerdos, exprimit nomine satisfactionis, & non peccati: alia vero poena temporalis, quæ remanet soluenda hic, vel in purgatorio, non delet Sacramentum, in quo distinguitur à Baptismo, neque Sacerdotes, nisi mediante satisfactione, quæ idcirco imponitur.

50 Sententia à Sacerdotibus impugnantur.

Ex his sequitur non totam poenam sensus, aut damni remitti à Ministro virtute clauicæ. est contra Hugonem à S. Victore quoad primam partem; quoad secundam verò contra Ioannem de Medina codice de confessione quæst. de effectu absolutionis. Probatque quoad primam; quia in terminis contrarium, docet Trident. sess. 6. cap. 14. & facile patet: quia poena æternæ ratione peccati debetur: ergo remisso peccato non manet. Probatque consequentia, quia alias sequeretur quod esset dignus simul poena æternæ, & gloria æternæ, quod est absurdum: posset enim non remitti poena à Sacerdote, & ille nihilominus esset à peccato liberatus per gratiam, & consequenter iustificatus; ergo filius regni, & hæres per gratiam sanctificantem. Ex hoc manet secunda opinio impugnata, quia sic Sacerdotes non habent potestatem aperiendi celum; nisi deleant poenam æternam sensus simul cum culpa.

Pœnæ æternæ semper remitti cum culpa.

51 Absolutio impugnantur.

Neque modus loquendi Al uenens est probabilis, qui dicit poenam æternam & peccatum non posse remitti etiam à Deo secundum rigorem sermonis, quem merito reprehendit Soto in 4. dist. 14. Fundatur in hoc, quod absolutio debeat intelligi respectu alicuius vinculi, vel se habentis ut vinculum, & metaphoricè transferatur ad spiritualia, ut in proposito: peccatum ergo, quod iam transit cum actu, cum liuipriatio, non propriè dicitur ligamen, aut vinculum, aut ligare conscientiam: sic etiam poena æternæ, quæ nondum est, propriè ligare non potest: tamen reatus poenæ est, seu obligatio ad poenam, quod idem est, à qua absoluit tam Deus, quam Minister. Hic modus loquendi neque Patribus, neque locutionibus præmissis Conciliorum, quæ in proprietate interpretandæ sunt, quadat, neque etiam Scripturis, quibus dicimur mundari à Deo per poenitentiam; inane ergo reatus, seu macula culpæ in ipsa voluntat, distincta à macula peccati actualis, à quo liberatur, & absoluitur poenitens, atque inane etiam ipsum peccatum præteritum moraliter, licet non physicè, ut in art. primo prima huius declaratum est: nam, ut rectè Psalm. funes peccatorum circumplexi sunt me: idcirco monet Propheta, solve vinculum colli tui prima filia Sion, Isaïa 52. aliàs certe neque etiam in Baptismo dicerentur dimitti peccata, aut deleri, quia eadem proprietate quis diceret non dimitti saluari, mundari, nisi quod est, si ad physicam locutionem referretur loquendi rigor: neque obligationes morales contractus, & eiusmodi, dicerentur manere: & quod amplius est, non benè moralizat; nam ille ipse reatus poenæ, qui est inductus per peccatum tanquam effectus consequens, sufficit, ut propriè dicatur manere peccatum secundum esse morale, eo modo quo actus charitatis præteritus inoperans actum iustitiæ dicitur manere in suo effectu, communicans ei speciem meriti: sic manet intentio in executione, & electione.

Vinculum poenæ.

Manet illud vinculum deinceps soluitur.

Peccati dicit vinculum.

52

Obiiciunt Scholastici citati quadam loca Pa-

trum, ut Greg. hom. 26. super Euangelia. Hieronymi super illud Matth. 16. Tibi dabo claves regni caelorum. & aliorum, qui dicunt peccatorem vel prius viuificari per Deum, sicut Lazarus, per Christum resuscitatus fuit, antequam recedat sententia Sacerdotum, vel apud Deum, recerum vitam quare, non sententiam Sacerdotum, ut inquit Hieronymus. Respondetur hæc omnia referri ad dispositionem præuiam, qua viuificatur per poenitentiam, excitando ipsum à peccato, in quo mortuus iacebat, ad poenitentiam: respectu huius Sacerdotes Evangelici non ligant, aut absolunt; sed merè declarant, in quo comparari possunt ad Leuiticos: unde neque absoluerunt, nisi quem Deus primum excitauit per gratiam præuenientem ad poenitentiam: neque ad nutum, uti possunt clauibus, ut ligent innocentes, aut nocentes, & indispositos absoluant, quod intendebat Hieronymus: nisi forte verba illius melius referri possint ad ligagamen fori externi. Interpretari etiam possunt de excitatione per contritionem perfectam, quia sic excitatus non manet ligatus poena temporalis, quam soluere possunt Sacerdotes in Sacramento. Hæc responsio summarè ex Doctore delumitur, quæ ad priorem expositionem confirmari potest ex Aug. tract. 49. in Ioan. ubi agens de Lazaro, Processit, inquit, & adhuc ligatus est, adhuc inuolutus, tamen iam foras processit; quid significat? Quando confiteris, procedis, quid est enim procedere, nisi ab oculis velut excedendo se manifestare? Sed ut confitearis Deus facit vocem magna clamando, id est, magna gratia vocando: idcirco cum processisset mortuus adhuc ligatus, confitens & adhuc reus ut soluerentur peccata eius, Nihilis hoc dicit Dominus, Solve illud, & finite abire.

Obiectio ex Patribus.

Quid si excitare mortuum.

August.

53 Duplex modus remissionis.

Dico igitur quod ita Deus requirit dispositionem de congruo, &c. Resoluit hic, & in sequentibus, quomodo remittatur peccatum per Sacramentum, quomodo verò extra Sacramentum per contritionem perfectam, de qua egit quæst. 2. huius: dicit autem sufficere, & requiri attritionem imperfectam saltem cum Sacramento, & propositum cauendi de cætero, & realem susceptionem Sacramenti, quæ est doctrina Tridentini sess. 14. cap. 4. Quia prædicta attritio imperfecta extra Sacramentum non sufficit se sola iustificare: in Sacramento verò fit contritio, & actus formatus: ita in corpore supponit, & speciatim exponit responsione ad secundum, versu concedo ergo, &c. ubi etiam affirmat hanc contritionem imperfectam esse ex gratia vocationis, prout aliàs explicauimus ex mente ipsius supra quæst. secunda. Hinc patet resolutio quæstionis subiectæ.

Verum ad Sacramentum sufficienter disponat attritio æstimata, et pro talis?

Negatiuam partem videtur tenere Sotus dist. 17. quæst. 2. art. 5. conc. 2. asserens attritionem, quæ ex obiecto est contritio, fieri extrinsecè, suscepto Sacramento, contritionem, quatenus nunc extrinsecè per gratiam informatur: & hac ratione admittit contritionem acquisite posse informari: attritionem verò, quæ ex obiecto est talis, nunquam fieri contritionem, etiam

54 Sententia negatiua.

gnatio.

contritione iusticia.

na æternæ Sacramentum remitti.

49 Absolutio in ed reatione peccati.

absolutio: sicut peccatum.

recessus: sicut in intentione.

etiam extrinsecè. Intelligit attritionem ex obiecto talem, illam, quæ cognita est pro tali, & æstimatur tantum vt attritio. Rationem assignat, quia viribus naturæ elicitur: & motivo differt à contritione: videtur ergo supponere contritionem saltem æstimatam esse necessariam ad Sacramentum. Hæc opinio videtur sequi ad ea, quæ S. Thom. *dist. 17.* docet: negat enim attritionem manere, aut informari; sed prius concedit attritiones de singulis peccatis viribus naturæ elicitas, quæ percunt adueniente contritione, quæ est vltima dispositio ad gratiam, & respicit peccata sub generali ratione offensæ elicta à virtute infusa: communicat etiam hæc sententia cum opinione Magistri impugnata, quatenus exigit contritionem ad Sacramentum necessariam.

55
Initium penitentia ex gratia excitante est.

Conclusio. Initium penitentia est ex gratia excitante, non autem viribus naturæ: ita supponit Doctor; *Concedo*, inquit, *ergo, quod ante perceptionem dignam penitentia oportet suscitari, vel simpliciter, &c. Vel suscitari secundum quid, scilicet vt habeat aliquam displicentiam de peccatis, &c. & infra dist. 19. in responsione ad questionem, motam in dist. 18: vbi impugnat Magistrum 9. contra primum, &c. versus concedo ista, &c. vbi determinat Sacramentum penitentia: posse dignè recipi ab attrito, ea attritione, quæ non sufficeret extra Sacramentum ad iustificationem. Patet ex Tridentino sess. 6. cap. 5. *Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Dpi per Iesum Christum gratia sumendum esse, &c.* Ergo illæ attritiones naturales faciunt ad iustificationem. Patet idem capite sequenti: & ex omnibus locis, ex quibus impugnatur penitentiam non esse ex gratia. Præterea, facerent ad iustificationem, vel vt meritum? hoc non; quia illud est ex gratia; vel vt excitantia voluntatem: hoc etiam non: quia excitatio voluntatis est à vocatione diuina: & in genere daretur initium bonæ voluntatis absque gratia. Vide *Arat. can. 4.**

Probatio conclusionis ex Trident.

Initium bonæ voluntatis est ex gratia.

56
Secunda conclusio. Trident.

Secunda conclusio. Attritio æstimata, & cognita pro tali est sufficiens dispositio ad Sacramentum. Hæc patet ex dictis *Trid. sess. 6. cap. 6. & 14. sess. 14. cap. 4.* quia *contritio imperfecta, quæ attritio dicitur, inquit, sufficit ad penitentia Sacramentum, & sufficiens disponit ad veniam peccatorum in Sacramento obtinendam.* Dices, ibi loquitur Concilium de contritione æstimata. Contrà, loquitur Concilium de ea, quæ concipitur ex pœnis inferni: hæc autem est æstimata attritio secundum Aduersarium. Præterea æstimatio non facit ad veritatem dispositionis, quæ solum dependet ab acceptatione diuina, circumstantiis honestis, & gratia, maximè quando est erronea, sicut illa, quæ putat attritionem, quæ in re non est con-

Attritio cognita sufficit. Responsio. Impugnatio.

tritio, esse contritionem. Dices, facit bonam fidem. Contrà, bona fides non iuvat nisi vt excusetur à peccato, quando lex ignoratur, quæ est in oppositum, hoc est, quando inducit ignorantiam facti, vt dicunt, aut iuris: hæc nullum est præceptum de attritione æstimata, vel de sola contritione. Minor patet, quia neque ex natura Sacramenti colligitur, cum ad ipsum sufficiat attritio, vt explicat Trident. neque ex necessitate remissionis peccati, cum hæc virtute Sacramenti & simul cum ipso sufficiat: neque in specie datur tale præceptum: ergo fundamentum oppositæ sententiæ est, quod attritio sit viribus naturæ tantum, ac deinde non sufficiat ad Sacramentum, aut ad remissionem peccati non sufficienter disponat. Sed hoc repugnat Tridentino, quoad vtrūque assertum, vt patet ex dictis.

Bona fides quid efficiat.
Non esse præceptum contritionis, quædo suscipitur Sacramentum.

Rationes aduersæ reuocantur.

Si quæras an penitentia sit Sacramentum, &c. Responsio huius patet ex commento primo huius questionis, & patet etiam ex littera posse dici transiitue Sacramentum, quæ nempe ad ipsum spectat.

57

Ad primum argumentum concedo, &c. Patet responsio ad primum, & secundum ex dictis.

k. Cum obicitur de Lazaro, &c. Quando dicit prius suscitari peccatorem à reatu pœnæ æternæ, quàm obligetur ad pœnam temporalem, mutat modum loquendi, & agit de pœna temporali, quæ diuina lege imponitur peccatori in commutatione pœnæ æternæ in illam, non autem de pœna temporali, quam Sacerdos imponit per modum satisfactionis, pro prædicta pœna temporali: neque intendit hanc suscitationem, seu relaxationem pœnæ æternæ non fieri per Ministros: quia contrarium docuit in præmissis, & in responsione ad vltimum docet: sed vt occurrat fundamento oppositæ sententiæ, qua dicit pœnam æternam non remitti à clauibus, & declarat loca Patrum, & suscitari simpliciter virtute Sacramenti per Christum à peccato, & carcere, & pœnæ æternæ, sed per ministros suos, nempe Sacerdotes virtute clauium, vt explicat declarando locum Hieronymi in sine. Præterea, verò quod superest, nempe soluere ab infitis, fieri etiam per Sacerdotes, imponendo opera satisfactionis pro pœna temporali debita, quæ relaxant ipsum, vel in toto, clauis non errante, vel in parte.

Declaratio textus Doctoris & solutio arguanti.

l. Ad vltimum concedo, &c. Docet Sacerdotem dimittere peccatum in penitentia, & in Baptismo ministerialiter. Ad Hieronymum concedit affirmatiuam illam, nempe Sacerdotem euangelicum monstrare mandatum, sicut Leuiticus; sed negat eum non mundare à lepra spiritali, quod non potuit Ieiuiticus præstare quoad lepram corporalem.

Ad vltimum argumentum Magistri.

R. P. F.

IOANNIS DVNS

S C O T I,

DOCTORIS SVBTILIS,

ORDINIS MINORVM,

IN LIB. IV. SENTENTIARVM

QVÆSTIONVM

P A R S A L T E R A.

Cum Commentario R. P. F. ANTONII HIQVÆI.

DISTINCTIO XIV.

De Pœnitentia in generali.

OST hæc de Pœnitentia agendum est. Pœnitentia longè positis à Deo necessaria est, vt appropinquent. [Est enim, vt ait Hieronym. secunda tabula post naufragium;] quia si quis vestem innocentiae in Baptismo perceptam peccando corruerit, pœnitentiae remedio reparare potest. Prima tabula est Baptismus, vbi deponitur vetus homo, & induitur nouus. Secunda, Pœnitentia, quâ post lapsum resurgimus, dum vetustas reuerfa repellitur, & nouitas perdita resumitur. Post Baptismus prolapsi per Pœnitentiam renouari valent, sed non per Baptismus. Licet homini sapius pœnitere, sed non baptizari. Baptismus tantum est sacramentum: sed Pœnitentia dicitur, & sacramentum, & virtus mentis. Est enim pœnitentia interior, & est exterior. Exterior sacramentum est: interior, virtus mentis est: & vtraque causa salutis est, & iustificationis. Vtrum verò omnis exterior pœnitentia sit sacramentum, vel si non omnis, quæ hoc nomine censenda sit, consequenter inuestigabimus. A Pœnitentia cœpit Ioannis prædicatio, dicentis, Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum. Quod autem præco docuit, illud post Veritas prædicauit, exordium sumens sermonis à pœnitentia. Pœnitentia dicitur à *puniendo*, quâ quis punit illicita, quæ commisit. Pœnitentiae virtus timore concipi-

Scoti oper. Tom. IX.

A

tur.

A

Commentario ad 3. c. Esaiæ post med. eiusdem tom. 5. Et tom. 1. epist. de virginitate seruanda, ante med. eiusdem.

*Matth. 3. 2
Marc. 1. 2
Luce 3. 2
Matth. 4. 2*

Esaï. 26. c. iuxta 70. In sermon. quadrag. Ionil. 24. super Luc. 15. & Aug. serm. 111. Ad fratres in eremo.

tur. Vnde Esa. A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutaris. [Est autem pœnitentia, vt ait Ambrosius. mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.] Item Greg. [Pœnitere est antea facta peccata desistere, & flenda non committere. Nam qui sic alia deplorat, vt alia tamen committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata luxuriæ quis desinat, & adhuc auaritiæ æstibus anhelat?] His verbis quidam vehementius in hærentes, contendunt verè pœnitentem ultra non posse peccare damnabiliter: & si grauius peccauerit, veram non præcessisse pœnitentiam. Quod etiam aliis muniunt testimoniis. Ait enim Isidorus. [Irrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet. Nec videtur Deum posscere subditus, sed subsannare superbus. Canis reuersus ad vomitum, & pœnitens ad peccatum, Multi lacrymas indefinenter fundunt, & peccare non desinunt. Quosdam accipere lacrymas ad pœnitentiam cerno, & affectum pœnitentiæ non habere: quia inconstantia mentis nunc recordatione peccati lacrymas fundunt, nunc reuiuifcente vsu, ea quæ fleuerunt iterando committunt. Esaias de peccatoribus dicit, Lauamini, mundi estote. Lauatur & mundus est, qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lauatur, & non est mundus qui plangit quæ gessit, nec deserit, & post lacrymas ea quæ desinuerat, repetit.] Idem, [Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat. Nihil profunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil valet veriam à malis posse, & mala denuo iterare.] Item Greg. [Qui commissa plangit, nec tamen deserit, pœnæ grauiori se subiicit.] Item Ambr. [Reperiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant: qui luxuriantur in Christo. Nam si verè pœnitentiam in Christo agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut vnum Baptisma, ita est vna pœnitentia.] His aliisque pluribus vtuntur in assertionem suæ opinionis. Sed Ambr. dicit, [Hæc vera pœnitentia est cessare à peccato.] Et iterum, [Magni profectus est renunciaisse errori. Imbutos enim vitiis animos exuere atque emendare, virtutis est perfectæ, & cœlestis gratiæ, & ideò sanè ita desiniri potest. Pœnitentia est virtus, vel gratia, quâ commissa mala cum emendationis proposito plangimus, & odimus, & plangenda ulterius cõmittere nolumus: quia pœnitentia vera est in animo dolere, & odire vitia. Vnde illa verba præmissa, Pœnitere est antea facta desistere, & flenda non committere, rectè sic accipi possunt, vt non ad diuersa tempora, sed ad idem referantur, vt scilicet tempore quod desisset commissa mala, non committat voluntate, vel opere flenda, quod innuitur ex verbis consequentibus. Nam qui sic alia deplorat, &c. Hinc Aug. ait, [Cauendum est ne quis existimet nefanda illa crimina (qualia qui agunt, regnũ Dei non possidebunt) quotidie perpetranda, & eleemosynis redimenda. In melius est enim vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis propiciandus est Deus, nõ ad hoc emendus quodammodo, vt ea semper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, etsi miserando debeat commissa peccata, si non satisfactio congrua negligatur.] Item Pius Papa [Nihil prodest homini ieiunare & orare, & alia religionis opera agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur.] Qui ergo à malis sic mentem reuocat, vt commissa plangat, & plangenda committere non velit, nec satisfacere negligit, verè pœnitet. Nec ideò non est vera pœnitentia, quia fortè post, non de proposito, sed casu, vel infirmitate peccabit. Ille autem irrisor est, & non pœnitens, qui sic commissa plangit, vt plangenda voluntate, vel opere committere non desinat. Ille etiam qui post lacrymas repetit quæ fleuit, lauatur ad tempus: sed mundus non est, id est, illa munditia non est ei sufficiens

In lib. 2. de summo bono c. 16. & hab. de pœ. dist. 3. c. Irrisor. 2. Pet. 2. d. Esaias 1. e.

In lib. synonymorum part. 48. & ult. & de pœn. dist. 3. c. Inanis.

In Passor. admonitione 31. & de pœnit. dist. 3. Qui admittit.

Lib. 2. de pœnit. c. 10. in tom. 1.

Super epist. ad Cor. circa illud 2. Cor. 2. ne forte abundantior.

Super Psal. 118. ser. 22. paulo post princ.

Quid sit pœnitentia.

In ench. cap. 70. 10. 3. & de pœn. dist. 3. Sanè cauendum.

Rom. 1. d.

In epist. 1. ad omnes Ecclesias.

De pœ. dist. 3. c. Nihil prodest.

Ponit determinationem Isidori.

ciens ad salutem: quia est momentanea, non perseverans. Item illud, Ioanis est poenitentia quam sequens culpa coinquinat, sic intelligendum est: Inanis est, scilicet carens fructu illius poenitentiae, quam sequens culpa inquinat. Illius enim fructus est vitatio gehennae, & adeptio gloriae. Mortificatur enim illa poenitentia & alia antea facta bona per sequens peccatum, ut non sortiantur mercedem, quam meruerunt cum fierent, & quam haberent si peccatum non succederet. Sed etsi de peccato succedenti poenitentia agatur, & poenitentia quae praecessit, & alia antea facta bona reuiuiscunt: sed illa tantum, quae ex charitate prodierunt. Illa enim sola uiua sunt, quae ex charitate fiunt. Ideoque si per sequentia peccata mortificantur, per subsequentem poenitentiam reuiuiscere possunt. Quae uero sine charitate fiunt, mortua & inania generantur: & ideo per poenitentiam reuiuiscere non valent. Similiter intelligendum est illud, Nihil profunt lamenta, &c. Et illud, Nihil ualet, &c. Si enim replicentur peccata, nihil ualet ad salutem, vel ad veniam in fine praecedens lamentum, quia nihil relinquitur de uitae munditia: quia aut peccata dimissa redeunt, ut quibusdam placet, cum replicantur: vel si non redeunt, eis tamen deletis, propter ingratitude[m] ita reus & immundus constituitur, cum adhuc in expiandis implicatur, *Dist. 22.* ac si iam deleta redirent. De hoc tamen, scilicet an peccata redeant, post plenius agemus. Similiter nihil ualet ad salutem obtinendam, vel ad munditiam uitae habendam, veniam de malefactis poscere, & malefacta denuo iterare. Ita etiam intelligendum est illud quod idem Aug. alibi ait. [Poenitentia est quaedam dolentis uindicta, semper puniens in se quod dolet commississe.] & infra, [Continuè dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis uirtus. Poenitere enim est poenam tenere: ut semper puniat in se uiscendo, quod commisit peccando. Ille autem poenam tenet, qui semper vindicat quod commississe se dolet.] Poenitentia ergo est uindicta semper puniens in se quod dolet commississe. [Quid restat nobis nisi dolere in uita? ubi enim dolor finitur, deficit & poenitentia. Si uero poenitentia finitur, quid relinquitur de uenia? Tandiu gaudeat & speret de gratia, quamdiu sustentatur à poenitentia. Dicit enim Dominus, Vade, & amplius noli peccare. non dixit, Ne pecces, sed nec uoluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo seruabitur, nisi dolor in poenitentia continuè custodiatur? sed semper doleat, & de dolore gaudeat, & non sit factis quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.]

Aug. lib. de uera & falsa poenitentia c. 8. & de poenit. dist. 3. poenitentia, Eodem lib. c. 19. Ibid. c. 13. Ioan. 5. c. 8. b.

Determinatio intelligentiae dictorum.

DE poenitentia perfectorum, vel ad salutem sufficienti, intelligendum est quod supra dixit, scilicet, Poenitentia est uindicta semper puniens quod commisit: & alia huiusmodi. illud uero, Si poenitentia finitur, nihil de uenia relinquitur, dupliciter accipi potest. Si enim iuxta quorundam intelligentiam peccata dimissa redeunt, facile est intelligere nihil de uenia relinquitur, quia peccata dimissa iterum replicantur. Sicut enim ille qui ex seruitute in libertatem manumittitur, interim uerè liber est, & tamen propter offensam in seruitutem postea reuocatur. Sic & poenitenti peccata uerè dimittuntur, & tamen propter offensam quae replicatur iterum redeunt. Si uero non redire dicantur, sanè potest dici etiam sic nihil de uenia relinquitur: non quòd dimissa peccata iterum imputentur, sed quia propter ingratitude[m] ita reus & immundus constituitur, ac si illa redirent.

B

De solenni & unica pœnitentia.

C Illud autem quod Ambrosius ait, Reperiuntur, &c. & sicut vnum baptisma, ita & vna pœnitentia; non secundum generalem, sed secundum specialem morem Ecclesiæ de solenni pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quosdam semel celebrata, non iteratur. Item, illud aliud Ambrosij. [Pœnitentia semel usurpata nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & vsum sequentis amittit,] de solenni intelligitur. [Solennis ergo pœnitentia, vt Ambrosius in eodem ait, est, quæ fit extra Ecclesiam in manifesto, in cinere, & cilicio: quæ pro grauioribus horrendisque ac manifestis delictis tantum imponitur. Et illa non est iteranda pro reuerentia Sacramenti, & ne vilescat & contemptibilis fiat hominibus.] Vnde Augustinus. [Quamuis cautè & salubriter prouisum sit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis vel minus utilis esset ægrotis: quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit. Quis tamen audeat Deo dicere, quare huic homini, qui post pœnitentiam primam, rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis?] Origenes quoque de hac solenni pœnitentia, quæ pro grauioribus criminibus iniungitur, ait; [Si nos aliqua culpa mortalis inuenerit, quæ non in crimine mortali, vel in blasphemia fidei, sed in sermonis, vel in morum vitio consistat: hæc culpa semper reparari potest: nec interdicitur aliquando de huiusmodi pœnitentiâ agere: sed nõ ita de grauioribus criminibus. In grauioribus enim criminibus semel tantum pœnitentiæ conceditur locus. Communia, quæ frequenter incurrimus, semper pœnitentiam recipiunt, & semper redimuntur.] Communia dicit venialia peccata, & fortè mortalia quædam aliis minus graua: quæ sicut sæpè committuntur, ita frequenter per pœnitentiam redimuntur. Sed de grauioribus criminibus, semel tantum agitur pœnitentia, scilicet solennis. Nam & de illis, si iterentur, iteratur pœnitentia, sed non solennis, quod tamen in quibusdam Ecclesiis non seruatur.

Auctoritatibus probat, quòd non semel tantum, sed frequenter peccata dimittantur per pœnitentiam.

D Vòd verò pœnitentia non semel tantum agatur, sed frequenter iteretur, & per eam frequenter iterum venia præstetur, pluribus Sanctorum testimonij probatur. Ait enim Augustinus, scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus post Baptismum semel tantum dicebant vtilem esse pœnitentiam, ita: [Adhuc instant perfidi, qui sapiunt plusquam oportet: non sobrij sed excedentes mensuram: dicunt, & si semel peccantibus post Baptismum valeat pœnitentia, non tamen sæpè peccantibus proderit iterata: alioquin remissio ad peccandum esset incitatio. Dicunt enim: Quis non semper peccaret, si semper per pœnitentiam redire posset? Dicunt enim Dominum incitatorum mali, si semper peccantibus subuenit: & ei peccata placere, quibus semper præstò est gratia. Errant autem. Constat enim multum ei peccata displicere, qui semper præstò est ea destruere. Sed si ea amaret, non semper ea destrueret.] Idem ad Macedonium, [In tantum hominum iniquitas aliquando progreditur, vt etiam post peractam pœnitentiam, & post Altaris reconciliationem, vel similia, vel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam super tales oriri Solem suum, nec minus tribuit, quàm antè tribuerat, largissima munera vitæ, & salutis. Et quamuis eis in Ecclesia locus ille pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen super eos suæ patientiæ non obliuiscitur.]

Libr. de vera & falsa pœnitentia c. 5. in initio tom. 4. Rom. 12. a.
August. ad Macedonium, epist. 54. non longe à princ. to. 2. & de pœn. dist. 3. In tantam. Matt. 5. g.

cur.

tur. Ex quorum numero si quis vobis dicat, Dicite mihi, vtrum aliquid proficit ad vitam futuram, si in ista vita illecebrosissimæ voluptatis blandimenta contempsero, si me pœnitendo vehementius, quàm prius excruciauero, si vberius fleuero, si melius vixero, si pauperes largius sustentauero, si charitate ardentius flagrauero: quis vestrum ita desipit, vt huic homini dicat, Nihil tibi ista in posterum proderunt? Vade, saltem huius vitæ suauitate fruire. Auertat Deus tam immanem, sacrilegâque dementiam.] Item Ioannes Chrysostomus de reparatione lapsi, [Talis, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei. Nunquam spernit pœnitentiam, si ei sincerè, & simpliciter offeratur, etiam si ad summum quis perueniat malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam: suscipit libenter, & amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet statum. Quodque est adhuc præstantius & eminentius, etiam si non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem, quantumcunque tamen, & quantumlibet breui tempore gestam non respuit pœnitentiam: suscipit etiam ipsam, nec patitur quamuis exiguæ conuersionis, perdere mercedem.] Exemplis etiam hoc idem astrui potest. Dauid enim per pœnitentiam, adulterij simul & homicidij veniam impetrauit: & grauitè tamen postea deliquit in populi enumeratione, quod populi multitudo prostrata ostendit. [Illud autem mirabile est, quòd Angelo ferienti plebem, se obtulit, dicens, Grex iste quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei. Quo facto statim sacrificio dignus iudicatur, qui absolutione æstimabatur indignus. Nec mirum si tali sua oblacione pro populo, peccati sui adeptus est veniam, cum Moyses offerendo se pro plebis errore, peccata diluerit.] His aliisque testimoniis pluribus euidenter ostenditur per pœnitentiam non semel tantum, sed sæpius nos à peccatis surgere, & veram pœnitentiâ sæpius agi. Voluntariè enim peccantibus nobis, vt ait Apostolus, pro peccatis non relinquitur hostia, secunda scilicet, quia semel tantum Christum oportuit pati. Nec relinquitur secundus Baptismus. Relinquitur verò secunda pœnitentia, & tertia, & deinceps, vt Ioannes Chrysostomus super hunc locum ait, [Sciendum, inquit, quòd hîc quidam exurgunt, horum verborum occasione pœnitentiam aufequentes: quasi per pœnitentiam non valeat peccator post lapsum resurgere secundò, & tertio, & deinceps.] Verum etiam in hoc pœnitentiam non excludit, nec propitiationem, quæ sæpè fit per pœnitentiam, sed secundum Baptismum & hostiam.

Et habetur de pœnitent. dist. 3. cap. Talis.

2. Reg. 11. 12. & 24. Ambr. in Apologia. Dauid c. 7. in fine eiusdem in 10. 4. 2. par. 21. c. Exod. 32. g.

Heb. 10. e.

Ad cap. 10. ad Heb. Hom. 20.

Q V Æ S T I O I.

Vtrum pœnitentia necessariò requiratur ad deletionem peccati mortalis post Baptismum commissi?

Alenf. 4. p. 9. 57. m. 1. & 2. D. Bonau. hic 2. p. art. 2. quæst. 3. Richar. 1. quæst. 1. D. Thom. quæst. 2. art. 2. & 3. p. quæst. 86. art. 2. Suar. 3. p. som. 4. disp. 9. sect. 1. & 2.

ROSTQVAM Magister determinauit de Sacramento Baptismi, & Confirmationis & Eucharistia; hîc determinat de Sacramento Pœnitentiæ, quod est commune Sacramentum post lapsum: quia secunda tabula post naufragium est Pœnitentia, secundum Hieronymum.

Circa istam distinctionem, quæro primò: Vtrum pœnitentia necessariò requiratur ad deletionem peccati mortalis post Baptismum commissi? Videtur quòd non: quia cessante actu interiori & exteriori, cessat esse peccatum: ergo statim sine pœnitentia deletur. Antecedens patet, quia peccatum non est, nisi deordinatio in actu exteriori.

Scoti oper. Tom. VIII. Pars II.

A 3

Secundò

Arg. 2. Secundò sic, homo offensus potest remittere offensam, absque hoc, quòd offendens pœnitent: ergo multò magis Deus, qui est summè misericors; sed remissâ offensâ remittitur peccatum: ergo, &c. Hæc duo argumenta probant quòd non requiritur pœnitentia ad istam deletionem.

Arg. 3. Item, quòd non valeat ad illam deletionem, probatur primò sic: Augustinus in Homil. super illud Matth. 5. *Estote misericordes*, loquens de damnatis, dicit: *Erit & tunc pœnitentia: sed tamen infructuosa.* Quod probat per illud dictum de damnatis Sapien. 5. *Pœnitentiam agentes, &c.* Si autem dicas, quòd quamdiu homo est in vita ista, valet pœnitentia ad deletionem peccati, sed non potest. Contra hoc est auctoritas Hieron. *de pœn. dist. 3.* & ponitur in litera, *nihil iudæ profuit egisse pœnitentiam, per quam scelus emendare non potuit.*

2
Arg. 4. Item, oportet illud, per quod deletur peccatum mortale, esse maius bonum, quàm peccatum illud sit malum, vel æquè bonum: sed pœnitentia est minus bonum, quàm peccatum mortale sit malum: ergo, &c. Maior patet, quia non recompenatur malum, nisi per bonum æquale illi quod tollit. Minor probatur, quia pœnitentia est bonum finitum: peccatum autem mortale est malum infinitum: quod patet per illud Anselmi Cur Deus homo. libro 2. cap. 5. *tantum malum est peccatum, quantum est qui offenditur, vel in quem committitur: sed ille est infinitus, quia tibi soli peccavi: ergo, &c.* Hæc duo argumenta probant quòd pœnitentia non valeat ad deletionem peccati mortalis.

Psal. 50. Oppositum probatur similibus viis, quantum ad primam viam sic: Saluator ait Luc. 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.*

Ratio 1. ad opp. Item Hieronym. *secunda Epistola ad Demetriadem*, & ponitur in litera, *secunda post naufragium, &c.* Prima tabula comparatur nau integræ, quâ fractâ naufragus periclitatur, nisi alicui tabulæ adhæreat: hæc dicitur secunda tabula: ergo à simili cadens in peccatum mortale, & in hoc passus naufragium spirituale periclitatur, nisi adhæreat pœnitentiæ.

Ratio 2. Pœnitentia secunda post naufragium tabula, ex Hier. hic Aug. ep. 48. Item, quantum ad secundam conclusionem arguitur sic, Matth. 3. dicitur, *Agite pœnitentiam, &c.* ergo valet.

Ratio 3. Item Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, sequitur: Omnium iniquitatum eius non recor: labor: vita viuet: ergo, &c.*

Ratio 4. Ezech. 18.

COMMENTARIUS.

IN hac secunda parte prosequemur materiã de reliquis quatuor Sacramentis, iuxta ordinem Magistris, quem sequitur Doctor in *dist. 14.* quæ est præfens, incipit tractatus de Pœnitentia, & producitur vsque ad *dist. 22.* in clusivè, nouem distinctionibus, sicut & cæteri Sententiarij eodem ordine explicant. A lens. 4. qu. 12. & sequentibus. D. Thomas in *Magistrum*, & 3. p. 9. 8. 4. vsque in finem, qui mortè præuentus summam nõ compleuit: & opusculo 22. Gratianus in 2. p. *Decreti, tit. de pœnitentia*, per septem distinctiones, vbi congerit loca Patrum, & Conciliorum antiquorum. Huc spectant Canones pœnitentiales plures. Ius Canonicum lib. 5. *de pœnitentiis & remissionibus.* Præterea Clemens Romanus lib. 2. *constit. Apostolicæ, c. 13.* & 14. Tertullian. *lib. de pœnitentia.* Cyprianus in *sermone de lapsis.* Ignatius *Epistola ad Philadelphios.* Clemens Alexandrinus lib. 1. *padag. cap. 9.* & lib. 2. *stromat.* Eusebius lib. 6. *hystor. cap. 35. de Nouato.* & reliqui Patres variis in locis prout occasio fert. Sed præ cæteris Chryostomus in *duobus libr. de compunctione cordis, & homiliis 12. de pœnitentia.* Ambrosius *duobus libr. de pœnitentia.* Augustinus *tom. 9. lib. de pœnitentia medicina, & lib. de pœnitentia utilitate.* Author *lib. de vera & falsa pœnitentia inter ipsius opera tom. 4.* qui vulgari errore tribuitur ipsi Augustino; quamuis *cap. 17.* citet ipsum Augustinum. Videantur etiam Expositores Scripturæ in *Ioan. 20.* & Controuersæ latè contra modernos hæreticos. Summisit verbo *Pœnitentia.*

*Quinam tra-
bant de Pœ-
nitentia*

In hac distinctione agit Doctor de essentia pœnitentiæ, & quid importet eius ratio, tam quæ est virtus, quàm etiam quæ est sacramentum: comprehendit totum tractatû quatuor quæstionibus.

Prima est de necessitate eius ad delendum peccatum mortale post Baptismum commissum. Secunda, An actus pœnitendi sit alicuius virtutis. Tertia, An sit vnus pœnæ inflictivæ. Quarta, vtrum per sacramentum Pœnitentiæ deleatur culpa.

a Postquam determinauit, &c. Circa istam distinctionem quero primò, &c. Ad partem negatiuam arguit quatuor viis. Primò quòd transacto actu peccati, nihil maneat delendum in peccatore. Secundò, quòd offensa possit remitti à Deo, & homine sine pœnitentia offendenti. Tertiò, quòd illa pœnitentia sit inutilis. Quartò, quòd sit inefficax: quia maius malum est peccatum, quàm bonum sit pœnitentia: ac proinde non seruetur debita proportio secundum iustitiam. Quatuor etiam viis arguit pro affirmatiua contradictoria, iuxta argumenta, quæ primò ad negatiuam proposuit, quæ etiam tangunt materiã circa quam, necessitatem, & utilitatem Pœnitentiæ. Diuidit quæstionem in tres Articulos. Primus est, de eo quod manet in peccatore post actum, quo dicitur peccator. Secundus est, illud deleri per punitionem. Tertius est, requiri punitionem pœnitentialem: hæc autem suo ordine egregie declarat.

*Partitio di-
stinctionis.*

*I
Dispositio &
diuisio qua-
stionis.*

*Continet tres
Articulos.*

SCHOLIUM.

Prænotando duplicem esse iustitiam, & iniustitiam, habituales & actuales, impugnat sententiam, quæ tribuitur D. Tho. tenentem reatum culpæ esse relationem realem, tum quia repugnat relationem realem fundari in culpa; tum etiam, quia eâ datâ non faceret peccatorem, quia esset à Deo. Refutat etiam Magistrum dicentem dissimilitudinem, quæ inest anime ex peccato actuali, esse maculam, seu peccatum habituale.

Hic sunt tria videnda. Primò, quid manet in peccatore transeunte actu, à quo dicitur peccator: quia si nihil reale manet, non oportet quærere quid delendum sit: imò omnino essent similes, qui nihil commisit, & qui cessavit, tam ab actu peccandi interiori, quàm exteriori. Secundò, quòd illud deleatur, & ad hoc requiritur aliqua punitio. Tertio, quòd non quæcunque, sed punitio pœnitentialis: & in hoc patet solutio quæstionis.

De primo sciendum, quòd sicut est duplex iustitia habitualis, scilicet gratia, & charitas, & actualis, scilicet rectitudo nata inesse actui elicito (& prima patet, secunda declaratur, quia actus natus est elici conformiter suæ regulæ, & in ista conformitate consistit rectitudo eius.) Ita cum opposita æquè multipliciter dicantur, erit duplex iniustitia habitualis, scilicet privatio gratiæ in eo cui debet inesse: & actualis, scilicet privatio istius rectitudinis in actu, cui deberet inesse. Post autem actum intrinsecum, & extrinsecum transeuntem, manet quædam iniustitia habitualis: sed non ab illa sola dicitur quis peccator, alioquin, qui commisisset duo millia peccata mortalia, & qui vnum, essent æquè peccatores intensiue & extensiue: quia in eis & rota gratia quantum ad intensionem, & sola ipsa quantum ad extensionem priuatur, tam in eo, qui commisit vnum, quàm in eo qui duo millia: & ideo non dicitur vnus minùs peccator post actum transeuntem, quàm alius.

Assumptum probatur, quia in quolibet peccato mortali ita priuatur gratia, quòd nihil eius manet, & per consequens per nullum succedens potest fieri intensior, neque extensor, loquendo de priuatione ista habituali: quia non priuat, nisi vnum habitum, sicut non est natus, nisi vnicus inesse. Et hæc ratio similis est rationi Anselmi *de conceptu Virginali*, quòd peccatum originale non est natum inesse magis in vno, quàm in alio: quia in quo non est iustitia, non potest ab eo priuari iustitia, de quo dictum est *lib. 2. distin. 30. & 37.* Iniustitia autem actualis manere non potest cessante actu: quia illius subiectum proximum est actus in anima, sicut & rectitudinis sibi oppositæ: non enim anima potest esse immediatum subiectum illius rectitudinis, sed tantum actus in anima: adhuc tamen non manente actu non manet illa rectitudo, nec eius obliquitas.

Dicitur autem, quòd manet in anima, quæ peccauit, reatus culpæ, quæ est quædam obligatio ad penam debitam illi culpæ: illa autem obligatio est quædam relatio realis non fundata super actum culpæ, sed super ipsam essentiam animæ: non tamen nisi culpa præuia actuali, sicut est dictum sæpè *suprà*, quomodo super actionem fundatur relatio.

Sed contra hoc, arguitur dupliciter. Primò, quòd nulla relatio realis fundata super actum culpæ manet in anima. Secundò, quia si maneret, non ab illa diceretur anima peccatrix. Primum probatur, quia relatio realis intrinsecus adueniens, sequitur necessariò positionem extremorum: hæc autem non sequitur: patet, quia animâ eadem manente, & Deo, seu pœnâ eodem modo se habente, non propter hoc anima eodem modo est obligata ad pœnam, quia non ante peccatum.

Quòd si sit relatio extrinsecus adueniens, necesse est sibi dare causam, per quam adueniat extremis iam positus, sicut de *vbi* & cæteris. Non enim potest esse respectus realis non sequens extrema posita, quin sibi vt termino respondeat aliqua actio realis: sed istius obligationis non potest dari actio realis, nec agens reale: non enim anima, quia peccando non habuit nisi vnicam actionem deordinatam, quæ fuit ad illud *velle* priuatum circumstantiis debitis, & ita non ad istum respectum, vt ad terminum. Nec potest ista obligatio dici terminus actionis diuinæ immediatus: quia nulla anima dicitur peccatrix præcisè ab illo quod est terminus immediatè actionis diuinæ.

Secundum probatur per illud vltimum: quia si esset in anima talis obligatio, non posset fingi inesse, nisi à Deo immediatè, & ita per istam formaliter non esset anima peccatrix, cum Deus non sit causa peccati per se, sed solum permissiue.

Istam difficultatem tangit Magister *distin. 18. c. vlt.* & videtur soluere per hoc, *Polluta est anima*, inquit, *quousque pœniteat, sicut erat dum in ea erat praua voluntas*: & exemplificat de eo, qui tetigit morticinum: cessante enim tactu est immundus, sicut priùs, & subdit

A A Ita;

3
Quid manet in peccatore post actum, à quo dicitur peccator.
Iustitia & iniustitia duplex, habitualis & actualis.

Privatione gratiæ, vel habituum non esse habituale peccatum. 2. dist. 37. q. 6. §. ex illa. & 3. d. 23. ad arg.

4
d. 30. q. 1. & 2. & d. 37. q. 1. vbi dicitur, Quomodo actus sit subiectum priuationis malæ.

D. Th. hic q. 2. ar. 1. In 3. dist. 8. & dist. 13. huius. q. 1. n. 26.

5
Nulla relatio realis fundatur super actum culpa.

Si ex culpa esset relatio realis, non faceret peccatorem.

partitio distinctionis.

1
Dispositio & diuisio quæstionis.

Continet tres articulos.

Ita polluta remanet anima, sicut fuit in ipso actu peccati, quia ita est longè à Deo per dissimilitudinem. Ipsa ergo dissimilitudo, quæ inest animæ ex peccato, & est elongatio animæ à Deo, macula intelligitur.

*Macula
vel peccati
habitua-
le
quomodo
que vocetur,
nō potest esse
carentia
gratiæ,*

Contra istud stat deductio prior, quia macula ista, vel elongatio, vel dissimilitudo, quomodocunque nominetur, non potest esse tantummodò carentia habitus gratiæ, quia illa totaliter inest primò peccato: nec carentia rectitudinis in actu, quia ista non est nata manere, nisi manente maculâ in actu. Item, macula summi odij, *A*, & amor summi ipsius *A*, repugnant: ergo per vnum aufertur aliud, & per consequens, macula odij *A* posset auferri per immoderatum amorem ipsius *A*.

COMMENTARIUS.

2. Articulus.

Iustitia duplex.

Iustitia habitualis.

Est charitas.

Trident.

DE primo sciendum est, &c. Supposita partitione quæstionis iam præmissâ, ad resolutionem huius Articuli præmittit in genere iustitiam dici dupliciter; nam alia dicitur gratiæ adoptionis, & supernaturalis, de qua Tridentinum *sess. 6. c. 7.* agit, & illa est, quâ iustificatur impius, tamquam per causam formalem, & dicitur ibi à Concilio fides, spes, & charitas habituales, quæ infunduntur in corda per virtutem Spiritus sancti: hæc etiam est iustitia quantum ad integritatem. Doctor hic solum facit mentionem charitatis, quam vocat automomasticè gratiam: quia illa sola est ratio formalis, per quam tollitur peccatum, cæteri habitus accedunt ad perfectam eleuationem hominis secundum intellectum & voluntatem ad opera salutis. Nam fides, quæ per dilectionem operatur, saluat, ex Apostolo. Sicut ergo iustitia sanctificans à peccato est sola charitas, quæ dicitur gratia, idè nomine iustitiæ hoc modo sumptæ explicat charitatem, & appellatione gratiæ: quod perinde facit idem Tridentinum loco citato *can. 11.* vbi agit de forma iustificante à peccato. *Si quis dixerit, omnes homines iustificari vel solâ impuratione iustitiæ Christi, vel solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ, & charitate, qua in cordibus eorum per Spiritum diffundatur, atque illis inhereat, aut gratiam, quâ iustificamur, esse tantum fauorem Dei, Anathema sit, &c.*

Hic autem non est locus differendi, an gratia, & charitas sint diuersi habitus: non esse patet ex Tridentino, & fusiùs probati posset ex Patribus, si hic esset locus proprius: de hoc aliquid dicitur ex occasione *infra*: quidquid autem dicatur, non refert ad præsens institutum, in quo agitur de peccato habituali, quod statuit Doctor non consistere in priuatione gratiæ, quæcunque illa sit forma.

3. Iustitia actualis operum.

Alia est iustitia, quæ dicitur operum, & appellatur à Trident. *eadem sess. 16.* fructus iustitiæ, de qua potissima quæstio fuit cum Pelagianis, & appellatur sæpè adimpletio legis, atque eius obedientia, ab Augustino; à Theologis autem & Philosophis, conformitas operis ad regulam rectæ rationis, estque restitudo virtutis, quæ nata est, & debet inesse operi.

Iniustitia habitualis.

Per oppositum, duplex est iniustitia, alia priuatio gratiæ sanctificantis, & habitualis; & in illa negat Doctor consistere peccatum habituale: quia illa priuatio per vnicum peccatum inducitur, &

neque extensiuè, neque intensiuè potest auferri per subsequencia, vt probat ex Anselmo in littera. Iniustitia habitualis augetur per quodlibet peccatum. Ergo iniustitia habitualis, quâ quis dicitur peccator, & magis peccator, debet esse alia: quid ergo est? Dicit cum communi antiquorum non esse illam priuationem, quæ fuit in actu: quia illa transit simul cum actu, quem affecit, sicut tenetur etiam de restitudo opposita, quæ non manet post actum Physicè.

c. Dicitur autem, &c. Adducit sententiam, quæ imponitur D. Thomæ in margine: eius tamen non est, neque scio inter veteres, quis eam docuerit: nam quamuis cum Augustino admiserint post actum præteritum manere reatum, non satis ex ipsis colligitur, si statuerint esse realem relationem, prout hæc sententia, vt à Doctore explicata, docet, cuiuscumque sit hæc sententia, rectè improbat à Doctore rationibus positis in littera: quia nequit esse intrinsecus, & neque extrinsecus adueniens. Non primum: quia extrema manere possunt simul absque eo, quod inest talis relatio, vt anima & pœna. Dices requiri actum vt conditionem fundandi, sicut in relationibus secundi generis. Contrà, quia actus, quæ est priuatio, & peccatum, nequit esse conditio determinans ad aliquid reale posituum: quia priuatio non est quid Physicum, sed morale: quæ autem materiale substratum, nihil facit ad aliquid, quod habet rationem relationis, sed producit habitum vitiosum, qui est qualitas. Quod nec sit relatio extrinsecus adueniens, patet: quia nequit inesse nisi per causam extrinsecam: quia nec peccatum, quæ peccatum, potest esse causa eius, ex ratione præmissâ, neque anima etiam peccando, seu deficiendo à recta ratione, ex eodem medio; neque Deus: quia peccatum est tantum permissiuè à Deo: neque anima dicitur obligata per illud quod præcisè est terminus diuinæ actionis, neque responsio desumpta à Magistro, satisfacit: quæ dicitur anima per dissimilitudinem, & elongationem à Deo manere pollutam, donec pœniteat: quia de hoc quæritur. Non est priuatio gratiæ, ex ratione superius præmissâ: non est priuatio restitudinis debiti ritui, quia hæc nequit manere, non manente actu; deinde videtur, quidquid sit posse tolli per formam contrariam. Hæc summa textus, controuersiam autem tangemus statim, super textu sequente.

4. Sententia docens esse realem relationem.

Impugnatur.

Non est relatio intrinsecus adueniens.

Neque extrinsecus adueniens.

SCHOLIUM.

Valt nihil medium dari inter actum peccati, & obligationem ad pœnam, quo quis dicitur peccator, non tamen ait illam relationem ad pœnam esse peccatum habituale, sed ipsum actum præteritum manentem virtualiter, nam d. 2. q. 1. §. Sic patet, ait secundum Sanctos distingui remissio

missionem culpe à remissione pœnæ, & §. In ista quæst. pro eodem sumit peccatum habituale, & mortale non remissum, & d. 2. 2. §. In ista quæst. ait obliquitatem, quæ est in actu, non propriè manere post actum, quod est dicere, manere virtualiter. Item in Report. 2. d. 3. 5. §. Ex his sequitur: ait in peccato esse auersionem à Deo, & conuersionem ad creaturam. Item hic num. 5. infert, ut absurdum, relationem realem esse, id, quo quis esset peccator; quia esset à Deo, sed relatio ad pœnam est à Deo, ergo. Præterea ex Scot. 2. d. 37. q. 1. actuale consistit in priuatione: & idem ait de originali 2. d. 32. q. 1. §. quoad primum: ergo idem sentit de habituali. Si verò proteruiatur, quod Scotus posuit habituale in relatione ad pœnam, intelligatur de relatione resultante ex ipso actu, seu de dignitate pœnæ, & hoc est satis probabile cum August. citato à Scor. & 1. de Nupt. 2. 6. ubi ait peccata transire actu, & manere reatu, & 6. contra Iulianum 8. ait habituale non esse in actione, quia præterijt, nec in voluntate, sed in reatu; ita Rubion hic q. 2. art. 2. Gabr. q. 1. not. 2. Medina C. de Pœn. tract. 1. quæst. 7. Ocham 4. quæst. 8. & 9. Bassol. quæst. 2. Olcot. & Alm. sed hi tres potiùs aiunt habituale esse ipsum actuale non remissum.

Dico ergo, quantum ad istum articulum, quod nihil reale absolutum, vel relatiuum est in aliquo cessante omni actu peccati, à quo ille dicatur peccator, & hoc vel grauius, vel multipliciter peccator, sicut aliquis dicitur post actum transeuntem. Quia si dicatur aliquid derelictum ab actu manere, illud non est formaliter peccatum: quia potest stare in iustificato, sicut habitus vitiosus, vel dispositio ad illum, manet in iustificato subitò. Pater, quia in principio pronus est ad sequendum illam inclinationem habitus vitiosi, sed pugnando contra eam, benè meretur, & acquirit sibi habitum in contrarium. Vnde magni peccatores non statim quando sunt iustificati habent illam pœnem, quam habent perfecti, & exercitati in virtutibus.

Quicumque etiam habitus, vel dispositio vitiosa derelinqueretur ex actibus, desineret esse post fluxum temporis, nisi firmaretur per frequentes actus: sicut vniuersaliter omnis dispositio ad habitum definit esse cessantibus actibus perficientibus habitum: sed illud, à quo peccator dicitur peccator post actum, non desinit esse per quantumcumque tempus, licet actus similes non adiciantur: semper enim in infinitum est peccator postquam commisit: non est ergo ibi aliquid absolutum, vel relatiuum positium, vel priuatiuum, à quo dicatur peccator: à tempore cessationis actus vsque ad pœnitentiam: sed tantummodò quædam relatio rationis in quantum est obiectum intellectus, vel voluntatis Dei; quia postquam commisit, Dei voluntas ordinat ipsum ad pœnam correspondentem peccato: & tunc intellectus præuidet, & pro omni tempore, donec pœna debita sit soluta.

Istud probatur per Augustinum super illud Psalm. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, &c.* Videre, inquit, Deum peccata, est ad pœnam imputare. Auertere autem faciem à peccatis, hoc est ea ad pœnam non reservare. Ita ergo dicit peccata ab eo tecta, non ut Deus tunc non videat, sed ut nolit animaduertere, id est, punire: ergo ipsum remanere in reatu post actum transeuntem, nihil aliud est, nisi ipsum à Dei voluntate ordinari ad pœnam condignam illi peccato: obiectum autem intellectus, vel voluntatis, ut intellectum, vel volitum, non habet nisi relationem rationis: ergo, &c.

Confirmatur per simile; quia esto quod Deus in multiplicatione meritorum, non intendat habitum charitatis, ut possibile est, si merita sint remissa, vel etiam si essent intentata: tamen iste qui plura merita habuit transeuntibus interioribus & exterioribus, est magis meritis quam alius, quod nihil aliud est, nisi quia ordinatur ad maiorem gloriam: per quod non habetur aliquod reale positium, vel priuatiuum absolutum, vel relatiuum intrinsecum isti: sed tantum relatio rationis, in quantum, ut est obiectum voluntatis diuinæ, ordinatur ad multiplicè gloriam. Ibi enim in acceptatione diuina ordinantur ista merita, vel ille per merita ad talem, vel talem gloriam. Sicut ergo ista acceptatio propter merita transeuntia nihil est realiter, nisi actus voluntatis diuinæ, & in isto tantum relatio rationis, sicut in obiecto voluto: ita ex alia parte propter peccata transeuntia nihil est aliud abiectionis istius, nisi reprobatio, vel repulsio, in voluntate diuina, & in peccatore relatio rationis, ut abiectionis, vel reprobati ad talem, vel talem pœnam ordinati.

Hoc tandem patet in exemplo simili: quia si quis offendat magnum Principem tali offensa, cui correspondeat pœna magna; cessante illo actu nihil est in ipso, quod prius non fuit propter quod modò dicatur inimicus, & non prius: sed tantum in voluntate domini offensi est actus transiens super ipsum: & per hoc in ipso est relatio rationis, ut in obiecto voluto, vel ordinato ad talem pœnam.

Ex

6

Quid est peccati habituale.

Habitus vitiosi manent in iustificatione.

Vult præter actum præteritum nihil manere in peccatore, nisi relationem, manet tamen moraliter actus præteritus. Psalm. 31.

7

Post actus meritorios tantum manet in merente relatio rationis, si merita illa non auerunt gratiam.

*4
stantia de
ms esse rem
n relatio
m.*

impugnatur.

*Non est relatio
intrinseca
adueniens.*

Neque extrinsecas adueniens.

Præter, scilicet ipsum actum virtutis manentem.

Offensa, macula, reatus quomodo differunt?

Quomodo Deus dicitur iratus?

Ex isto sequitur corollarium, quod nihil aliud est post actum peccati cessantem, offensa, macula & reatus, nisi ista ratio rationis, scilicet ordinatio ad pœnam: vt est disconueniens ipsi animæ dicitur eius macula, sicut per oppositum pulchritudo: vt autem est obligatio formaliter ad illam pœnam, dicitur reatus: & vt est actus voluntatis diuinæ, in qua est tota ista realitas, per quem actum ordinatur ad talem pœnam, dicitur offensa. Nihil enim aliud est offendi, vel irasci in Deo, quàm velle vindicare ista pœna. & licet Deus dicatur figuratiuè iratus, vel offensus: tamen accipiendo istam rationem irasci pro velle vindicare, exclusâ passione concomitante istud velle, Deus formaliter est iratus, vel offensus: quia formaliter est volens vindicare peccatum commissum contra legem suam.

COMMENTARIUS

5. Cœclusio Doctoris.

Controuersia. Peccator post actum permanserit dicitur.

Trident. Status controuersia.

Prima sententia.

Peccati habitudo ordinatio ad pœnam.

Quid sentiant Nominales.

6. Secunda sententia est debitum pœna.

Durandus.

Tertia sententia. Bassolis. Ioan. Medina.

Deo ergo quantum ad istum articulum, &c. Conclusio Doctoris est in præfenti litera, vt patet, quod præter actuale peccatum commissum, nihil aliud sit in anima, quàm reatus pœnæ, seu obligatio ad pœnam: vt autem supponamus quid alij dicant, & ex instituto tractemus hanc controuersiam, antequam ad probationem in specie descendamus ipsius conclusionis: Aduertendum quod controuersia non est in hoc, an peccator post actum dicatur maculatus, & esse peccator, quasi habitualiter, & permanenter; quia denominatio illa manet post actum, vt omnes Theologi admittunt, & patet ex modo loquendi Scripturæ, & Conciliorum: erat mulier in ciuitate peccatrix, Luca 7. Cum adhuc peccatores essemus ad Rom. 5. Iosue 22. & vsque in præsentem diem macula huius sceleris in vobis permanet. Trident. sess. 6. cap. 6. & 7. illud supponit. De natura autem huius maculæ, & qualiter se habeat ad peccatorem, est controuersia inter Doctores.

Prima sententia imponitur nostro Doctori in 4. hic quest. 2. §. dico ergo, & distint. 1. 6. quest. 2. §. respondeo, quibus in locis asserit maculam, à qua denominatur homo peccator, postquam transit actus, esse ordinationem eius passiuam ad pœnam: sumi potest ergo ordinatio ad pœnam dupliciter, nimirum actiuè & passiuè: actiuè sumpta est actus diuinæ voluntatis, & dicitur offensa, quia Deum esse offensum, non est aliud quàm irasci, & velle vindicare, quod est ordinare ad pœnam. Passiuè sumpta vel consideratur in ordine ad animam, & sic est eius macula; vel in ordine ad pœnam, vt est ad ipsam obligationem, & sic est reatus pœnæ. Hanc sententiam docent aliter Ochia in 4. Gabriel ead. d. q. 1. art. 1. not. 1. Ioan. Maior ibidem. Almainus. In hoc solum differunt, quod negent consistere in relatione rationis, quam Scotus ponit ad pœnam, aut alio, superaddito peccatori; sed in hoc, quod ipse peccator sit obiectum Dei ordinantis ipsum ad pœnam.

Secunda sententia est, hanc maculam consistere in dignitate ad pœnam, quæ dignitas non oritur ab actu voluntatis, aut intellectus diuini, sed est obligatio, & debitum, sequens actum peccati, & subiectio ad patendum pœnam, quæ indifferenter appellari potest reatus, obligatio, aut debitum pœnæ. Dicunt autem vltterius, non esse relationem, aut absolutum reale, sed relationem rationis, quæ consequitur ad actum peccati. Hanc sequitur Durandus in 2. d. 3. q. 3. Hæc sententia verbis differt, & non reipsâ à priori.

Tertia sententia est Bassolis in 4. d. 1. q. 2. art. 1. §. Quantum ad præsentem. Ioan. de Medina Codice de penitentia tract. 1. q. 7. qui asserunt hominem denominari peccatorem formaliter ab ipso actu

peccati præterito, prout non retractatur, siue non condonatum est à Deo, & consequenter consistere in denominatione extrinseca. Ad hanc reduci potest aliorum sententia, qui dicunt à peccato præterito denominari hominem peccatorem, quandiu non retractatur; non quod ipsa non retractatio tribuat denominationem peccatoris, sed quod tollat impedimentum, quo posito, non sequeretur denominatio per actum præteritum: verbi gratia, si peccatum fuerit retractatum per contritionem, aut aliud æquiualens, nequit amplius denominare hominem peccatorem; addit amplius manere affectum quendam habituales secundum prudentem estimationem, vnde homo dicitur conuersus ad creaturam, & auersus à Deo, etiam in specie. hæc est sententia Vasquez 1. 2. d. 139. c. 5.

Quarta sententia est peccatum habituale esse aliquid reale, & hæc multipliciter tenetur. nam aliqui dicunt esse morbidam qualitatem; aliqui inclinationem habituales, seu viciosum habitum, determinantem hominem habitualiter ad bonum commutabile, & auertentem à Deo: vtraque tribuitur Gregorio in 2. d. 30. defendit Bassolis in 4. d. 1. 4. quamuis ab alio supra explicato alibi, dicat hominem dici posse peccatorem. Alij docent esse relationem realem dignitatis ad pœnam, quæ resultat ex actu antecedenti. quam impugnat etiam Doctor.

Vltima sententia est, esse priuationem gratiæ. Hæc variè explicatur, quia gratia est qualitas inherens iustis, & potest sumi dupliciter secundum se, aut secundum aliquem effectum suum; tres autem effectus eius distinguunt; primus est constituere hominem formaliter gratum Deo, & ab ipso dilectum: quia sicut gratia est effectus dilectionis, quæ nos diligit, ita habet per effectum reddere nos gratos, & dilectos ipsi: ita Scotus lib. 2. de natura & gratia c. 17. Secundus effectus eius est, quidam nitore, pulchritudo, seu lux quam tribuit animæ. Tertius est dignitas habendi gloriam, non quod gratia sit ista formalis acceptatio hominis ad gloriam, quia hæc est actus diuinæ voluntatis ex quo resultat in nobis ratio rationis, pro vt terminamus ipsum: sed quia per gratiam efficiuntur digni, vt acceptemur à Deo. Hoc supposito, omnes concedunt peccatum non esse priuationem gratiæ sumptæ primo modo, sed est, sumendo gratiam pro entitate, seu qualitate ipsa in actu primo: sed posteriori modo sumpta gratia pro qualitate effectus. Quidam autem dicunt esse priuationem primi effectus, vt Soto in 4. d. 1. §. 1. art. 2. asserens transeunte actu peccati, manere maculam quæ denominat peccatorem

Essa denominationem extrinsecam ab actu præterito non retractato.

Vasquez.

Quarta sententia.

Gregorius.

Vltima sententia. Esse priuationem gratiæ sanctificatiis. Triplex consideratio gratiæ.

Sotus. Modus explic.

eandem peccatum habitus
le.

totem, quæ est relatio rationis in ipso, vt est ob-
iectum diuinæ voluntatis, non quæ ordinat eum
ad pœnam, sed ipsum odio habet.

8

Modus expli-
candi.
Caiet. &
Conrad.

Alij dicunt esse priuationem secundi effectus
gratiæ, dicentis habituale peccatum esse, ani-
mam esse iniusam Deo, & priuatam decore, ac
pulchritudine gratiæ. Caiet. & Conradus in hoc
conueniunt; quamuis ille dicat habituale esse
conuersionis ad Deum, tamen hanc non distin-
guit à priuatione nitore, quæ sub diuersis ratio-
nibus opposita vtrique tribuit varias denomina-
tiones maculæ, vt opponitur nitore; vt opponi-
tur conuersioni, tribuit appellationem peccatoris.

Tertius mo-
dus explican-
di.

Antonin.

Alij tandem dicunt esse priuationem tertij ef-
fectus, & attribuitur D. Antonino 1. p. q. 27.
art. 4. Quomodocumque explicetur hæc senten-
tiæ, est magis communis Thom. habituale pec-
catum consistere in priuatione gratiæ quæ pas-
sim ipsi D. Thomæ tribuitur 1. 2. q. 86. art. 1. & 2.
q. 87. art. 1. q. 109. art. 7. & alibi sæpè, & quot-
quot dicunt peccatum, & gratiam ex natura rei
opponi, debent meo videri, hoc dicere, tenendo
peccatum non esse quid positium. Hæc sunt po-
tissimæ sententiæ huius controuersie, quas or-
dine suo declarabimus. Primùm tamen resol-
uendum erit, quid Doctor in hoc senserit.

Plures senten-
tias ex præ-
missis conu-
nere.

Ex his colligitur omnes præfatas sententias,
præter vltimam, quæ constituit peccatum habi-
tuale in priuatione gratiæ, & illam, quæ dicit
esse qualitatem morbidam, licet verbis differant,
vix in re ipsa differre, & statuere peccatum ha-
bituale in ordinatione ad pœnam, qua fundat-
ur in peccato actuali commisso, quod in re ipsa
transit, licet maneat in suo effectu, perinde est
vocetur reatus, vocetur dignitas pœnæ, vocetur
debitum, vel quid aliud, diuersum tamen ab ac-
tuali præterito, quod dat denominationem per-
manentem.

9

Vera senten-
tia Doctoris.

Doctor autem hîc magis appositè secutus Au-
gustinum, illud explicat constituens peccatum
habituale in ordinatione passiuæ peccatoris ad
pœnam. Dico ergo quantum ad istum articulum,
quod nihil reale absolutum vel relatiuum est in aliquo,
cessante omni actu peccati, à quo ille dicatur peccator,
&c. & infra, Sed tantummodo quadam relatio ratio-
nis in quantum est obiectum intellectus, vel voluntatis
Dei, quia postquam commisit peccatum, voluntas
Dei ordinat ipsum ad pœnam correspondentem pecca-
to; & tunc intellectus præuidet omni tempore, donec
pœna sit soluta, &c. Quod probat autoritate Au-
gustini super illud Psal. Beati quorum remissa sunt
iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Videre, in-
quit, Deum peccata, est ad pœnam imputare: auer-
tere autem faciem à peccatis, hoc est ea ad pœnam
non referre.

Exemplum
ex merito re-
miso, cui
non datur
augmentum
gratiæ.
Aliud ex of-
fensa Princi-
pis.

Probat ratione: quia qui plura haberet merita
in actu casu quo Deus non intenderet in hoc
statu charitatem, esset magis meritis quam al-
lius, qui non eliceret tot actus. Sed transeun-
te actu tam interno quam externo, nihil
in eo per hoc manet quam ordinatio ad maius
præmium: ergo simile contingit in demerito.
Et ampliùs probatur exemplo eius, qui Princi-
pem offendit, in quo manet tantùm ordinatio
eius ad pœnam transeunte actu, qui est actus
Principis transiens super ipsum: ac tandem con-
cludit: ex isto sequitur corollarium: quod nihil
aliud est post actum peccati cessantem, offensa, macu-
la, & reatus, nisi ista relatio rationis, scilicet ordi-
natio ad pœnam, vt est disconueniens ipsi anime, dici-

tur eius macula, &c d. 16. q. 1. videtur suppone-
re eandem doctrinam.

Hæc verba videntur clara, vt interpretatione
nò admittant, & eorum veritate datâ, non sequi-
tur quod alij opponunt Doctori: nempe cum
sentire quod habituale consistat in aliquo ex-
trinseco denominante, quia illa relatio rationis
intrinseca est, nempe ordinatum esse ad pœnam:
& supponit fundamentum ex parte subiecti,
nempe peccasse: quia hæc ordinatio est secun-
dum iustitiam vindicatiuam, & est propter cul-
pam, in qua fundatur debitum pœnæ, vel ex
qua oritur, stante lege.

Confirmatur ex Augustino locis supra cita-
tis, quibus ostendit peccatum habituale sistere
in reatu pœnæ, quam reducit ad voluntatem ex-
trinsecam Dei transeunte actu, & speciatim lib.
6. contra Iulianum c. 8. cuius verba clara sunt.
Actu, inquit, transeunte manet reatus in conscientia
eius, qui deliquit, donec dimittatur: ergo in subiecto est,
hoc est, in animo eius, qui deliquisse se meminit, &
scrupulo agitur conscientia, donec fiat delicti remissio-
ne securus. Quod si oblitiscatur se deliquisse, nec eius
conscientia stimuletur, ubi erit reatus ille, quem tran-
seunte peccato manere concedis, donec remittatur? Non
est certe in corpore, quia non est eorum accidentium,
quæ accidunt corpori. Non est in animo, quia eius me-
moriæ deleuit oblitio, & tamen est: ubi est igitur,
cum iam bene viuat homo, nihil tale committens? nec
dici possit eorum peccatorum eius reatum manere, quæ
meminit, eorum verò quæ oblitus est, non manere:
manet quippe omnino, donec remittatur: ubi ergo
manet nisi in oculis legibus Dei quæ conscriptæ sunt;
quomodo in mentibus Angelorum, vt nulla sit iniqui-
tas impunita, nisi quam sanguis Mediatoris expiane-
rit, &c. Hactenus Augustinus, quibus verbis
non agnoscit aliud manere post peccatū actua-
le, quam reatum pœnæ, id est, ordinationem ad
pœnam lege statutam,

Probat autem ratione hæc sententia: nihil
potest habere rationem maculæ, seu peccati
proprie dicti in anima, præter actum ipsum: ergo
transeunte actu frustra, & sine fundamento
singitur aliquid, quod sit proprie, & in rigore
peccatum condistinctum ab actu. Antecedens
probat: solus actus est voluntarius, & solus
est capax reëctitudinis; ergo solus capax obliqui-
tatis, & consequenter sicut nulla reëctitudo nata
est inesse voluntati nisi mediante actu, & liber-
tate eius; ita nihil distinctum ab actu potest pro-
prie esse peccatum, vt vllâ ratione dicatur pro-
prie maculare animam, vt præscindit ab actu.

Dices, peccatum originale non consistit in
actu, & proprie maculat animam, & peccatum
omissionis etiam imme diatè inest voluntati sine
actu. Contrà hîc agimus de peccato perso-
nali, quod inest mediante voluntate propria,
originale est voluntarium mediante voluntate
Adami, & priuatio reëctitudinis debita, quæ non
consistebat in actu, sed in habitu; peccatum verò
personale est priuatio reëctitudinis, quæ in-
esse debet mediante actu: & sumimus hîc actum
latè, vt denotat exercitium libertatis, quomo-
documque fiat, siue per actum, siue per omisso-
nem, vt condistinctur illa obliquitas, quæ
inest voluntati, mediante illo exercitio ab alia,
quæ ponitur obliquitas habitualis. Probat
ergo talem non dari condistinctam, & præcisam
ab actu: imò esse repugnantiam in terminis.
Priuatio non multiplicatur nisi multiplicetur
forma

10

Augustinus

Quomodo ma-
net peccati?

11

Ratio ex na-
tura peccati
quod solum
consistit in
actu.

Responsio.

Impugnatur
instantia ex
peccato origi-
nis

Peccatum
personale cõ-
pedit per actum
liberum, aut
omissionem.

Esse denomi-
nationem ex-
trinsecam ab
actu præteri-
to non retrah-
tato.

Vasquez.

Quarta sen-
tentia.

Gregorius.

Vltima sen-
tentia.
Esse priuatio-
nem gratiæ
sanctificati-
onis.
Triplex con-
sideratio gra-
tiæ.

Sotus.
Modus expli-

forma opposita, vel saltem diuersa communice-
tur, & participetur: sed rectitudo temperantiæ
nequit aliter participari, quàm per actum, &
ratione actus: ergo neque eius priuatio: ergo
nulla est eius priuatio in voluntate, vt præscin-
ditur ab actu.

12
Responsio.
Impugnatio.

Dices relinqui aliquam priuationem produ-
ctam per modum termini. Contrà, hæc priua-
tio non habet aliquam formam, cui opponitur,
quia neque rectitudini, quæ est in actu, seu
actuali exercitio libertatis, cum hæc fundetur
in libero, & voluntario, tamquam fundamen-
to proximo, quod inuenitur solum in actu: ne-
que inuenitur aliqua rectitudo actualis, cui op-
poneretur. Dices, dici habitualem, quis imma-
net. Contrà, oportet assignare terminum eius,
seu habitum, quo priuat, & cuius capax sit sub-
iectum. Si dixeris illam maculam habitualem
consistere in aliquo positio, quod sit propriè
peccatum, contrà sunt quæ differuntur, de natura
& essentia peccati, probando non consistere in
positio contra Manichæos ex Patribus ex qui-
bus colligitur hanc maculam debere sumi ab
aliquo alio, quod post peccatum manet, quod
tribuit denominationem suæ causæ, vt eam in-
cludit: sed nihil aliud magis conuenienter as-
signari potest, quàm reatus pœnæ, & ordo ad
ipsam: ergo, &c. Probatum subsumptum, quia nihil
aliud inest per actum præter habitum Physicum,
qui formaliter non spectat sub hac ratione ad
genus moris, vt videbimus, & priuatio gratiæ,
& ordinatū esse ad pœnā, sed nō est priuatio gra-
tiæ, quia multiplicatur peccata habitualia, nō sic
priuatio gratiæ, quæ intensiue & extensiue con-
siderata deletur per vnicum peccatum, quod
primò aduenit: ergo, &c.

*Alia respon-
sio.*
Impugnatio.

13
*Secunda pro-
batio ex natu-
ra pœnitentia.*

Secundò, Pœnitentia, satisfactio, confessio,
& absolutio, & quæcumque alia vindictio, im-
proprium, & huiusmodi, respiciunt peccata
actualia, & ea quæ fuerunt tantum in potestate,
& prout in exercitio habita sunt. Ergo præter
hæc non datur aliquid, quod sit quiditatiuè,
& formaliter peccatum personale. Probatum con-
sequentiā, pœna respicit præcisè quidquid est
peccatum, & iustitia vindictiua eodem modo
transgressionē: sed respiciunt illa, vt inueniuntur
in exercitio libertatis: ergo alia non reperiuntur.

*Peccatum
attuale ma-
net in suo ef-
fectu.*

*Rectitudo cha-
ritatis in di-
stracto.*

*Lex & con-
tractus non
manet actu.*

Tertiò, nulla necessitate ponitur aliquid, quod
sit propriè peccatū, præter actuale: ergo. Antece-
dens probatur, nō est alia ratio, quàm vt saluetur
proprietas formularum, quæ dicunt hominem
peccatorem manere pollutum, maculatum, ab-
ominabilem Deo. Sed hæc saluari possunt sine
macula, quæ sit propriè distincta à peccato actua-
li, ergo, &c. Subsumptum probatur, quia ipsum
peccatū actuale manens in suo effectu, potest tri-
buere talem denominationem: sicut charitas
manens in actu imperato, verbi gratiā, actus ie-
iunij assumptus ex fine, & imperio charitatis,
habet appellationem, & rectitudinem charita-
tis, etiam deinceps in distracto, in quo non exer-
cetur aliquis actus explicitus, & elicitus chari-
tatis. Sic etiam manet lex & imperium Princi-
pis in acceptatione populi, ipso mortuo man-
ent contractus, & alij actus morales in suo ef-
fectu, vt matrimonium, & similia, quamuis
deficiat consensus, per quem fiant: sic in propo-
sito manet peccatum præteritum in obligatione
pœnæ, tamquam in effectu quem inducit, & à
quo nequit præscindere reatus, seu debitum pec-

næ: ergo frustra aliud fingitur. Dices esse de-
nominationem extrinsecam. Respondetur id
denominatio peccatoris in-
trinseca.

Quartò, si esset aliquid priuatiuum manens
propriè dictum peccatum, iam difficulter posset
ostendi quomodo posset expelli sine rectitudine
opposita; quæ tamen non restituitur. Dices res-
titui in æquivalenti, nempe in gratia habitua-
li. Contrà, hæc non repugnat ex natura rei;
quia priuatio est rectitudinis determinatæ per
præceptum, hæc fuit rectitudo in actu tantum;
charitas autem consistit in habitu. Deinde, nul-
lum æquiualens excedit, quoad effectum saltem
formalem, id, cui æquiualeat: sed temperantia
habitualis, verbi gratiā, non repugnat priuatio-
ni rectitudinis actualis temperantiæ: ergo ne-
que charitas habitualis. Deinde, neque charitas
actualis, neque habitualis adimplet formaliter
præceptum iustitiæ, aut temperantiæ, quia ob
actus harum virtutum sæpè deferenda est chari-
tatis operatio, ergo non æquiualeat, quantum
ad id, de quo controuertitur. Accedit quòd sint
diuersæ virtutes.

14
*Quarta ratio
ab inconue-
nientia.*

*Rectitudo ha-
bitualis non
æquiualeat ac-
tualis.*

Quintò, merita præterita, & demerita de-
bent comparari vniiformiter, quantum ad id,
quod post se relinquunt: sed illa saltem omnia
quæ non intendunt gratiam, non relinquunt
transacto opere, aliud quàm ius ad gloriam, vt
supponit Trid. sess. 6. c. 16. de fructu iustificatiōis:
ergo demeritum nihil post se relinquit, præter
ordinationem ad pœnā, seu, quod idem est,
debitum pœnæ, & obligationem. Confirmatur
per hanc ordinationem donec remittatur
tam in se, quàm sua radice, sufficienter oppo-
nitur iniustus iusto, qui est ordinatus, & adop-
tatus ad præmium, id est, gloriam: iniustus
autem ob demeritum, ordinatus ad pœnā: ergo
nihil aliud fingendum erit. Ad hæc accedit
vltimò, quòd gratia deperditur ob demeritum
in actu; ergo illud solum sufficit ad tribuendum
quidquid Scriptura de peccato affirmat, quate-
nus, vt supra dixi, manet in ordinatione ad pœ-
nā, seu moraliter,

15
*Quinta ratio
comparatur
meritum, &
demeritum.*

Triden.

Confirmatio.

Ad quam sententiam reduci possunt re ipsa
omnes penè contrarij: in primis illa opinio quæ
statuit peccatum habituale in eo, quod est pec-
casse, & non fuisse retractatum peccatum, vt
tenet Medina tract. 1. de pœnitentia. q. 7. Vasquez
supra citatus, & alij: nihil differt ab hac, & mi-
nus saluat denominationem intrinsecam, quia
peccatum non fuisse remissum, aut retractatum,
non sunt aliqui effectus peccati, sed negatio for-
marum oppositarum, vnde denominatio pec-
catoris præcisè est ab eo, quod est peccasse,
quæ est denominatio ab actu præterito, ac pro-
inde extrinseca.

*Concordia opi-
nionum.*

*Medina.
Vasquez.*

Alia sententia, quæ est Cordubensis, Richar-
di, & aliorum, quæ statuit habituale in eo, quod
est peccasse, & non satisfecisse, cum priori coin-
cidit re ipsa, & negatio satisfactionis non dat
denominationem peccatoris. Alia dicit consi-
stere in dignitate ad pœnā; sed si loquatur de
fundamentali, nihil est quàm ipsum peccatum
actuale, quod supponitur non remanere. Si de
formali, est ordinatio ad pœnā secundum pro-
portionem iustitiæ, & sic coincidit cum iam ex-
plicata sententia. Alia, quæ dicit esse relationem
realem

16

realem relictam post peccatum, qua ordinatur ad pœnam, quantum ad modum denominationis & se habendi formæ, coincidit: & sic etiam dicendum de illis, qui ponunt habitum vitiosum relictum post peccatum habituale consistere in aliquo effectu, qui non propriè dicitur peccatum, sed tantum denominatione suæ causæ in effectu, qualem nos statuimus in proposito. & concordat modus loquendi hic Scripturæ, quia sic Apostolus appellat concupiscentiam, peccatum, quia, vt exponit Trid. cum Augustino, de peccato est, & in peccatum inclinatur non est ergo quòd timeatur hæc sententia, tamquam periculosa, quæ magis est consequens, & quasi in forma assertionis, & denotandi peccatorum, non differt ab aliis.

præteritum donec remitteretur. Ex his patet ad primum, & tertium. Ad secundum respondetur, reatum pœnæ proportionatæ, & lege primaria statuatæ, esse effectum peccati, & in se, probabilem ab ipso peccato, donec remittatur; idè hæc semper remittitur ordinatiè, remisso peccato, per actus nostros, & pœnitentiam (quidquid sit de pœna, quæ debetur peccato veniali, quod remittitur in transitu) hinc Trid. sess. 6. cap. 14. dicit pœnam æternam debitam peccato mortali remitti virtute clauium. Respondeo secundo, ordinationem ad pœnam prout constat peccatum non remissum, esse peccatum habituale, non autem ordinationem ad pœnam præcisè. Idè Doctor adiungit semper cum hæc ordinatione, priuationem gratiæ, vt patet loco citato, & d. 16. in principio. Ad hæc omnia argumenta tenentur respondere ipsi aduersarij, vt facile est videre, replicando ipsa ad oppositum sententiæ eorum.

Trident.

17. Neque argumenta quidpiam concludunt, obiciunt enim quòd peccator non sit à Deo, sed ordinatio ad pœnam est à Deo. Item dicitur, peccator est ex malo post actum relicto: macula est turpis, & improprio digna, non sic ordinatio ad pœnam, quæ est actus iustitiæ. Ad hæc patet ex dictis, quia ordinatio passiuæ, quæ est ex peccato supposita lege, est malum, & ex peccato demeritoriè. in hac consistit macula habitualis, quatenus includit radicem, & fundamentum, nempe peccatum non remissum, quòd adhuc manet tamquam in effectu, licèt transeat physicè: quia vt consideratur homo ratione status, & vt subest iustitiæ, & regulis eius, semper consideratur sub peccato, donec remittatur: sicut voluntas legislatoris semper præsens dicitur manere, donec transeat lex, & voluntas, seu consensus in contractu præterito, vt refertur ad iustitiam commutatiuam, semper censetur præsens, donec rescindatur.

17. Obiectio, & fundamentum aliorum soluitur.

Quomodo peccatum manet, & denominatur?

Argumentum Suarez soluitur ex effectu pœnitentiæ.

Actuale est materia pœnitentiæ.

Trident.

18. Alia obiectio.

Soluitur.

Argumentatur Suarez quòd sequeretur ex opinione hac nihil remitti in pœnitentiæ præter solâ obligationem ad pœnam. Respondetur argumentum non concludere quidpiam speciale, quia in omnium sententia, & secundum fidem, peccatum actuale est materia pœnitentiæ, & illud remittitur, & non solum habituale, quòd dicunt esse præsens: ergo in pœnitentiæ primariè remittitur peccatum actuale, & secundariè obligatio ad pœnam proportionatam: vt insinuat Trid. sess. 6. cap. 14.

Obiciunt præterea, si Deus nullam statuisset pœnam contra peccatum, adhuc peccatum relinqueret maculam in anima. Item, remissa culpa manet in peccatore obligatio ad pœnam temporalem quandoque sine vlla macula habituali. Item, in inferno sunt peccatores, quamuis ibi non sit ordinata aliqua pœna: ergo ordinatio ad pœnam non est peccatum habituale. Respondetur quòd si nulla esset ordinata pœna, aut alius effectus peccati præter hoc, quòd est peccasse, quòd nulla esset macula distincta ab ipso peccato præterito, quòd consideratur semper in esse mortali præsens, vt explicatum est. Dices, ergo non esset aliqua macula habitualis. Respondetur, negando consequentiam, quia ipsum peccatum præteritum, licèt physicè non esset, maneret tamen moraliter, & sic per modum habitus, donec remitteretur: ergo de facto sic manet. Respondetur secundo concedendo consequentiam, vt infra videbimus. Posset dici aliter quòd non maneret aliquod peccatum habituale, cum nullus sit effectus peccati diuersus à se in eo casu, in anima: maneret tamen imputatione peccatum

Scoti oper. Tom. IX.

Verget vltimò Vasquez, hæc sententiam damnatam esse à Gregorio XIII. & Pio V. inter alias propositiones Baij. Propositione 53. In peccato duo sunt, actus, & reatus, transiente autem actu, nihil manet nisi reatus, siue obligatio ad pœnam. Vnde in sacramento Baptismi, aut sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati duntaxat tollitur, & ministerium Sacerdotis solum liberat à reatu. Respondeo ad propositionem teneri Vasquem, & alios reipsa: sed nulla est difficultas, quia error est dicere, quòd non extendatur virtus sacramenti, aut clauium ad peccatum remittendum, vt docet illa propositio. Ad hanc remissionem sufficit peccatum manere modo dicto.

19. Obiectio Vasquez, ex propositionibus Baij damnata.

Responso.

Verget tandem Caietanus hæc tria se habere per ordinem, peccatum, dignitatem ad pœnam, & ordinationem ad pœnam. Hæc est ex parte Dei actus voluntatis eius, illa alia ex parte ipsius peccatoris; ergo indisciplinatè hæc confundit Scotus. Respondetur secundum aliquos, distinguere ex parte peccatoris ipsum peccatum, & dignitatem ad pœnam, vt proprietatem sequentem ipsum: quibus accedit ipsa ordinatio actualis. Sed respondetur aliter, quòd nulla est dignitas pœnæ ex parte peccati, præter ipsam malitiam, prout abstrahit à lege ordinante pœnam, & prout cadit sub iustitiæ vindicatiuæ, vnde quòd natum sit cadere, hoc ei conuenit formaliter intrinsecè à malitia, extrinsecè autem ab ipsa iustitiæ vindicatiuæ, quæ nata est ordinare peccatum pœna condigna formaliter. Vniuformiter ergo se habent in hoc meritum, & demeritum, quòd vtrumque formaliter sumptum dicat ordinem ad pœnam, aut præmium, fundamentaliter autem dicant bonum, & malum in actu, ratione cuius nata sunt ordinari. Primo modo supponunt ordinationem, quæ est ipsa lex sic ordinans præmium, & pœnam. Secundo modo, præceptum, cui sunt conformia, aut difformia. Præter illam ordinationem legis, quæ est antecedens ad meritum, & demeritum; datur alia subsequens, quæ est legis executio: hæc autem est iudicium quòd de quolibet fit secundum opera. Ex his patet opinionem hanc nihil pati erroris, aut periculi, imò sanam esse, ac dogmaticam, magisque communem; vnde immeritò ab ea quidam moderni nostræ Scholæ recedunt tamquam à non satis fundata, aut ab aliis notatur.

20. Obiectio Caietani.

Soluitur.

Quid sit dignitas ad pœnam.

Multiplex ordinatio.

Sed verget Curiel: quod est in pueris originale, vel.

B

21

Obiectio Curiale, vel.

ominatio
catoris in
ofera.

14
aria ratio
inconuenientii.

ffitudo ha
ualis non
uualat n
uali.

15
Quinta ratio
comparatur
meritum, &
demeritum.

Trident.

Confirmatio.

Concordia opi
nionum.

Medina.
Vasquez.

16

nale, fuit in Adamo habituale, sed illud est propriè peccatum, & intrinsecum etiam secundum ipsum Scotum, vt supra probatum est: ergo & habituale erit sic propriè peccatum, & intrinsecum, & distinctum ab actu, & malitia eius. Confirmatio. Confirmatur: non magis erat natum peccatum Adami producere, aut relinquere in pueris peccatum originale, quam relinquere aliquid habituale, peccatum actuale, quod habituale sit propriè, & formaliter peccatum.

Responso. Duplex privatio iustitiæ in Adamo.

Respondetur in Adamo fuisse, & privationem iustitiæ originalis, sicut est in pueris, quia ille recepit præceptum eam seruandi sibi, & posteris, & hæc privatio non fuit alicuius rectitudinis in actu consistentis, sed solum in habitu; & transit ad posteros. Fuit in eodem Adamo alia privatio rectitudinis actualis: verbi gratiâ, temperantiæ, obedienciæ, &c. & habituale quod relictum est in eodem per comestionem pomi, erat vniforme cum habituali in nobis. Distinguo itaque maiorem: habituale, quod fuit privatio iustitiæ, concedo, quia hæc immediatè comparatur ad voluntatem, vt ad subiectum immediatum, & non mediante actu, atque eodem modo habitus oppositus eidem, vt iustitiæ originalis. Habituale quod fuit ex actu relictum, negatur, nisi modo explicato, de habituali prout in nobis manet. Disparitas iam data est, quia privatio eius rectitudinis, quæ inest voluntati, vt subiecto, potest manere secluso actu, à quo non dependet, vt subiecto proximo, privatio autem rectitudinis, quæ est in actu, cum conueniat mediante actu, sicut & rectitudo opposita, nequit remanere propriè physicè, sicut nec manet eius subiectum, quod est ipse actus.

Privatio iustitiæ originalis inest voluntati non per actum vt subiectum.

22 Responso ad confirmationem.

Ad confirmationem respondetur, negando antecedens: quia rectitudo, ad quam obligatur quisque in propria persona, est illa solum, quæ ei conuenit mediante actu suo, vt subiecto vero, aut interpretatiuo: & similiter dicendum de opposita privatione: rectitudo autem habitualis originalis iustitiæ, cuius est debitum in infantibus, continet ipsi immediatè independentè ab aliquo actu, vt subiecto; & consequenter privatio eius, quamuis hæc demeritoriè causata fuit à peccato Adami, quo demeruit sibi, & posteris iustitiæ conseruationem: non inuenitur autem aliqua causalitas demeritoria in peccato actuali, nisi tantum respectu gratiæ, & donorum; si deatur distincta, non autem cuius habitualis formaliter, quod ab ipso causaretur, & esset distinctum, ac propriè dictum peccatum. Vnde argumentum potest reduci ad oppositum, quia in proposito destructâ causalitate, destruitur causatum, sed peccatum non causat aliud peccatum nisi demeritoriè, sicut neque privatio privationem, nisi sit alicuius inseparabilis à sua affirmatione, quod tollit consequenter, sicut privatio causæ infert privationem effectus, vt vitæ, operationum vitalium; subiecti, formarum, quæ insunt mediante ipso; sed in proposito non inuenitur aliqua talis rectitudo, quæ priuaret peccatum habituale, præter ipsam actualem, sublatam per privationem in actu aut rectitudinem gratiæ, quæ est iustitiæ habitualis, & non est peccatum, vt probabimus articulo sequenti contra Thomistas: ergo non datur aliqua distincta ab ipso actu manente modo explicato. Vnde rectè Doctor dist. 22. artic. 1. §. In ista questione, quod post actum transeuntem, nihil

Retorquuntur argumentum.

manet (supple ab ipso actu distinctum) præter iniustitiam habitualement, id est, priuationem gratiæ, & ordinationem ad poenam: vltiorem impugnationem Curiel remitto in questione de peccato originali. Vide dicta dist. 2. quæst. 6. huius; hæc quoad hanc sententiam modo præmissa explicatam.

Cæterum, licet Doctor præfatis in locis eam renuerit; in sequentibus tamen reuocauit eum modum dicendi, vt d. 22. q. 1. §. In ista questione, v. Si iste modus non placet, &c. vbi præmissa modo, nempe remissionem culpæ fieri per remissionem reatus poenæ, qui solum post actum manet in ratione culpæ. Subiicit aliter, Si iste, inquit, modus non placet: id est, quia videntur Sancti distinguere inter remissionem culpæ cuiuscumque, & poenæ, & maxime inter remissionem, & solutionem poenæ debita illi culpæ; potest alio modo dici, &c. & consequenter ostendit peccatum remitti veniale, siue per noua opera meritoria, siue per merita præterita in vita iam facta, & sic remitti per acceptationem à Deo doctorum operum manente poenâ post hanc vitam diluendâ in purgatorio, si quis decesserit in gratia: vbi distinguit remissionem culpæ à remissionem poenæ.

23 Doctor ab eadem sententia reuocatur.

Remissio culpæ diuersa à remissione poenæ.

Est & alius locus in d. 50. q. 6. §. Ad argumentum, in fine, responso ad vltimum. Et ideo, inquit, poena durat, quia peccatum in eis durat. Vnde dicit (supple Fulgent. de fide ad Petrum) permanente in eis iniuste affectionis malo, permanet in eis iuste retributionis damnatio, &c. loquitur de damnatis. Vide eum in 4. d. 46. q. 4. art. 2. Vbi distinguit poenas damnatorum, & docet peccatum continuatum esse poenam, vbi distinguit illud à poenâ damni, & sensus. Eandem sententiam retinuit in secundo Sententiarum, quem scripsit post quartum, vt patet ex eodem lib. 2. d. 43. q. 1. in fine, vbi scriptum citat in 4. in hac dist. 14. & ea quæ hic dicit de dispositione, seu dolore requisito ad remissionem peccati: in secundo autem d. 7. quæst. vnica. §. Potest tamen concedi, responso ad tertium. Potest tamen, inquit, concedi totum argumentum, scilicet quod ipsi (supple damnati) habent potentiam non peccandi, quia habent potentiam, quæ non est formaliter peccatum: licet non habeant potentiam non peccandi, hoc est, non esse in peccato, quomodo dicitur esse in peccato, postquam transiit actus, quem commisit, & priuatus gratia remanet reatus, vsque scilicet ad penitentiam de peccato commisso; hoc modo non possum ex se non peccare, id est, non esse in peccato, &c. & in fine, responso ad vltimum dicit peccatum damnatorum, quod in eo statu committunt, esse poenam sui ipsius ex Augustino, & hæc est maxima poena, quæ consistit in priuatione summi boni, auerente à Deo, quæ est malitia peccati, & sic extensiuè dicit hanc poenam crescere in infinitum, & supponit manere illam malitiam.

Prius scripsit quartum quod secundum sententiarum.

Item d. 28. q. vnica. §. Ad questionem. Et est dicit, inquit, quod peccatum vno modo potest accipi pro ipso actu ellicito deformi, loquendo de peccato commissioni: alio modo pro macula, quæ remanet post actum elicitum, siue pro reatu permanente quousque peccatum fuerit deletum per penitentiam. Possemus adducere plura alia loca ex anterioribus per consequentiam doctrinæ: sed hæc sufficiant, quibus contingitur expressa resolutio quæsi in terminis. Ex dictis sequitur quid dicendum sit ad sententias supra præmissas.

Dico primo, habituale peccatum non est habitus realis, aut qualitas: est contra quartam sententiam.

24 Peccatum habituale non esse reale.

tentiam. Probatur primò; quia sic esset à Deo: nullum autem peccatum est à Deo, quia peccatum. Secundò, actus, quia peccatum est, non est aliquid reale, sed rationis, aut morale: ergo nequit sic producere aliquid reale, quod peccatum sit. Tertio, sequeretur quod habitus relictus, seu peccatum habituale, si in habitum consisteret, relictum ab extremo vitio, destrueret aliud oppositum, sicut actus vnus destruit actum alterius, verbi gratiâ, auaritiâ, prodigalitati; hoc est falsum, quia de facto nequit peccatum mortale destrui, nisi per gratiâ, vt supponit Trident. sess. 6. c. 14. necessariam esse pœnitentiam ad delendum peccatum. Sequela probatur: quia sicut actus ad actum se habet, ita habitus ad habitum: & inclinatio ad vnum ad inclinationem ad alterum. Quartò, sequeretur illum habitum manere simul cum gratiâ, quia non destruitur in instanti. Si dixeris deleri quoad reatum: contrâ, peto an reatus sit aliquod reale ipsius habitus, aut talis qualitas. si sic: ergo manet quandiu inest ipsa qualitas, si sit aliquid rationis superadditum, in eo consistet peccatum, non autem in habitu, quia id quod deletur per gratiam, habet propriam rationem peccati. Fundamentum huius sententiâ non est aliud, quàm ea, quæ *suprà* citauimus de peccato originali.

25
Non esse dignitatem ad pœnam.

Dico secundò: non est relatio dignitatis ad pœnam, siue realis, siue rationis. Non primum, quia relatio realis nequit esse, nisi ad extrema realia; actus non manet vt supponitur, quod est fundamentum, neque pœna adhuc est. Præterea, dignitas ad pœnam non est peccatum præcisè, vt præcindit ab actu. Iterum, hæc dignitas fundatur in actu, prout dicit ordinem ad legem decernentem pœnam: ergo debet esse aliquid morale, & non physicum, quia lex non inducit alium effectum, quàm moralem. Quòd non sit relatio rationis, probant argumenta aduersariorum, iam soluta in articulo antecedenti. Si loquamur de illa, vt præcindit ab actu præterito, in quo fundatur; si autem loquamur de illa relatione vt includit causam, & sua extrema, non differt hæc sententia ab illa, quam ibi explicuimus.

26
Non esse priuationem gratiâ.

Dico tertio: peccatum habituale non est priuatio gratiâ: est contra Thomistas. Hanc probat Doctor in 4. d. 16. §. Respondetur, conclus. 1. probat primò, quia culpa multiplicatur; sed priuatio gratiâ vnica est, & simplex, sicut ipsa gratia, cui opponitur: ergo peccatum habituale, aut actuale in ipsa non consistit, aliâs qui commisisset plura peccata, esset æquè peccator, ac qui commisisset vnum, quia æquè in eo est priuatio gratiâ. Respondent Thom. Caietan. Medina, Soto, quòd peccatum non sit priuatio gratiâ quomodocumque, sed in ordine ad causam, nempe peccatum: non est ergo priuatio nuda gratiâ, sed respectiue ad causam, quâ multiplicatâ, multiplicatur ipsa priuatio; & suscipit magis, & minus. Exemplum adducunt in vmbra, quæ est priuatio luminis ex obiectione corporis inter solem, & locum, in quo sit vmbra, & diuersorum corporum diuersa est vmbra.

Priuatio specificatur ab habitu, non à causa.

Contrâ, priuatio in ratione priuationis non specificatur à causa, sed ab habitu contrariò, vt de priuatio formæ ignis in subiecto eiusdem rationis est, siue inducatur à forma terræ, aquæ, aut mixti, aut alterius cuiusque corruptentis, licet & ipsa forma ignis non variatur, siue generetur ab igne, siue à Sole, vel à quocumque alio.

Scoti oper. Tom. IX.

Confirmatur, priuatio in esse priuationis, & quâ destruit habitum, nihil aliud dicit, quàm non esse formæ, connotando in subiecto inclinationem, aut habitudinem ad formam, & quâ dicit non esse præcisè, excludit formam à subiecto, in quo est: sed in his non includitur aliquis ordo ad causam efficientem priuationem: ergo est extraneus talis ordo priuationi, quâ opponitur formæ oppositæ, & quâ priuatio est.

27
Confirmatio prima.

Confirmatur secundò, oppositio formalis attenditur præcisè secundum ea, quæ conueniunt oppositis in suo esse. formalis: sed talis est priuationis, & habitus oppositio: ergo attenditur secundum nudum esse formale: sed ordo ad efficientem extraneatur formæ, quâ causa formalis est: cum sit nihil aliud, quàm relatio effectus ad causam efficientem; forma autem vt causat, consideratur in ordine ad subiectum, vt causa est formalis dans esse, non vt recipiens esse ab efficiente: sed esse formale priuationis consistit in negatione habitus oppositi, eiusque exclusionem: ergo, &c. Maior probatur, quia hæc oppositio attenditur secundum prædicationem formalem, & in esse extremorum, quæ repugnat illa simul inesse subiecto, aut de eodem prædicari; hæc autem attenduntur in ipsis secundum esse formale.

Confirmatio secunda.
Oppositio priuationis, & habitus est formalis.

Deinde, non variatur ratio formalis gratiâ in se: quæro ergo quid sit illud, quòd diuersæ causæ influunt in priuationem? non aliquid speciei diuersum: quia non correspondet ei aliqua affirmatio, aut habitus, aut gradus diuersus in forma: non aliquid numero tantum diuersum; quia sic sequeretur non esse magis peccatorem, qui comittit plura in specie, & numero diuersa, quàm qui comitteret plura solo numero diuersa.

Priuatio non variata forma non variatur in specie.

Exemplum autem quod adducitur, est ad oppositum, quia neque corpora illa, in quantum causant vmbra, sunt diuersa specie: quia illam causant non in quantum sunt diuersæ substantiæ: sed vt sunt quanta, & non transparentia, seu non diaphana, in quibus conueniunt specie sicut in quantitate. Deinde eadem est difficultas dato opposito, de priuatione luminis, & gratiâ, seu cuiuscumque alterius formæ. Si dicas quòd diuersarum vbrarum diuersæ sint figuræ, sicut & corporum. Contrâ, hæc diuersitas figuræ non variat quantitatem in ipsis corporibus; aut non transparentiam essentialiter: ergo neque priuationem in esse priuationis. Deinde priuatio luminis in hac parte spatij est eiusdem rationis, siue lumen sit in contigua parte, siue non; secundum hoc autem variatur figura vbræ: ergo non facit ad propositum. Huc reuocari possunt alia argumenta, quibus probatur peccatum, & gratiam posse esse simul. Vnicum illud sufficit pro præsentis, vt cõsulamus breuitati. Addi potest quòd tam peccatum actuale, quàm habituale in statu puræ naturæ esset, in quo non esset priuatio gratiâ, quia hæc forma non debetur tali statui, maxime secundum aduersarios.

28
Exemplum allatum est ad oppositum.

Variata figura non variatur quantitas.

Peccatum in statu puræ naturæ non opponitur gratiâ priuatiue.

Ad illud autem quod affirmant peccatum habituale opponi gratiâ, non simpliciter, sed alicui ex tribus effectibus, iam assignatis, euasio est: quia nulla priuatio opponitur effectui formali, nisi quâ primò opponitur formæ, loquendo de effectui formali, qui nullo modo dependet ab extrinseco: quod addo ad excusandam instantiam, quæ fieri potest de actu vitali posito in subiecto sine eo, quòd tendat subiectum in quocumque

29
Priuatione non opponitur effectui, nisi vt priuati formæ.

23
tor ab ea-
senten-
tenosa-

nissio cul-
diuersa à
pensione pec.

ius scripsit
uariâ quàm
cicilum sen-
tiantur.

24
Peccati ha-
bituale non
esse reale.

eius obiectum, aut de forma habente effectus subordinatos, quos communicat successiue, prout disponitur subiectum ad eos recipiendos: ergo priuatio formalis gratiæ debet esse per oppositionem: ad ipsam gratiam primum. Probatur consequentia, quia aliàs cum peccato habituali posset stare gratia absolute in subiecto, quamuis sine tali effectu.

Soluuntur rationes oppositæ.

Non inuenio aliquod argumentum pro hac sententia, cui responderi oporteret, nisi illud solum, quod est de peccato originali, quod consistit in priuatione iustitiæ, quod iam abunde ex dictis patet solum. Iterum, quod sic dicatur peccatum esse priuationem gratiæ: sed hoc intelligi debet causaliter, & demeritoriè, atque de ipso peccato actuali; unde prius intelligitur quis priuatus gratia, quam in peccato habituali, quia eodem instanti, quo peccat actualiter mortaliter, priuatur gratia; non intelligitur autem in peccato habituali, nisi pro tempore sequenti. Deinde, quia in statu puræ naturæ posset esse peccatum tam actuale, quam habituale, in eo statu habituale non esset priuatio gratiæ: ergo aliquid aliud, &c.

30
Reliqua sententia impugnantur.

Forma denominatur, iuxta mensuram sui inesse.

Dico quartò: reliquæ opiniones non rectè videntur explicare peccatum habituale per hoc, quod dicant consistere in eo, quod est peccasse, & non satisfecisse, aut retractasse peccatum præteritum, aut non fuisse remissum. Quia quaeritur de forma, quæ dat denominationem peccatoris, non pro tempore præterito, sed pro tempore præsentis, & permanentis; talis non est illud peccasse: quia sic denominat præcisè pro mensura durationis actus, in qua habuit suum inesse, forma autem, prout consideratur præcisè ad determinatam durationem, & inesse suam in tali duratione, non potest tribuere denominationem pro alia duratione, nisi pro illa in sit: peccasse non definit inesse peccati pro nunc: ergo non tribuit denominationem peccatoris pro nunc, sicut neque actio præterita denominat pro futuro, aut præsentis, vt calefactio quæ fuit, non denominat nunc calefacientem. Aliud, quod additur, nempe non satisfecisse, &c. non designat nunc maculam, aut peccatum manere: sed tantum non fuisse ordinatum secundum id, quod ei ex iustitia correspondet.

31
Peccatum habituale quid sit?

Peccatum actuale, quomodo manet moraliter?

Dico quintò: peccatum habituale est ipsum peccatum præteritum quidem physicè, manens autem moraliter, donec remittatur, comotans priuationem gratiæ, & debitum pœnæ tanquam effectus correspondentes, à quibus tamen non denominatur quis peccator, sed ab ipso actu, qui manet moraliter. Pro quo nota, quod homo, vt ordinatur ad præmium, aut pœnam mediante lege, quæ est ipsi regula directiua operandi, nequit abstrahere ab operibus, quia ratione operum subest legi, & ratione operum in eodem fundatur dignitas ad pœnam, aut præmium: & ratione operum transit in hunc, aut illum statum. Vnde sicut professio Monastica, votum, contractus, & huiusmodi, qui fundantur in actibus, præteritis physicè, censentur semper manere, vt comparantur ad statum mediantibus illis assumptum, & secundum legem, ex qua recipiunt vigorem. Ita etiam censetur quis in statu peccati semper manere, donec illud remittatur, & per condonationem transferatur in statum contrarium.

Probatur, quia ius debitum, vel quodcumque

aliud resultans ex actu in ipso fundatur, & mediante eo conuenit homini: ergo nequit præscindere ab ipso actu: ergo sicut illa manent, debet manere eorum fundamentum, quod est ipse actus: sed non manet physicè; ergo præcisè moraliter, vel vt consideratur homo in ordine ad finem mediante lege; penitendo autem remittitur tale peccatum, & transfertur homo in alium statum, aliter se habens ad legem nunc, quam antè.

Ad hanc conclusionem reducuntur cæteræ sententiæ, & potissimum quam supra explicuimus ex Doctore, & probatur argumentis ibidem præmissis: quia manet homo transacto actu peccator, non ab alio distincto ab ipso actu: ergo per ipsum actum modo iam explicato, & sic intelligendus est Augustinus, quando dicit peccatum manere in regulis æternis supra; manet enim in se moraliter, & manet etiam effectu virtualiter physicè: manere autem moraliter patet ex locis, quos citauimus, pro secunda opinione Doctoris, seu modo dicendi, manere autem virtualiter docet hic.

Hic positis declaratur littera Doctoris, iuxta interpretationem veram eius. Primò, dicit nihil absolutum, vel relatiuum manere in peccatore cessante actu peccati. Sumit hic, nihil, vt opponitur enti reali absoluto, vel relatiuo: quæ est conclusio opposita opinioni, quam proximè impugnavit in §. præcedenti, & statuit peccatum habituale in relatione reali. Hoc patet per rationem subiunctam, quæ excludit habitum realem, & vitiosum, qui manet post actum, à ratione peccati; ex eo quod maneat in iusto, in quo non manet reatus peccati, aut ipsum peccatum. Probat secundò, quia illa qualitas vitiosa etiam ex natura rei, desinente frequentatione actuum similibus, desineret, sicut cæteri habitus; reatus autem peccati non definit sine penitentia: ergo illa qualitas non erit reatus, quia semper in infinitum, inquit, est peccator postquam commisit peccatum (scilicet donec peniteat) nec definit esse peccator, licet non adiciantur actus similes.

Secundò dicit non esse aliquod absolutum, vel relatiuum priuatiuum, à quo dicitur peccator: sed tantum relationem rationis, quæ peccator ordinatur ad pœnam correspondentem peccato, per voluntatem diuinam, & præuidetur per intellectum, donec pœna debita sit soluta. In negatiua illa comprehendit etiam priuationem physicam, seu formæ physicæ. In affirmatiua autem supponit pœnam esse debitam peccato, & ex lege constitutam, quæ dignitas fundatur ratione peccati: & in corollario infra, dicit obligationem illam esse formaliter reatū, & vt afficit animam, esse maculam: malè ergo moderni ei imponunt dixisse nihil aliud esse, quam denominationem extrinsecam à voluntate ordinante. Dicit præterea, vt est in voluntate diuina esse offensam: & statuit esse relationem rationis in peccatore, in Deo verò actum positium.

Porro quis ille sit actus in diuinâ voluntate? responderetur esse voluntatem vniuersalem legislatoris, vt particulariter respicit peccatorem ratione delicti; & esse illam, qua finis constitutus est homini viatori, siue ad gloriam, siue ad pœnam (seruato medio iustitiæ prout inter Deū, & creaturam interuenire potest) dependenter ab eius operibus, siue bonis, siue malis respectiue: hinc actus malus cadit sub iustitia vindicatiua, bonus

32
Declaratur littera, & vera sententia Doctoris.

Dicit peccatum habituale non esse reale.

33
Esse relationem rationis.

Esse maculam intrinsecam

34
Quis actus in Deo dicitur, offensa.

sub

Regula generalis pramij, & poenae.

sub retribuitiva. Illa autem voluntas est antecedens debitum formale pramij, & poenae in actibus, & vt includit pactum secundum communem Theologorum, & propriam sententiam Doctoris alius sepe: quia ratione operis boni nihil deberetur creaturae, nisi praecessisset acceptatio diuina ad pramium cum conditione operis, sicut opera Beatorum perfectissime circumstantionata nihil sibi, vel aliis metentur de condigno: neque peccata damnatorum excessiua in malitia ordinantur ad poenam extrinsecam.

Dignitas operum supponit pactum.

Iustitia est inter Deum, & creaturam.

Ordo eorum inter partes.

Explicitur poena, & ordo eius ad diuersa.

Voluntas consequens.

Applicatio pramij doctrina.

tem eandem, quam appellat ordinationem diuinam hic, & in sequentibus, vocat voluntatem vindicatiua peccati in corollario, quod est summariu, & recapitulatio propriae sententiae: Accipiendo, inquit, istam rationem irasci pro velle vindicare, exclusa passione concomitante, per istud velle, Deus formaliter est iratus, vel offensus: quia formaliter est volens vindicare peccatum commissum contra legem suam, &c. hoc autem velle vindicare non est voluntas particularis distincta ab vniuersali; sed eadem ipsa vniuersalis, quae ex determinatione posita ex parte obiecti, nempe peccato in peccatore, ipsum respicit particulariter; sicut lex vniuersalis inhiens cum poena, posita transgressione, seu conditione ex parte subditi, in eo sortitur effectum, non secus ac si esset praecceptum, seu personalis inhiens respectu eius: comprehendit enim omnes, & singulos; persona enim ficta, vt collectio, & multitudo, magis subsistit in particularibus suppositis, quam in collectione; sic obligatio legis vt efficax est, & stabilis voluntas legislatoris comprehendit supposita praedicta non secus, ac si esset praecceptum respectu singulorum.

Voluntas vniuersalis dicitur particularis.

Accedit praeterea alia determinatio voluntatis diuinae, diuersa ab illa qua ordinauit opera viatorum ad pramium, & poenam secundum iustitiam; nempe illa qua statuit regulam operandi & modum, vt legem naturalem & positivam in hac vel illa materia virtutis. Haec etiam supponitur ad bonum, & malum in opere, quam respicit vt regulam, cui conformetur, vel difformetur liberum arbitrium: & contra ipsam est peccatum, vt priuatio rectitudinis debita inesse secundum regulam: vt supponit in initio §. praecedentis, & requiritur ad constitutionem boni, vel mali operis, ac proinde in exercitio habet suum effectum priusquam lex ordinans opera ad pramium, aut poenam, licet haec prior sit intentione.

Voluntas antecedens legem.

Ex his patet primo, quam apposite Doctor probat suam sententiam ex Augustino, quamuis indignè id ferat Caietanus; sed verba Augustini plana sunt, quae citauimus supra. Patet praeterea confirmatio cum exemplo adducto, quae intelligi, iuxta sensum explicitum corollarij, debet. Patet tertio Doctorem non discrepare à sensu communi DD. qui statuunt peccatum habituale, seu reatum peccati actualis esse debitum poenae in ipso peccatore intrinsecè, in quo manet peccatum praeteritum virtualiter, iuxta vulgarem modum dicendi, quia debitum illud nequit praescindere à suo fundamento, per quod inducitur.

37
Voluntas antecedens legem.

Vel secundum alium modum, manet ipsum peccatum praeteritum moraliter, quae constituit talem statum hominis respectiue ad Deum legislatorem, & retributorem operum. Et quamuis non sit physice, praeterito actu, manet tamen in habitu, & etiam interpretatiue secundum complacentiam, quamdiu manet peccator, & voluntas eius non correcta ab impietate ad pietatem, & obnoxia poenae, aut satisfactioni debita; neglectus enim poenitentiae, est interpretatiuus consensus in peccatum, & habitua- lis saltem permanentia in ipso. Hanc esse sententiam Doctoris supra probatum est ex variis eius locis, sed potissimum distinct. 12. q. 1. §. Si iste modus non placet, &c. nempe peccatum dimitti, inquam, quando reatus poenae, & ipsa poena dimittitur:

Variis modis manere dicitur peccati.

Virtualiter.

Moraliter.

In habitu, & interpretatiue per complacentiam.

Neglectus poenitentiae est interpretatiuus consensus in peccatum.

Neque alia ratio est, nisi quia acceptatio, pactum, seu lex haec vniuersalis, limitatur ex dicta voluntate ad statum viae: quoniam Christus Dominus meruit nobis per portionem superiorem, secundum quam fuit comprehensor, vt probabilius sententiam ferat: iam autem non meretur; quod aliunde non contingit, nisi qua statum ultimam ad legem, & voluntatem Dei, qua supposita confurgit ordo iustitiae inter Deum & hominem, & debitum pramij, seu ius ad pramium in homine iusto ratione operis exhibiti, debitum autem poenae in peccatore ex transgressione, qua violauit legem, & subiectionem debitam legislatori. Primum cedit in fauorem iusti: secundum vero, quo fundatur debitum poenae in vtilitatem & fauorem legislatoris.

Reciprocantur ergo secundum hanc iustitiam legislator & subditus, vindex, & peccator: secundum iustitiam, inquam, quae est virtus ad alterum, & obligationem mutuam, prout hic interuenire potest: vnde peccator ratione peccati, quo tollit debitam subiectionem legislatori, incurrit obligationem: ac proinde obligatio poenae manet in ipso ex peccato, quae respicit voluntatem legis, & legislatoris, quae eadem est, per modum tituli, quo tenetur legislatori, respicit autem poenam, aut satisfactionem per modum termini, per quem ordinatur peccatum eius, quo ponit inaequalitatem, & per poenam, aut satisfactionem restituitur medium, seu aequalitas lege praescripta secundum motiuium iustitiae: obligatio itaque passiva ad poenam respicit legislatorem, & voluntatem eius iam explicatam, vt cui obligatur peccator respicit peccatum, vt fundamentum inducens obligationem; respicit poenam, vt id ad quod tenetur, & obligatur: & vterius haec obligatio, vt confurgit ratione delicti, supponit voluntatem dictam vniuersalem (de qua iam dictum est, & per quam statuitur medium iustitiae inter Deum, & hominem respectiue) tanquam fundamentum iuris, & tituli, seu debiti ratione operis, ad pramium, aut poenam: quam voluntatem Doctor appellat ordinationem diuinam, nempe secundum motiuium iustitiae, decernentem pramium, aut poenam iuxta naturam operis, vt huic legi vniuersali subicitur. Alia praeter hanc est voluntas consequens, qua fit executio legis in iudicio, quod fit in termino, secundum ea, quae homo gessit in corpore, siue bonum, siue malum: & hanc non intelligit Doctor: sed priorem, quae sola admittit satisfactionem per poenitentiam.

Haec doctrina, seu interpretatio patet ex litera, nam, vt patet ex confirmatione, perinde aequiparat merita iustorum ad pramium, & ius seu debitum pramij, & demerita peccatorum, quantum ad debitum poenae, & illam voluntatem

32
Declaratur
ra, & ve-
sententia
horu.

33
peccati
habitu
esse reu-

33
relatio
rationis.

esse reuocatum
in infernum

34
Quis actus in
Deo dicitur,
offensa.

titur : quia videntur Sancti, inquit, distinguere inter remissionem culpæ cuiuscumque & pœnæ, & maximè inter remissionem culpæ, & solutionem pœnæ debitæ illi culpæ, &c. vbi loquitur de peccato, vt permanente in verbis sequentibus. *Ad propositum*, inquit, *opera istius qui moritur in charitate, etsi post mortem non referantur ab ipso ad veniale, in quo moritur, &c.* Vbi loquitur de peccato veniali aliàs commisso, & docet modum quo remittatur in vita : nam de peccato, quod tum in actu est continuatum, dicit non remitti in vita, sed in morte : & sic etiam agit de peccato, tanquam permanente quoad maculam in aliis locis citatis *suprà*. & loco proxime citato *responsione ad argumenta ad tertium*: qui etiam articulo *tertio*, §. *Et tunc sequitur corollarium*, &c. eundem modum loquendi retinet : *Culpa enim*, inquit, *manens ordinatur per pœnam concomitantem, sed inno-*

luntariam, & sic non deletur per eam, &c. vbi loquitur de peccato damnatorum.

Hæc autem sententia magis seruat proprietatem loquendi Scripturæ, & Conciliorum; nam & Trident. *sess. 6. cap. 5. de necessitate preparationis in adultis peccatoribus*, idem insinuat : *Vt qui per peccata à Deo auersi erant, &c.* particula verbalis denotat statum ipsorum ante vocationem quâ disponuntur, non autem præteritionem peccati, vel non permanentiam eius. Idem *cap. 6. de modo preparationis; Dum peccatores, inquit, se esse intelligentes, &c. & cap. 7. in descriptione iustificationis impij: unde ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicum, &c.* vbi pro termino à quo denotatur iniustitiâ peccati. & *cap. 14. dicit pœnam æternam, seu debitum eius simul cum culpa dimitti virtute Sacramenti in re, aut voto.* Idem colligitur passim *ex sess. 14. de Sacramento penitentia.*

39
Trident.

SCHOLIUM.

Id quod est peccatum habituale posse deleri, alioquin prædestinatus lapsus in mortale, non posset beatificari, hæc autem delitio regulariter fit per pœnam, vel per ei æquiualens. Probatur auctoritatibus adductis num. 2. ad oppositum; Et ideo penitentia merito à Patribus vocatur secunda tabula post naufragium, ex Trident. sess. 6. c. 14. Vide Hieron. epist. 2. ad Demetriad.

8 **D**E^b secundo articulo dico, quòd istud, quòd dictum est remanere post actum in peccatore, potest deleri, & quandoque deletur, iuxta illud Symboli, *Remissionem peccatorum*: & Deus est remissiuus peccatorum, & quandoque remittens peccata: & hoc probatur sic, quia aliquando prædestinatus labitur in peccatum mortale. Patet de David, Petro, & Paulo, & quasi innumeris: non autem potest beatificari, ad quod principaliter ordinatur per prædestinationem, nisi deleto peccato, accipiendo peccatum modo prædicto: quia nullus beatificatur, remanens obligatus ad pœnam soluendam: quia vel simul soluendam cum gloria, quòd est impossibile, quia ad minùs secundum dispositionem diuinam, gloria illa & pœna quæcumque repugnant: vel post glorificationem soluendam, quòd similiter est impossibile, quia Deus disposuit illam gloriam in quocumque finalem esse, ita quòd non sequetur aliqua pœna: ergo oportet ante glorificationem remitti, vel deleri istam obligationem ad pœnam quandoque sustinendam.

9 **S**ecundò dico, quòd non remittitur sine pœna, vel æquiualente in acceptatione diuina: quia per quodcumque peccatum offenditur Deus, sicut Scriptura fati clamat: *offensa autem eius, vel ira, (vt dictum est) est eius velle vindicare, vel aliquid sufficiens ad placandum exigere: ergo posito quocumque peccato Deus vult vindicare de peccante: sed velle vindicare, est velle punire: ergo post peccatum commissum ad eius deletionem requiritur aliqua punitio, vel æquiualens in acceptatione diuina.*

Et licet culpa, quæ tollitur, tollatur regulariter per pœnam, sicut obligatio ad aliquid tollitur per solutionem illius; & licet quandoque tollatur per aliud à pœna æquiualens in acceptatione diuina: tamen regulariter per pœnam ordinatur, et si non tollatur: & hoc est, quòd dicitur communiter, & accipitur à Boëtio *lib. 4. de Consolatione Philosophia, Prosa 4.* quòd pœna est ordinatiua culpæ, ita quòd non potest relinqui in vniuerso aliqua culpa, cui non respondeat pœna ordinatiua. Et simpliciter melius est peccata rem non correctum esse in pœna, quàm sine pœna, quia in primo est aliquid boni, scilicet correspondentia iusta pœnæ ad culpam: sed in secundo esset tantum malitia, scilicet culpa, & impunita. Nec tamen intelligo quòd hæc sit simpliciter necessitas, cuius oppositum includit contradictionem: quia ex quo non est idem essentialiter Deum remittere culpam, & punire eam, vt patebit *ex illa quæst. dist. 16. de expulsiōe culpæ, & infusione gratiæ*, videtur quòd Deus posset vnum separare ab altero; sed de potentia ordinata ista est via vniuersaliter præfixa à lege diuina ordinante, scilicet peccatum puniri per pœnam, tanquam per proprium correspondens.

Quomodo
pœna est or-
dinatiua
culpe?
Sine pœ-
nâ &
gratia, pos-
set Deus al-
soluere re-
mittere pec-
catorum.

COMMEN

40
 Prima cœlu-
 so.
 Remissio pec-
 cati.
 Symbolum fi-
 dri.

DE secundo articulo dico, &c. Prima conclu-
 sio huius §. est, remitti illud, quod in
 peccatore manet post actum peccati. hæc est
 de fide ex illo Symboli Apostolorum, *Remissio-*
nem peccatorum. Patet ex Scriptura, quæ passim
 hanc efficaciam tribuit conversioni peccatoris
 per pœnitentiam, & fidem formatam charitate.
 Ezechielis 18. *Quotiescumque ingemuerit pecca-*
tor, &c. omnium iniquitatum eius non recordabor, &c.
conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Zacha-
 riæ 4. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.*
 Ioan. 20. *Memento unde excideris, & age pœnitentiam.*
 Apocalypf. 1. & 2. *Si quis peccauerit, Ad-*
uocatum habemus apud Patrem, &c. 1. Ioan. 2. *Con-*
uertimini filij reuerentes, & sanabo aures vestras,
 &c. Ieremiæ 3. *vsque septuagies septies, &c.*
 Matth. 18. & vniuersum in Scriptura nihil fre-
 quentiùs habetur, quàm inuitatio peccatorum
 ad pœnitentiam: *Non veni vocare iustos, sed pec-*
catores. Patet ex Patribus, locis supra citatis in
 prologo huius distinctionis, ex Lateranensi de
 Summa Trinit. & fide Catholica. Florent. in Decreto
 vniuersi. Trident. sess. 6. locis citatis, & sess. 14. per to-
 tum. Ratio autem Doctoris, suppositis iis, quæ
 docet fides de electione Prædestinatorum, est
 conuincens, vt patet in exemplis ab eo addu-

Conc. Later.
 Florent.
 Trident.

ais de Petro, Paulo, Dauide, & multis aliis
 electis, qui in via lapsi sunt, & per pœnitentiam
 surrexerunt.

Secunda conclusio est, non tolli peccatum sine
 pœna, aut aliquo, quod æquiualeat in acceptatio-
 ne diuina. Hæc etiam patet ex præmissis: vnde
 concludit regulariter tolli per pœnam, quamuis
 per aliquid etiam æquiualeat, vt contingit in
 remissione venialis, vt *infra dist. 2. quæst. 1.* dicitur;
 & mortale etiam per dilectionem perfe-
 ctam, & supernaturalem, quæ iustificat, vt dicitur
infra, & addit præterea melius esse ordi-
nari peccatum per pœnam secundum iustitiam,
 quàm peccatum manere impunitum, loquendo
 simpliciter, quantum ad bonum iustitiæ, prouiden-
 tiæ, & vniuersi, licet peccatori quoad affe-
 ctum commodi sit magis malum. Vnde Augu-
 stinus Ench. cap. 27. *Melius autem iudicauit de*
malis bene facere (supple Deus) quàm mala nulla
esse permittere, &c. & de correptione, & gratia,
 cap. 10. *Sciuit ad suam omnipotentissimam bonita-*
tem pertinere, etiam de malis bene facere, quàm mala
esse non sinere, &c. Intelligit deinde dicta quan-
 tum ad potentiam ordinariam, non vero quan-
 tum ad absolutam: quia Deus potest remittere
 culpam absolutè sine pœna: vt *infra* patebit d. 16.

41
 Secunda con-
 clusio.
 Remittitur
 peccatum per
 pœnitentiam.

Bona est pu-
 nitio peccati

Augustin.

S C H O L I V M.

Peccatum deleri per pœnam, non qualemcumque, sed voluntariam: & explicat varios modos
voluntarij in pœna huiusmodi, docetque voluntatem esse causam totalem remotam tristitia,
quæ est primaria pœna, hanc tamen esse inuoluntariam, voluntate commodi. Vide auctoritates
citatas, num. 2. & Bellarm. 2. de pœn. à cap. 8. vsque ad 12. & lib. 1. cap. 8. 9. 10.

DE tertio articulo: primò videndum est de re, secundò de nomine. De re est ista
 conclusio, quòd ad deletionem peccati regulariter requiritur pœna, vel punitio
 voluntaria. Hoc probatur, quia per aliquam punitorem deletur peccatum, vt dictum
 est in secundo articulo, & per aliquam non deletur, vt patet de punitore damnatorum,
 & de illa pœna quæ statim sequitur culpam, iuxta illud Augustin. lib. de Confess. primo:
Insisti Domine, & ita est, vt pœna sit sibi quisque peccator. Non est autem ita probabilis dif-
 ferentia inter punitorem, quæ deletur peccatum, & quæ non deletur, sicut de volun-
 tario, & non voluntario, tum quia punitio damnatorum longè maior est, & intensiùe,
 & extensiùe, quàm punitio viatoris, cuius peccatum deletur per punitorem: & per
 consequens maius & minus in intensiùe, & extensiùe non facit differentiam inter pu-
 nitionem delentem peccatum, & non delentem: tum quia ita videmus in offensis hu-
 manis, quòd pœna, vel displicentia voluntaria, placat offensum, non autem omnino
 inuoluntaria, & cum murmure supportata, vel suscepta: ergo rationabile est, si per ali-
 quam pœnam debeat deleri offensa, & per aliquam non, & differentia quoad hoc non
 sit ita probabilis per aliquid, sicut per voluntarium & inuoluntarium, quòd pœna vol-
 untaria regulariter requiratur ad deletionem peccati.

Et tunc sequitur corollarium, quomodo dupliciter ordinatur culpa per pœnam: cul-
 pa enim manens ordinatur per pœnam concomitantem, sed inuoluntariam, & sic non
 deletur per eam: culpa autem ordinata per pœnam voluntariam, deletur per eam.

Sed si quæras, quomodo aliqua pœna possit esse voluntaria, cum de ratione pœnæ
 sit esse inuoluntarium? quia sicut nullus peccat in eo quod non vult, ita nec punitur in
 eo, quod vult.

Hæc difficultas prolixioris requirit declarationem, Vbi intelligendum est, quòd
 inuoluntariù simpliciter est illud, contra quod voluntas simpliciter remurmurat: &
 per consequens, per oppositum voluntarium potest intelligi tripliciter. Vno modo con-
 tra quod non omnino voluntas remurmurat, sed patienter sustinet. Secundo modo,

B 4

quod

10
 Ad deletio-
 nem pecca-
 ti quid re-
 quiratur.
 Vide aucto-
 ritates cita-
 tas num. 2.
 & Bell. 2.
 de pœn. c. 8.
 & seq. &
 lib. 1. c. 8.
 9. & 10.
 Cap. 12.
 Peccatù per
 pœnam vol-
 untariam,
 nõ aliter re-
 mitti, regu-
 lariter.
 Dupliciter
 ordinatur
 culpa per
 pœnam.

11
 Inuolun-
 tariù quid
 sit.
 Volunta-
 rium tri-
 plex.

Hæc est prima, & magis nota differentia.

quis iniuitus patitur, docet esse primam, & magis notam, per ordinem scilicet ad peccatorem, & ad satisfactionem acceptatam à Deo. Nam aliæ differentie intensiois, & extensionis non sunt primæ, neque potiores: quia in his excedit pœna inuoluntaria damnatorum: quæ tamen non acceptatur à Deo, neque delet peccatum. Et sic etiam aliæ pœnæ grauioris inflictæ propter peccatum excedunt punitionem pœnitentialem (vt patet in Antiocho, Herode, & aliis tam intensiue, quam extensiue.

Probatio huius differentie.

Patet autem hæc differentia, quia in omni opere satisfactorio, aut meritorio supponitur fundamentum bonitatis libertas, sine qua nequit esse bonum, aut satisfactorium: vt ergo pœna sit satisfactoria offensæ & iniuriæ, eiusque deletiua, necessariò requiritur libertas ad ipsam, vt sit bona, & consequenter satisfactoria, seu deletiua peccati; quia necessariò includit conuersionem perfectam peccatoris ad Deum, & auersionem à malo, vt patet ex citatis in articulo secundo, & ex Tridentino sess. 6. cap. 5. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis*, inquit, *nostræ admonemur*, & patet deinceps *ead. sess. can. 3. 4. & 5.* quod longiori probatione non indiget: quia id peruium est ex Patribus, & Scriptura in hæc materia.

Trident.

43

Voluntarium quid sit
Voluntarium positiuè.

Sed si querat quomodo aliqua pœna, &c. Respondet ex oppositione *voluntarij*, & *inuoluntarij*, dicēs hoc esse illud, contra quod simpliciter remurmurat voluntas. Intelligit *inuoluntarium* positiuè, & contra appetitum elicited voluntatis; non autem vt est contra appetitum innatum, aut etiam ex habitu, de quo vide ipsum in 3. d. 15. *de tristitia Christi*. Sumit etiam *voluntarium*, latius quàm sumitur, & definitur à Philosopho 3. *Ethic. cap. 1.* & ab ipso Doctore quodlib. 18. *responsione ad primum* in 3. acceptione, qua dicit respectum effectus ad causam, & conuenit actui voluntatis interno, vel externo. hinc autem sub *voluntario* comprehendit etiam obiectum volitum ab ipsa voluntate, siue interpretatiuè, siue positiuè, siue antecedentè, siue consequenter.

Sumitur latè, vt extenditur ad vltimum.

Eius distinctio.

Prima acceptio.

Secunda acceptio.

Tertia acceptio.

Quarta acceptio.

44
Ordo horum ad innicem.

Hinc distinguit *voluntarium* primò, in id quod inest voluntate non repugnante, seu non remurmurante, id est, non habente dissensum inclinantem in contrarium, quod est sustinere patienter pœnam: quæ alioquin est contra appetitum innatum, iam voluntatis, quàm appetitus, cui condescendere nata est voluntas ex affectu commodi. Secundò sumit *voluntarium* pro eo, quod est voluntatem acceptare pœnam: quæ acceptatio superaddit priori actum positiuum complacentiæ. *Voluntarium* vtroque modo sumptum dicit obiectum volitum permissiue, aut positiuè. Tercio modo sumitur *voluntarium* in pœna, quatenus causatur à voluntate, vt causâ proximâ partiali. Quarto modo vt causatur à voluntate tanquam à causâ totali remota imperante, & applicante causas proximas eius, quæ sunt (vt dicit) apprehensio obiecti disconuenientis, seu noliti, & presentis, quod obiectum sit disconueniens per nolitionem ipsam, quæ est appetitus elicited voluntatis in contrarium. *Voluntarium* vtroque hoc modo dictum est voluntarium propriè dictum, & per modum effectus; duobus primis modis est volitum obiectum, seu pœna, vt habet rationem obiecti voluntarij.

Horum ordinem, quæ posterius superaddit vnum gradum voluntarij, alteri priori, egregiè

declarat in litera, tam in pœna corporali, quæ est secundum sensum, & dicitur dolor, quàm in spiritali, quæ est tristitia, & pœna propriè dicta, vt spectat ad scopum huius materiæ, quam definit ex Augustino in litera: dicitur autem *dissensio animi*, id est, repugnancia voluntatis per appetitum, elicited, & fugam obiecti per nolitionem eius, ab *is rebus, quæ nobis nolentibus acciderunt*, &c. denotant causam illius dissensionis. Dissensio animi sumitur non pro volitione, sed pro ipsa passione, quæ ab Augustino distinguitur in eodem capite, in consensionem, & dissensionem, vt respiciunt affectus animi, secundum quos patitur, vt coniungitur obiecto voluto, vel nolito, in quo per delectationem, & gaudium quiescit, aut per motum, aut tristitiam tanquam à repugnanti, & disconuenienti offenditur: quæ offensio dicitur dissensio, sicut & quies per oppositum consensio: mutatis vocabulis ab actibus, à quibus proximè causantur, qui sunt consensus, & dissensus.

Hæc autem tristitia, seu pœna, potest esse voluntaria primo modo: quia ordinatè tolerata, est voluntaria secundo modo, quia etiam acceptata positiuè per consensum voluntatis: quia, vt Author libri de vera & falsa pœnitentia, cap. 13. *Peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat*, &c. pro hac sententia citat August. ex errore vulgari, qui est etiam Magistri in litera.

Sed tertium, scilicet voluntas, &c. docet tristitiam etiam esse voluntariam per modum effectus duobus modis *suprà* declaratis, & modum, quo causatur ipsa tristitia, vt patet ex litera & iam tactum est *suprà*. Hic de se offert controuersia de hac tristitia, quia aliqui dicunt esse vitalem actum, sed necessarium. Pro qua sententia facit D. Thomas 1. p. q. 64. art. 3. *in corpore*, & ad tertium. & 1. 2. q. 31. art. 1. & 4. *in corpore*, & q. 22. art. 3. *in corpore*, & aliis locis. Caiet. Conrad. Medina *in præfatis locis*. Capreolus in 1. d. 1. q. 1. art. 2. concl. 2. Vasquez 1. 2. disp. 14. cap. 2. & alij.

Contrarium docet hinc Doctore in litera, & vniuersim docet de passionibus animi, vt de delectatione in primo d. 1. q. 3. d. 17. q. 1. ad 4. in 3. d. 15. in 4. *infra* d. 49. q. 4. & 7. quem sequuntur Mayron, & Bassolis, & reliqui nostræ scholæ ibidem. Cum Nominalibus tenet Audefacis *lib. de patria*, q. 3. Henr. *quæst. 41. q. 8.* & 9. *quæst. 1. 2. q. 9. quæst. 6. q. 32.* Richardus in primo d. 1. art. 2. q. 1. Nemerius cap. 41. & plurimum fauet D. Thomas 1. 2. q. 31. art. 1. ad 1. vbi asserit hanc: *delectatio est operatio*, non esse per essentiam, sed per causam. & q. 32. art. 1. delectationem sequi ad operationem q. 33. art. 4. operationem perfici per delectationem. Quam sententiam sequitur etiam *infra* d. 49. q. 1. art. 4. Hæc controuersia non est huius loci, quia omnes concedunt tristitiam, & delectationem fieri necessariò, à quacumque fuit causa, neque spectare ad materiam virtutis, aut vitij, nisi vt participat libertatem: ex suppositione actus alicuius per quæ fiat volita, aut voluntaria: hinc autem ex scopo dubij, quod *suprà*, & hinc mouet Doctore, præcisè queritur, quomodo possit hæc tristitia esse voluntaria? & declarat hos quatuor modos eius, & respondet ad rationem dubitandi motam in contrarium. *Omnis pœna est inuoluntaria*, &c. quod verum est, quantum est ex se, & secundum affectum commodi consequentem: potest tamen esse voluntaria secundum affectum iustitiæ, & per voluntatem antecedentem. Duobus primis modis est voluntaria per voluntatem consequentem, & acceptantem.

Distinctio doloris, & tristitia.

Definitio tristitia. Explicatur.

Dicitur dissensio à causa.

Duobus modis est voluntaria.

Lib. de vera & falsa pœnitentia.

45
Causa tristitia.

Controuersia an sit actus elicited sine affirmatiua.

Sententia negatiua.

Remissa controuersia in proprium locum.

Scopus præcti dubij.

Quomodo inuoluntaria tristitia, aut voluntaria?

acceptantem. Duobus aliis, nempe 3. & 4. modo est voluntaria voluntate antecedente, & causante ipsam, vel proximè, & partialiter, vel remote & totaliter.

46 *Dubium de causis eius.*
Prima ratio dubitandi ex appetitu innato.
Superest aliud dubium circa illud quod dicit, quòd tristitia in voluntate nequeat naturaliter causari, nisi per nolitionem alicuius existentis, & apprehensionem eius presentis tanquam per causas concurrentes. Deinde has esse causas proximas eius, quantum ad primum non videtur vniuersaliter subsistere: quia sicut appetitus vniuersaliter habet obiectum sibi conueniens, aut disconueniens secluso actu elicito, & hoc ex natura rei: ita etiam voluntas habet aliquod obiectum, verbi gratia, beatitudinem sibi conuenientem ex appetitu innato: ergo perinde ex apprehensione huius obiecti presentis sequetur delectatio in voluntate, & ex apprehensione pœnæ oppositæ tristitia, secluso aliquo actu elicito priorè; & consequenter non requiritur semper in voluntate nolitio antecedens obiecti ad hunc effectum.

Secunda ratio dubitandi ex aliis affectibus.
Contra secundum est, quòd in 3. d. 15. art. 1. §. Vtèrius de tristitia, &c. dicit passionem hanc causari ab obiecto nolito, vt apprehenditur præsens: Tali, inquit, conuenientia posita, puta per velle obiecti, & disconuenientia per nolle; & ita relationibus conuenientis, & disconuenientis concomitantibus relationes voliti & noliti, sequitur approximatō huius obiecti, scilicet apprehensio circa volitum, vel nolitum: & ex hoc ultimo videtur sequi in voluntate passio ab ipso obiecto sic præsentè: scilicet gaudium, vel tristitia, &c.

47 *Solutio, & reconciliatio dictorum.*
Respondetur Doctorem hic agere de tristitia, vt plerumque accidit in voluntate, & iuxta definitionem præmissam Angulstini, & prout est magis nota, & circa obiectum indifferens, quod redditur voluntati disconueniens mediante eius nolitione, vnde in 3. d. 15. admittit 1. §. Præter istum modum tristitandi, &c. etiam tristitiam in voluntate ex sola repugnantia appetitus innati responsione ad primum dubium, vt quando obiectum est disconueniens simpliciter voluntati, vt priuatio Beatitudinis: vel etiam appetitui sensitivo primo, & voluntati ex colligantia ad appetitum, vt ibidem determinat. Ex quo patet ad primum: nempe hic agere Doctorem de tristitia, vt est nobis manifestior, & plerumque in via contingit circa obiecta indifferencia secundam specificationem. Si dicas peccatum non esse indifferens. Respondetur esse indifferens ratione operis substrati, & etiam ex adiuncto, qua delendum est per pœnitentiam fru-

tuosam, quæ repugnat appetitui commodi.

Ad secundum pariter responderetur admittendo causam physicam vt distinguitur ab omni conditione posita & requisita ex parte subiecti esse obiectum disconueniens in apprehensione; & sic intelligendus est in tertio loco citato. Cum hoc stat quòd nolitio etiam concurrat aliquo modo in genere causæ efficientis, in quantum est dispositio subiecti, seu voluntatis in qua causatur tristitia: vnde supra d. 1. q. 5. §. Ad primam ergo questionem, &c. asserit quòd omnis dispositio necessitans ad formam, quæ non est ratio receptiui, sit quodammodo actiua, vt ibidem probat de merito, de motu, de dispositione necessitante ad formam substantialem: talis autem est nolitio obiecti, quia posita ipsa, & apprehensione eiusdem existentis necessitat ad tristitiam quantum est ex parte sua; & hoc modo in hac quæstione docet nolitionem obiecti concurrere vt causam partialem respectu tristitiæ: hæc magis per se probantur infra d. 49. Videat lector quæ ibi dicenda sunt: ad expositionem literæ sufficiant dicta.

Addam tantum in confirmationem primi membri solutionem vnam rationem ex Tridentino. Timor est species quædam tristitiæ proueniens ex fuga obiecti, & in hoc differt à tristitia, quæ est pœna, quòd vna respiciat positionem futuram obiecti, altera positionem eius de presentè: sed timor causatur in voluntate quandoque non præsupposito aliquo actu nolitionis obiecti eliciti, sed ex sola naturali disconuenientia eius: ergo causatur per solam apprehensionem. Minor probatur ex Trident. sess. 6. cap. 6. timor diuinæ iustitiæ incussus peccatori est prima motio voluntatis eius, & supponit tantum actum fidei, quæ repræsentatur dicta iustitia, & pœna debita, & destinata peccato ex dicta ordinatione. Dum peccatores, inquit, se esse intelligentes à diuina iustitia timore concutuntur, &c. in spem eriguntur, &c. ergo supponitur ad spem dilectionem Dei, & odium peccati consequens, vt suo ordine declarat ibi Concilium, & sess. 14. cap. 4. ex metu gehennæ docet aliquando concipi attritionem fructuosam: dato ergo quòd passionem non sint actus eliciti, vt docet Doctor cum aliis citatis, sequitur aliquando causari secluso actu elicito voluntatis: vnde idem Tridentin. sess. 6. cap. 3. vbi exprimit actus elicitos peccatoris, & necessitatem gratiæ, non facit mentionem timoris inter illos, comprehendendo duntaxat actus fidei, spei, dilectionis, & pœnitentiæ: sed de hac difficultate aliàs agetur: quia longiorem discussionem exigit.

48 *Solutio secundæ ratio.*

Quæ ratio nolitio se habet ad tristitiam vt causam.

49 *Timor species tristitiæ.*

Causatur ex apprehensione obiecti.
Trident.

SCHOLIUM.

Sumit pœnitentiam quatuor modis. Primò, pro actu voluntatis coniungente duas causas tristitiæ. Secundò, pro nolitione, & apprehensione mali, quæ sunt causa proxima tristitiæ. Tertio, pro voluntaria acceptatione tristitiæ iam causatæ. Quarto, pro acceptatione eiusdem cum patientia, & gaudio. Docet pœnitere esse pœnam tenere; & ponit alia quatuor per modum termini correspondentia prædictis quatuor causis, sed in his propriè ponit rationem pœnitentiæ; & sic quadrupliciter eam definit. Ait etiam pœnitentiam non esse ad hæc quatuor vniuocam, quia tertio & quarto modo non est tentio pœna causalis, sed obiectiua, & intentionalis, & sic pœna, vt terminat hos duos modos, est ens rationis: vt verò alios duos, ens reale.

14 *Pœnitere, seu pœni-*
De^d secunda conclusione huius articuli, scilicet de vocabulo pœnitentiæ, dico quòd sicut in punitione ista voluntaria conuenit multa considerare: primò quidem velle punire,

punire, quod est *velle imperatiuum*, seu efficax coniungens causas proximas ipsius punitionis passivæ: & secundò, nolle peccasse, vel displicere, quod est causa partialis proxima pœnæ, licet non intendat pœnam illam: & tertio, velle acceptare punitionem illam passivam iam inflictam: quartò, patienter ferre punitionem. Et hæc quatuor sic breuiter explicantur: Vindicare commissum: Detestari commissum: Acceptare pœnam inflictam: Patienter ferre pœnam inflictam.

His quatuor correspondent alia quatuor ex parte termini volitionis, in quibus est idem materiale, scilicet *puniri*. Formalia autem quatuor superaddita, scilicet *volitum* à voluntate causante, à voluntate detestante, à voluntate acceptante, & à voluntate patienter ferente.

Patet autem, quòd non est per se idem volitio aliqua prædicta, & ipsa punitio passiva: & ita nomen, quod per se significat volitionem, & connotat punitionem, non significabit vniuocè punitionem, connotando volitionem: & per consequens, si aliqua dictio significet per se punitionem volitam, & pœnæ volitionem, hoc erit æquiuocè. Item, si significat istam quadruplicem volitionem, hoc erit æquiuocè. Istis ergo octo posset imponi aliquod idem nomen æquiuocè.

Sed faciendo vim in hoc nomine *pœnitere*, & sequendo auctoritatem, & vsum loquentium de hoc nomine, cum *pœnitere* sit pœnam tenere, secundum etymologiam nominis: & tenere pœnam importet actionem respectu pœnæ, non tantum passionem ipsius, vt inhærentis, propriè videtur significatum huius vocabuli consistere in quatuor primis: & sic fit quadruplex definitio, vel descriptio eius, quod est *pœnitere*.

Prima est ista: *Pœnitere est vindicare peccatum à se commissum*: & patet quomodo est ibi *tenere pœnam*: quia applicare sibi ipsi pœnam, est tenere eam: & istud potest intelligi, siue applicet, vel infligat pœnam in effectu, vel affectu: quia vindicans non minùs vindicat, etsi quandoque pœna non sequatur, propter defectum alicuius causæ secundæ, dum tamen ipse æquè, & iustè intendat pœnam infligere.

Secunda descriptio est: *Pœnitere est detestari, vel odire peccatum à se commissum*, vel *displicentiam habere de hoc peccato à se commissum*: & patet quomodo est ibi *pœnam tenere*, quia in causa proxima partiali. Et istud potest intelligi de *nolle*, vel *detestari*, vel *displicentiam habere de hoc peccato*, sub propria ratione, vel in generali simul de quocumque peccato, à se commissum: & iterum de displicentia formali, vel virtuali. Et est displicentia virtualis quicumque actus voluntatis virtualiter includens illam displicentiam, sicut quodammodò causa includit effectum, licet effectus in se non causetur: sic cum omnis nolitio oriatur ex aliqua volitione, omnis displicentia, seu nolitio peccati, licet formaliter non insit, potest virtualiter inesse in aliqua volitione, ad quam nata est consequi talis displicentia.

Tertia descriptio: *Pœnitere est pœnam inflictam pro peccato suo commissum gratis acceptare*: & patet quomodo hoc est pœnam tenere, sicut obiectum tenere per actum voluntatis: & istud non potest intelligi de *acceptare* formaliter, vel virtualiter: sed aliqua alia acceptatione, in qua ista includitur virtualiter, sicut volitio entis ad finem includitur in volitione finis.

Quarta descriptio est: *Pœnitere est pœnam sibi pro peccato suo inflictam patienter sufferre*: & patet, quomodo hoc est pœnam tenere, quia non abiicere remurmurando; vnde & communiter dicitur in hoc sensu sustinere, id est, sub actione agentis infligentis se illi conformando tenere. Omnis punitio voluntaria continetur sub aliquo quatuor modorum pœnitentiæ: sed ad deletionem cuiuslibet peccati mortalis actualis post Baptismum commissi, requiritur aliqua punitio voluntaria: ergo ad eius deletionem requiritur pœnitentia dicta aliquo illorum quatuor modorum.

C O M M E N T A R I V S.

50
Secunda conclusio huius articuli, &c. In superiori §. declarauit quatuor modos punitionis, seu pœnæ voluntariæ, seruato ordine, quo proceditur ab imperfectiori ad perfectius, seu à minùs ad magis voluntarium. In hoc §. explicat quatuor actus correspondentes ex parte voluntatis, procedendo ab eo, quod perfectius est, ad minùs perfectum. Hi actus sunt vindicare peccatum commissum, detestari commissum, acceptare punitionem, patienter ferre

punitionem. *Pœnitentia* est nomen æquiuocum respectu punitionis, & actus eliciti, sumendo autem *pœnitentiam* iuxta communem vsum loquendi, quod est pœnam tenere, supponit in recto pro actu elicito, & connotat punitionem: pœnitentia enim etymologià nominis à pœnæ tenentia dicitur.

Erasmus, & quibus non sapit, sectatores eius hæretici volunt pœnitentiam non à pœnæ, sed à ponè, id est, post, dici, quali *ponè tenere*; quod est

tenentia, quia significat, & quæ modis sumatur?

15

Pœnitere est pœnam tenere, secundum Aug. de vera & falsa pœnit. c. vii.

Quatuor definitiones pœnitentiæ.

Quid displicentia virtualis peccati, fiat in Dei amore.

16

Id est, accipere pœnam inflictam per causam relatas, num. 13.

Aliqua pœnitentia ex his quatuor requiritur ad deletionem peccati.

Etymon nominis à pœnæ tenentia. Reijciuntur Nonatores.

est postea sapere, non patiendo, sed respiscendo à culpa. Author lib. de vera, & falsa poenitentia dicit, ab eo, quod est poenam tenera. Hanc derivationem sequuntur Scholastici, & magis concordat, quia à poena dicitur poenitentia, quæ sine dolore esse nequit, ut ubique patet ex sacris literis, idque proprietates vocabuli significat ex vsu linguæ: unde Auson. in Epigram.

*Sum Dea qua falli, non fallique entia poenam,
Nempe ut poeniteat, sic Methana vocor.*

Poenitentia ergo est dolor punientis peccata, quæ dolet commissa; quamvis Nouatores admittant esse dolorem quandam, vocant tamen indolentiam, seu respiscientiam; & sic ubique vertunt, vbi occurrit in sacris literis poenitentia nomen.

§ 1
Prima descriptio poenitentia.

Author lib. de vera & falsa poenitentia.

Augustin.

Nyssen.

§ 2
Secunda descriptio poenitentia.

Trident.

Tertia descriptio.
Augustin.
Trident.

Quarta descriptio.

Trident.

§ 3

Subdit ergo Doctor iuxta præmissam acceptionem poenitentia, quatuor eius descriptiones. Prima est, *Poenitere est vindicare peccatum commissum in se.* Hæc descriptio quadrat illi, quam tradit Author lib. de vera & falsa poenitentia, cap. 8. *Poenitentia est quadam dolentis vindicta, puniens in se quod dolet commississe, &c. & cap. 19. Poenitere est poenam tenere, ut semper puniat se in visisendo, quod commissit peccando, &c.* Ille ergo poenam tenet, qui semper punit quod commississe dolet, &c. Augustin. in lib. 50. hom. vltima, cap. 9. *Tertia actio est poenitentia, qua pro illis peccatis subeunda est, qua legis Decalogus continet; & de quibus Apostolus: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequuntur: in hac ergo poenitentia; maiorem quisque in se severitatem debet exercere, ut à seipso indicatus, non iudicetur à Domino, sicut idem Apostolus ait: si enim nosmetipsos indicaremus, à Domino non vnique iudicaremur, ad Galat. 5. &c.* Nyssen orat. in eos qui durius, & acerbius alios iudicant. *Quid enim est aliud poenitentia, nisi dissolutio, & eversio præteritorum, qua vel in re, vel cogitatione sunt admissa.*

Secunda descriptio: *Poenitere est detestari, vel odire peccatum in se commissum, &c.* hæc descriptio est Poenitentia secundo modo sumptæ; hæc acceptio poenitentia est frequens in Sanctis Patribus, & Conciliis, ac etiam Scriptura; & patet ex Trident. sess. 6. cap. 6. & 14. & sess. 14. cap. 1. & 4. vbi definit hunc dolorem, seu contritionem, quod sit animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, &c.

Tertia descriptio, est, *poenam inflatam pro peccato suo commisso gratanter acceptare;* hæc patet ex illo Augustini citato supra: *Peccator de peccato dolet, & de dolore gaudeat.* Tridentinum sess. 14. cap. 1. *Tantam, inquit, Dei offensam cum peccatis vllis, & pio animi dolore detestantur;* quæ vltima verba denotant hanc voluntariam acceptionem poenæ.

Quarta: *Poenitere est poenam sibi pro peccato suo inflatam patienter sufferre:* vtraque hæc descriptio, & acceptio poenitentia magis propriè extenditur ad acceptionem, & tolerantiam operum poenitentium satisfactionis. De vtraque Tridentin. sess. 14. cap. 9. *Docet denique tantam esse divina munificentia largitatem, ut non solum poenis sponte à nobis, pro vindicando peccato, susceptis (hic sumitur poenitentia quæ describitur tertia acceptione) aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis: sed etiam temporalibus flagellis à Deo inflatis, & à nobis patienter toleratis, &c. satisfacere valeamus.*

Concludit tandem Doctor omnem punitio-

nem voluntariam contineri sub aliquo dictorum modorum: ad deletionem autem peccati mortalis post Baptismum, commissi requiritur punitio voluntariam: ergo aliquem ex dictis quatuor modis puniendi peccatum. Maior patet; quia nequit punitio esse voluntaria, nisi quæ est volita per modum vbiecti, vel quæ est voluntaria per modum effectus. Nequit etiam esse voluntaria, nisi voluntate antecedente, aut subsequente: requiritur enim ut imputetur voluntati alter horum modorum; & consequenter ut habeat rationem satisfactionis præscriptæ à lege. Si priori modo est volita, vel hoc sustinendo patienter poenam, per conformitatem voluntatis ad agens, quod infligit poenam; vel vltèrius acceptando gratanter ipsam poenam, & sic habentur duo modi vltimi poenitentia, per voluntatem subsequente, & conformantem se agenti superiori, & extrinseco. Si autem per modum effectus est volita punitio: vel ergo ut respicit causam remotam, vel proximam, ex parte voluntatis; quia aliud non requiritur ad punitioem voluntariam, & sic habentur duo modi poenitendi, priores, & voluntas antecedens: ergo nequit dari alius aliquis modus poenitendi, qui in prædictis non includitur.

Minor probatur ex Augustino in libro de continentia, cap. 6. *Nullus debita grauioris poena accipit veniam, nisi qualemcumque, & si longe minorem, quam debeat, soluerit poenam: ita enim imperitur à Deo largitas misericordis, ut non relinquatur etiam iustitia disciplina, &c.* Patet etiam ex articulo secundo, & locis ibidem citatis.

Ex his patet quid dicendum sit ad censuram Suarez dispus. 3. sect. 4. In corollario, seu censura huius opinionis, & diuisionis tradita à Doctore tam hic, quam in questione sequenti; dicit enim hanc distinctionem nulla ratione, aut methodo datam esse; nescio quid ipsi sit methodus, aut ratio. Doctor autem methodum scientia est secutus, quæ diuisio termini æquiuoci supponitur ante definitionem: ex vulgari modo loquendi tam Patrum, quam Scripturæ, poenitentia dicitur non solum actus voluntatis, sed poena etiam voluntaria per modum satisfactionis præscriptæ pro peccato. Vnde Trident. sess. 14. cap. 4. dicit contritionem esse detestationem, & dolorem, &c. quæ duo idem in prædicta sectione sumit pro diuersis actibus, quorum vnus sit liber, alius necessarius; nos autem secundum dicimus esse poenam, seu tristitiam, & passionem, & non actum elicitem, ut bene Doctor in hac questione. Quod etiam breuitatis gratiâ hic omittimus probandum, & remittendum in suum locum. Et idem Tridentin. etiam cap. 1. copulat odium peccati, & pium animi dolorem tantquam diuersa; rectè ergo Doctor docet primùm necessariò punitioem, & poenam esse voluntarias; deinde quatuor modos, quibus poena voluntaria esse possit. Deinde quatuor modos reciproce, quibus voluntas poenam respiciat, aut respicere possit. Deinde, sumendo argumentum ex etymologia nominis secundum methodum; docet pro quo supponat poenitentia in recto secundum vsum communem vocis: nempe supponere pro actu voluntatis, ut connotat punitioem propter peccatum voluntariam, aut volitam, per ipsum actum: quatuor mox modos eius explicatos describit seorsim suo ordine, & declarat descriptiones singulas. Tandem con-

Ad deletionem peccati aliqua dictorum requiruntur.

Sufficiunt, & numerus dictorum modorum colligitur.

Augustin. Necessaria poena.

§ 4
Obiectio Suarez.

Soluitur, & sustinetur methodus Doctoris.

Trident.

Idem.

Ratio ordinis, & methodi optima, & secundum scientiam.

Pro quo supponat poenitentia in recto.

cludit intentum: non est ergo quoddam reprehendatur methodus.

Doctrina autem eius sustinebitur in quaestione sequenti, quam male præfatus Author interpretatur, impugnans eam, qua dicit secundum actum penitentiae non esse specialis virtutis, de quo ibidem agitur: quoniam & ipse admittit non esse specialis virtutis; quia dicit esse posse penitentiae, aut charitatis: & hæc impugnatione eius contra Doctorem statuit sententiam, quam impugnat: quia si displicentia peccati valeat ad remissionem eius, siue concipiatur ex motivo charitatis, siue ex motivo ipsius penitentiae: ergo non requiritur ut illa displicentia ex motivo peculiari unius virtutis tantum eliciatur.

Circa numerum horum actuum Gabriel sequitur Doctorem, & Vasquez 3. part. q. 75. art. 2. dub. unico, in fine; nisi quod putet non esse ne-

cessarium multiplicare tot actus; nam patienter ferre poenam, est eam velle facere, & postquam facta est, in ipsa delectari, quod est libenter eam acceptare. Cæterum hunc actum ferendi poenam patienter, supra probauimus ex Tridentino esse diuersum: quamuis enim in poena voluntarie assumpta, aut imposita à Sacerdote, possit saluari id, quod dicit Vasquez: tamen in his poenis, quas Deus infligit independentem à voluntate, & acceptatione peccatoris, inuenitur quartus ille actus, qui est potius sustinentiæ voluntariæ, quam acceptationis, cum, ut dixi, velit, nolit peccator, in poenam peccati infligitur. Talis fuit poenitentia Mauritij Imperatoris, quem Deus per Phocam inuasorem Imperij castigauit: talis est plurimum aliorum, quos Deus ob peccata sua visitat in hac vita, ut sic eruditi purgentur.

Retorquetur ratio aduersarij.

§ 5 Gabriel. Vasquez.

SCHOLIUM.

Explicat quæ, & qualis poenitentia requiratur ad peccati deletionem regulariter; & quomodo amor Dei, & volitio martyrij sine formali poenitentia quandoque sufficiunt: ita Vega 6. Trident. c. 36. 37. Vide Bellarm. de Bapt. c. 6. & Henric. lib. 2. c. 34. §. 1. & c. Cum Marthæ, de celebr. Miss. ait etiam de potentia absoluta non esse necessariam poenitentiam ad tollendum peccatum: ita communis. Richard. d. 15. art. 1. q. 7. Gabr. hic, q. 1. art. 1. 2. Med. C. de poen. tract. 1. q. 7. est contra D. Thom. 3. p. q. 86. art. 2.

EX * his ad solutionem quaestionis arguitur breuiter sic. Ad deletionem culpæ mortalis post Baptismum commissæ requiritur poenitentia voluntaria, vel voluntas poenitionis: sed neutrum istorum potest esse sine poenitentia: ergo, &c. Prima propositio est probata in secundo articulo, & in principio istius tertij articuli. Secunda patet ex secunda parte istius articuli.

Ex ista ratione patere potest quomodo conclusio, in qua stat solutio quaestionis, debeat intelligi, scilicet quod poenitentia requiritur ad deletionem peccati, &c. non enim intelligitur, nisi de poenitentia actuali, id est, actu poenitendi, qui est poenæ tenentia (ut ita loquar) actualis: nec de illo actu intelligitur, nisi indistinctè accipiendo ad quodcumque quatuor prædictorum. An autem oportet istum actum esse rectum, seu virtuosum, vel non, & etiam formatum, vel non, de hoc in sequenti quaestione.

Intelligitur etiam conclusio de requiri non simpliciter necessario, cuius oppositum includit contradictionem: quia posset Deus remittere sine omni actu illius, cui remittitur; sed nec de requiri necessario supposito actu hominis, cui remittit: posset enim Deus remittere per aliquem motum seruicem dilectionis in Deum absque quocumque quatuor prædictorum actuum sub propria ratione, utpote in actu seruoris ad martyrium statim sustinendum, ubi fortè non esset cogitatio de aliquo peccato mortali prius commisso, nec per consequens aliquod poenitere prædictum: & hoc formaliter, licet virtualiter in illo motu esset poenitere, iuxta secundam significationem.

Et istud probatur, quia nullus excluditur à regno cælorum, qui facit illud quod simpliciter est necessarium: sed est possibile aliquem vsque ad instans A, existentem in peccato mortali ab instanti A, necessitati ad toto corde insistentem circa actus distrahentes à cogitatione de peccato commisso, utpote statim exposito martyrio arctissimo. Et propter hoc dictum est in conclusione, quod requiritur ad hoc, ut peccatum mortale regulariter deleatur: quia dicitur regulariter fieri, quod fit secundum regulas determinatas à sapientia diuina: quarum hæc est vna, Quod peccatum commissum non deleatur sine displicentia de peccato commisso: quæ apparet multum rationalis, quia sicut peccatum auertit à fine, & conuertit ad creaturam: ita rationale est, quod non deleatur, nisi per motum oppositum auertentem à peccato, siue à creatura, ut circa illam fuit peccatum, & conuertentem ad Deum. Ad hoc autem, quod est displicere de peccato commisso, possunt reduci alia tria membra eius, quod est punire. Speciales autem conditiones qualiter actus poenitendi, vel puniendi requiratur ad peccati deletionem, an ut dispositio præuia, an ut concomitans, patebit in proxima quaestione.

17

Peccatum posse remitti de absoluta potentia, siue vlla poenitentia.

18

Martyrij posset delere peccatum, sine poenitentia formali.

Poenitentia auertit à creatura, & conuertit ad Deum, sicut peccatum è contra.

19 Ad ^f argumenta. Ad primum, patet ex primo articulo. Ad secundum, non probat, nisi de potentia absoluta Dei, & hoc concessum est in secundo articulo principali. Sed si arguas, quod de potentia ordinata potest remittere sine pœna, sicut & homo iratus. Respondeo, remissio eius non est per mutationem voluntatis eius: quia voluntas eius, & in se, & in actu volendi tam absoluta, quàm in quantum transit super obiectum permanet uniformis: & per consequens, si in æternitate vult aliquem puniendum esse pro aliquo tempore, vult illum semper puniendum pro illo tempore, nisi aliquid in creatura mutetur: non sic autem de voluntate hominis irati, quæ mutatur quantum ad actum volendi, & nolendi.

Ad 3. Ad tertium de pœnitentia damnatorum, dico vt priùs dictum est ibi, quia verè non pœnitent: quia nec pœnam tenent, cum non sit ibi voluntarium, sed remurmuratio. Sed ad hoc, quod dicitur de Iuda: Respondeo, quod non quicumque actus pœnitendi sufficit ad deletionem peccati, vt patebit ex sequenti quæstione: sed oportet quod sit actus ordinatus; & maximè ex circumstantia finis, quæ prima est inter circumstantias actus moralis: Iudas autem non pœnituit cum ista circumstantia, id est, ex dilectione Dei.

Ad ultimum patebit aequaliter ex quæstione sequenti, quis actus pœnitendi, vel puniendi sit dispositio præua ad deletionem peccati: & quis formaliter requisitus in quo deletur peccatum: & ille secundus est tantum bonum, quantum malum est peccatum: quia malum peccati consistit in auersione à fine: ergo & bonum redemptivum consistit in conuersione ad finem. Ita autem perfectè conuertit in Deum actus conuersionis, sicut auertit actus peccati. Sicut autem non est in secundo actu realiter bonitas intensiue infinita, ita nec in actu peccati malitia intensiue infinita: quia non est maior malitia, quàm bonum, quod priuat: non priuat autem bonum ab actu, nisi quod natum esset inesse actui: actui autem, cum sit quid finitum, non est natum inesse bonum, nisi finitum. Est ergo præcisè infinita, & malitia in peccato, & bonitas in actu opposito, propter infinitatem ipsius obiecti à quo peccatum auertit, & ad quod actus bonus conuertit: & hoc non est nisi infinitas participata, vel magis secundum dici in ipso actu propter infinitatem realem, & simpliciter in ipso obiecto.

C O M M E N T A R I V S.

56 **E**X his ad solutionem quæstionis arguitur, &c. Argumentum est, quod proximè explicuimus; & patet ex dictis artic. 2. & 3. limitat conclusionem positam, vt intelligatur regulariter, & de potentia ordinaria: quia Deus posset infundere iustitiam, de potentia absoluta, sine omni actu peccatoris, vt patet cap. *Cum Martine*; & præterea, sicut dat gratiam vocationis immerenti, posset etiam dare iustitiam sanctificantem, vt sanctificauit aliquos in ytero. Contra hanc limitationem tenet Sotus in 4. d. 15. q. 1. & 2. & plures discipuli D. Thomæ. Richardus in 4. d. 1. art. 6. d. 17. q. 1. Durandus *ibid.* Valquez 1. 2. disp. 106. Conclusionem Doctoris sequitur Ocham in 4. quæst. 8. dub. 1. Gabriel in hac *dist.* 9. 1. art. 1. & 2. Medina C. de pœnitentia, tractatu 1. q. 7. & 12. Suarez 3. p. tom. 4. disp. 9. sect. 2. & lib. 7. de gratia, cap. 21. & 23. Contraria autem sententia non coheret suis principiis, vt videbimus: in eo ergo versatur, vt sine aliquo actu peccatoris non remitti asserat posse eius peccatum: quia requiritur de eo pœnitentia, aut formalis; aut saltem virtualis in casu, non solum de potentia ordinaria, sed absoluta.

57 Probatur tamen ad hominem: gratia & peccatum opponuntur ex natura rei secundum aduersarios: ergo infusà gratiâ tolli potest peccatum: sed infundi potest gratia sine actu peccatoris, vt constat in infantibus; ergo. Secundo, quicumque actus antecedens infusionem gratiæ habet tantum rationem dispositionis contra ex ordinatione diuina: alioquin si ex natura rei requireretur, sequeretur non posse in-

fundi infantibus iustitiam sine tali dispositione: sed quod requiritur ex præcisâ ordinatione diuina de potèria absoluta potest tolli: ergo, &c. Tertio, iustificatio, vt definit Trident. includit de facto remissionem peccati, & infusionem gratiæ, seu renouationem interioris hominis: sed neutrum horum consistit in actu peccatoris, quia remittere peccatum præcisè conuenit Deo, sicut & infundere gratis iustitiam: ergo sine actu peccatoris saluari potest tota ratio iustificationis. Quarto, si esset aliqua connexio actus prioris ad iustitiam, esset in ratione meriti, aut satisfactionis: non meriti obligantis Deum: quia alioquin iustificationem mererentur peccatores, & non fieret illa gratis, contra Trident. c. 8. sess. 6. Non satisfactionis: quia potest Deus non exigere talem satisfactionem, sicut non punit de facto peccata damnatorum; potest etiam remittere satisfactionem omnem peccatori: ergo, &c. Dices ad hæc, quod voluntas sit per peccatum auersa à Deo, ac proinde donec conuertatur per actum proprium, non esse capace effectus gratiæ: debet ergo retractare actum priorem, ad hoc vt sit capax effectus gratiæ. Contra, hoc ipso quod voluntas cessat ab actu peccandi, non est per actum auersa, hoc est, actualiter: sed tantum est sub peccato habituali, quod non est ipsi liberum, nisi in antecedente actu, qui præterit; neque etiã virtualiter auersa: quia non habet aliquem actum necessariò, cum quo peccatum habet connexionem, tanquam cum priore: ergo nihil habet nunc, cuius ratione dicitur auersa, præter solum habituale: sed totum hoc excluditur à gratia habituali: ergo.

Præterea,

Sine pœnitentia potest Deus iustificare de potentia absoluta.

Controuersia circa idem.

Sententia negatiua.

Probatio conclusionis ex repugnantia gratiæ ad peccatum
Dispositio ad gratiam ex institutione diuina, nõ ex natura rei est.

Iustificatio sine actu peccatoris à Deo potest dari.

Sine merito datur.

Potest Deus remittere satisfactionem, & peccatum sine illa.

58 Præterea, remissio peccati hoc modo non repugnat diuinæ misericordiæ, & liberalitati, ex qua sola habetur talis remissio, & gratis ex Tridentini loco proximè citato, etiam sub conditione operis: quia *neque fides, ut ait, neque opera, ipsam iustificacionis gratiam promerentur, &c.* & loquitur de iis, quæ antecedunt iustificacionem per modum dispositionis, de quibus egit cap. 7. & 6. ergo si iustificatio fiat gratis, etiam illa, quæ est de lege cum conditione operis; à fortiori esset gratis, si absque conditione operis fieret. Neque derogaret etiam iustitiæ diuinæ consequenter: quia hæc remissio de facto non fit ex motiuo, vel secundum medium eius, eo modo, sicut retribuuntur merita iustorum: posset ergo stare etiam actus quicumque antecedens peccatoris sine remissione peccati de potentia absoluta: ergo & ipsa peccati remissio, sine tali actu, qui neque formaliter ipsi opponitur physice, neque moraliter per modum satisfactionis, aut meriti propriè dicti, sed præcisè de congruo, & ut subest misericordiæ, & liberalitati diuinæ, quæ gratis iustificat per remissionem peccati: imò etiam de facto attritio stat cum peccato: ergo neque hæc necessitas fundatur in causis intrinsicis, aut extrinsicis, ita vt non subsit potentia Dei absolutæ.

59 Præterea, pro quocumque tempore vnum contrariorum inest, pro eodem, in sensu diuisiuo, inesse potest aliud: sed peccatum est contrarium gratiæ, etiam ex natura rei, secundum aduersarios: ergo pro eodem tempore, quo inest, potest inesse gratiæ: alioquin non essent contraria, neque opponerentur circa idem.

Præterea, peccatum habituale, & gratia ex seipsis secluso extrinseco opponuntur, secundum aduersarios: quia habituale est priuatio gratiæ secundum ipsos, ut visum est *art. 10. quest. præced.* ergo si subiectum est capax vnius, est capax alterius secluso extrinseco. Per hoc patet ad primam rationem aduersariorum, quæ in substantia cum dicta responsione cohæret. Secunda ratio est, maculam habitualement esse quid morale, ac proinde non tolli per formam physicam gratiæ, ad quod facile est respondere ex nostris principiis: si tamen argumentum concluderet intentum, probaret idem etiam de actu tertio. Arguuntur Sotus, quia impossibile est Deum remittere peccatum homini, nisi diligendo ipsum: diligere non potest nisi dignum; dignus autem solum fit per conuersionem eius, qui alioquin est auersus. Responderetur, transeat maior, & negatur minor: quia potest cum iustificare, & consequenter dignum facere dilectione, infundendo habitum gratiæ, sine vllò actu peccatoris positiuo.

60 Tangit præterea Doctor aliam limitationem, nempe posse Deum dare iustificacionem suppositâ solâ dilectione Dei super omnia, verbi gratiâ, ad martyrium raptò, sine dolore expresso, & formali de peccato, ad quod tum non aduertit, hominem non iustificari sine formali, & expressa pœnitentia, etiam in casu, docet Cano *in relectione de pœnitentia 3. p. Petrus à Soto de iustis. Sacerd. sect. 4. Maior in 4. d. 14. q. 2. conclus. 4. & 5.* Casus cõmuniter proponitur, si aliquis haberet contritionem virtualement, hoc est, actum charitatis perfectum, verbi gratiâ, quando rapitur ad martyrium oblitus alicuius peccati, quod habet, an talis dilectio sufficienter

cum disponderet sine expresso dolore, quem habere nequit sine memoria sui peccati.

Error fuit Lutheri, pœnitentiam veram consistere in noua vita, & cessatione a peccatis, non autem dolorem requiri antea actæ vitæ, qui efficit hominem magis hypocritam. Ita Castro v. *Pœnitentia. Vega lib. 13. in Trident. c. 7. Rossenf. art. 6. & 7. Damnatur in specie per Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. & can. 5.* Hic error impugnatur *art. 2.* qui est contra conclusionem huius.

Conclusio Doctoris. Sola dilectio in tali casu, sufficienter disponit ad iustificacionem, quem sequitur ibidem Gabriel. Nauar. *in Sum. cap. 1. n. 30.* Ioan. de Medina *C. de pœnitentia q. 2. Maior in 4. d. 12. q. 1. concl. 4. & 5.* Valquez *3. p. q. 86. art. 2. dubio 1.* Estque magis communis. Magis supponitur conclusio ex perfectione actus charitatis, quàm probatur: probari tamen potest ex Paulo 1. ad Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest:* ergo prodest martyrium, quod intendit Paulus, si charitas adest, ac proinde iustificaret. Secundo, dolor expressus acceptatur, quia est ex motiuo charitatis: ergo actus ipse charitatis à fortiori acceptatur. Dices inde sequi nunquam requiri dolorem expressum. Responderetur falsum assumi: quia repugnat stare perfectam charitatem cum consideratione peccati, quin habeatur dolor de peccato, quæ offensâ Dei est. Accedit deinde Deum exigere pœnitentiam in pœnam peccati ordinariæ, & supposita eius cognitione. Ex hoc patet ad rationem Cani.

Obiicit enim primò necessariam esse pœnitentiam necessitate medij, sicut fidem explicitam Christi: sed sine hac nemo potest saluari: ergo neque peccator adultus sine illa reconciliari. Respondet Vasquez diuersam esse rationem: quia, inquit, pœnitentia ex natura rei est medium ad salutem necessarium, fides est tantum medium ex institutione diuina. Hæc distinctio magis est ad oppositum: quia quod ex natura rei est medium, habet maiorem connexionem cum fine, quàm medium ex instituto. Sed his ommissis responderetur pœnitentiam esse medium ad salutem ordinariam, in casu autem sufficere virtualement, seu dilectionem formalem; huic enim tribuitur remissio peccati in Scriptura sacra, *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Charitas operit multitudinem peccatorum,* 1. Petri 4. quod saltem in casu debet verificari.

Obiiciunt secundò, martyrium in hæretico, & schismatico non remittit peccatum, nisi prius fidei aggregetur: ergo idem dicendum de quouis peccato, nisi adsit pœnitentia formalis. Responderetur vniformiter, si habeat dilectionem perfectam cum sui peccati obliuione, iustificatur in martyrio; memorans peccatum tenetur de eo dolere, neque veram dilectionem habet sine tali dolore: casus autem in hæretico non contingit practicè, si verè est hæreticus; quia nequit moraliter sui status obliuisci, dato tamen casu haberet pœnitentiam virtualement hæretis, & iustificaretur per martyrium, & profiteretur ipso actu fidem veram: quamuis Ecclesia non approbaret tale martyrium, donec cõstaret de dispositione eius: quia multi ex pertinacia sui erroris sæpè occumbunt. Suppositio autem non subsistit, vt dixi, si est verè hæreticus,

Quinta ratio. Nō repugnat diuinā misericordiā.

Non iustitia talis remissio.

Iustificatio gratis fit.

Sexta ratio. Ex natura contrariorum.

Septima ratio. Ex oppositio-ne priuatiuæ.

Soluuuntur. Fundamenta opposita.

60. Possē etiā iustificari sine formali dolore.

Negant aliq.

Canus.

Explicatur casus.

Error Lutheri.

61. Conclusio. Dilectio in casu iustificat.

Probatio.

Locus à contrarijs. Perfectio charitatis.

62. Obiectio.

Responsio Vasquez.

Pœnitentia mediū ad salutem regulare. Remissio charitatis tribuitur.

63. Secunda obiectio.

cus, id est, pertinax voluntate, & non ignorans inuincibiliter: quia nisi conuertatur, non patitur pro fide vt martyr.

64 *Tertia obie-
tio.* Obiicies tertio: actus dilectionis, vel idem sufficit sine formali poenitentia: quia ex natura sua habet repugnantiam ad peccatum per modum formæ, vel quia ex voluntate diuina acceptatur, vt meritum de congruo. Si primum, ergo formaliter iustificat: si secundum, ergo semper disponit sufficienter, & sic non est fingendus casus, cum illa sit vera, & ordinata dispositio, quæ ex voluntate diuina talis est. Respondetur, esse dispositionem ex diuina voluntate, sicut & poenitentia, cuius efficacia desumitur ex radice charitatis, quando est perfecta. Sed nunquam est cum consideratione, & memoria peccati, quin adsit etiam poenitentia in viatore: & in tali casu vterque actus disponit peccatorem.

Solutio.
*Charitas dispositio conuer-
sionis peccato-
rum.*

65 *Tertia diffi-
cultas.*
*An sufficiat
attritio sola
cum marty-
rio.*
*Casus exclu-
ditur.*

Ex his euacuatur controuersia, quæ frequens est apud modernos; vtrum scilicet habenti memoriam peccati permanentis, sufficiat attritio sola cum martyrio ad iustificationem. Affirmat Suarez tom. 3. disp. 24. sect. 3. conclus. 2. quem sequitur Faurentinus in hac distinctione. Respondeo casum non subsistere, quia offert vitam pro Christo nequit esse sine maxima gratia, & assistentia Dei; & consequenter sine charitate perfectissima in actu secundo: quæ diligit Deum super omnia; quia maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis

*Charitas per-
fecta non co-
hæret cum so-
la attritione.*

Hoc dato, charitas perfecta in eo gradu, nequit consistere sine detestatione perfectissima peccati: quantum enim mouetur in finem voluntas, tantum recedit à peccato, & offensa Dei cognita: ergo non stat voluntas efficax, & perfecta moriendi pro Christo; quin detestetur peccatum perfecto dolore contritionis.

66 *Secunda con-
clusio.*
*Teneri ad co-
ntritionem as-
sumtam.*
*Ad confessio-
nem etiam, si
adesset con-
fessionarium.*
*Charitas est
contemptu lo-
gia non consi-
stet.*
*Sententia Do-
ctri.*

Dico secundo, dato casu, eum teneri ex præcepto ad contritionem saltem æstimatam; quia tenetur ad medium ordinarium, quod est vel Sacramentum, vel contritio cum voto Sacramenti: imò, si adesset copia confitendi, teneretur ad Sacramentum ex præcepto; quia media lege præscripta adhibenda semper sunt, quando fieri potest; neque stat charitas actualis perfecta coniungens fini sine adimpletione legis, vel cum auersione, vel contemptu eius actuali, aut physice loquendo, aut moraliter. Et hanc esse sententiam Doctoris patet ex litera: quia in eo casu implicat conditionem obliuionis peccati; & supra c. 4. q. 6. respons. ad secundum, dicit Martyrem, si post poenas maneat viator, teneri ad suscipiendum Baptismum: quod perinde in proposito dici debet si præuideat mortem inferendam per martyrium, & se offert occasio confitendi peccatum; neque contra hoc facit quod Sancti Patres asserunt de prærogatiua martyrij: quia martyrium supponit dispositionem requisitam, neque est medium per se ordinatum ad deletionem peccati, neque tollit necessitatem medij quod competit Baptismo, & Poenitentia; licet ex perfectione actus antecedente legitima dispositione, & bona fide, deleat peccatum: quia est consummatio charitatis in via, vltimò disponens ad consummationem eius in patria. Ex hoc autem ipsi magis competit delere peccatum per accidens, quam per se, tanquam medium ad hoc institutum; quia martyrium adulti supponit per se charitatem per-

*Martyrium non
derogat me-
dij ordina-
rij, & neces-
sarij.*

*Martyrij ef-
ficacia.*

fectam, & fidem per dilectionem operantem, quæ iustificat, ex Apostolo: in adultis proinde ex dispositione præfata supponit consummatio martyrij iustitiam: in aliis, qui non sunt compotes sui, habetur iustificatio, vt supra vidimus de Innocentibus, per gratiam quam recipiunt per martyrium.

67 Neque hinc nego in adultis martyrium conferre gratiam ex opere operato propriam, sed nego illam esse primam gratiam, aut martyrium ordinari ad dandam primam gratiam per se; sed simpliciter effectus eius est dare gratiam consummatam, seu in termino, cum quo incompatible est peccatum, aut illud supponere: & per se tantum dare gratiam in termino, id est, vt est vltima dispositio ad gloriam, & necessitans ad eam ex prærogatiua, & acceptatione ipsi annexa, ex quo etiam habet delere omnem poenam, quæ impedit gloriam, si alicui fuit obnoxius martyr: si ergo martyrium non determinat statum peccati, sed magis in adultis statum iustitiæ, non est dicendum per se delere peccatum, sed per accidens: eo modo, quo aliàs diximus sacramenta viuorum, vt Eucharistiam antecedente bona fide, delere peccatum. Vide quæ dicta sunt distinctione nona.

68 Dices, effectus martyrij est dare gratiam in termino, id est, vt est dispositio necessitans ad gloriam: ergo habet ex efficacia sua delere peccatum, & poenam per se, quæ non compatiuntur cum gratia in termino. Respondetur, negando consequentiam: quia ad hunc effectum sufficit, vt deleat per accidens, si insit: nam cum in adulto supponat fidem, & charitatem actualem perfectam, quæ quis offert vitam pro Christo, & acceptat martyrium, & supponat etiam media ordinaria delendi peccati, vel in re, vel in voto! supponit etiam iustificationem. In aliis vt in infantibus, quamuis non supponat iustitiam, per accidens, delet peccatum dando ipsis iustitiam, quæ incompatibilis est cum peccato: neque requiritur, vt per se deleat peccatum ad hoc vt saluetur efficacia eius ex opere operato (tenendo sic agere ex speciali acceptatione diuina) nam aliàs in adultis peccatoribus non esset medium necessarium poenitentia, si martyrium ex opere operato per se deleteret peccatum: nam ordinatis pluribus medijs, quorum quodlibet seorsim est efficax, & non in virtute alterius nullum est simpliciter necessarium: nam ex ratione sua particulari alterutrum sufficit per se ad effectum, & sic quodlibet seorsim non habet necessitatem medij, vt patet in omnibus, & exemplum esse potest de Circumcisione, & Baptismo, vt erant media concurrentia delendi peccati originalis ante mortem Christi, neutrum erat medium per se necessarium, sed sufficiens, vt supra dictum est.

Martyrij ergo effectus est dare gratiam in termino, seu necessitantem ad gloriam: huic per accidens accidit ex statu subiecti habere peccatum, aut poenam, quæ per ipsam deleatur. Qui voluerit plura videre circa hæc, & varias, & incertas opiniones, legat modernos in materia de Baptismo sanguinis: hæc in præsentiarum sufficiunt, quantum ad præsens institutum.

69

1 *Ad argumenta. Ad primum, &c.* Notanda est illa differentia, quam statuit inter voluntatem diuinam, & humanam quantum ad modum operandi de lege ordinariam, & regularem: quia voluntas ordinaria Dei, & lex statuta eius est ab æterno, & nequit mutari, quia nõ est in Deo mutatio, aut vicissitudinis obumbratio; & transit voluntas eadem absoluta, & informis super obiecto secundum determinatas circumstantias, quibus manentibus, manet etiam voluntas ipsa vniformis, & absoluta respectu obiecti; obiectum autem si mutetur in se, pro alio tempore, iam non comprehenditur sub priori voluntate determinata Dei, quæ alligata est obiecto tantum, vt subest his circumstantiis, in aliis autem aliter terminatur ad obiectum, quã mutatum est: sic ergo in ipsa voluntate non est vlla mutatio, sed in obiecto.

Voluntas ordinaria Dei, & immutata.

Mutatur tantum extrinsecè.

Voluntas in respectu mutatur.

quantum ad oppositas condiciones virtusque Ad tertium, & quartum patet ex litera, & magis responsio elucidabitur in quæstione sequenti, &c.

Superest tantum illa difficultas de infinitate peccati, & proportionem eius ad actum perfectum conuersionis, seu penitentia: quæ difficultas aliis in locis sæpius tractatur: & infra suo loco de satisfactione distinctione sequenti quæstione prima: hinc autem in responsione ad vltimum dicit, in ratione boni, & mali, proportionari quantum ad commensurationem desumptam ex præcisa ratione actus, in quantum actus est: quia tantum bonum in conuersione reperitur, quanto prius actus malus. Conuersio etiam peccatoris perfecta per penitentiam ponit satisfactionem lato modo lege præscriptam: quamuis non mereatur simpliciter remissionem peccati ex iustitia, aut iustificationem, sed vt dispositio congrua; vt Doctor in sequenti quæstione docet, & patet ex Tridentino *sess. 6. cap. 8.* quia iustificatio peccatoris fit sine merito, & gratis diuina misericordia, supposita eius conuersione.

Conuersio commensuratur peccato in ratione actus.

QVÆSTIO II.

Vtrum actus penitendi requisitus ad deletionem peccati mortalis sit actus alicuius virtutis?

Alen. 4. p. 9. 54. membr. 1. per 4. art. D. Bonauent. hic 1. part. art. 1. q. 1. & 2. Richard. art. 1. quæst. 1. & 2. & art. 2. quæst. 1. D. Thom. quæst. 1. art. 1. & 3. part. quæst. 85. art. 2. Suarez 4. tom. disp. 3. per totum, & disp. 7. sect. 1. & 2.

ECVNDÒ quæro, Vtrum actus penitendi requisitus ad deletionem peccati mortalis sit actus alicuius virtutis? Quod non, quia *passionibus non laudamur*, 2. Ethic. actus autem virtutis laudabilis est, ex eodem 2. *penitere* autem est passio quædam, sicut & ipsa punitio, quam includit.

Item, actus virtutis est voluntarius, quia electius, ex 2. Ethic. sed penitentia est inuoluntaria, nihil enim est pœnale, nisi quod est contra voluntatem, & tunc vt prius.

Item, virtutes fuissent in statu innocentia, & remanebunt in patria, quia natura remanebit perfecta, & fuisset tunc perfecta, cuius naturæ sunt illæ virtutes: sed nec in innocentia, nec in patria potest esse penitentia, quia nec aliquod malum de quo habeatur punitio voluntaria: ergo, &c.

Item, si *penitere* esset actus virtutis, non esset alterius potentia, quàm voluntatis: patet induci: sed non est aliquod *velle*, quia respectu mali: nec *nolle*, nisi hoc quod est nolle peccasse: sed iste non est actus virtutis, quia nec electius: nam electio non est respectu impossibilis, præteritum autem non fuisse, est impossibile Deo, ex 6. Ethicor. *Hoc solo priuatur Deus, ingenua facere que facta sunt.*

Item, aut est actus virtutis acquisita, aut infusa: non primo modo, quia acquisita potest manere cum peccato mortali, & actus eius: actus autem penitentia virtutis, non, quia delet mortale: nec infusa, patet per inductionem de fide, spe, & charitate, & etiam per probationem communem, quia quælibet virtus infusa, & actus eius habet immediatè Deum pro obiecto: non sic ille actus, sed peccatum ergo, &c.

Oppositum per Magistrum in litera patet.

SCHOLIUM.

Pœnitere esse actum, seu medium actus virtutis, & penitentem esse ministrum Dei ad vindicandum in seipsum, pro peccatis commissis contra Dei legem.

Scoti oper. Tom. IX.

G

IN

gratiam ruinam.

primam iam per dens.

68

2 **I**N ista quaestione primò oportet videre, quomodo punire possit esse actus virtutis, & hoc secundum quemlibet istorum quatuor modorum, qui positi sunt in quaest. *preced. art. 3.* & cuius virtutis. Secundò, an aliquis istorum actuum requiratur, ut actus virtutis: & idèò indistinèdè tractandum est in utroque articulo de quatuor, quia *ex quaest. preced.* non habetur quin quodcumque istorum sufficiat.

Conclus. 1. Poenitere esse medium actus virtutis.

Cap. 11.

Poenitens est executor legis Dei de poenitentia.

Primus^b articulus istorum duorum habet conclusiones quatuor, iuxta scilicet quatuor significationes, & rationes poenitentiae, prius tactas de poenitentia. Iuxta primam significationem, prima conclusio est haec: *poenitere* potest esse actus virtutis medium, quia potest esse actus conformis rectae rationi. Hoc probatur, quia secundum rectam rationem quilibet legislator vindicat transgressionem legis: vide & Philosophus in *fin. 10. Ethic.* post doctrinam de vitiis, & virtutibus statim introduxit legem positivam, tanquam ulticem vitiorum, & praemiaticem virtutum: patet in *fine 10. Ethic.* Sed si legislator recta ratione vindicat, minister rectae ratione exequitur: quia vniuersaliter rectitudo in actu subministrationis est ex conformitate eius ad agens, cui subministrat: ergo secundum rectam rationem potest aliquis, ut minister Legislatoris, vindicare peccatum commissum contra legem: & hoc in illum, in quem est sibi commissum vindicare, quia aliàs non est subministrans. Sed vnicuique commissum est esse ministrum Dei ferentis legem suam ad vindicandum in seipsum pro peccatis, quae commisit: *poenitere* autem primo modo dicit sic vindicare in seipsum: *tenere* enim quando non additur datiuus exprimens, cui teneatur, significat, quod sibi ipsi tenenti teneatur. Hoc patet ex communi sermone. Idèò Deus, licèt puniat peccatorem, non dicitur poenitere: quia non sibi, sed alteri poenam infligit: sed sibi ipsi infligens dicitur poenitere, id est, sibi poenam applicando tenere.

3

Quantum ergo ad hanc conclusionem, non dico quod *poenitere* primo modo semper sit actus virtutis, id est, elicitus à virtute: sed virtutis, id est, natus elici à virtute, vel generare virtutem: quia conformis rectae rationi, & in hoc est bonitas moralis actus humani: accidit tamen quantum ad per se rationem bonitatis moralis, quod sit à virtute generata, vel virtutem generans, ut dictum est *lib. 3. d. 33. & 34.*

COMMENTARIUS.

1. Diviso, & ordo quaestio- nis.

IN ista quaestione, &c. Distribuit hanc in duos articulos; quorum primus est, an Poenitentia, prout extenditur ad quatuor acceptiones eius praemissas in *precedenti quaestione art. 3.* sit actus virtutis? Secundus articulus, an aliquis istorum requiratur ut actus virtutis?

2. Articulus primus.

Continet quatuor conclusiones.

1. *Primus articulus continet quatuor conclusiones, &c.* Agit nempe suo ordine ad scopum quaestiti, de quatuor actibus, seu acceptionibus poenitentiae, iuxta ordinem ultimo loco dispositum. Prima acceptio est, quae est actus effi- cax puniendi peccatum, seu vindicandi: quod est velle vindicare, & iuxta hanc acceptionem est prima conclusio.

3. Actus vindicandi peccatum est actus virtutis.

Est ex gratia. Arausican. Trident.

Gratia datur ad iustitiam.

2. *Poenitere est actus virtutis.* Hanc docet Magister in *haec dist.* & omnes Doctores citati ad titulum quaestiois. Optimè probatur in litera à Doctore: & confirmatur ratione Theologica; actus poenitentiae, de qua loquimur, poenitentiae, inquam, fructuosa, est ex gratia, & nequit fieri viribus naturae, ut patet ex Arausicano *cap. 4.* Trident. *sess. 6. cap. 5. can. 3. sess. 14. cap. 4.* quae veritas ubique sustinetur ab Augustino, & Patribus contra Pelagianos. Sed gratia non confertur, nisi ut tribuat vires libero arbitrio ad bonum iustitiae, & virtutis, ut patet similiter ex iisdem Conciliis, & anterioribus Tridentin. *sess. 6. per totum.* Araus. *cap. 7. 8. 9. 10.* ergo actus poenitentiae est actus virtutis.

Secunda ratio.

Secundò, poenitentia praeparat, & disponit voluntatem ad iustificationem, ex Tridentino

iisdem in locis; non est peccatum, ut definitur contra Nouatores *sess. 6. can. 7. & 8.* per eam conuertitur peccator ad Deum, & aueritur à peccato, non necessitate, sed voluntate: ergo est actus virtutis: nam omnis honestas virtutis in eo principaliter versatur, ut creatura rationalis sit subiecta voluntati diuinæ, ipsique conformis in operando: quia est regula obiectiua mediante lege rectificans rationem, ut regulam proximam operandi bonum honestum, ergo, &c.

Dispositio ad iustitiam. Trident.

Honestas in conformitate ad regulam.

Tertiò, de poenitentia est praecipuum, ut infra suo loco dicitur: est ergo laudabilis, quod soli virtuti conuenit, *secundo Ethic.* ordinat peccatum secundum poenam lege praescriptam: ergo est actus virtutis. Admonet autem Doctor sub fine huius paragraphi se intelligere actum virtutis, non qui elicitor ab habitu virtutis, quod Philosophi nonnunquam requirunt ad constituendum sapientem, & iustum: sed intelligit actum, qui natus est elici secundum inclinationem habitus, & ex quo nata est virtus generati, & meritò, quia nempe ad perfectionem illam actus non facit, ut procedat ab habitu, ceteris vniiformiter se habentibus, neque misericordiae diuinæ, & fragilitati humanae congruebat, ut actus tantum, qui procederet ab habitu, esset dispositio ad remissionem peccati: idèò Deus habet rationem operum, quibus statuit praemium, & poenam, non habitus, in quo nec meremur, neque demeremur.

4. Tertia ratio. Ex praecipuo.

Actus bonus est, qui secundum inclinationem virtutis fit.

S C H O L I U M.

Explicatis quinque, quæ reperiuntur in pœnitente, concludit primum pœnitentiam esse actum virtutis specialis. Secundo, non esse actum virtutis intellectualis. Tertio, non esse actum virtutis appetitiuæ ordinantis ad se, sed ad alterum, & sic contineri sub iustitia.

Secunda^d inquisitio est, cuius virtutis sit ille actus pœnitere secundum primam significationem huius vocabuli *pœnitere*. Ad cuius declarationem sciendum, quod *pœnitere* requirit præcognitionem distinctam eius, de quo pœnitetur secundum istum intellectum. Vbi dico, quod ista se habent per ordinem, imperare causarum proximarum partialium tristitiæ coniunctionem: & ipsæ causæ partiales coniunctæ, quæ sunt effectus proximus illius imperij: & ultra sequitur effectus remotus huius imperij, ipsa scilicet tristitia: postea potest sequi complacentia tristitiæ, quæ est actus voluntatis habens tristitiam pro obiecto: & tandem gaudium de tristitia secundum illud Augustini, *Peccator de peccato dolet, & de dolore gaudet*. Patet distinctio illorum, primi quidem, scilicet imperij à causis proximis tristitiæ, sicut causæ principalis, & remotæ à causa secundaria, & propinqua. Secundi à tertio, sicut causæ ab effectu, & actionis à passione. Tertij à quarto, sicut obiecti ab actione. Quarti à quinto, sicut obiecti à passione appetitiuæ de illo obiecto.

Dico ergo, quod omnium istorum quinque nihil est vindicare per se, nisi primum, scilicet ipsum *velle* imperatum. Probatur, quia in vindicante inferiori, & superiori, vel saltem in quocumque vindicante immediatè idem peccatum, sub eadem ratione, & sub eisdem circumstantiis vindicandi, potest esse actus vindicandi eiusdem rationis: sed in vindicante in seipsum, & in alium secundum rectam rationem hinc, inde, non potest esse aliquid vniforme præter primum istorum: ergo, &c.

Hoc potest probari à posteriori, quia illæ actiones pertinentes ad secundum, possunt esse à causis quantumcumque indeterminatis: sed iustè vindicare non. Sed istud non curro, quia declaratio arguendo, statim ex prioribus ostendetur. Sufficiat ergo hinc habere, quod possibile est inuenire aliquem actum priorem causis proximis tristitiæ, & coniungentem illas causas, sicut declaratum est articulo ultimo quæstionis præcedentis; & per consequens ille actus præcedit tristitiam, ac per hoc complacentiam, & multò magis gaudium de tristitia. Illum primum actum possibilem voco *vindicare*, siue pœnam infligere pro commisso: & per consequens habemus distinctam rationem eius, quod est pœnitere secundum primam significationem nominis.

Hoc supposito sit hæc conclusio: *Pœnitere* est actus specialis virtutis. Probatur, quia ille actus natus est habere speciale obiectum, & speciales circumstantias ordinatas: obiectum, peccatum vindicabile: circumstantias quæ conueniunt actui vt rectè tendenti in tale obiectum, scilicet finem, modum & huiusmodi.

Uterius in speciali sit hæc conclusio: *Pœnitere* non est actus alicuius virtutis intellectualis. Patet statim, quia est actus appetitus, vt appetitus, quia imperare intellectui, vt consideret, & voluntati vt detestetur, vt dictum est in præcedenti solutione: hoc *imperare* non conuenit, nisi appetitui, vel voluntati: neque enim aliqua vis sensitiva potest imperare intellectui & voluntati, & coniungere eos in actibus suis: neque intellectus sibi & voluntati: sed sola voluntas sibi & intellectui, iuxta illud Augustini de Trinit. *Voluntas copulat parentem cum prole*. Hoc quantum ad intellectum: quantum ad voluntatem, voluntas imperat sibi.

Hæc etiam conclusio iterum patet: quia virtus intellectualis dicit verum esse, vel non verum esse, siue in speculandis, siue in agendis: hæc autem inclinatur ad sic agendum, non autem ad dicendum sic esse agendum. Est ergo actus non virtutis intellectualis, sed appetitiuæ.

Sequitur alia conclusio, quod non est appetitiuæ virtutis ordinantis ad seipsum, cuiusmodi sunt temperantia, & fortitudo: ergo virtutis ordinantis ad alterum, cuiusmodi est iustitia. Hoc argumentum tenet, supponendo illam famosam virtutum appetitiuarum distinctionem, quod ad duo genera omnino reducuntur. Antecedens probatur, quia actum istum vindicandi, potest aliquis eodem modo secundum rationem rectam, exercere in alterum, sicut in seipsum: si etiam exercent in seipsum, non exercent in se, nisi vt in alterum, quia non exercent in se, nisi in quantum sibi committitur à legislatore in istum reum vindicare. Sed accidit, quod iste, cui committitur,

ut ministro iudicis, sit iste reus, quia eodem modo exercet secundum rectam rationem ministri in reum, si esset omnino alius in persona: ergo ista virtus, cuius natus est esse iste actus, continetur sub iustitia, prout in generali dicitur iustitia omnis virtus ordinata ad alterum, vel quasi ad alterum: nec obstat, quod ille in actu isto ordinatur ad seipsum: quia non ad se, nisi ut alterum, ut scilicet minister iudicis in reum contra legem, in quem commissa est sibi auctoritas à iudice.

COMMENTARIUS.

⁵ **S**ecunda inquisitio est, &c. Hic recapitulat Superius dicta quoad acceptationem poenitentiae (supponendo cognitionem distinctam eius, de quo quis poenitet) ut est velle vindicare, displicere de peccato, tristitia sequens, acceptare punitionem, eandem patienter sustinere. Hos actus diuersos esse probat ex diuersitate obiecti, & ordine eorum inter se.

Prima concl. Prima ergo conclusio huius §. est illos actus esse diuersos.

Secunda cōcl. Secunda cōclusio, *Vindicare per se solum cōuenit primo actui, &c.* Intelligitur hæc exclusiua respectiue tam ad reliquos actus, quam etiam ad formale motiuum eorum, in hoc sensu, quod reliqui actus, licet elici possint etiam ex motiuo formali vindicandi, præter vltimum: tamen possunt etiam haberi ex alio motiuo diuerso: primus autem actus ex solo motiuo vindicandi, seu iustitiæ vindicatiuæ.

Tertia concl. Tertia conclusio, *Poenitere hoc modo sumptum est actus speciales virtutis.*

Quarta cōcl. Quarta conclusio, *Non est virtus intellectualis, sed appetitiua.*

Quinta cōcl. Quinta cōclusio, *Non est appetitiua ordinantis ad seipsum, &c.* ad medium rectæ rationis, quod respicit temperantiam, & fortitudinem, & species sub his contentæ: *Sed ad medium rei, seu iustitiæ ordinantis ad alterum.* Singulis conclusionibus suas probationes subiungit Doctor: quæ claræ sunt.

⁶ Alij variè senserunt in hac materia. Altrifiodorensis lib. 4. sum. tract. 6. q. 3. Maior in 4. d. 14. q. 2. dub. 1. affirmat esse generalem virtutem non per prædicationem, ut vocant, sed quatenus cuiuscumque virtutis sit detestari peccatum contra se commissum. Eam sententiam Albertus, D. Bonauentura, Aletius insinuant tanquam aliorum. Can. in relect. de poenitentia, prima part. quest. 2. & Soc. in 4. d. 14. q. 2. art. 3. Eam attribuit nostro Doctori. Ioan. de Medina videtur eam probabilem censere eod. de poenitentia tract. 1. quest. 1.

Impugnatio aliorum contra prædictas conclusiones. Contra primam conclusionem Doctoris insurgit Sotus in hac d. q. 2. art. 3. & Suarez disp. 3. sect. 4. Primò, quod actus illos inutiliter multiplicauerit. Contra secundam vrgent, quod displicentiam de peccato excluserit à virtute poenitentiae, qui est proprius, & principalis actus eius; secundarius verò velle vindicare: hæc est opinio D. Thomæ 3. p. q. 85. art. 2. quem sequuntur eius discipuli: & D. Bonauentura in 4. in hac d. q. 3. asserentes poenitentiam consistere in ipsa peccati detestatione, odio, & displicentia, seu fuga: velle verò vindicare esse effectum huius displicentiae, quatenus est voluntas assumendi satisfactionem per opus externum impositum à Sacerdote. Doctor contra dicit detestationem peccati non esse actum proprium poenitentiae, hoc est, ita ut non possit esse alterius virtutis; esse verò effectum actus proprii

Sent. D. Thomæ, & aliorum.

poenitentiae, qui est velle vindicare, & impoerantis ex motiuo vindicandi displicentiam, & fugam peccati ex quocumque motiuo ordinato huius, aut illius virtutis elicitur.

His positis quoad explicationem controuersiae, conclusionem primam supra probauimus in quaestione præcedenti, articulo 3. & hunc ordinem actuum, & numerum, rectè assignatum esse à Doctore. Vterius probatur distinctio eorum in litera ab ipso Doctore, & bene, ex diuersitate obiectorum, & ordine actuum inter se. Secundò probatur eadem distinctio quoad duos primos actus, in quibus maior esse posse vnum, & eundem actum in re. Contrà, velle vindicare peccatum ad ponendum æqualitatem inter Deum offensum, & peccatorem, est actus prosecutionis: detestatio & fuga peccati, seu odium propter offensam Dei, est actus fugæ: ergo non sunt vnus, & idem actus. Pater consequentia, quia fuga, & prosecutio eiusdem etiam obiecti physice distinguuntur, sicut amor, & odium. Antecedens probatur, imperare poenam applicatis causis, seu etiam desiderare, non est fuga eius, sed volitio: quia non vult eam abesse, sed adesse: odium autem est actus fugientis à peccato, quo volumus abesse peccatum.

Secundò, voluntas finis, & medij sunt diuersa: sed vindicare peccatum est voluntas finis, nempe satisfaciendi iniuriæ per poenam; detestari verò peccatum est medium, seu ipsa poena: ergo non sunt vnus, & idem actus. Dices detestari peccatum includere voluntatem vindicandi, nam qui detestatur, vult abesse peccatum efficaciter. Contrà, potest contingere detestatio peccati sine voluntate vindicanti: ergo, &c. Probatur antecedens: quia perfecta detestatio peccati potest provenire ex motiuo charitatis, ipsi, timoris, virtutis oppositæ ipsi peccato, gratitudinis, Religionis, & sic de reliquis: sed in his non includitur motiuum formale, & expressum poenitentiae, quod est iustitiæ, aut ponendi æqualitatem, sicut neque in motiuo charitatis includitur motiuum formale temperantiae, aut gratitudinis, aut quodcumque aliud in specie, ex quo detestari possit peccatum; ergo non coincidunt.

Dices includere virtute saltem. Contrà, quia quaeritur de voluntate formali, & expressa vindicandi, an coincidat semper cum detestatione peccati. Deinde retorquetur ad oppositum responso: si tantum virtute detestatio peccati includit voluntatem vindicandi: ergo posita hac in suo esse formali, & expresso, distinguitur tanquam actus diuersus: sicut effectus à causa: nam quod virtute tantum in alio est, non est ipsum formaliter. Præterea actus perfectæ charitatis Dei includit virtute contritionem peccati, seu detestationem eius. Contritio propo-

⁷ *Defenditur prima conclusio.*

Prosecutio, & fuga, amor, & odium diuersi actus.

⁸ *Secunda ratio. Voluntas finis, & medij diuersa. Eiusdem.*

Impugnatio. Detestatio peccati ex variis motibus fit.

Responso. Impugnatio.

Effectus & causa non coincidunt.

Constitutio est diuersa à charitate impetrante.

tum emendationis, & votum Sacramenti. Certum autem est hos actus in suo esse formali, & expresso diuersos esse: ergo similiter in proposito.

9 Contradictoria in assertionibus.

Imò quod amplius est, sibi contradicunt, qui affirmant velle vindicare peccatum esse effectum secundarium poenitentiae, primum vero detestari ipsum, vt Suarez: certum enim est primum, & secundarium de eodem actu non dici, quæ indicant prius, & posterius: eiusdem enim ad seipsum nullus est ordo; neque ad aliud, seu ad eandem causam alius, & alius: cum repugnet aliam, & aliam habere dependentiam in vna, & eadem causalitate: sed hoc clarius in sequentibus probabitur.

Alii actus premissi distinguuntur.

De aliis actibus acceptationis, & sufferentiae poenae, conclusio patet: quia poena acceptari potest ex quocumque motiuo quis detestetur peccatum. Deinde, acceptare poenam respicit pro obiecto ipsum dolorem: ergo non coincidunt: sufferentia autem est actus patientiae, vt per se constat; deinde vtraque voluntas supponit poenam, siue interior sit, siue exterior: quia nihil acceptatur, nisi quod est.

10

Actus proprius poenitentiae.

Secunda conclusio, *Detestatio, seu odium peccati, seu nolle peccasse, quæ synonyma sunt, non est actus semper proprius elicitus poenitentiae; sed velle vindicare peccatum: detestatio vero est actus imperatus supponens voluntatem vindicandi peccati.* Hæc connexa sunt impugnatione & fundamentis, quæ ad vnam conclusionem licet diuersa reducuntur, ne ad idem sepius recuratur.

Primaprobatio. Poenitentia est specialis virtus.

Probat conclusio primò: Poenitentia est specialis virtus: ergo actus eius elicitus ex obiecto talis est, vt nequeat elici ex alia virtute. Torum hoc concedunt aduersarij: sed detestatio peccati potest elici à quacumque virtute, cui peccatum in genere, aut specie repugnat: ergo non est actus proprius poenitentiae. Probat subsumptum Doctor, quia eiusdem virtutis est prosequi bonum, & fugere à malo, seu contrarium detestari, & in eo displicere: sed cuius est displicere de aliquo, eiusdem est de eodem dolere, si adfit, & applicetur: ergo cuiuscumque virtutis est proprio motiuo est dolere, & detestari peccatum.

Eiusdem virtutis est prosequi, & fugere.

11

D. Thom. Differentia inter dolendum charitatu, & poenitentia per ipsum.

Totum etiam concedunt aduersarij, & speciatim D. Thomas art. 2. ad primum, admittens dolere de peccato, quatenus est, esse charitatis; dolere vero de peccato delendo, quatenus est offensa Dei, est actus specialis poenitentiae, qui alteri non conuenit: & sic communiter eius discipuli per eandem distinctionem respondent. Contrà, dolere de peccato, vt præterito, est actus charitatis: ergo etiam dolere de eodem, vt præterito, est charitatis. Probat consequentia, quod peccatum sit siue præteritum, siue præsens, non determinat motiuum aliquod charitatis, neque variat: quia detestatur peccatum, quòd peccatum est ex motiuo diuini amoris, siue autem præteritum, siue præsens, manet idem, & eiusdem malitiae, & eiusdem offensa, & quod nunc est offensa, fuit offensa: imò nunc idem est offensa, quia fuit vera offensa pro eo tempore, quo habuit suum inesse: ergo si charitatis est dolere de præterito, eiusdem est dolere de præterito, & vice versa, de poenitentia.

Impugnatur. Charitas dolens de peccato, tam præterito, quam præterente.

Responsio.

Dices, charitatem non respicere peccatum sub ratione offensa, sicut poenitentia. Contrà,

repugnat charitatem dolere de peccato, nisi sub ratione offensa: ergo, &c. Probat antecedens: eatenus doler charitas de peccato, quatenus est contrarium suo obiecto, id est, vltimo fini, & Deo: sed præcisè est contrarium in ratione offensa: ergo, &c. Probat consequentia; eatenus est offensa, quatenus tollit amicitiam, vel quatenus est auersio ab vltimo fine, & conuersio ad creaturam: sed hæc duo specificant motiuum formale charitatis: ergo charitas non aliter fertur in peccatum, nisi vt offensa Dei est.

Impugnatur. Charitas est de peccato vt est offensa.

Quid sit offensa?

12 Confirmatio ex motiuo doloris de offensa.

Confirmatur: eius virtutis est detestari peccatum sub formali ratione offensa diuina, seu contrarietatis ad Deum, cuius est operari circa ipsum Deum immediatè, sicut eiusdem est amare Deum, ac reliqua, quatenus in Deum referuntur sub hac formalitate: sed ad charitatem hoc spectat, quæ est virtus theologica; non verò ad poenitentiam, aut aliam virtutem moralem: ergo offensa Dei non specificat motiuum poenitentiae, sed solius charitatis.

Responsio. Impugnatur.

Dices offensam, quatenus includit iniuriam Dei, esse obiectum formale poenitentiae. Contrà, eadem ratio currit; vel motiuum formale Deus, quòd Deus; vel iniuria, quòd iniuria: si primum; ergo charitatis est sic detestari peccatum, ex principio iam posito, quia nullius virtutis est fugere malum, nisi eius, quæ profectur bonum: si secundum; ergo motiuum formale est medium, seu æqualitas ponenda per applicationem congruam satisfactionis, quæ est poena: huic autem extranea est ratio offensa; quamuis in eodem materiali communent: nihil enim aliud respicit, quàm vindicare culpam poena, siue offensa per hoc remittatur, siue non: punitio etiam sceleris, & offensa remissio separari possunt, sicut contingit in damnatis, in quibus Deus iustitiae vindictiua medium conseruat per punitionem, sine remissione culpæ: quod verò ad poenitentiam peccatoris de facto Deus remittat offensam, gratis contingit, vt definit Tridentinum: quod autem ex gratia, & liberalitate contingit, separari potest in poenitentia ab eo, quod respicit medium iustitiae, & debitum punitionis peccati: & licet simul concurrant de facto, suis rationibus formaliter distinguuntur.

Offensa, & æqualitas ponenda, diuersa sunt motiua.

Punitio, & remissio peccati separari possunt.

Trident.

Si dicas esse ex vtroque motiuo. Contrà, ergo hoc habetur, quòd non sit ex motiuo poenitentiae in quantum respicit offensam: quia sic est ex motiuo charitatis. Deinde id repugnat, vt vnus, & idem actus habeat duo formalia motiua, vel obiecta: quod supponere debent aduersarij ex fundamentis, quibus assignant speciale motiuum poenitentiae, diuersum à motiuo charitatis: quia virtus distincta est.

13 Responsio. Impugnatur. Differentia ex motiua.

Dices ergo quòd sicut detestatio peccati contingit ex motiuo speciali huius, aut illius virtutis, vt supponit argumentum, vt est actus ipsius virtutis elicitus, & proprius, non tantum ex fine, seu imperatus: ita etiam detestatio peccati ex motiuo particulari poenitentiae erit elicitus, & proprius ipsius poenitentiae. Contrà: sic etiam elicitus non erit de peccato sub ratione offensa; quia hoc motiuum est charitatis, & non poenitentiae. Præterea, fuga mali est ex motiuo formali boni oppositi: ergo supponit prosecutionem, & affectum boni, & consequenter detestatio hoc modo sumpta sequitur

Responsio.

Impugnatio. Fuga mali est ex motiuo boni oppositi.

itur con-

atio, & diuersi

u ratio. itas si- & medij sa. ia.

ugnatio.

etestatio eri ex u moti- si.

benso. ugnatio.

ctus & usa non vidunt.

sequitur ad actum prosecutionis pœnitentiæ. Antecedens patet, quia eatenus fugit voluntas aliquid in ratione mali, quia contrarium est bono, quod amat: quod si non amat, nec etiam malum fugit, ut constat, aliàs non fugeret illud ex motivo formali boni: quod si supponit actum prosecutionis: ergo prior ille erit proprius actus pœnitentiæ, & primarius: sicut contingit in aliis virtutibus, quarum quælibet primariò consistit in sui obiecti prosecutione, secundariò in fuga mali oppositi.

14
Responsio.
Impugnatur.

Dices pœnitentiam respicere primò malum, quò malum est. Contra hoc currit ratio iam facta, & argumentum principale, quia eius est fugere malum, cuius est prosequi bonum, sicut contrariorù eadem est disciplina & intellectus, & quælibet virtus affectiva detestatur malum, & prosequitur bonum contrarium sine multiplicatione sui: imò repugnat malum fugere, nisi ex motivo formali boni: ergo quod nequit prosequi bonum contrarium, nequit etiam detestari malum, quò malum: ex quo sequitur, si detur ratio specialis mali, quam detestatur pœnitentia, dari etiam bonum aliquod, huic contrarium, in quod prosecutione fertur.

Argumentum
ex concessis.

Trident.

Aversio dis-
ponit in Sa-
cramento.

Ex variis
motivis elici-
tur.

Secundò, ad pœnitentiam fructuosam, verbi gratià, in Sacramento, non requiritur odium peccati ex motivo speciali, & determinato secundum adversarios, maxime quia sufficit odium peccati ex motivo spei, vel timoris, ut ex consideratione pœnæ infernalis, ex turpitudine peccati, & id ipsum definire contendunt Trid. sess. 14. cap. 4. de attritione, quam motivo formali distinguunt à contritione; sed ad pœnitentiam requiritur aliquis actus, qui sit proprius pœnitentiæ: ergo actus proprius eius non consistit in detestatione peccati, ut offensæ. Minor probatur, quia virtus pœnitentiæ subordinatur Sacramento tanquam propria dispositio; nam licet actus perfectus charitatis divinæ extra Sacramentum deleat peccatum, si contingat obli-
vius pœnitentiæ faciendæ: tamen in Sacramento casus tollitur, in quo haberi possit obli-
vius.

15
Confirmatio.
Talis est de-
testatio, qua-
li est excita-
tio per gra-
tiam.
Hæc multi-
plex est.
Prosper.

Confirmatur, quotquot possunt esse motiva gratiæ excitantis, seu vocationis divinæ; tot possunt esse motiva detestandi peccati: quia ipsa excitatio in hoc consistit, ut avertat voluntatem à peccato, & convertat ad Deum: in quo consistit peccati detestatio, & fuga: sed excitatio divina est multiplex, & ex diversis motivis, sicut & mediis, ut patet ex Prospero lib. 2. de vocatione Gentium c. 9. & contra collatorem, cap. 14. argumentum procedit contra eos, qui distinguunt attritionem, & contritionem, neque faciunt differentiam inter motiva specificans, & excitans: saltem ex differentia contritionis, & attritionis specifica distinguunt formalia motiva: ergo non requiritur detestatio peccati ex eodem formali motivo: ac proinde actus proprius pœnitentiæ in hoc non consistit: vindicare autem peccatum, seu velle vindicare, semper requiritur, neque trahi potest ad aliud motivum distinctum à motivo pœnitentiæ: ergo, &c.

Conclusio di-
ctorum.

Ex his patet, quòd detestatio peccati cum motivo suo formali non spectet ad virtutem pœnitentiæ semper, sed ad illam virtutem, ex cuius motivo elicitur: non posse verò reduci ad pœnitentiam, nisi in ratione effectus, quatenus ab ipsa saltem remotè imperatur, ac proinde ad

eum supponi actum imperantem, qui sit proprius pœnitentiæ.

Plura tamen obijciunt adversarij. Primò, ex obiecto formali, quia huius virtutis est detestari peccatum sub ratione generali offensæ. Ad hoc autem responsum est argumento primo ad conclusionem, probando id esse charitatis; pœnitentiæ verò est restituere ius per vindictionem peccati.

16
Prima obiecti.
soluitur.

Secundò obijciunt, vindicare, seu exactio pœnæ, non est actus primarius pœnitentiæ: quia detestationem peccati respicit: finis enim pœnitentiæ est tollere culpam. Respondetur negando antecedens, sumendo pœnam latè, pro ut extenditur ad interiorem, qui est ipse dolor: & exteriorem, quæ nomine satisfactionis comprehenditur. Ad cuius probationem respondetur, quòd finis intrinsecus pœnitentiæ sit vindicare culpam, quoad actum primarium; quoad secundarium actum, est reconciliari Deo per oblationem culpæ, quæ ipsa subest charitati, quæ respicit offensam per se, & imperatur à charitate: ut est ergo actus imperatus à charitate, tanquam medium reconciliationis, sic respicit offensam, & quæ ex lege ipsi est connexa reconciliatio; ut sistit autem in motivo suo formali, & proprio, quod dicitur intrinsecus eius finis, respicit satisfactionem legis, æqualitatem ponendam per medium punitionis, utrumque ergo respicit pœnitentia tanquam effectum, sed ordine servato, qui interuenit inter actum elicitum, & imperatum.

Secunda ob-
iectio.

Responsio.

Finis prima-
rius pœniten-
tiæ, & secundari-
um.

Tertiò obijciit Suarez malè intellecto Scoto: Detestatio, inquit, peccati potest esse ex motivis diversarum virtutum, verbi gratià charitatis, ira ut ad singulas pertineat, quando ex earum motivo elicitur: ergo non est actus aliquis virtutis generalis, aut communis, prout asserit Scotus.

17
Tertia ob-
iectio Suarez.

Respondetur, ex antecedente seipsum destruit: nam si potest esse detestatio ex motivo charitatis, & aliarum virtutum, malè esse asseritur actum proprium pœnitentiæ, ut est specialis virtus. Ex hoc patet ad consequentiam: nam Scotus non sic intelligit detestationem esse actum communem; quasi per abstractionem à reliquis, seu per extensionem: ad reliquarum motiva: sed tantum quatenus non est specialis virtutis ita proprius, quin haberi possit ab aliis: vocat ergo communem; sic autem fuga, seu detestatio peccati, siue ex hoc, vel illo motivo fiat, est perfecta fuga, & detestatio eius, quantum ad finem Sacramenti, idè autem est communis, quia à singulis virtutibus, ex propriis licet motivis, haberi potest.

Responsio.

Quo sensu de-
testatio pec-
cati sit com-
munis activa.

Obijciunt quartò: Sancti Patres, & Concilia, nomine pœnitentiæ expriment tantum dolorem de peccatis, ac detestationem, & in his completur ultima, & perfecta dispositio ad Sacramentum. Ergo hic est actus proprius pœnitentiæ. Probatur ex Trid. sess. 14. cap. 4. definitur contritio dolor animi, ac detestatio de peccato commisso. Respondetur, quòd detestatio de peccato includitur tanquam effectus in actus vindicandi, qui non potest stare, si est efficax, sine suo effectu, qui est infligere pœnam; quæ pœna consistit in illo dolore imperato: aliàs certè non ordinaret culpam debita pœna. Sancti autem Patres loquuntur hoc modo de pœnitentia, & secundum etymologiam nominis quam supra diximus, esse pœnæ

18
Quarta ob-
iectio.

Trident.

Responsio.

Actus vindi-
candi pœnam
coniunctus.

Interpretatio,
& sensus Pa-
trum.

pœnæ tenentiam; quæ tenentia tunc est, quando infligitur pœna, vel dolor, & secundum quod pœnitentia habet suum terminum, seu effectum, quo posito censetur completa in actu secundo iustitia, quæ per vindicationem restituit suum ius Deo.

Idem ab Augustino, seu Authore lib. de vera & falsa pœnitentia, rectè definitur c. 8. *Pœnitentia est dolor vindicta puniens in se, quod dolet commisisse.* vbi ponitur in recto, quod sit vindicta, doloris additur tanquam terminus: vindictæ enim terminus est pœna, quæ in proposito consistit in dolore: de voluntate autem vindicandi in actu primo, seu seorsim considerata ab actuali inflictione pœnæ, intelligi potest Canon Arausiaci IV. qui talis est: *Si quis ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare censeat, non autem ut etiam purgari velimus per Spiritus sancti infusionem, & operationem in nos fieri consistemur, &c.* Voluntas purgandi se à peccato est voluntas puniendi in se peccatum, qui est actus proprius pœnitentiæ. Cæterum sancti Patres, ut dixi, loquuntur frequentius de pœnitentia, ut est efficax ad delendum peccatum, ac proinde ut actu vindicat: quia sic est pœnitentiæ.

Arausican.

19
Quinta ob-
iectio.

Responsa
Trident.

Obiicies quintò, Trident. sess. 6. cap. 6. assignans modum præparationis, & conversionis, non facit mentionem ullam de vindicatione peccati, ponit autè quinto loco detestationem. Respondetur Concilium supponere regulas generales, quando dicit: *Mouentur aduersus peccata,*

per odium aliquod, & detestationem, hoc est, inquit, per pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet, &c. Pœnitentiæ autem quæ ante Baptismum agi oportet, est vindicatiua, & hoc cõcedunt ipsi aduersarij, si supponunt detestationem esse actum pœnitentiæ specialis virtutis, ex proprio motiuo eius. Vnde retorqueo argumentum, detestatio, de qua loquitur Conciliũ, est ex motiuo charitatis, ut patet ex verbis antecedentibus. *Illinque* (id est, Deum) *tanquam omnis iustitia fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem, &c.* Propterea donatur motiuum, & causam odij esse dilectionem Dei: ergo illa detestatio, de qua Concilium non est actus elicitus pœnitentiæ: sed charitatis, & consequenter erit tantum imperatus, seu effectus eius, quod est iutentum nostrum: neque dubium est talem detestationem sufficere, quæ concepta est de peccato ex motiuo charitatis: ergo præter eam requiritur aliquis actus iustitiæ vindicatiuæ, proprius, qui sit pœnitentiæ, quamuis simpliciter sufficiat contritio perfecta ad deletionem peccati ex motiuo charitatis: non puto tamen eam contingere sine eo quod adsit antea voluntas vindicatiua peccati.

Comprehendit
pœnitentiam
ut vindica-
tiua est.

Efficacia cõ-
tritionis.

Pœnitentia
est virtus ap-
petitiua.

Ex dictis manet probata 1. 2. 3. & 4. conclusio: de quarta non est controuersia pœnitentiam esse virtutem appetitiuam, ut omnes supponunt: alia verò illa controuersia, an imperium sit in intellectu, vel voluntate, quantum ad potestatem imperandi, est alterius loci.

SCHOLIUM.

Pœnitentiam non esse actum amicitia, quia licet per eam reconcilietur quis Deo, tamen vindicatio pœnitentiæ, de per se tantum respicit equalitatem pœnæ ad culpam, & ut seruetur lex punitiua Dei.

Vlterior inquisitio est; sub iustitia continetur amicitia, loquendo de iustitia in communi, quia amicitia est virtus ad alterum 8. & 9. *Ethic.* Nunquid igitur actus iste pœnitendi, vel puniendi est actus amicitia? Videtur quod sic, quia amicitia est actus reconciliandi amico: talis est iste.

6
Cap. 1.
Cap. 5.
Quid ami-
citiæ?

Item, amicitia est corrigere amicum, ut sit dignus amari, illo quod repugnat honestæ amicitia exclusio: istud vindicare est corrigere amicum, ut fiat dignè amabilis: ergo, &c. Probatio minoris, quia si tantum punitur, ut vindicetur, vel ut vindicans fatietur, crudelitas est: ergo non est secundum rectam rationem vindicta, nisi ut ille, in quem vindicatur, corrigatur; sed hæc est amicitia: ergo, &c.

Correctio, &
punitio quo-
modo differe-
rant.

Confirmatur per Philosophum 2. *Rhet. c. 12.* vbi vult, quod differt correctio à punitioe strictè accepta, in hoc, quod correctio fit correcti gratiâ, ut scilicet emendetur: punitio autem fit punientis gratiâ, ut fatietur. Secundum videtur esse omnino crudelitas, & hoc tam in ministro, quam in iudice: quia propter eundem finem debet minister exequi, propter quem fert iudex sententiam; quia finis eius debet esse finis mouentis ipsum, & per consequens, quod est crudelitatis in vno, & in alio.

7

Respondeo, *vindicare* etiam, quando est actus ordinatus, non est actus amicitia ad illum, in quem vindicatur: quia vindicta propriè respicit correspondentiam pœnæ ad culpam secundum legem, licet non concomitetur correctio ipsius puniti. Vnde, & quandoque iusta vindicta fit exterminando reum: & patet, quod non corrigendo: nec tamen crudelitatis est, ut procedit secunda obiectio, quia finis istius proximus est conseruatio legis, & vltior finis ille, qui est finis legis. Finis autem legis positæ ab homine legem ferente non est ipse legislator, vel bonum eius: sed bonum commune: propter illum ergo finem est lex, & obseruatio eius: & ita rationabilior est vindicta, in quantum est ad istum finem, quam si esset ad bonum priuatum personæ punitæ.

Finis legis
humanae, bonum commune
non legislato-
ris, sed le-
gis diuinæ, fi-
nis est Deus.

In proposito autem posset dici similiter, quod lex diuina est propter bonum commune hominum, quibus data est: & punitio cuiuscumque contra legem peccantis:

&c

& hoc secundum est propter obseruationem legis, & vltius propter bonum commune illorum, quibus data est lex, tandem verò propter ipsum legislatorem: & hoc idè hîc, non autem in lege posita ab homine: quia hîc bonum legislatoris est simpliciter melius bono communitatis, non autem ibi. Actus autem amicitia, qui imperaret aliquam punitionem amati, vt amati, non imperaret illam, nisi præcisè propter correctionem amati: & licèt illa esset via corrigendi, tamen si alia esset via facilius corrigendi, amicitia, vt amicitia, magis imperaret illam aliam viam.

8 Per hoc patet ad instantiam primam, quia si per pœnitentiam reconciliatur quis Deo: tamen Deus non vindicat principaliter de illo, vt reconciliet ipsum sibi, vocando reconciliationem reductionem in amicitiam pristinam: sed vt reconciliatus immunis à pœna debita habeatur, soluta iam pœna illa quam vindicans requirit solui per se propter correspondentiam præmissam ad culpam secundum legem.

Reconciliatio, oratio per accidens sequimur ex vindicatione.

Consimiliter ad secundam, dico enim quòd vindicare non est principaliter propter correctionem puniti, licèt quandoque illa correctio sequatur: sed est per se, vt ordinetur culpa per pœnam: & vt obseruetur lex punitiua, in quem transgressum est. Et cum dicitur hoc esse crudelitatis; patet quòd non: quia vltior finis est bonum commune: sed crudele esset, si staret in fine alio, quàm communi, vel quàm in fine vltimo.

Pœnitentia secundum quid est distributiva, quia à superiore, proprie tamen commutativa.

Ad confirmationem de primo Rhetor. dico, quòd corrigens corrigit gratia correcti: sed vindicans non gratia correcti per se, nec gratia sui ipsius: sed gratia legis, & vltius gratia boni communis: & tunc gratia sui, si est ipse finis legis, vt est in proposito.

Est ergo iste actus iustitiæ punitiua, quæ distinguitur contra iustitiam commutatiua, & etiam contra amicitiam.

Et fortè iste actus est nobilior inter omnes actus iustitiæ in communi, excepto actu præmiationis: quia ille est proprius legislatori, & nulli alij conueniens, nisi ex commissione à iudice, quasi vice eius.

Scot. inf. d. 46. q. 1. §. hic primo.

Alij autem actus commutationis, amicitia, & huiusmodi, possunt conuenire regulariter quibuscumque personis: actus autem, qui excellentiori personæ est proprius, cæteris paribus est excellentior. Sed adhuc actus præmiandi excellentior est, quia cum ista excellentia communi vtrobique, scilicet quòd soli principi conuenit; præmiare habet vtrumque extremum nobilius, & scilicet meritum pro quo fit, & præmium quod confertur, & personam meritam cui confertur, quæ excellunt pœnam, culpam, & personam ream cui pœna infligitur.

Actus vindicandi an nobilior aliis actibus iustitiæ.

Actus præmiandi est nobilior actu vindicandi quare.

COMMENTARIUS.

20 e Vltior inquisitio est, &c. In præcedente §. definiuit actum proprium pœnitentiæ, & quòd sit virtutis specialis, & distinctus ab aliis actibus sequentibus, & quòd sit virtutis appetitiua, & secundum medium iustitiæ. Deinceps in hoc §. resoluit cuius iustitiæ sit, & quomodo distinguatur ab aliis speciebus iustitiæ, & potissimum ab amicitia, & iustitia commutatiua, quæ sunt species, quibus magis videtur communicare pœnitentia; nam quoad alias iustitiæ species, facilis est differentia, & magis nota ex natura medij, circa quod versantur.

Ad quæ speciem spectat actus pœnitentiæ.

Sensitiva Durandi.

Durandus in hac dist. quest. 2. docet pœnitentiam non esse generalem virtutem, sed specialem, quia eius actus non spectat ad omnes virtutes: pertinere autem ad iustitiam non tanquam pars ad totum, seu inferius ad superius, sed esse ipsam iustitiam, qua redditur cuique, quod suum est; sic per iustitiam redditur obseruantia mandatorum, & si fiat transgressio, redditur opus pœnitentiæ in satisfactionem, fundatur in eo quòd aliàs sequeretur quòd qui frequentius peccat, haberet perfectiorem virtutem pœnitentiæ; quia frequentius pœniteat: hoc autem est incommodum, quòd homo ex lapsu crescat in virtute: sed hæc ratio ad hominem facile torquetur: quia sine sit iustitia, siue virtus distincta specialis pœnitentia eodem modo ex

Esse iustitiæ.

Fundamentum eius.

Torquetur.

acta suo perficitur, neque magis incommodum est vt homo ex peccato euadat magis pœnitens, quàm magis iustus. Alij constituunt eam sub iustitia commutatiua, alij sub distributiua. Caiet. dicit spectare ad virtutem religionis 3. part. quest. 85. art. 1.

Prima conclusio. Pœnitentia non est iustitia communis. Probatur, quia aliàs non esset specialis virtus distincta ab omni alia, communis autem sententia ponit distinctam. Alij probât, quia scilicet, nostri ad Deum nulla est iustitia, sicut neque filij ad Patrem, aut Domini ad seruum: sed hæc ratio licèt de iustitia commutatiua vera sit, quando medium habet per commutationem, tamen de vindicatiua non vsque adeò concludit. Probatur ergo aliter: actus vindicandi est distinctus obiecto formali, & specie ab actu iustitiæ, vbi gratia, commutatiua, amicitia, religionis, obedientia: ergo habet honestatem in specie diuersam ab honestate illarum: ergo est diuersa specie ab illis. Maior per se patet: quia finis amicitia est correctio amici, punitio verò respicit correspondentiam pœnæ ad culpam, obedientia subiectionem, & sic de reliquis, quæ specie distinguuntur: quia contingit aliquem esse inimicum, qui non est inobediens, & obedientem, qui non sit amicus, &c.

21 Prima conclusio.

Prima ratio ex motui differentia ab aliâ.

In dubio.

Probatur

22. Ex varietate preceptorum, ac legibus, medijs, & finibus.

Confirmatio ex praxi confessionis.

Circumstantia varians speciem. Precepta diversa Decalogi de iustitia.

Evasio iustitiae.

Actus ex habitu sunt eiusdem motivi.

23. Dependens habitus a suo obiecto.

Charitatis idem obiectum, diversi actus.

Responsio.

Impugnatio. Fuga in prosecutione obicitur virtute.

Electio in intentione.

Probatum minor, quia de his sunt varia praeccepta tam affirmatiua, quam negatiua, vt patet ex sacra pagina, & sacris Canonibus, ac legibus: vnus autem virtutis non dantur varia praeccepta, sicut neque diuersa media, quae spectari possunt tanquam diuersi fines, & honestates. Confirmatur ex praxi confessionis, nam si quis confiteatur se iniustum esse, non ideo censetur confessus inobedientiam, impenitentiam, aut alia haec peccata in specie: deinde quando quis furatur ob finem inobedientiae, censetur contrahere malitiam in specie diuersam, patet etiam ex praecceptis Decalogi secundae tabulae, vbi aliud est de honore parentum, aliud de furto, aliud de alijs, neque valet ad haec dicere, quod iustitia est virtus quaedam generica, quae sub se continet omnes enumeratas, sicut alias, hoc, inquit, non valet, quia quaeritur vtrum Religio, poenitentia, & eiusmodi, superaddant aliquam in specie honestatem; si sic, vt probat argumentum: ergo est talis in specie poenitentia, cuius honestas nulli alteri conuenit, quam ius sub genere iustitiae continetur, sicut charitas, & Religio: quis autem asserit charitatem nihil aliud esse, quam iustitiam? quia sic possemus omnes virtutes reducere in suum genus primum, id est, in honestatem sui generis tantum, quod esset magna confusionis, & improprietatis. Dices iustitiam esse vnam habitualem, quae habet diuersos in specie actus. Contra, iustitia producit per actus suos sicut & alia acquisita: ergo quilibet actus in specie producit habitum proportionatum, qui respiciat idem obiectum in specie, alias non vniuocaretur cum suo habitu. Probatum consequentia: quia repugnat aliquem actum ferri extra suum obiectum formale: ergo etiam repugnat esse causam alicuius habitus, qui ad aliud obiectum formale inclinaret: alias certe tolluntur omnia principia diuersificandi actus, & habitus.

Deinde, quilibet habitus dependet ab aliquo obiecto formali primo, a qua dependentia nequit abstrahere: ergo habitus ille iustitiae debet habere aliquod tale, sed nullum creatum medium includit formaliter, aut virtualiter reliqua media iustitiae in specie: ergo nullus vnus in specie habitus ad singula, & simul inclinatur: neque instare licet de habitu charitatis, qui habet plures in specie actus; quia ille est infusus non dependens ab actibus, sicut dependens acquiriti: & quidquid sit de hoc, non responder ad argumentum de diuersitate obiecti formalis, qualem non admittit charitas, licet diuersimode circa illud varie applicatum agat. Dices, quilibet virtus agit prosecutiue circa proprium obiectum, & circa oppositum fugiendo, qui sunt actus specie distincti. Contra, hoc nihil iuuat, quia fuga virtute continetur in prosecutione: nam accessus ad extremum contradictionis est recessus ab alio: vnde hoc ipso, quo quis velit bonum, fugit malum, & etiam in speculabilibus contrariorum eadem est disciplina, eadem scientia de priuatione, & habitu. Ita similiter omnis nolitio includitur in aliqua volitione, vt recte Doctor *quasi. 1. huius §. secunda conclusio- ne, &c.* In secunda descriptione poenitentiae, quatenus significat detestationem, & dolorem de peccato. Nec valet vterius instare quod sit eadem virtus ad finem, & media, quamuis diuersis actibus, intentione scilicet, & electione, illa *Scoii oper. Tom. IX.*

respiciat: hoc, inquam, non soluit argumentum: quia secundus includitur in priori virtute, sicut effectus in causa, sine qua nequit esse: actus autem poenitentiae non ita se ad actus iustitiae enumeratos habet.

Secundum, eatenus exigitur poenitentia ad delectionem peccati, quatenus habet honestatem propriam: & eatenus impenitentia est peccatum speciale, quatenus rectitudo poenitentiae, cui opponitur, est specialis: ergo poenitentia non est iustitia in genere, sed species eius. Antecedens patet, quia poenitentiae actus est meritum de congruo, & dispositio ad remissionem peccati: Deus autem non acceptat nisi actum bonum laudabilem, qui imputari posset, & est ex gratia. Secunda pars antecedens patet ex definitione peccati. Probatum consequentia: si iustitia in genere eadem esset ac poenitentia, tunc quicumque actus iustitiae sufficeret ad remissionem peccati: verbi gratia restituere quod iniuste ablatum est, obedire parentibus, &c. hoc autem nequit dici: ergo.

Conclusio secunda. *Poenitentia non communicat cum amicitia.* Haec probatur a Doctore: patet autem ex rationibus iam positis. Est contra Sotum, aliosque Thomistas, qui dicunt consequenter, sicut poenitentia respicit peccatum in ratione offensae, eius finem esse reconciliationem cum Deo, qui est finis amicitiae. Contra, ratio Doctoris est: vindicta respicit finem legis, qua ordinatur culpa per poenam praescriptam: vnde aliquando contingit talis actus per destructionem rei, vt patet in suspensione furis, & alijs similibus poenis per legem poenalem inductis: ergo per accidens est si concurrat reconciliatio: amicitia autem respicit correctionem, qui est finis extraneus iustitiae vindictinae, cuius est intendere satisfactionem per poenam debitam.

Vnde si correctio posset alia via haberi per amicitiam sine poena, lex ascriberet non esse puniendum, aut vllum ei inferri detrimentum; non sic iustitia vindictina, quae directe praescribit malum poenae in vindicationem culpae, siue correctus inde decedat, siue non: & facto autem, licet concurrant caeterae virtutes cum poenitentia, vt charitas, spes, &c. non sunt confundendae in motiuo formali inter se, aut cum poenitentia. Per hoc patet ad obiectiones, quae fieri possent ex Concilijs, Scriptura, & Patribus, a quibus reconciliatio tribuitur poenitentiae, quia loquuntur de poenitentia, pro vt habet annexam charitatem, & alias virtutes, tam morales, vt patientiam, humilitatem, temperantiam ab inordinatis passionibus per cessationem a peccatis, & propositum emendationis, ac nouae vitae; quam etiam fidem, & spem infusam, quibus voluntas ad poenitendum erigitur. Deinde vt plurimum loquuntur de poenitentia secundo modo sumpta, pro detestatione, & dolore de peccato. Ad alias obiectiones responderi Doctor in littera.

Ex his impugnata manet opinio Caietani, qui adstruit poenitentiam esse virtutem Religionis, aut speciem eius: quia in hoc est contrarius rationi, & D. Thomae, quia neque D. Thomas enumerauit poenitentiam inter actus, aut species Religionis, *2. 2. q. 81. & 82. & in 4. d. 15. q. 4. art. 7. quasiunc. 1. ad 2.* docet actum laetitiae imperari ab actu poenitentiae; & *4. 1. q. di-*

24. Impenitentia est peccatum speciale.

25. Secunda conclusio. Poenitentia distinguitur ab amicitia.

Finis poenitentiae.

Concurrunt aliae virtutes cum Poenitentia, non confundi.

Explicantur partes.

26. Impugnatur opinio asserens Poenitentiam esse speciem Religionis.

ma vari- otius dif- tentia ab

lubio.

*Finis Reli-
gionis, & pœ-
nitentiæ dicitur
sua.*

cit quoddam modo Religio reddat debitum Deo, alio modo pœnitentia. Deinde, ratio ex dictis est manifesta: quia Religione protestamur cultum Dei, ut est primus Auctor, & Dominus rerum, ad quam spectant illi soli actus externi, qui reuerentiam, & subiectionem significant, ut sacrificium, votum, oratio, genuflectio, inclinatio, & eiusmodi: qui actus, licet imperari possunt à pœnitentia in finem remissionis peccati, aut vindicationis, ut proprius loquar, sicut imperatur actus charitatis: differunt tamen à propriis actibus ipsius pœnitentiæ.

27
*Tertia con-
clusio.
Pœnitentiæ
species iusti-
tiæ vindica-
tiuæ.*

Tertia conclusio: *Pœnitentiæ est iustitia vindicatiuæ, seu speciei eius*: ita Doctor in tertia conclusione huius §. *est ergo iste actus iustitiæ pœnitentiæ*. Probata manet ex definitione assignata pœnitentiæ, quam communiter admittunt Doctores, ex Authore de vera & falsa pœnitentia; quam etiam S. Thomas *quæst. 85. art. 3.* attribuit Augustino, dicitur quod sit *doloris, aut dolentis vindicta semper puniens in se, quod dolet commississe*. si est vindicta: est ergo vindicatiuæ. Secundò pœnitentiæ Sacramentum est tribunal iustitiæ, non alterius, quàm vindicatiuæ, ut patet ex Trident. *sess. 14. cap. 2.* ubi docet distinctionem inter effectum pœnitentiæ & Baptismi, quod tribuat omnium peccatorum remissionem: *Ad quam tamen, inquit, non tantum, & integritatem per Sacramentum pœnitentiæ, sine magnis nostris stribus, & laboribus, diuinâ id exigente iustitiâ, peruenire nequaquam possumus, &c.* Suprà autem præmisit pœnitentes tanquam reos sibi ante hoc tribunal: iustitiæ autem vindicatiuæ subiiciuntur rei. Patet etiam ex *cap. 5.* & speciatim *cap. 8.* ubi dicit Concilium, quod spectet ad diuinam iustitiâ aliter recipere in gratiam peccantem ex ignorantia ante Baptismum: aliter verò peccantem post Baptismum; ostendens pœnam remanere peccantibus post Baptismum, pro qua ordinatur opus satisfactorium, quod aliter appellat pœnas satisfactorias: quarum necessitatem ostendit ex condecencia diuinæ iustitiæ vindicantis peccatum.

28
*Idem est finis
pœnitentiæ, &
iudiciæ, seu es-
sentialis.*

Ex quibus argumentor: Deus ex iustitia vindicatiuæ ordinat peccatum per pœnam, & actus pœnitentiales in hoc Sacramento: sed idem est finis exequentis pœnam, seu ministri, & ipsius iudicis, peccator autem est minister exequens in seipsum, vel contra seipsum pœnam mediante virtute pœnitentiæ: ergo virtutis pœnitentiæ finis proprius est vindicare. Minor probatur: quia minister ut ordinatè procedat, debet procedere ex fine legis, & legislatoris, cum is sit finis potestatis ministerialis, qui est principalis causæ delegantis. Minorem illam in ea parte negant Sotus, & Caietanus, quâ asserit pœnitentem ex commissione iudicis, tanquam personam publicam, & ministrum iudicis vindicare in seipso peccatum. Sed hoc malè & sine fundamento id negatur: cum in hoc ipso foro habeat personam accusatoris, & rei, quia iure diuino tenentur omnia sua mortalia post Baptismum commissâ confiteri, ut definit Trident. *sess. 14. cap. 5. & can. 6.* & ut accusator est, respicit seipsum ut alterum, quâ reus est. Sic Princeps, qui suis tenetur legibus, punit in seipso transgressionem illarum, tanquam in priuatam personam: sic etiam fe-

*Idem est rati-
o, & minister in
hoc foro iudi-
câ.*

Trident.

cum ipse dispensat in iis legibus secundum aliquos: ergo eundem esse reum, & executorem pœnæ in seipsum non repugnat: sicut in seipsum potest quis esse iniustus, iniustitiâ latè sumpta; ut quando peccat contra charitatem propriam, ut interficiendo se, aut abicindendo sibi membra: quorum non est dominus. Præterea vindicatio peccati in seipsum est actus regulatus, & ordinatus per pœnitentiâ, ad quam tenetur; aliàs non peccaret, eam omitendo.

Dices id conuenire eidem, ut reus est. Contrà, ut reus est non conuenit ipsi, nisi acceptare voluntariè pœnam; non autem exequi: ergo si tenetur eam exequi, hæc potestas deriuatur in ipsum ut ministrum, quod probatur vniuersaliter in omni lege pœnali, (quæ non continet sententiam laram saltem) cuius executio est potestas, quæ necessariò deriuatur in ministrum ex ipsa lege: aliàs certè nullum administrum ad bonum commune, aut priuatum ex ipsa esset, neque haberet potestatem coactiuam necessariam, nisi executio pœnæ ex eius auctoritate deriuaretur: ergo si executio pœnæ ex lege pœnitentiæ deriuatur in pœnitentes, tanquam veros, & solos eius ministros; sequitur sub hac ratione esse ministros principalis iudicis, & legislatoris: ac proinde non considerari punientes ex auctoritate priuata; sed ex auctoritate legislatoris.

Quod amplius probari potest ex definitione superius assignata, quæ in hoc statuit rationem pœnitentiæ, quod sit *vindicta puniens in seipso, quod dolet commississe*. Idem enim vindicat, seu punit in seipso: quia Deus id statuta lege in pœnam peccati exigit, cuius legis executionem remittit ipsi pœnitenti: unde non puniret, nisi id lex præciperet.

Ex his refutatur Vasquez, qui pœnitentiâ quidem affirmat partem potestatiuam iustitiæ ut sic, sicut Religio; non esse tamen vindicatiuam, commutatiuam, aut distributiua, sed speciem distinctam ab omnibus aliis assignatis sub iustitia. Ratio illius fundatur in eo, quod pœnitens non tantum intendat medium satisfactionis, quâ ratione pertineret ad vindicatiuam, sed principaliter delationem peccati, emendationem vitæ, & eiusmodi.

Sed hæc sententia superius refutata manet: nam hoc conuenit pœnitentiæ, ut habet coniunctam reconciliationem ex perfecta detestatione peccati, ex motiuo charitatis, quæ detestatio est effectus pœnitentiæ, non actus elicitus: reconciliatio autem includit destructionem offensæ, sicut est detestatio eius, & ex hoc sequitur propositum emendationis: pœnitentiâ verò præcisè respicit peccatum præteritum, ut vindicabile per pœnam; quæ motina sicut ex se formaliter non coincidunt, sic etiam nec ad eandem virtutem spectare possunt.

Formari potest argumentum in forma: pœnitentiâ est vna specialis virtus: ergo debet quiescere in vno motiuo speciali; illa autem diuersa sunt: ergo, &c. Deinde, detestari peccatum sub ratione offensæ spectat ad charitatem, ut ipse concedit: ergo & propositum non offendendi vltimè; aliàs certè non esset perfecta, & absoluta displicentiâ peccati, ut offensæ, nisi excluderet complacentiam etiam de futuro, quantum est ex se: quia complacentia,

29

*Lex inducit
potestatem co-
actiuam, &
ministeria-
lem.*

30

*Sententia Vas-
quez impu-
gnatur.*

*Reconciliatio
est finis ex-
trinsicus pœ-
nitentiæ.*

31

*Propositum
emendatæ spe-
ctat ad cha-
ritatem.*

&

& displicentia respiciunt peccatum per se absolute, vt contrarium bono charitatis: præteritum autem, aut futurum non variant rationem offensionæ, aut peccati, cum sint materiales tantum differentie, seu circumstantie: ergo cum charitas comprehendat illa duo, eodem modo possit se extendere ad tertium (quod est punire ex motiui satisfactionis) si pœnitentia omnia hæc comprehendat: quia eadem est ratio, & repugnantia vnius, & alterius, ex simplicitate motiui formalis.

32
Responsio.

Respondet idem Author quod licet dolor de peccato fiat per modum recompensationis Deo; non tamen vt vindicta est: quia non fit vt sumatur pœna de peccato, sed vt tollatur offensa per eius retractationem, & reconciliationem cum Deo. Sicut cum amicus amico vult reconciliari, non puniendo in se offensam; sed mox tribuendo eidem honorem debitum. Sed contra, hoc est transire ad sententiam Thomistarum, quam dubio præcedenti reliquit, & impugnatur ex definitione vulgari pœnitentiæ. Impugnatur etiam ex rationibus dictis, quia totum quod asseruit, specificat motiui charitatis, quæ respicit peccatum sub ratione offensionæ, & de eo sola dolet sub hac ratione.

Impugnatio.

Aliud asserunt eiusdem.

Neque minus contradicit, quod subdit: peccatorem puniendo se per satisfactionem, agere ex motiui vindicationis, quod concedendum erit, inquit, Scoto: cum tamen, inquit, habeat illum actum primum, & præcipuum, qui est emendare vitam, reconciliare se Deo; neque quoad hunc concedenda erit propriè vindicatiua.

Impugnatur.

Trident.

Contra, si hic actus est ex motiui vindicationis, & est actus pœnitentiæ: ergo pœnitentia est vindicatiua; cum nequeat transcendere formale sui obiecti. Si actus superiores vltius sunt etiam actus pœnitentiæ, sequitur vel quod habeat plura formalia motiui, vel certe quod vtroque transcendat, quod nequit stare. Concilium autem Tridentinum locis citatis vocat satisfactionis opus, pœnam. & cap. 5. inter alias rationes, quibus colligit necessitatem confessionis, est, quia alioquin non possent Sacerdotes imponere condignam pœnam pro peccato. & de iis agens, cap. 8. *Habeant, inquit, præ oculis, vt satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad vitam nouæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem:* ergo est propriè actus vindicationis, satisfactionem sub vtroque modo præscribere. Dices, Scotus pœnitentiam tertio modo sumptam dicit non esse actum virtutis specialis. Respondetur eum loqui de acceptatione pœnitentiæ, seu pœnæ, non autem de inflictione eius, qui est actus ministri, qui ex motiui legis debet procedere, vt supponit etiam Doctor: & infra d. 18.

Obiectio.

Soluitur.

33
Dubium mouetur.
Vindictiua reduci- tur ad commutati- uam.
Ratio diffi- cultatis.

Supereft dubium ex litera Doctoris: nam dicit pœnitentiã esse actum iustitiæ vindicatiuæ, seu punitiuæ, quæ distinguitur contra iustitiã commutatiuam, & etiam contra amicitiam: infra autem d. 46. q. 1. iustitiã punitiuam reducit ad commutatiuam, quæ est sententia ipsius Philosophi 5. Ethic. Ergo pœnitentia, cum sit punitiua, non distinguitur à commutatiua. Et patet ratione, quia commutatiua respicit æqualitatem in commutatione: punitiua autem respicit æqualitatem in commutatione inter pœnam, & culpam: ergo, &c.

Scopi oper. Tom. IX.

Respondetur, non poni iustitiã commutatiuam propriè in Deo, neque ad Deum: sed aliquid aliter; deinde, quia commutatiua respicit æqualitatem in commutatione, pœnitentia autem non seruat illum rigorem, quin clausi erare possit, vel puniendo minus, vel magis.

Responsio.
Commutati- ua non est in Deo.

Secunda re- sponso.

Respondeo secundò, quod punitiua reduci- tur ad commutatiuam; distincta est tamen: quia commutatiua respicit medium propriè in rebus, & mercimoniis, seruando in commutationibus æqualitatem: punitiua autem, quia seruat æqualitatem in pœnis ad debitum culpæ, per quandam commutationem: idè ad priorem reducitur magis, quàm ad distributiua, cuius est seruare proportionem tantum, seu æqualitatem proportionis, non autem quantitatis, idè respicit, vt quidam dicunt, Arithmeticam proportionem: commutatiua Geometricam. Loquitur ergo Doctor de commutatiua non in sua latitudine, & abstractione; sed vt est in mercimoniis. Vnde sub hac ratione comparat eam infra d. 18. in corpore paulò post medium ad pœnitentiam, versu dico ergo, &c. asserens pœnitentiam esse commutatiuam pœnæ. Verba eius sunt:

Quare vindictiua: redu- citur ad com- mutatiuam?

34

Dico ergo, quod sicut in alijs commutationibus iustitiã commutatiua habet aliquam latitudinem, ita quod non respiciat in commutationibus indiuisibile, sed medium recte rationis: ita iustitiã punitiua, quæ est commutatiua pœnæ pro culpa, non respicit necessariò gradum indiuisibilem pœnæ correspondentem huic culpa, &c.

Ceterum cognoscitur medium recte rationis facilius per commutatiuam, quæ pretium altum, bassum, mediocre, in quibusdam rebus constituit, secundum quæ stat eius latitudo, quàm per pœnitentiam, quæ certè nequit attingere gradum pœnæ temporalis, in quam Deus commutat æternam, per fidem, aut cognitionem naturalem: imò neque eandem pœnam in omnibus taxat, vt patet ex canonibus pœnitentialibus, in quibus peccata, quæ leui pœnâ puniuntur, olim diuturniori, & grauiori pœnâ puniebantur. Dicit potest

Medium pœ- næ facilius ex proportio- ne commutati- uæ cogno- scitur.

Tertio, reduci ad commutatiuam, quantum ad modum seruandi proportionem, non verò vt species: sequitur enim proportionem eius, & non distributiua.

Tertia respo- sio.

Ex dictis patet litera Doctoris, & distinctio pœnitentiæ ab alijs. Primò ab amicitia, cuius finis est bonum amici, eiusque correctio: sed finis proximus pœnitentiæ est resarcire legem, eamque conseruare, & ordinare culpam. Finis extrinsecus est bonum commune, quod est finis ipsius legis, in quo distinguitur à crudelitate, quæ respicit finem particularem ipsius vindicantis, non conseruationem legis, aut boni communis hominum. Vltior finis eius est bonum legislatoris, qui est in re ipsa finis vltimus reliquorum; nempe Deus. In hoc distinguitur lex humana, & vindictio secundum ipsam, à vindicatione peccati per pœnitentiam: quod illius nequit legislator, aut vindex esse finis; sed bonum commune quod est perfectius: è contra in proposito contingit.

35
Sequela dicto- rum.

Finis intrin- secus, & extrinsecus per se pœnitentiæ.

Subdit Doctor hunc actum esse nobilissimum inter omnes actus iustitiæ in communi, præter actum præmiandi: quia est actus proprius legislatoris, & Principis, neque alteri conueniens, nisi ex commissione eius; perfectio autem actus sumitur à perfectione personæ:

Perfectio pœ- nitentiæ vn- de sumitur!

9

inducit
atq; co-
am, &
steria.

30
Vitia Vaf-
z impu-
ntur.

con.iliatio
fuit ex-
focens pœ-
nitentiæ.

31

Propositiuum
menda spe-
lat ad cha-
ritatem.

*Cedit actum
premiandi.*

sonz: actus autem premiandi præterea respicit perfectiora extrema, inter quæ seruetur medium, nempe meritum & premiium in quo excedit actum vindicandi. Vtrique actui competit ut sit exercitium potestatis supræmæ; à qua specificatur; includit enim ipsam potestatem, & motiuum eius, per quæ reducitur ad talem speciem.

36

*imitatio di-
cta conclusio-
nis.*

Hanc conclusionem Doctoris non intelligerem de actu iustitiæ in communi, quæ comprehendit omnes virtutes, quæ sunt ad alterum, ut charitatem, Religionem, fidem: sed de actu iustitiæ in communi, ut distinguitur in commutativam: quia in sequenti §. dicit ipse charitatem excedere pœnitentiam ex perfectione sui motiui formalis; quod perinde de aliis

Theologicis proculdubio est dicendum: quæ habent Deum pro obiecto, & suâ naturâ sunt infusæ. Deinde, ex eadem ratione, qua charitas ex perfectione motiui excedit pœnitentiam, eodem modo Religio eam excedit; quia immediatius accedit ad Deum sub ratione primæ causæ, & finis, vltimi, & Domini: quamvis proximè habeat obiectum creatum: sic dicerem de iustitia legali, & obedientia legis, & de aliis multis. Idè non intelligit Doctor iustitiam in communi primo, sed secundo modo: ut patet etiam §. sequenti, versu *ex hoc posset esse dubium*, &c. in fine, vbi dicit pœnitentiam non esse virtutem Theologicam, neque simpliciter perfectissimam inter illas, quæ sunt circa obiectum creatum.

*Religio ex-
cedit pœnitentiam.*

S C H O L I V M.

Pœnitentiam esse actum voluntatis, & imperfectiorem actu charitatis, quia licet hic ex pœnitentiæ motiuo imperetur quandoque, tamen ipsi ex obiecto, & sine magis conuenit imperare.

9

*Conclus. 5.
Pœnitentiâ
esse actum
voluntatis
ad modum
irascibilis
se habentis.*

Aliâ conclusio est ista, quod ille actus est actus voluntatis, cuius est imperare intellectui, & voluntati; & hoc imperio pertinente ad irascibilem, & potentiam aliquam habentem in se aliquid simile virtuti irascibili: sicut enim irascibilis in sensitiva suo modo vindicat, ita & illa potentia quæ imperat vindictam in parte intellectiua, habet quoddam simile irascibili: nunc autem non conuenit in parte intellectiua hoc imperare, nisi voluntati.

Ex hoc posset esse dubium de habitudine istius virtutis ad charitatem: ex quo enim ista per actum suum imperat actum charitatis, videtur esse superior charitate. Sed oppositum est manifestum, quia per se obiectum charitatis est Deus, sub ratione obiectiua nobilissima: proprium autem obiectum istius est malum vindicabile, seu reus, in quem est vindicandum. Et ex hoc patet quod pœnitentia non tantum non est virtus Theologica, ut prius argutum est: sed nec virtus simpliciter nobilissima inter illas, quæ sunt circa obiectum creatum.

*Obiectum
pœnitentiæ
malum vin-
dicabile.*

10

*Voluntas im-
perat actum
virtutis v-
nium ex mo-
tuo alterius,
& è
contra.*

Ad illam ergo instantiam de vsu virtutis, dico quod voluntas secundum diuersos habitus potest uti seipsa, quasi circulariter, hoc modo, ex dilectione Dei in se, quæ est actus charitatis, potest imperare actum voluntatis vindicatiuum peccati, & è conuerso: ex actu imperatiuo vindicandi potest imperare actum dilectionis Dei in se, ad quem sequatur nolitio, vel displicentia de aliquo peccato commisso, & sic tristitia de illo peccato: ergo charitas potest uti actu pœnitentiæ, & etiam actu cuiuscumque virtutis in voluntate, vel in intellectu; & pœnitentia etiam potest uti charitate, & quacumque virtute in intellectu, & voluntate, quæ potest esse principium considerationis, & nolitionis obiecti, de quo vult causare tristitiam.

Dico ergo, quod illa est superior simpliciter, cui magis ex obiecto conuenit imperare: sed charitati ex obiecto, scilicet sine vltimo, magis conuenit uti quacumque alia virtute, quàm è conuerso: sicut semper in actibus, & potestatibus ordinatis habens finem superiorem regulariter vtitur inferioribus omnibus.

Sic apparet de primo actu pœnitendi, siue de prima significatione huius vocabuli *pœnitere*, quid sit: quia *velle* imperatiuum, & cuius effectus, quia tristitiæ: & per quæ quasi per instrumenta, quia per causas proximas tristitiæ, scilicet considerationem actualem, & nolitionem actualem alicuius obiecti; & circa quod obiectum, quia circa peccatum commissum: & à quo, quia à ministro habente commissionem puniendi à legislatore. Et propter quem finem, quia propter obseruationem legis, & vltius propter bonum commune: ac per hoc, quod ille potest esse actus virtutis specialis, quia cuiusdam specialis iustitiæ. Et cuius subiecti, quia voluntatis: & quam comparationem habeat ad alias virtutes Theologicas, & acquisitas.

*Ad chari-
tatem magis
spectat
imperare
actus alia-
rum virtu-
tum, quàm è
contra.*

*1. Est hic, in
princ.*

*Epilogatio
distortâ q. 1.
& hac par-
te huius
quest.*

37 *f* *Alia conclusio est ista, &c.* Afferit pœnitentiam esse in voluntate secundum affectum irascibilis. Ex quo etiam sequitur differentia eius ab aliis, quæ sequuntur affectum concupiscentiæ, ut sunt illæ virtutes, de quibus *supra* egit. Addit præterea, inferiorem esse charitate, & aliis Theologicis, neque esse perfectissimam inter virtutes acquisitas, quarum obiectum est aliquod creaturæ. Pœnitentiam non esse infusam virtutem, *infra* docet *responsione ad ultimum argumentum*, & supponit *hic*. Ad rationem autem dubitandi positam de excessu pœnitentiæ supra charitatem ex eo, quod imperet actum eius. Respondet, id non provenire ex perfectione ipsius, aut sui motui, sed ex libertate voluntatis, quæ uti potest suis habitibus reciproçè, aut circulariter, imperando actum unius ex motivo alterius: charitati autem convenit magis ex obiecto suo imperare actus aliarum virtutum, quæ est suprema,

Imperans non est semper perfectior. Voluntas virtur sui habitibus.

& immediatè operatur circa finem ultimum, ad quam reliquæ virtutes ut medium ordinantur: hinc dicitur plenitudo legis, quia omnia præcepta, & virtutes ad eam tanquam ad finem ordinantur, sine qua sunt informes, siue quoad actum in genere meriti; siue quoad habitum in esse principij meriti, ordinantis ad salutem: quia sine actu, aut imperio charitatis, nihil facit ad salutem: nequidem fides, quæ sine operibus mortua est, & tunc facit ad salutem ex Apostolo, quando per dilectionem operatur.

Perfectio charitatis.

Finis legis, & virtutum.

Sic apparet de primo actu pœnitendi, siue de prima significatione huius vocabuli pœnitere, &c. Hic recapitulatione comprehendit dicta suo ordine, ut quod pœnitentia actualis in prima significatione sit actus imperatius tristitiæ, &c. Vide literam, ex qua facile colligitur, quàm ordinatè, quàm solidè hæctenus explicuit naturam huius actus in ordine ad omnes condiciones, & principia ex quibus est.

Recapitulatio dictorum.

S C H O L I V M.

Detestationem peccati commissi esse actum virtutis, sed non specialis, sed omnis virtutis contra quam commissum est. Hic ergo actus non est iustitiæ punitivæ, seu pœnitentiæ propriè dictæ. Eodem modo dicendum de acceptatione pœnæ: Ferre autem patienter pœnam, est specialis virtutis patientiæ. An pœnitentia sit actus absolutus, & efficax, vel conditionatus, vide Scotum 2. d. 6. q. 1. & 3. d. 15. S. aliter potest dici; certum est esse efficacem ad destruendum habituale peccatum, non tamen ut peccatum quod commissum est, commissum non fuerit.

D^e secunda significatione huius vocabuli *pœnitere*, scilicet de eo, quod est detestari peccatum commissum, vel displicentiam habere de commissio. Dico quod iste potest esse actus virtutis. Probatum ut prius, quia potest esse actus electius concors rationi rectæ. Ratio enim recta sicut dicitur complacendum esse in bono honesto, ita dicitur displicendum esse in malo inhonesto. Et ex hoc patet secunda conclusio, scilicet cuius virtutis potest etiam esse actus, quia nullius specialis, sed cuiuscumque appetitivæ: quæcumque enim virtus inclinatur ad complacendum in bono honesto, inclinatur etiam ad detestandum, & ad displicendum de malo inhonesto opposito: utpote castitas de aliquo inordinato contra castitatem inclinatur ad displicentiam, & humilitas de actu inordinato superbiæ, & sic de cæteris. Quælibet tamen inclinans ad talem displicentiam est virtus appetitiva, quia nihil est principium odiendi, sicut nec amandi, nisi virtus appetitiva. Et ex hoc patet, quod malè ponitur detestatio peccati actus pœnitentiæ virtutis, loquendo de pœnitentia virtute primo modo, ut est species iustitiæ: quia iste actus est multum generalior, quàm possit esse ille, qui est proprius actus pœnitentiæ iustitiæ elicitus ab ea.

11

Qualibet virtus detestatur peccatum contra se commissum. Richard. & D. Thom. dis. præsen.

De tertio, quod est grater acceptare pœnam inflictam pro peccato commissio. Dico quod etiam iste actus potest esse virtutis, quia concors rectæ rationi. Et secundò, quod potest esse multarum virtutum, quarum tamen quælibet sit appetitiva, quia quicquid potest esse principium acceptandi aliquod obiectum, potest esse principium acceptandi aliud in ordine ad ipsum: per diversas autem virtutes potest acceptari aliud, & aliud obiectum in ordine ad quod possit pœna inflictæ pro peccato acceptari. Nam si ex charitate amatur Deus, ex charitate potest acceptari pœna, inquantum reductiva est ad Dei amicitiam. Si autem ex virtute spei desideratur Deus ut bonum mihi, ex virtute spei acceptatur pœna ut ordinans ad istud præmium attingibile. Si ex virtute timoris cavetur amissio vitæ æternæ, ex ipsa potest acceptari pœna, ut excludens illā amissionem. Si ex amicitia honesta ad seipsum diligit quis sibi mundiciam, & innocentiam, ex illa potest acceptare pœnam, quæ solvit reatum, qui insuit.

12

Ad omnes virtutes spectare potest acceptatio pœnæ pro peccato.

De quartò, scilicet patienter ferre pœnam inflictam, patet quod potest esse actus virtutis, & specialis virtutis, quia patientiæ.

38
 Prima conclusio.
 Pœnitentia secundo modo sumpta actus virtutis.
 Evident.

g DE secunda significatione huius vocabuli, &c. In hoc §. 1. conclusio est, de deletionem peccati, seu pœnitentiam secundo modo sumptam, esse actum virtutis, id est, studiosum, & secundum inclinationem virtutis: quia potest esse electivus, & liber, & conformis rectæ rationi. Hæc probata est superius. est communis: de pœnitentia enim hoc modo sumpta loquuntur Patres sapientissimè, & in specie Tridentinum locis citatis, sess. 6. cap. 6. sess. 14. cap. 1. & 4. ubi definit contritionem esse deletionem peccati.

Secunda conclusio est: hunc actum non esse alicuius specialis virtutis. Hanc sustinimus contra discipulos D. Thomæ supra, & ulterius in specie probabitur infra, agendo de contritione in duobus sequentibus paragraphis.

Tertia conclusio est de pœnitentia tertio modo sumpta, & est similis priori, nempe posse esse actum virtutis, seu honestum, & omnium virtutum, ex quibus potest esse displicentia peccati.

Quarta conclusio, dicit pœnitentiam quarto modo sumptam esse actum patientiæ.

S C H O L I V M.

Non requiri pœnitentiam sumptam pro actu vindictivæ iustitiæ, ad deletionem peccati, nec actum ab illa virtute iam genita, & inexistente elicitum.

13 DE secundo principali, scilicet an pœnitere, ut actus virtutis, requiratur ad deletionem peccati; dico quod non ut actus unius determinatæ virtutis. Secundò, quod non ut actus cuiuscumque virtutis genitæ talis, vel talis indifferenter. Et tertio, si ut actus simpliciter perfectè circumstantionatus, nunquid ut formatus, vel sufficit ut informis?

Primum patet ex dictis, quia pœnitere, secundum quamcumque quatuor significationum prædictarum sufficit, ut probatur auctoritate Ezech. 18. & 33. Quicumque hora ingemuerit peccator, &c. Actus autem primus, & alij non necessariò sunt alicuius eiusdem determinatæ virtutis: sed primus iustitiæ, ultimus patientiæ, duo intermedij cuiuscumque virtutis appetitivæ.

Non requiritur quod pœnitentia efficiatur ab habitu virtutis.

Secundum probo, quia actus æquè perfectus secundum omnes circumstantias morales æquè est acceptus à Deo ad peccati deletionem: sed sine virtute genita potest haberi actus æquè perfectus secundum omnes circumstantias morales, sicut cum virtute iam genita: quia secundum perfectum dictamen intellectus de aliquo agibili, potest esse perfecta electio circumstantionata omnibus circumstantiis, quæ sit prima generativa virtutis: & per consequens, actum rectum perfectè circumstantionatum, qui requiritur ad deletionem peccati, non oportet esse virtutis, ut à virtute iam inexistente: sed potest esse virtutis, ut est primò generativus virtutis.

Dispositio prævia deletionis peccati informis, concomitans formata.

De tertio dico, quod actum aliquem humanum requiri ad deletionem peccati, potest dupliciter intelligi: vel ut dispositionem præviam, vel ut concomitantem. Primo modo sufficit actus informis, imò semper est informis, quia dispositio prævia ad peccati deletionem est semper sine gratia, & charitate, à cuius solius inhzrentia, & inclinatione ad actum, dicitur actus formatus. Secundo modo dico, quod requiritur actus formatus: nam in illo instanti, in quo deletur peccatum, charitas inest, & per consequens, si actus requiritur ut concomitans, requiritur ut formatus.

C O M M E N T A R I V S.

39
 Articulus sciendus.
 Prima conclusio.
 Secunda conclusio.

h DE secundo principali, &c. Hic est secundus articulus huius questionis: an scilicet pœnitere ut actus virtutis, requiratur ad deletionem peccati? Dicit primò non requiri ut actum determinatæ virtutis, ut patet ex præmissis: & ex illo Ezechielis 18. & 33. Quicumque hora ingemuerit peccator, &c. Dicit secundò non requiri ut sit actus procedens ex habitu: sed sufficere ut sit secundum inclinationem habitus.

Pœnitentia ut prævia dispositio est informis.

Tertid tandem movet dubium; vtrum requiratur pœnitentia ut actus formatus: vel sufficiat ut informis. Ad quod dubium respondet infra semper esse informem, ut est dispositio prævia ad deletionem peccati; informem intelligit, ut patet in textu, ex eo quod non inest charitas habitualis, seu gratia sanctificans. Di-

cit secundò, ut est dispositio concomitans deletionem peccati, esse formatum; quia deletio peccati fit per infusionem charitatis.

Ad explicationem huius, & literæ, quam miris modis torquent moderni Discipuli sancti Thomæ, examinanda erit controuersia ad quam hic alludit Doctor, vtrum scilicet dispositio vltima ad gratiam, nempe contritio eliciatur ab habitu charitatis? Affirmatiuam partem tueretur D. Thomas 1. 2. q. 113. art. 6. & 8. vbi Caiet. Conradus, Medina, Sotus in hac dist. q. 2. art. 6. & dist. 16. quæst. 1. art. 2. & lib. 2. de natura & gratia, cap. 18. Cano relect. de pœnitentia parte 1. Valent. 2. tom. disput. 8. quæst. 5. puncto 4. Valquez 1. 2. disput. 211. per totam. vnde tueretur contritionem esse semper actum formatum, quia elicitur ab ipso habitu charitatis.

40
 An contritio eliciatur ab habitu charitatis in peccatore? Sententia D. Thomæ affirmatiua.

Negati

Negativa
Doctorem, &
aliorum.

Negativum docet Doctor in prima respon-
sione ex conclusione ad dubium præmissum, &
in sequenti textu. D. Bon. *infra dist. 17. Duran-*
duus ibidem quest. prima, & in 2. dist. 28. quest. 5.
Henricus qu. 5. Suarez 4. tom. in 3. part. disp. 4.
sect. 7. & lib. 8. de gratia cap. 12. pro ea citans
D. Thom. 1. part. quest. 62. art. 2. ad 3. & 1. 2.
questione 109. art. 2. & quest. 112. art. 3. & 3.
parte, quest. 89. artic. 1. quare tucetur etiam
Capreolus in hac dist. quest. 2. artic. 3. ad
primum.

41

Probatur ne-
gativa primò.
Causala vera
ex Scriptura
& Concilio.

Probatur conclusio Doctoris primò, hæc
causalis est vera: *ideo homo iustificatur, quia con-*
triturur, ergo eius opposita non est vera: ideo con-
triturur quia iustificatur; quia daretur circulus.
Antecedens probatur: quia illa causalis habet
veritatem suam ex Scriptura & Concilio: di-
mittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit mul-
tum, Lucæ 7. quæ poenitentiam egeris, aut conversus
fuerit vivificabis animam suam, Ezech. 18. &c. Et
quantum ad primam causalem, facillè ex verbis
Christi colligitur, eamque admittit D. Thomas
1. part. qu. 21. art. 4. ad 1. & 3. part. quest. 49. art.

Peccata di-
mitti ob po-
nitentiam.

11. & sic etiam Patres tribuunt remissionem
peccatorum poenitentia, seu dilectioni Magda-
lenæ, tanquam causæ. Gregorius hom. 33. in
Evangelia. Paulinus ad Severum Epistola 4. Am-
brosius lib. de poenitentia c. 17. Tertullian. lib. 4.
contra Marcionem cap. 17. August. in Psalm. 144.
Propter quod dico tibi, dimittuntur ei peccata multa,
quoniam: quia confessa est, quia fleuit, &c. Item Theo-
phylact. & Euthym. idem docent.

42

Secunda ratio.
Trident. de
efficacia po-
nitentia.

Secundò patet eadè causalis, ex Trid. sess. 14.
cap. 4. *Fuit autem quoniam tempore ad imperandam*
veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius,
&c. & infra: docet præterea, eisi contritionem hanc
aliquando charitate perfectam esse coniungat, homi-
nemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramen-
tum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconcilia-
tionem ipsi contritioni sine sacramenti voto, quod in
illa includitur, non esse adscribendam, &c. Ex qui-
bus colligitur contritionem impetrare veniam
peccatorum, eique, quando perfecta est, cum
sacramenti voto adscribendam esse reconcilia-
tionem hominis: sed hæc reconciliatio consistit
in iustificatione impij, quæ includit & remissio-
nem peccati, & infusionem gratiæ: ergo infusio
impetratur à contritione, & sic eius erit causa
antecedens: ergo non præsupponit gratiam, aut
remissionem: sed supponeret, si eliceretur phy-
sicè à gratia habituali, vt volunt aduersarij, quia
omnis effectus supponit suam causam; si que-
retur ergo hominem iustificari ante contritionem,
& extra sacramentum, quod repugnat Concilio,
& dictis.

43

Tertia ratio.
Ab incon-
uenientia.

Tertiò, si vera esset sententia aduersariorum,
sequeretur quòd homo adultus iustificaretur ex-
tra sacramentum sine vlla dispositione, quod re-
pugnat doctrinæ de iustificatione impij. Probat-
tur sequela ex dictis: quia contritio supponit
iustificatum; præter hanc autem non est alia
dispositio, ergo. Antecedens patet: quia sup-
ponit principium elicitiuum sui, hoc est, gratia
habitualis secundum aduersarios. Dices, vt dis-
positio est, antecedit. Contrà, non potest esse
dispositio, aut aliquid agere, antequam sit, &
eliciatur, disponit enim in quantum communi-
cat aliquem effectum formalem præuium sub-
iecto, necessitatem aliquo modo ad formam, vel

Responsio im-
pugnatur.

Dispositio vs
sit.

in quantum remouet impedimentum: sed hæc
repugnant ipsi, nisi in ratione entis sic: ergo sup-
ponit antequam sit, suum principium eliciti-
uum: vel ergo tunc elicitur ab habitu: ac pro-
inde eum supponit, vel ab alio: ergo non ab ha-
bitu.

Quartò idem Concilium Trident. sess. 6. c. 6.
non agnoscit aliam gratiam, quæ adultus ad ius-
tificationem disponatur, nisi excitantem, & ad-
iuuantem, & cap. 6. docet quomodo per diuinam
gratiam excitantem, & adiuuantem actu dispo-
natur, cap. 7. *Hanc dispositionem, inquit, seu præ-*
parationem iustificatio ipsa consequitur, qua non est
sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & re-
novatio interioris hominis, &c.

Ergo ex Concilio nulla gratia antecedit ius-
tificationem peccatoris, nisi excitans, & adiuuans
ad dispositionem adulti, quam ipsa iustificatio
consequitur: iustificatio autem includit habi-
tualem gratiam: & cap. 8. *Gratis autem iustificari*
ideo dicitur, quia nihil eorum quo iustificationem
precedunt, siue fides, siue opera ipsam iustificationis
gratiam promeremur; iustificatio autem gratia est
habitualis in parte: ergo non antecedit opera
dispositionis, sed sequitur. Deinde cap. 7. dicit
hanc gratiam partiri singulis secundum præparatam
cuiusque dispositionem, & operationem. Ex
quibus constat sequi ad dispositionem, non an-
tecedere: ergo ab ipsa non elicitur ipsa dispo-
sitio. Item can. 3. requirit ad actus fidei, spei, dile-
ctionis, & poenitentia (in quibus cap. 6. statuit
dispositionem ad iusticiam) tantum præuencio-
tem Spiritus sancti inspirationem, & adiuto-
rium, & Canon 4. docet liberum arbitrium coo-
perando Deo excitanti, & vocanti se disponere,
& præparare ad obtinendam iustificationis gra-
tiam.

Aliqui distinguunt in gratia rationem generi-
cam, & specificam: sub ratione generica asse-
runt infundi, vt homo coneratur, & sic esse
principium contritionis, sub ratione specifica
sequi dispositionem. Hæc distinctio Chimerica
est: quomodo enim ratio generica infundi, aut
esse potest sine specifica; ergo si secundum vnâ,
secundum aliam etiam supponit ad dispositio-
nem. Alij, vt supra dictum est, recurrunt ad
prioritatem in diuerso genere causæ efficientis,
& materialis, dicentes gratiam, vt infunditur,
esse principium effectuum dispositionis, vt re-
cipitur in subiecto præsupponere contritionem.
Sed hæc iam impugnata sunt. Præterea seque-
retur quòd gratia non infunderetur animæ ante-
quam produceretur contritio, ac proinde in esse
separato esse principium contritionis, quod non
concedunt aduersarij, neque ex principiis scho-
læ suæ admitti potest; asserunt enim accidentia
per subiectum indiuiduari: neque poenitentiam
agere posse sine elevatione ad actum superna-
turalem, qualem ponunt esse contritionem ple-
rique. ergo prius gratia inest subiecto, quam
agat: & consequenter etiam in genere materia-
lis causæ supponitur contritioni, si est princi-
pium eius.

Alij respondent secundum prioritatem natu-
ræ mutam eo modo quo dicuntur *causa esse sibi*
inimicæ causæ. Sed hæc responsio facilis est im-
pugnatiois ex doctrina de causis, quia effectus
causæ efficientis nunquam producit suam cau-
sam, aut disponit ad ipsam, aut eidem supponi-
tur;

44
Quarta ra-
tio.
Gratia exci-
tans tantum
præsupponitur
ad contritio-
nem peccato-
riam.
Trident.
Iustificatio
consequitur
dispositionem.

Iustificatio
cur gratia sit.

Sequitur mis-
sionem dispo-
sitionis.

Ad dispositio-
nem sola in-
spiratio, &
adiutorium
requiritur.

45
Responsio.

Reiicitur.
Gratia ne-
quit in gene-
re, sine specie
esse.

Secunda re-
sponsio.

Impugnatio.

Vi est in sub-
iecto præsup-
poni ad con-
tritionem.

Tertia respo-
sio reiicitur.

Effectus non
producit cau-
sam efficien-
tem suam.

Quarta responsio.

tur: alias esset, antequam esset. Dicunt aliqui contritionem quamvis non existat posse disponere, sicut materia non habens existentiam propriam causat, & hæc responsio est iuxta vulgarem sententiam aduersariorum, quæ negant materiam propriam existentiam. Sed quidquid sit de hoc, falsum est in proposito: quia forma siue substantialis, siue accidentalis, nihil causat in omnium sententia, nisi existat: disponere materiam est effectus formalis physici dispositionis: ergo, &c. Has responsiones subindicare tantum volui, non impugnare ex proposito, quia sunt euasiones contra prima principia, quas facile est repellere variis modis; neque rationes ad oppositum maioris sunt momenti.

46 Prima obiectio.

Prima est ex illo Ioannis quarto, non quasi nos dilexerimus Deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos, &c. diligit autem Deus infundendo gratiam habitualem: ergo prius infunditur, quam nos diligimus Deum. Respondetur Apostolum loqui de dilectione, quæ Filium suum dedit pro nobis. Intelligi etiam potest de dilectione electionis, & vocationis. Alia loca adducunt, quibus dicitur fides operari per charitatem, gratiam, & Spiritum sanctum infundi nobis, vt conuertamur, vt dicit Araus. Respondetur hæc omnia, & similia, referri ad gratiam actualem, seu adiutorium gratiæ excitantis, & adiuuantis, vt ex stylo, & intento tam Patrum, quam Conciliorum, quàm Scripturæ constat.

Solutio.

Variæ beneficia dilectionis diuina in peccatores.

Alia loca explicantur.

Obiectio ex ratione soluitur.

Argumentantur à ratione primò, quia non est in potentia voluntas ad producendum actum vitalem contritionis, nisi elenctur per gratiam habitualem. Respondeo negando antecedens. Secundò, quia contritio non est meritoria de condigno nisi eliciatur à gratia habituali. Ad hoc patet ex dictis: concedo contritionem peccatoris vt est dispositio, non esse meritum de condigno, sed de congruo. Tertio, quia nullum aliàs inconueniens, aut repugnantia sequitur ex hoc, negatur, quia destruit principia naturalia & supernaturalia.

47 Cœlatus Doctoris præmissis & sequitur.

Ex his patet intentum Doctoris, & sententia tam in prima conclusione præmissa, quàm in secunda, in quibus solum querit de ordine contritionis ad gratiam habitualem, & charitatem præcisè, & quomodo, & quando sit actus formatus charitate habituali, & quando informis: quia de hac informatione agunt antiqui Theologi, sub qua non comprehendunt gratiam actualem, aut adiutoria, quæ possunt communicari iustis, & iniustis: sed informationem per gratiam sanctificantem, quæ est iustitia, & excludens peccatum formaliter. His ergo præmissis, facilis est via ad explicationem sequentis scilicet quæ est continuatio textus; sed propter incidentem contouersionem de sententia eius, subdiuise Scholastes ipsum à priori, vt scholio apposito illustraretur, & vindicaretur: est namque declaratio præmissarum conclusionum.

SCHOLIVM.

Carpitur Scotus in hac litera, quòd asseruerit vltimum dispositionem ad gratiam esse ex nobis; quod Pelagianum sapit. Ita Soto hic qu. 2. art. 5. & alij. Sed hæc calumnia est. Scotus enim 1. d. 44. n. 4. ait quemlibet peccatorem saluari posse, quia (inquit) potest Deus cum sua gratia præuenire, & infra d. 20. qu. vnic. ait esse opus Dei, non hominis, penitentiam fructuosam inspirare, & d. 22. art. 2. ait, Deum propter merita mortificata, citius dare gratiam ad resurgendum, & quodl. 14. a. 1. ait hominem non posse se disponere ad fidem, & 2. d. 9. qu. 2. n. 14. ait hominem non posse efficere vltimum dispositionem ad formam supernaturalem. Vide cum quodl. 17. art. 1. fin. vbi idem habet, & qu. 1. quodl. & 1. d. 17. q. 2. & hic qu. 3. & alibi sæpe. Dum ergo ait hic, ex puris naturalibus, &c. tantum excludit gratiam habitualem, quia tantum agit an dispositio præuia informis sufficiat. Secundò, cum Vega, qu. 11. de iustific. & Angles 4. qu. 1. de essent. penit. art. 6. non refert illa verba, ex naturalibus, ad voluntatem, & sic non negat requiri gratiam ad eius actum, iuxta primum solut. Explicatur D. Thom. 2. d. 28. art. 4. dicens ex solo libero arbitrio hominem posse se præparare ad gratiam gratificantem. Sic etiam Vasq. 1. 2. d. 186. cap. vlt. explicat Scotum, dicentem voluntatem secundum naturalia mouere intellectum ad credendum quòd tantum excludat habitum gratiæ. De quo in materia de gratia. Scotus ergo non voluit attritionem delictuam peccati per vires nature haberi, quod est contra Araus. 2. can. 4. Trid. sess. 6. cap. 5. Carpitur etiam Doct. à Soto d. 17. qu. 2. art. 2. & alij, quòd hic requirat durationem & intensionem ad actum penitentiae: sed primò falsum est de intensione, quia de hac nihil dicit hic: de duratione etiam loquitur dubitans, si (inquit) aliqua dispositio sufficit, maxime hæc. Secundò ait dari gratiam in vltimo instanti, vel in alio termino ad quem Deus determinauit attritionem durare. Dubitat ergo tantum quis sit ille terminus, quia non est certum esse primum instans, quia multi tenent oppositum. Bassol. Tartar. & Alm. hic. Palud. d. 17. qu. 1. art. 5. con. 7. Caiet. tom. 1. opusc. 17. 4. qu. 1. & Greg. 2. disp. 3. qu. 1. art. 2. Vasq. 1. part. disp. 229. cap. 10. tenent actum voluntatis non posse durare, tantum vno instanti. Tertio, regulariter requiritur duratio in attritione, quia incipitur ab imperfectiori: quòd verò sufficiat contritio instantanea, habet Doct. expresse infra d. 20. con. 1. & ad 2. & 4. Frioletus fuit itaque Thomistarum circa hoc censuræ, & quod clamant aliqui d. vi posse iuxta hanc opinionem statum, in quo quis non possit se saluare, non tangit Scotus: quia, vt dixi, hanc non tenet: & eam tenentes facile dicent, non requiri tempus ad attritionem, quando est impossibile habere illud, sic illi saluant D. Thom. 3. p. q. 87. art. 1. &

¶ 1. 2. qu. 113. art. 5. ad 3. & 4. d. 17. qu. 2. art. 2. qu. 6. dicentem, ad contritionem requiri distinctam peccatorum recognitionem. Dicunt enim hoc non requiri in fine vite, quia est impossibile. Cuius ergo, qui relect. de pæn. p. 10. vocat hanc opinionem errorem Scoticum, dupliciter errat, quia nec Scoti, nec error est. Sed ipsius censura parvifacienda.

AD huius intellectum sciendum, quod peccator in peccatis existens eo modo, quo dictum est in precedenti questione art. 1. peccatum manere post actum, potest ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum, ut offensivum Dei, & ut contra legem diuinam, & ut aversivum à Deo, & ut impeditivum præmij, & ut inductivum supplicij, & sub multis talibus rationibus: & potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis illud peccatum sic consideratum detestari, & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ. Potest etiam ista detestatio esse totaliter circumstantionata circumstantiis moralibus debitis: non est enim verisimile, quod necesse sit propter peccatum istud remanens, actum quemcumque circa peccatum commissum esse defectivum in aliqua circumstantia morali. Iste autem motus dicitur attritio, & est dispositio, siue meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis: quæ sequitur in ultimo instanti alicuius temporis, in quo tempore ista attritio duravit.

Nec est certum, si Deus talem attritionem velit esse dispositionem ad iustificationem, nisi sit perfectè moraliter circumstantionata, saltem si est aliqua circumstantia inordinatè circumstantionata, non est dispositio ad iustitiam, quia tunc est actualiter offendens. Sed si est tantummodò carens aliqua circumstantia debita ex inconsideratione intellectus, vel omissione voluntatis, quantum ad illam circumstantiam, tunc dubium est, si disponat sufficienter ad iustitiam. Sed si est attritio perfectè circumstantionata in genere moris, videtur omnino dispositio sufficiens ad iustitiam in termino illius attritionis acquirendam: in termino, inquam, quem Deus præfixit debere esse terminum illius motus attritionis, quam usque tunc vult continuari: vel enim oportet dicere quod iustificetur peccator sine omni dispositione sufficiente de congruo ex parte eius: & per consequens difficile est saluare, quod apud Deum non sit acceptatio personarum, ut dictum est lib. 2. dist. 6. quæst. 2. vel nulla potest esse sufficientior dispositio ad istam iustificationem, quam ista attritio perfectè circumstantionata in genere moris: ut tunc in ultimo instanti, vel aliquo, usque ad quod Deus determinavit attritionem debere durare, ad hoc, ut sit meritum de congruo ad iustificationem, infunditur gratia, & tunc simpliciter deletur peccatum.

Et si manet idem motus contra peccatum in esse naturæ, & moris, qui priùs, idem motus, qui priùs fuit attritio in illo instanti, fit contritio: quia in illo instanti fit concomitans gratiæ, & ita actus formatus, quia habens secum charitatem, quæ est forma actus, ut hic loquimur.

Ibi tamen oportet distinguere signa naturæ, inter actum, ut est talis in esse naturæ, & moris, & inter charitatem, & inter actum, ut est formatus: quia in primo signo naturæ est ibi actus talis, in secundo charitas, in tertio actus formatus à charitate iam inclinante, & inhzrente: & sic attritio fit contritio sine omni mutatione reali ipsius actus.

Contra, ergo non per contritionem deletur culpa, quia non est contritio, nisi in tertio signo naturæ, & in secundo deletur: neque etiam per contritionem illam, ut per meritum, quia sequitur illam deletionem. Potest ergo dici, quod Deus disponit per attritionem in aliquo tempore, tanquam per aliquod meritum de congruo, in aliquo instanti dare gratiam, & pro illa attritione, ut pro merito iustificat, sicut est meritum iustificationis. Et licet non continuaretur idem actus circa peccatum in genere naturæ, & moris, qui priùs; adhuc in illo instanti infunderetur gratia, quia iam præcessit meritum sufficiens de congruo.

Esto enim, quod in ultimo instanti intellectus, & voluntas cessent à præterito actu, convertendo se ad aliquem alium actum impertinentem: quare non iustificabitur iste in ultimo instanti, sicut alius habens in illo instanti actum, quem priùs habuit? Ille enim, qui in illo instanti habet actum, per actum huius, ut in illo instanti, non iustificatur: sed per actum, ut præcessit in tempore, & hoc modo, habuit alius actum illum. Et secundum hoc, diceretur quod non oportet ad deletionem peccati continuari aliquem actum penitentiar, neque formatum, neque informem: sed tantummodò in tempore præcedere usque ad istans actum penitentiar informem.

14
Vide Leu-
cher 1. d. 17.
qu. 1. §. Si
dicatur.

Fortetium
petit dura-
tionem & in-
tentionem,
quædo inci-
piit dolor si-
ne gratia,
quæ concur-
rere, statim
dat effectum,
ex ipso Scot.
d. 16. qu. 1.
§. Ad propo-
situm, &
d. 20. §. In
ista, & ad
secundum &
quartum, ubi
expressè ait
esse possibile
contritionem
in instanti.

15
Attritio si-
ne sui mu-
tatione fit
contritio, ad-
veniente gra-
tia.
An contri-
tio præcedat
vel sequatur
peccati
deletionem,

Sed

46 Sed quid, si in illo instanti ponat obicem? sicut enim potest tunc habere actum impertinentem, ita oppositum. Diceretur, quod non potest ponere obicem, quia iam meruit ut in illo instanti detur sibi gratia. Sed hoc nihil est, quia etsi non possit quis in instanti praeiudicationis post meritum de condigno ponere obicem, ut in instanti moris non potest quis demereri (tunc enim merito suo debet reddi impeccabilitas.) tamen quia meruit de congruo, potest ponere obicem in illo instanti in quo reciperet terminum meriti de congruo si non esset obex: & sicut in termino meriti de congruo potest non habere illud quod meruit, quia ponit obicem, ita est verisimile quod nisi continet in illo instanti actum similem in genere moris, non habebit illud ad quod talis actus disponit meritorie de congruo. Et idem prima via videtur rationabilior, scilicet quod per actum poenitentiae informem, sed plenè, vel semiplenè circumstantionatum in genere moris, deletur peccatum, ut per dispositionem praeuiam, & meritum de congruo per actum autem poenitentiae, qui est formatus, & dicitur contritio, deletur, ut per actum concomitantem.

Quomodo contritio praecedit, & sequitur deletionem peccati.

Et cum arguitur, contritio ut contritio sequitur deletionem; Respondeo, actus qui est contritio, in eodem instanti temporis praecedit natura deletionem, licet ut contritio, hoc est, ut formatus, sequatur deletionem ordine naturae; & sic debet concedi in sensu diuisionis, quod per actum, qui est contritio, deletur peccatum, ut per dispositionem omnino proximam: nec est inconueniens, imò conueniens dispositionem proximam simul esse cum forma, ad quam disponit.

COMMENTARIUS.

48 Textus Doctoris.

Ad huius intellectum, &c. Sciendum, quod peccator in peccatis existens eo modo, quo dictum est in praecedenti quaest. art. 1. peccatum manere post actum, potest ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum ut offensivum Dei, & ut contra legem diuinam, & ut auersivum à Deo, & ut impedivum praeui, & ut induktivum supplicij, & sub multis talibus rationibus; & potest ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis, illud peccatum sic consideratum detestari, & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiae. Potest etiam haec detestatio esse totaliter circumstantionata circumstantiis moralibus debitis, &c.

Censura aduersariorum in hanc doctrinam.

Hanc sententiam Doctoris conclamant moderni esse Pelagianismum, vel semipelagianismum: neque locus contra Doctorem vigent argumenta Patrum, & Conciliorum, quam iidem viderunt Pelagianos. Animum addit nescio quae aliquorum nostrorum hac in parte trepidatio, & variae responsiones, quae textum Doctoris extra scopum discursus, & quaestionis, ac responsionis ab eo positae, quam hic declarat, extraxerunt.

Expositio textus per alios Vega.

In primis Vega de iustificatione quaest. decima & 11. illa duo, quibus fundatur calumnia, nempe ex naturalibus cum communi influentia, refert ad intellectum tantum, & non ad voluntatem, quasi intellectus ex puris naturalibus, cum communi influxu, possit proponere voluntati peccatum ut detestabile. Quem sequitur Angles

Angles. Tartaretus.

in 4. quaest. prima de essentia poenitentiae art. 6. Tartaretus cedit quaestioni, & ita explicat textum, prout aduersarii volunt: nempe illum motum peccatoris esse ex naturalibus, fugens hanc controuersiam esse inter Doctorem, & Nominales, illis asserentibus necessitatem auxilij specialis ad poenitentiam, illo negante: sed complicat quosdam terminos, vnde ambiguum sit quod velit. Delfinus, in tractatu de iustificatione, intelligit per influxum generalem comprehendere auxilium speciale. Fauentinus hanc rem fusiùs prosequens in quarto in hac loco disp. 14. & plura

Delfinus.

Fauentinus.

loca ex Doctore congerit pro necessitate gratiae. Videtur autem eò reducere decisionem, quod Delfinus, ut per influxum generalem comprehendatur auxilium speciale gratiae: quod dicit à Doctore eo sensu putat, quo excludatur auxilium, quod alij intelligunt physicè praedeterminans, in quo statuunt rationem, & efficaciam auxilij specialis, seu specialitatem, ut ita dicam, auxilij.

49 Scholiastes interpretatio praefertur.

Interpretationem huius loci veram dedit Scholiastes, in primo loco praemissi scholij; quae facile est confirmare ex ipso textu, cuius ille planus est sensus. Nam in hoc articulo secundo tria quaerit. Primò vtrum ad remissionem peccati requiratur actus virtutis determinatae. Secundò vtrum requiratur actus genitus ex habitu. Tertio si ut actus simpliciter perfectè circumstantionatus, nunquid ut formatus, vel sufficit informis? Ad has quaestiones suo ordine respondet: ad duas primas negatiuè. Ad tertiam verò respondet cum distinctione: primò asserens quod actus poenitentiae, ut est dispositio praeuia ad remissionem peccati, semper est informis, sine charitate, & gratia habituali, à cuius totius, inquit, inheretia, & inclinatione ad actum, dicitur actus formatus, &c. Hanc conclusionem abundè probauimus in praecedenti commento. Alterum membrum distinctionis est, loquendo de actu poenitentiae, ut est dispositio concomitans remissionem peccati, esse formatum: nam in instanti, quo deletur peccatum, charitas inest, & consequenter si requiritur ut concomitans, requiritur ut formatus.

Scopus Doct. & littera.

Distributio, & ordo quaestionum, & scopus. Conclusiones Doctoris.

In sequentibus autem declarat illas duas conclusiones, quomodo nempe actus sit praeuius ad remissionem peccati per modum dispositionis, & quomodo sit concomitans. Ad huius intellectum, inquit, sciendum, &c. quod peccator in peccatis existens, eodem modo, quo dictum est in praecedenti quaestione art. 1. peccatum manere post actum, potest ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum, ut offensivum Dei, & ut contra legem diuinam, & ut auersivum à Deo, &

50 Declarat priores conclusiones.

et ut impediriium præmij, & ut inducitur supplicij, & sub multis talibus rationibus: & potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis illud peccatum sic consideratum detestari, & ille motus potest continuari, & intendi ante infusio- nem gratiæ. Potest etiam ista detestatio esse totaliter circumstantionata circumstantiis moralibus debiti: non est enim verisimile, quod necesse sit propter pec- catum istud remanens, actum quemcumque circa pec- catum commissum esse defectuosum in aliqua circum- stantia morali. Iste autem motus dicitur attritio, & est dispositio, siue meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis, quæ sequitur in ultimo instanti alicuius temporis; in quo tempore ista attritio dura- uit.

51

Hoc est certum, si Deus talem attritionem velit esse dispositionem ad iustificationem, nisi sit perfecte moraliter circumstantionata, saltem si est aliqua circumstantia inordinate circumstantionata, non est dispositio ad iustitiam, quia tunc est actualiter ostendens: sed si est tantummodo carens aliqua circum- stantiis debita ex inconsideratione intellectus, vel omissione voluntatis, quantum ad illam circumstantiam, tunc dubium, si disponat sufficienter ad iustitiam: sed si est attritio perfecte circumstantionata in genere moris, videtur omnino dispositio sufficienter ad iustitiam in termino illius attritionis acquirendam, in termino, inquam, quem Deus præfixit, debere esse terminum illius motus attritionis, quam usque tunc vult continuari: vel enim oportet dicere quod iustifi- cetur peccator sine omni dispositione sufficiente, de congruo ex parte eius, & per consequens difficile est saluare, quod apud Deum non sit acceptatio perso- narum, ut dictum est libro secundo dist. 6. quæst. 2. vel nulla potest esse sufficientior dispositio ad istam iustificationem, quam ista attritio perfecte circum- stantionata in genere moris: ut tunc in ultimo in- stanti, vel aliquo usque ad quod Deus determinavit attritionem debere durare, ad hoc, ut sit meritum de congruo ad iustificationem, infunditur gratia & tunc simpliciter deletur peccatum, &c.

52
Divisio tex- tus in sua membra, & ex- positio.

In primis distribuendo hanc doctrinam in sua membra, dicit peccatorem posse ex natura- libus cum communi influentia considerare peccatum commissum, ut offensivum Dei, & ut contra legem divinam, nempe reuelatam, & ut auersivum à Deo, & ut impeditiuum præmij: & ut inducitur supplicij. Hæc propositio constat pluribus præ- dicatis disjunctis, vel etiam copulatis, ut volue- ris, quæ omnia referuntur ad illud idem subie- ctum, nempe ad intellectum, ut ex naturalibus cum communi affluentia potest considerare pec- catum secundum hæc motiva. De voluntate au- tem subiungit sine illa limitatione ex naturalibus cum communi affluentia: quod possit detestari pec- catum sub aliquo, aut pluribus istis motivis: ergo fundamentum calumnix obiectæ est tan- tum ex parte intellectus.

53
Diluitur cal- lumnia ut ex parte intelle- ctus obijci- tur. Regula peni- tentiæ est fi- des.

Sed neque in hoc etiam est tale fundamen- tum, quia in quæstione sequenti docet expres- sè, ut videbimus, fidem divinam esse regulam poenitentix, neque posse esse notum creaturæ Deum esse finem suum sub propria ratione per lumen naturale sine reuelatione, & fide, sicut neque virtutes evangelicæ possunt esse notæ, vel habere regulam notam lumine naturali: In virtutibus enim, inquit, aliqua sunt possibile natura humana ordinabiles ad finem sub ratione superiori quam sit cognitio huius status, &c. Quod exem- plificat de paupertate, castitate, & obedientia,

Sic etiam dicit infra regulam poenitentix esse reuelatam, & notam ex Euangelio, Poenitentiam agite, Matth. 5. & supra 9. Sic dicitur in secunda Regula, &c. Alia, inquit, regula respiciens pecca- tum detestandum tantummodo est nota ex reuelatio- ne, scilicet quod peccatum est detestandum, inquan- tum est Dei offensivum, vel in quantum auersivum à Deo, vel impeditiuum acquisitionis Beatiudinis, vel in quantum inducitur finalis miseria, &c. Ecce hic exprimitur eadem concipiendæ con- tritionis præmissa motiva, offensivæ divinæ, auersivæ, impeditivæ præmij, inducivæ supplicij, tamquam, quæ necessariò cognosci debent ex regula fidei, & reuelationis: ergo per particulam illam ex naturalibus cum communi in- fluentia, &c. positam ex parte subiecti, nempe intellectus considerantis, non intendit Doctor excludere gratiam, & habitum, aut actum fidei ab intellectu, aut gratiam reuelationis, neque alia adiutoria tam intrinseca, quam extrinseca, in ordine ad talem considerationem per ipsum necessaria: neque consequenter intendit ita stri- ctè loqui de natura, aut intellectu, ut præcindit ab his adiutoriis, sed tantum iuxta scopum quæ- sitæ & responsionis datæ ut solum excluditur ius- titia inhærens in voluntate, ad quam actus poenitentix ex his motivis conceptus est dispositio prævia, & informis, ante remissionem pec- cati.

Motiva con- tritionis ex sola fide co- gnita.

Confirmatur, quia Doctor hic agit de poeni- tentia peccatoris adulti, & fidelis, quæ est dispo- sitio prævia, quam consequitur remissio peccati, & quam vocat ipse meritum de congruo, & ac- ceptatum à Deo, & præscriptum lege, & per se intentum efficaciter à poenitente per inodum satisfactionis taliter præscriptæ, & ad finem de- lectionis peccati. Hæc omnia necessariò suppo- nunt fidem: ergo nihil minus intendit Doctor, quam intellectum ex puris naturalibus posse hæc omnia cognoscere, & proponere practicè voluntati, tanquam regulam operandi: unde patet eum præcisè loqui de intellectu ex naturalibus, &c. quatenus excluditur illa forma chari- tatis inhærentis, à qua habent actus tam fidei, quam aliarum virtutum, esse formati, & haberi causas sufficientes ex parte intellectus, & etiam voluntatis respectu dispositionis, ad quam con- sequitur remissio peccati absque eo, quod chari- tatis habitualis influat in istum actum dispositi- um, ut excludat opinionem illam, quam superi- ori capite impugnauimus, & ostendat actum, ut informem, sequi ad prædictas causas per se eius, & sic in ultimo instanti inferre per modum meriti de congruo, & dispositionis prævia à Deo acceptæ, remissionem peccati, & infusionem gratiæ per modum causæ ea ratione, quæ ipsa dis- positio ex diuina acceptatione est causa. Sed di- ces, quid ergo intendit per illa verba ex natura- libus cum communi influentia? Respondetur in- fra: sufficit pro nunc probare quod per hoc non excludit gratiam supernaturalem requisi- tam ad actum fidei divinæ ex parte intellectus.

54
Confirm. Agit de poenitentia fide- lii adulti, & peccatoris.

Fundatur to- tide.

Excluditur sola charitas habitualis.

Probatum secundò minus excludi ex textu à voluntate gratiam præuenientem, & adiuuan- tem, in ordine ad actum detestationis peccati, qui sit talis dispositio, de qua loquimur; sic non potest secundum principia explicata Doctoris excludi ab intellectu, cui additur illa clausula ex naturalibus, &c. à voluntate autem in toto textu nihil excludit, nisi gratiam sanctificantem, quam

55
Non excludi- tur gratia præueniens à voluntate.

49
Scholiastica interpretatio fertur.

50
Dicitur.

Distributio, ordo quæ- stionis, & conclusio- nes.

50
Declarat prio- res conclusio- nes.

Nihil excludit reus à voluntate prae-ter habitum gratia.

quam dicit solum in esse simul cum remissione peccati. Vnde ergo suppetit vel apparet fundamentum eam excludere à voluntate gratiam praeuenientem? si quis ita in scholis discurreret: actus disponens perfectè ad remissionem peccati est praeuius ad infusionem gratiae sanctificantis: ergo non est ex gratia Dei praeueniente, nemo admitteret; & meritò, quia nec fides, nec ratio id admittit. Antecedens dicit solum Doctor, vt excludat influxum gratiae sanctificantis in illum actum. Consequentiam verò inferunt aduersarij: sed qua lege? nullà sanè, quae inuitatur principiis assertis Doctoris.

Fallax argumentum.

56
Non excludi gratiam praeuenientem.

Detestatio peccati ex motu offensa diuina, & auersione.

Est actus elicis charitatis supernaturalis.

Quod probò eadem euidencia, qua primum probatum est. Detestatio peccati ex duobus primis motibus intrinsecis (de his enim agit Doctor, qui docet in praecedenti paragrapho, & quaestione, scilicet causam proximam tristitiae esse detestationem seu displicentiam peccati ex motu formali illius virtutis, ex quo concipitur) supra expressis auersionis à Deo, & offensionis diuinæ ex principiis Doctoris sunt actus diuinæ charitatis supernaturalis, vt in articulo primo huius quaestionis probatum fuit contra eos, qui dicunt hunc actum esse proprium virtutis poenitentiae, saltem ex assertionem iterata Doctoris scilicet in dicto articulo, est actus charitatis. Similiter duo vltima determinant obiectum & actum spei; sed nihil magis est contra Doctoris doctrinam, quam dicere, quod voluntas ex natura sua, aut virtute naturali secluso adiutorio supernaturali, possit attingere hos actus, aut motus eorum, vt patet ex 3. dist. 26. & 27. d. 34. & in primo d. 17. quaest. prima, & in quarto dist. 6. quaest. 10. Ad tertium pro opinione, vbi dicitur habitum supernaturalem esse simpliciter potentiam, non ita acquisitum, & quaest. prima prologi per totam, & aliàs scilicet secundum quae principia, quae ipse tradit tanquam certa de fide, debet sententia intelligi, vt dicit hic voluntatem detestari peccatum posse ex motu charitatis, & spei, & comprehendit specialem Dei concursum ad tales, qui eliciuntur secundum inclinationem charitatis, & spei, vt voluntas est informis ante remissionem peccati, & sine habitu charitatis.

57
Spes manet habitualis in peccatore.

Accedit ex principiis Doctoris, quod spes maneat in peccatore secundum habitum, quando non est peccatum contra ipsam virtutem, & deperditur demeritorie tantum gratia sanctificans, quae est charitas; quod & hic supponit, assertens restitui gratiam cum remissione peccati in iustificatione peccatoris: & in articulo praecedenti §. De secunda significatione, &c. dicit detestationem peccati elicitam ex motu spei esse sufficientem poenitentiam, quantum est ex parte displicentiae requisitae: ergo nihil minus hic intendit, quam voluntatem posse habere talem motum, & displicentiam ex sola virtute naturali.

58

Tertio probatur ex ratione subiuncta, Poteft etiam, inquit, detestatio esse totaliter circumstantionata circumstantiis moralibus debitis. & infra: nec est certum, si Deus talem attritionem velit esse dispositionem ad iustificationem, nisi perfectè moraliter circumstantionata. Et infra: si est attritio perfectè circumstantionata in genere moris (id est, actus boni) videtur omnino dispositio sufficiens ad iustitiam in termino illius attritionis acquirendam, &c. Et infra: nulla potest esse sufficiens dispositio ad istam

Debet contritio esse circumstantionata.

iustificationem, quam ista attritio perfectè circumstantionata in genere moris.

Inter has circumstantias requiritur ex mente Doctoris, & sententia constanter asserta, vt sit actus elicis à charitate, vel certè relatus in finem eius, & imperatus ab ipsa; hoc autem nequit fieri viribus naturae, seu à sola voluntate secundum virtutem innatam iuxta principia Doctoris citata in ratione proximè praemissa: ergo non intendit hic voluntatem posse se disponere ad iustificationem ex propriis, & solis viribus naturalibus. Maior probatur ex paragrapho sequenti, in qua comparat actum proprium poenitentiae, & charitatis ad inuicem circulariter, secundum perfectionem, vt se mutuo imperant, & dicit vtriusque actus esse mutuam excellentiam, & ex contemplatione & sola charitate Dei posse innati maximam tristitiam, quae facit ad remissionem peccati. Et supra in articulo praecedenti §. Alia conclusio est ista, &c. subdit habitudinem poenitentiae actualis ad charitatem, quae ipsam imperat, aut à charitate imperatur, cui magis ex fine suo competit imperare.

Debet esse elicis aut imperata à charitate.

Comparatio actus charitatis & poenitentiae.

59

Vnde infra distinct. 20. quaest. vnica in probatione secundae conclusionis argumento secundo. Secundò, inquit, ad hoc, quod displicentia valeat, & sit ordinata, oportet quod sit debite circumstantionata, & maxime circumstantia finis, & principij actus principalis, vt scilicet, voluntaria propter Deum, &c. Quod probat ex Augustino lib. 50. hom. 41. Oportet non solum timere iudicem, sed diligere: arbitrij enim libertatem querit, vt dolere possit commissa, non necessitatem; charitatem, non timorem, &c.

Augustin.

Et in tertio dist. 36. artic. 3. exponens Augustinum lib. 4. contra Iulianum cap. 2. dicentem, quod non sunt verae, & perfectae virtutes sine charitate. Respondet, potest dici, inquit, quod nulla virtus inclinatur ad finem vitium, nisi mediante illa (supple charitate) cuius est per se respicere finem vltimum immediate; alia non erunt ad finem vltimum, nisi mediante charitate: quatenus autem sunt quaedam instrumenta ordinandi ipsum ad finem vltimum, in quo est sua perfectio; & ideo sunt imperfectae sine charitate, sine qua non possunt ordinare. Et infra: pro tanto igitur dicuntur esse informes sine charitate, & formatae per charitatem, pro quanto charitas ordinat ipsas, & earum fines in finem vltimum, in qua ordinatione est vltima earum perfectio, licet extrinseca per hoc patet ad Augustinum: nam verè non sunt verae sine charitate, quia non perducunt ad finem Beatitudinis, &c. vbi loquitur vniuersim de omnibus virtutibus, vt sunt operatiuae ad salutem, & sic dicit ordinari per charitatem operantem etiam, & ordinantem actus aliarum virtutum ad finem vltimum, & salutem hominis; quatenus est ex ipsis tanquam mediis, seu instrumentis perficientibus hominem in ordine ad finem.

Charitas ad finem immediate inclinatur, reliquae virtutes mediate.
Sus imperfecta sine charitate.

Ordinatur per ipsam charitatem.

Ex hoc eodem principio in dicto articulo §. sequenti, Quod si dicatur, &c. dicit virtutes morales per se inuisas non esse necessarias propter modum, medium, & finem: quia omnis finis, quem non possunt habere ex specie, determinatur sufficienter ex inclinatione charitatis, modus autem & medium determinatur per fidem infusam, &c. Ex hoc ergo principio docet ad actum contritionis, seu attritionis perfectae, vt vocat, requiri vt eliciatur secundum inclinationem charitatis

60

Modus, mediū & finis virtutum habentur per fidem, & charitatem.

charitatis infusa; & dilectionis Dei, ut sit sufficiens dispositio ad salutem, & remissionem peccati. Ex quibus rectè colligitur sensus realis literæ, nempe Doctorem excludere duntaxat concursum charitatis habitualis à cæteris causis, in ordine ad hanc dispositionem, non auxilij specialis Dei, aut gratiæ actualis.

Non sufficere habitum, sine gratia actuali ad actum.

Imò quod magis est, neque in iusto admitteret Doctor habitum infusum cum virtute naturali potentia habere posse actum, nisi cætera concurrant necessaria, quorum vnum est auxilium gratiæ actualis, seu gratia excitans, & adiuuans necessaria etiam iustis, vnde in d. 6. huius quaest. 10. §. Respondeo ergo, &c. vers. Et si dicas, &c. Respondeo, inquit, habitus supernaturalis potest esse disponens ad actum bonum, licet non sit eius principium elicitiuum proximum, vel sufficiens: Et hoc modo fides infusa non est principium sufficiens elicendi actum credendi, nec charitas infusa elicendi actum diligendi: sed inclinans ut concurrentibus alijs necessarijs actus bonus elicatur, &c.

Habitus infusus non est sufficiens principium actus, sine alijs.

61 Item, in 3. d. 23. q. vii. §. Ad quaestionem tamen dico, vers. Nec pono habitum fidei infusam, &c. ubi ostendens necessitatem huius habitus, non solum propter gradum, sed etiam propter substantiam assensus: Quia assensus, inquit, non est realiter à voluntate; subdit rationem: Aliqui enim, inquit, sunt, qui vellent magis assentire, &

Actus fidei, & augmentum donatur.

Necessitas auxilij.

Trident.

Necessitas orationis.

tamen minus assentiunt; Et ideo petebant Apostoli, Domine adauge nobis fidem: Et in quadam collecta petitur augmentum eius: Omnipotens sempiternus Deus, da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum, &c. istud non oporteret petere si totus assensus esset à voluntate, &c. quia nempe esset ex natura. Hoc ipsum est argumentum Augustini de necessitate gratiæ adiuuantis ex oratione Ecclesiæ variis in locis. Vnde Trident. sess. 6. cap. 10. de acceptæ iustitiæ incremento in fine: Hoc verò iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat: Da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum, &c. Ratio autem Doctoris perinde concludit de fide actuali, quam habituali: quia voluntas etiam Apostolorum supponebat fidem habitualem, sicut & eorum, qui vellent plus assentire, & non possunt, quod perinde etiam ipsa oratio petens augmentum fidei, spei, & charitatis, supponit. Ergo etiam supponit Doctor similiter non sufficere voluntatem, & intellectum esse habituatam respectiuè ad hos actus, nisi addatur auxilium gratiæ, quod postulat oratio, respectiuè ad opera, ex quibus est profectus in his virtutibus.

62

Donna non esse habitus diuersos à virtutibus.

Habitus moralium donatur.

Accedit quòd in 3. d. 34. non distinguitur dona in ratione habitus à virtutibus, tam moralibus, quam infusis; quia putat virtutes etiam à Deo donari per gratiam. Vnde in §. Aliter dicitur, quòd oportet, &c. impugnat D. Thomam quòd statuit necessitatem diuersorum habituum doni, & virtutum, in hoc, quòd virtus disponat voluntatem, ut mobilis est à recta ratione: habitus autem doni disponat eandem, ut mobilis est à Spiritu sancto. Contrà autem vrget Doctor tertiam rationem: Ex quo Deus, inquit, dedit habitum voluntati, semper assitit voluntati, & habitus ad actus sibi conuenientes; sicut postquam illuminauit cæcum miraculosè, semper assitit illuminato, ut possit mouere illam potentiam: igitur per idem est aliquid proportionatum mouenti primo, & secundo. Igitur si per habitum proportiu-

Scoti oper. Tom. I X.

natur Spiritus sancto, ut alij mouenti: non igitur propter illam motionem oportet ponere necessariò alios habitus, &c.

Habitus ergo tam infusarum, quàm etiam acquiratarum donatur à Deo iuxta sententiam Doctoris professam; infusus quidem immediate infunditur; acquiritus mediatis operibus ex quibus est donatus. Et vterius Spiritus sanctus secundum exigentiam cuiusque, cooperatur mediante gratiâ suâ, ad opus conaturale.

Quid porò donum sit, declarat in primo d. 18. quaest. vnica, §. Respondeo primò ad rem in se, &c. circa finem: Inter omnia, inquit, dona dantis, primò donum, quòd dat, & quisque dare potest, est amor eius, quem primò dat amato, qui est ratio cuiuscumque alterius doni: nihil enim habet rationem doni, nisi in quantum cadit sub actui amoris: non cultellus, vel rosa, neque aliquod exterius habet rationem doni, vel meretur nomen doni, nisi communicatum amicabilem actui amatorio voluntatis, &c.

Subnotanda præterea sunt, quæ docet in 2. d. 29. q. vnica, ad confirmationem huius, & intellectionem. Dicit autem, §. Potest dici ergo, &c. quòd voluntas in puris naturalibus absque omni dono nata sit condelectari appetitu sensitiuo, & delectabili, à quo neque se, neque appetitum potest retrahere delectabiliter viribus propriis, sine dono aliquo supernaturali: ac proinde necessarium fuisse in statu innocentia tale donum, quo constitueretur ipsi finis delectabilior, nempe Deus, & reliqua ordinata ad ipsum, quàm esset delectabile retrahens à fine. Vnde probat tranquillitatem illius status fuisse ex tali dono supernaturali, & non ex natura. Non est quòd aliquid illius patagraphi exscribam: quia totus est in declaratione, & probatione huius: & videatur in responsione ad argumenta ad primò: vnde in corpore dicit; Illa, inquit, iustitia facit donum supernaturale, quia facit Deum delectabiliorem voluntati, quàm aliquod appetibile sensibile: quòd non potuit esse ex aliquo dono naturali ipsius voluntatis, &c.

Hæc ipsa est doctrina sancti Augustini ubique contra Pelagianos: nam infirmitas naturæ ab ipso in hoc statuitur, vel quia viam veritatis nesciat: vel quia cognita non delectat, nec apprehenditur à voluntate, quæ magis afficitur sensui, & sensibili: ex hoc etiam necessitas gratiæ excitantis & præuenientis ab eodem statuitur. Videatur de corrept. & gratia, cap. 2. lib. 2. de peccatorum mer. & remiss. cap. 7. & 19. de Spiritu & litera, cap. 2. 29. 35. lib. 2. ad Simplicianum, Prosper c. 14. contra Collatorem. Imò & Trident. sess. 5. & 6. & ratio est clara: quia gratia Christi succedit iustitiæ originali ad sanandam naturam in ordine ad operandum bonum: ergo præcipuè respicit illam infirmitatem, quam induxit peccatum: sed huic non plurimum insisto: quia magis spectat ad maiorem de auxilijs: sufficiat tantum ex occasione indicasse, & doctrinam Doctoris ostendisse esse ipsam, quæ est Ecclesiæ, & Augustini; quin imò, si permitteret præsens occasio, ostenderem inter inter Theologos hac in parte neminem esse, qui magis sequatur doctrinam Ecclesiæ de necessitate gratiæ ad opus bonum; considerando eius principia, & applicando ad propositum illius quaestionis.

E Verum,

63

Quid sit donum?

64

Inclinatio voluntatis.

Excessus doni in statu innocentia.

Ex eo tranquillitas statuitur illius, non ex natura.

65

Doctrina Augustini contra Pelagianos.

esset... à cha-

paratio chari- & po- ie.

59

ustin.

ritas ad in immo- d incli- relique- tates me- d.

imperf- sine cha- ss.

ordinatus ipsi cha- tem.

60

odus, medij finis vir- tum habet per fidem, charitatis.

66
Aduertentia.

Verum, sequendo institutum, admonendum est bonum salutis aliquando eum appellare virtutis nomine, aliquando doni: appellat nomine virtutis ex more Philosophorum: doni appellatio est ad denotandum gratiam ex qua donatur. Vnde in 30. d. 33. §. Ad illud de Principatu despotico, recedit à Philosopho, asserens, non cognouisse alium naturæ statum quam præsentem: *Precavit enim, inquit, conditionem naturæ corrupta esse conditionem naturæ instituta, &c.* allegans contra eum, quæ dixit in prædicta dist. 29. secundum sententiarum de infirmitate voluntatis ad bonum rationis, & circa finem vltimum, & ordinata ad ipsum, nisi detur in ea donum aliquod, modo iam declarato; quod donum hîc appellat virtutem. Ratio autem, ad quam respondet, est quarta in ordine ad initium quæstionis posita, cuius intentum est, non dari virtutem in voluntate, sed in appetitu sensitiuo, ex eo, quod voluntas ipsi prælit principatu despotico, & ciuili.

67

Ad hoc ergo vt moueatur à voluntate delectabiliter, sufficit vt in ipso sit virtus inclinans ad obiectum rationis delectabiliter. Hanc consequentiam negat Doctor ex ratione præmissa; quia nequè imperare appetitui, neque sequi bonum honestum, aut media, & finem potest ipsa voluntas alligata appetitui, & inclinata ex peccato in bonum sensibile, quod est obiectum sensitiuus appetitus, nisi per donum gratiæ adiueatur, quod reddat finem magis delectabilem, quam sit delectabile sensibile retrahens: in hoc ergo recedit à Philosopho, in quantum voluntati tribuit ex naturali virtute posse habere actum, & habitum virtutis, & dominari appetitui quantum ad moderatorem, quæ requiritur ad sequendum medium rationis. Doctor autem ex dictis d. illa 29. negat hoc esse ex sola natura, sed ex dono. Primum secuti sunt Pelagiani, qui ad hoc negabant gratiæ necessitatem, vt patet ex Augustino passim contra eos, speciatim lib. 4. contra Iulianum, cap. 30. vbi eo modo, quo Doctor, & ex eodem fundamento infirmitatis naturæ, astruit virtutes esse dona gratiæ.

Error Philosophi.

Doctrina fidei.

68

Similiter in loco primùm allegato, §. 3. ratio, &c. vbi reducit tertiam rationem D. Thomæ ad oppositum, probat necessitatem virtutis in voluntate, ex fine ipso, quo exigitur virtus ad moderandas passiones: quia nempe passio est etiam in voluntate, ex Augustino lib. 14. de Ciuit. cap. 5. & 6. deinde, quia moderatio passionis appetitus sensitiuus magis per se competit voluntati, quam appetitui (qui ducitur, & non ducit) vel minuendo passionem, quæ inest secundum naturam potentia, & obiecti, si sibi dimitterentur, vel referendo prosecutionem appetitus in finem rationis, vel præueniendo passionem futuram, quæ inestet: ergo in ipsa voluntate magis statuenda est virtus moderatrix passionum, quam in appetitu. Quod confirmat mox autoritatibus Augustini, & Magistri, inde concludens virtutem esse primam: id in voluntate.

Necessitas virtutis in voluntate. Moderatio appetitus vniuersalis contingit.

69

Virtus est suppl. naturalis defectu.

Præterea, in præsentis quæstione, quam explicamus in sine respons. ad argumenta, asserit in prima responsione, conformiter ad hæcenus dicta, virtutem esse in nobis supplementum defectus naturalis, nempe infirmitatis incurse per peccatum, vt superius locis citatis declarauit.

Vnde dicit, quod in statu innocentia non fuissent quales nunc sunt, nec fuisset necessitas habendi virtutes omnes, quas & nunc, &c. Patet ergo ex principiis eius citatis habitum, & actum virtutis etiam moralis donari per gratiam, & non esse ex virtute naturæ solius: quia, vt optime in primo d. 41. §. Contra istud, Petrus & Iudas, &c. respondens ad argumentum factum contra ordinem prædestinationis, & reprobationis à se positum. *Nec mirum, inquit, quod non ponitur similis processus prædestinationis, & reprobationis, quia bona omnia, inquit, attribuntur principaliter Deo: mala autem nobis: ergo opera bona, quæ sunt media producendi ad finem prædestinationum, sunt principaliter à Deo, & non à nobis: mala verò principaliter à nobis, permittuntur à Deo: vbi loquitur de bono & malo vt sunt in operibus; vide plura in hac distinctione.* Calumnia itaque prætexta aduersariorum manet exclusa: quia procedit ex malo intellectu sententiæ, & literæ Doctoris: quam diluunt etiam Scholias, & Faber citatis variis locis Doctoris, quos consulere poterit lector.

Bona omnia à Deo sunt principaliter, mala à nobis.

Quartò probatur vera sententia Doctoris ex locis in specie de penitentia, quibus asserit eam haberi ex dono Dei: in hac dist. quæst. 4. responsione ad secundum argumentum, quod est ex Augustino in caput Ioan. 11. de suscitatione Lazari: *Nemo potest confiteri nisi suscitatus, &c.* supple per gratiam: *Concedo ergo, inquit, quod ante perceptionem dignam penitentia oportet suscitari, vel simpliciter, & tunc per penitentia Sacramentum non aletur peccatum: sed gratia, que infunditur, vel suscitari secundum quid, scilicet vt habeat aliqualem displicentiam de peccatis, & proposito cauendi de cætero, & velit suscipere Sacramentum penitentia, in quo attritio fit contritio, & tunc suscitatur simpliciter per Sacramentum, &c.* Tam Augustinus, quam Doctor loquuntur de suscitatione per gratiam, & vocat suscitationem simpliciter illum cui annexa est remissio peccati, vt in contritione perfecta contingit, vel in virtute Sacramenti: vocat suscitationem secundum quid illam, quæ est attritionis imperfectæ, nec te solâ sufficientis ad remissionem sine Sacramento: ad vtrumque autem requirit gratiam præuenientem, qua peccator suscitatur ex affectu peccati, ad conuersionem ad Deum, & ad ipsam peccati detestationem.

70
Quarta probatio ex asserione in terminis.

Necessitas excitationis per gratiam.

Duplex suscitatio.

Item, dist. 20. quæst. unica, in qua hæc est prima conclusio: *Penitentia vera sine interior sole, sine exterior cum susceptione Sacramenti penitentia sufficit ad salutem alicuius in extremis.* Quam sic probat: *Primum, inquit, patet per Augustinum, & ponitur in littera: quoniam Deus semper potens est etiam in morte premiare quibus places: cum ergo opus sit non hominis: sed Dei fructuosam penitentiam inspirare, potest eam, quandocumque vult sua misericordia, &c.* supple dare, vel inspirare.

71

Inspiratio penitentia opus Dei, non hominis.

Item infra d. 22. q. 1. art. 2. in fine, corollario secundo. *Nec tamen credit, inquit, quod merita mortificata omnino nihil faciant in acceptatione diuina ad primam gratiam dandam huic lapsò: quia licet secundum strictam iustitiam iste inimicus Dei non sit dignus de propinquo ad aliquam gratiam, & gloriam, tamen excellens misericordia Dei, propter præcedentia merita, licet mortificata, citius dat gratiam ad resurgendum, &c.* vnde aliquando audiui

Deus dat gratiam ad resurgendum à peccato.

diui de viro prius valde perfecto, & profundissime lapsu, cum propter facinora sua esset morti adiudicatus, misericordissime visitato perfectissima penitentia sibi subito inspirata, &c.

72. Item articulo 3. Ad primum, concedo quod simpliciter maius beneficium diuinum est, conseruare innocentiam, quam concedere post peccatum penitentiam; unde maius beneficium contulit Deus suae Matri, quam Magdalena, in quibus habetur, quod tam praeseruatio a peccato, quam penitentia, sit ex dono Dei. Vnde infra dicit: Sed nullus est cui Deus pauca donat, quia pauca commisit; quin sit ei aliud beneficium datum magis quam donare, id est, remittere plura, scilicet eum ab aliq, in qua cadere potuisset, & cecidisset, nisi praeseruatus a Deo fuisset: & hoc consonat glossa Augustini: & commissa, & non commissa donantur: quia nullus est, qui aliqua committat, quin alius postet eadem committere, nisi praeseruetur: igitur ille, cui dimittitur, tenetur plus diligere, supple ex causa remissionis: sed alius tenetur diligere ex alia causa: quia non habuit dimittenda, quod sine praeseruatione diuina esse non potest, &c. quod commodissimo exemplo morali optime mox declarat.

Gratiarum alio propter praeseruationem a lapsu debita. August.

Praeseruatio ex gratia est.

Quid sit praeseruatio, & quae magni donum.

73. Ex hoc, & textu, & doctrina, vel sola, palam fit, quam distet Doctor a Pelagianismo, & semipelagianismo, & quam rigorose sequatur sententiam Patrum contra eisdem: dicit nempe praeseruationem a peccato in eo, qui non peccat, esse donum speciale, sine quo haberi nequit cessario a peccato, aut continentia: praeseruatio autem a peccatis fit per obseruantiam legis, per victoriam tentationum, per operationem virtutis, siue cessando, & fugiendo a malo, siue sequendo bonum: omne enim peccatum per opposita horum contingit. Haec tria viribus naturae tribuebant Pelagiani: at contra Doctor, beneficio Dei praeseruantis specialiter hominem, ex quo magis incurrit obligationem gratitudinis ad Deum, quam is, cui post lapsum donatur a Deo gratia penitentiae: Deus nempe non praeseruat a malo, nisi dando gratiam, qua fit bonum.

74. Sine me nihil potestis facere, Ioan. 15. Quis enim te discernit? Quid habes, quod non accepisti? 1. ad Corinth. 4. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est, 2. ad Corinth. 3. Deus est, qui operatur velle, & perficere pro bona voluntate, &c. ad Philipp. 3. Ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae preparauit Deus, ut in ipsis ambulemus, ad Ephes. 2. Hinc etiam articulus ille 7. Diospolitani obiectus Pelagio: & gratiam Dei, atque adiutorium non ad singulos actus donari: sed in libero esse arbitrio, vel in lege, aut doctrina, &c. supple gratiam & adiutorium operandi bonum, quod docuit Pelagius: ideo in Palinodia praescripta ad Concilio ita habetur: ut fateatur gratiam Dei, & adiutorium etiam ad singulos actus dari, eamque non dari secundum meritum nostram, &c. quem articulum non secus ac fidei, tractat Augustinus variis in locis, vt de gestis Pelagii, cap. 12. epistola 106. 107. lib. 1. de gratia Christi, cap. 3. cui consonat Arausican. cap. 9. 11. 20. 22. 23. Patet eadem veritas ex epistolis Innocentij, Zozymij, & Caelestini, & vbi que ex Augustino contra eisdem, neque ex multis pauca notare libet: sed insinuasse sufficit Scoti oper. Tom. IX.

Diospolitani Conc.

August.

Arausican.

ciat eandem esse doctrinam Ecclesiae, quam hic Doctor tradit: neque aliter hanc praeseruationem a peccatis per modum doni specialis hic explicat, quam eandem explicuerit in 2. d. 20. docens confirmationem viatoris in gratia non consistere in eo, quod tollatur ab eo potentia peccandi (quia haec est confirmatio, quae lege tribuitur voluntati in termino, seu in patria) sed in praeseruatione ne actu peccet, Deo ipsum praeserueniente: vt contigisse putat multis sanctificatis in vtero, quamuis hanc praeseruationem in ipsis non extendat ad peccata leuia propter auctoritatem Ioan. Si dixerimus quod peccatum non habuerimus, &c. 1. Ioan. 1. Sic in 1. d. 44. docet Deum de potentia ordinaria saluare posse viotorem, qui morietur in peccato mortali: Quia, inquit, potest eum sua gratia praeseruire. Damnatum autem non posse, nisi de potentia absoluta.

His praemissis ad responsonem censurae aduersariorum, non est quoddam obiectioibus eorum respondeamus, quibus nobis apponunt Patres contra Pelagianos: quos facilius forte retorquerem in ipsos, si vices reddere in hoc vellem: nam qui ponunt virtutes morales acquisite posse esse ex viribus liberi arbitrij, & ad saluandum auctoritates Scripturae, & Patrum, statuunt totidem morales infusas, quibus disponatur homo circa finem, & media, quasi virtutes notae Philosophis (quas putabant viribus naturae haberi, & exercitationis, quod etiam docuit Pelagius, & cum eo Iulianus, vt patet ex variis locis Augustini contra ipsum) non facerent ad salutem, neque donarentur per auxilium gratiae Christi, cuius oppositum noster Doctor tenet: hi, inquam, maiorem difficultatem patiuntur in explicandis Patribus, quam nos: vel certe superfuitatem inuehere probantur, quia non probabunt, vel saltem difficulter probabitur necessitas infusarum, nisi per eadem loca Patrum, quibus disserebant contra errorem Philosophorum, & Pelagianorum. Vel ergo Patres non disserebant de eadem materia de qua aduersarij, quos impugnabant, vel certe si de eadem quaestione fuit concentratio, fundamentum statuendi alias infusas morales, non suppetit ex doctrina reuelata, sed hoc argumentum reseruo in sequentem partem huius quaestionis, vbi differendum erit de penitentia an sit virtus infusa, & simul etiam de aliis infusis, ex communicatione eiusdem fundamenti?

Supereit tandem vt post haec interualla, quae nostris statuendis concessimus, aut respondeamus ad obiectioem supra factam, & declaremus quid per illa verba ex naturalibus cum influentia generali, &c. intendat Doctor. In primis interpretatio Vegae non subsistit, vt patet ex interpretatione litterae: agit enim hic Doctor de peccatoris fidelis penitentia, ex qua iustificatur, tanquam ex dispositione prauiam, etiam extra Sacramentum: quae vocabulo communi ex vsu iam in scholis recepto dicitur contritio perfecta; deinde motiua detestandi peccatum, quae intellectus considerat, sunt ordinis supernaturalis, vt probatum est: neque ergo motiua illa, neque ipsam dispositionem vt lege, & acceptione diuina praescriptam per modum conuersionis, ex qua remittitur peccatum

75. Aduersarij maiorem difficultatem patiuntur in soluenda Patribus.

76. Sensus Doctoris explicatur.

Reiicitur glossa Vega.

omnis sunt aliter, a nobis.

70. Ita pro- ex as- sione in inis.

ecessitas rationis gratiam.

plex sic- atio.

71

Inspiratio penitentia o- us Dei, non veniunt.

Deus dai gra- tiam ad re- surgendum a peccato.

catum diuina indulgentia, & misericordia, potest intellectus ex viribus naturæ considerare: vt patet ex quæstione etiam sequenti, cuius illa est conclusio.

77
Resoluitur
Delsini.

Reiicitur etiam sententia Delsini: quia licet illa particula *cum influentia generali*, possit interpretari iuxta mentem Doctoris de donis gratiæ, vt videbimus: tamen nequit hic præcisa importare dona actualis gratiæ tantum, quasi nihil aliud supponatur ordinariè ex parte intellectus, & voluntatis, quàm vires naturæ, seu ipsarum potentiarum innatæ: quia, vt diximus, ex parte intellectus est habitus fidei supernaturalis, & in voluntate habitus speci supernaturalis ordinariè, & vt in plurimum loquendo, nisi aliàs per oppositum peccatum fuerint destructi illi habitus. Ad hunc casum non debet reduci doctrina hæc generalis de conuersione peccatoris fidelis, & ordinario processu ad iustificationem in singulis, non spectato casu particulari, aut statu huius peccatoris in specie: oporteret ergo sic intelligendo vtramque clausulam, comprehendere sub influentia communi media etiam permanentia in peccatore, & non solum actualia, & sic interpretatio cohærebit: sed per *influentiam communem* Doctor alibi intendit actualia, quæ de lege, & ex necessitate operis, & motiui sunt necessaria.

Fautini interpretatio
reijcitur.

Per idem patet ad interpretationem Fautini: sed illud speciale est, quod Doctor hic non videatur tangere illam difficultatem de distinctione auxiliij, aut modo concurrendi eius cum libero arbitrio, siue ipsum physicè subordinet, siue etiam moraliter, & infallibiliter, vel quocumque alio modo dicatur præuenire, excitare, & adiuuare, quæ est quæstio alterius loci.

78
Vera interpretatio.
Quid sit influentia generalis?

Dico ergo sistendo in hac intelligentia literæ, & comprehendendo sub influentia generali omnia media operandi supernaturalia, siue permanentia, siue transeuntia, id est, tam habitualia, quàm actualia, calumniam omnem abesse: quia influentia generalis est illa, quæ secundum legem ordinariam diuinæ sapientiæ datur secundum exigentiam causæ, & operis, & naturam motiui. Dicitur autem generalis, non eo sensu, quo interpretantur quidam, quasi vel ipse concursus hic, & nunc, seu influentia sit generalis, & indifferens ad omnes effectus; nec dicitur generalis eo sensu, quo influentia causæ primæ ad effectus naturalis ordinis dicitur generalis supposita completa potentia effectus in natura, quantum est ex ratione proprii generis: & ad distinctionem concursus supernaturalis, quo Deus specialiter influens supplet defectum naturæ, quæ nequit in tales effectus. Neque dicitur etiam generalis eo modo, quo adiutoria communia extrinseca dicuntur generalia, sicut Pelagius dicebat de lege, & reuelatione, & exemplo Christi, & doctrina. Neque dicitur etiam generalis eo modo, quo gratia sufficiens, quæ tam iustis, quàm iniustis, seu conuersis, & non conuersis data secundum aliquos dicitur: sed dicitur generalis denominatione desumpta à lege diuinæ sapientiæ, qua decernitur, & prouidentia secundum eandem legem, quia lex non respicit casum particularem, aut per-

Quid per generalitatem Doctor comprehendit?

sonam, sed iudicium secundum legem, vt optimè Doctor in 1. distinct. 44. quæst. vnica, in corpore.

Hæc autem lex diuinæ sapientiæ, & ordinariæ, quæ dicitur etiam communis respectu baptizati, & fidelis peccatoris, de quo agit Doctor, est lex Euangelica, quæ includit Spiritum, & Authorem gratiæ, & reliqua media ordinata ad salutem hominis viatoris, vt fidem per dilectionem operantem, influxum capitis in membra, nempe Christi: in qua non distinguit Paulus, & Patres literam à Spiritu, sicut in lege veteri discernebant Iudæi: sed reipsa coniuncta sunt; de quo videri possunt Augustinus variis in locis, & speciatim lib. de Spiritu & litera: & communiter Doctores in Apostolum ad Roman. ad Galatas, ad Hebræos. *Non accepistis Spiritum seruitutis in timore: sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum Dei*, &c. ad Roman. 8. De hoc supra diximus aliquid in materia de circumcissione, & legalibus: sic ergo intelligit Doctor *influentiam generalem*, vt comprehendit dispositionem legis quoad omnia media requisita ad salutem, non discernendo inter media sufficientia, aut etiam efficacia: necessaria autem est gratia Christi, & auxilium ex dispositione vniuersali legis cuius umque ordinantis ad salutem, & maxime ex lege noua, vt patet ex locis Scripturæ supra positis: non excluditur proinde à Doctore, vt fusiùs probauimus hic.

79
Generalis dicitur influentiam à lege.

Idem modus loquendi est Augustini, qui aliquando sub nomine generico *prouidentia* comprehendit gratiam, & adiutoria etiam efficacia, vt patet in lib. de perfectione iustitie contra Cælestium rationatione 17. Cælestium ex illo Apostoli, *quod vult faciat*, &c. probat aliquid bonum fieri posse sine gratia.

Idem est modus loquendi Augustini.

Respondet Augustinus, *quod vult faciat*, &c. ibi, *vt arbitror, vbi sequitur & dicit* (supple Apostolus) *non peccat, si nubat, quasi pro magno habendum sit velle nubere, vbi de adiutorio diuina gratia operosius disputatur: aut verò etiam prodest aliquid velle, nisi Deus prouidentia sua, qua gubernat omnia, marem, feminamque coniungat*, &c. quasi aliter sit voluntarian bonum, non cum Deus operatur in nobis, & velle & operari pro bona voluntate sua, &c. loquitur Augustinus de auxilio, quod datur ad seruandum pudicitiam coniugalem, & refrenandam concupiscentiam, sub appellatione *prouidentia vniuersalis*, quæ Deus omnia gubernat, & comprehendit sub prouidentia sic generali, idem auxilium vt est speciale, seu efficax dans *velle, & operari*; de quo auxilio aliàs sæpè agit, & potissimum contra Iulianum, lib. 4. cap. 2. similia obiciientem.

80

Item, lib. 1. *Retractionum*, cap. 25. explicans quæ dixit in expositione epistolæ ad Roman. inchoata. *Vbi dixi, inquit, gratiam esse in remissione peccatorum, pacem verò in reconciliatione Dei; vbi quique hoc dixi, non sic accipiendum est, ac si pax ipsa, & reconciliatio non pertineat ad gratiam generalem, sed quod specialiter nomine gratiæ remissionem significauerim peccatorum; sicut legem, & specialiter dicimus, secundum quod dictum est, lex & Propheta, & generaliter vt in ea sint; & Propheta, &c. vbi sub appellatione gratiæ generalis venit reconciliatio, & alia dona diuersa à remissione*

Generalis appellatione prouidentia intelligitur gratia specialis.

Gratia generalis. Fundamentum appellationis.

missione peccati: subinde adiungens fundamentum modi loquendi.

81 Sic autem in præfenti Doctor nomine influentia generalis diuine providentia comprehendit dona per se necessaria ad detestandum peccatum, vt oportet, in ordine ad iustificationem: quæ & generalia sunt, vt cadunt sub lege, & prouidentia ordinaria, ex qua sunt. Item, sunt generalia respectiue ad supposita, quibus conceduntur vt sunt electi, vel alij, quibus Deus præbet iustificationem pro tempore, quam ipsi peccantes deserunt. Dicitur etiam generalis ex sua specie, quia non eodem modo contingit vocatio hominis, vt constat ex illis, quæ & in litera, & supra docet Doctor: quia ex variis motibus virtutum contingit detestatio peccati, &c. Quis perspicere (inquit Prosper c. 14. contra Collatorem) aut enarrare potest, per quot affectus visitatio Dei animum inducat humanum, vt: que fugiebat, sequatur: que oderat, diligat: que fastidiebat, esuriat: ac subito commutatione mirabili, que clausa fuerant, sint aperta: que onerosa, sint lenia: que amara, sint dulcia: que obscura, sint, &c. hæc omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult, &c. idem habet lib. 2. de vocatione Gentium, cap. 26.

Quomodo generalis dicitur influentia, & quare?

Prosper.

Dici potest denique generalis tam denominatione à causa principali agente, quam etiam meritoria, quæ sunt causæ vniuersalis salutis, à quibus communicatur: & dici potest generalis influentia ex concursu virtutum, quæ necessariæ sunt ad conuersionem perfectam peccatoris, vt sit debite circumstantionata, & acceptabilis à Deo. Ex quibus patet ratio nominis, vel cur dicatur influentia generalis: quæ vnus respectu eius, cui conceditur, est specialis beneuolentia, & gratia, vt concedit Doctor in locis citatis supra, asserens peccatorem incurere debitum gratitudinis, cui Deus donat pœnitentiam.

Dicitur etiam specialis.

82 Hanc autem prouidentiam Dei supernaturalem non secus, ac alij, distribuit etiam Doctor, in suas species, quarum vna est communis; alia verò particularis in quodlib. 21. Generalem dicit illam, quæ est omnium rerum, & in specie etiam nature rationalis; specialem verò dicit eam, quæ est ex electione quadam, secundum quam prouidit unicuique hominum secundum merita presentia, vel futura, & occulta nobis: tamen sibi presentia, &c. Secundum vtramque dicit omnes casus fortuitos regi, & reducendos in Deum, vt causam per se intendentem ipsas, secundum Theologos: non verò ad instinctum, aut naturam, prout Philosophi existimant. & in 1. d. 46. vtramque insinuat, distinguens eas secundum voluntatem signi, & voluntatem beneplaciti in Deo: seu voluntatem antecedentem, per quam dat effectum in causa sufficiente, & requisita ad posse; & in voluntatem consequentem, qua dat effectum ipsum in actu. Primo modo explicat illud Apostoli, Deus vult omnes homines saluos fieri, &c. ad Timoth. 2. Primò quidem cum Augustino secundum distributionem accommodam. Secundò, explicat etiam distribuendo pro omnibus vniuersaliter; sed quantum est ex parte Dei, & secundum voluntatem antecedentem: Pro quanto, inquit, dedit eis dona naturalia, & leges rectas, & adiutoria communia, &c. supple ad salutem: vbi distinguit naturam, legem, & adiutoria obseruanda legis Scoti oper. Tom. I. X.

Prouidentia communis diuisio in suas species.

communia gratiæ. & infra: ita dico in proposito, quòd est Deus non habeat voluntatem beneplaciti ad istum saluandum, tamen vult ipsi adiutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus ipse etiam potest bene viuere & saluari, &c. non habuit voluntatem beneplaciti, inquit, id est, quâ donatur ex particulari prouidentia effectus.

Immeritò itaque aduersarij trahunt in calumniam illum modum loquendi: quasi voluerit Doctor per illum pœnitentiam haberi posse ex naturalibus tantum cum influentia communis, &c. quæ scilicet datur ex dono creationis: nam in primo d. 17. q. 2. art. 2. in principio dicit actum ex parte naturalibus esse meritorium, appropinquas errori Pelagij, &c. & art. 1. §. Contra istam conclusionem, &c. nempe quæ dicitur Magistri, vers. Ex secunda via; hoc autem quo meritorie agit (supple homo) non potest esse pura natura: quia tunc ex solis naturalibus posset meritorie agere, quod videtur error Pelagij, &c. & licet hic probet necessitatem charitatis habitualis, tamen ratio concludit actum non esse in potestate voluntatis ex nature potentia, nisi detur habitus eleuans ipsum: quia nihil est in potestate voluntatis, nisi principium eius sit formaliter in voluntate, vt ibidem probat loquendo de potestate ad eliciendum actum: ac proinde supponit actum meriti, & dilectionis non esse in potestate eius naturali, vel etiam simpliciter, nisi sit habitus charitatis in ipsa: actus ergo conuersionis non erit in potestate peccatoris, donec Deus ipsi det principium eius per concursum specialem, & supernaturalem, quo possit in actum. Vnde infra in fine illius §. dicit gratiam se habere vt sessorem respectu voluntatis ex Augustino: & voluntatem esse pedisequam gratiæ. & infra §. Ad primum, pro secunda via responsione ad secundum dicit concursum Spiritus sancti cum voluntate non habituata (supple habitu charitatis) esse miraculosum: ex eo scilicet quòd non supponatur in voluntate potentia ad actum completa, aut sufficiens secluso habitu. Per miraculosum intelligit concursum specialem, non debitum causæ secundæ: quia non ita, inquit, cooperatur non habenti formam ad agendum, sicut habenti, &c. Præterea influentiam generalem quandoque etiam intelligit ipsam actionem causæ primæ, quæ est secundum exigentiam effectus, & causæ secundæ, vt in articulo primo illius quæstionis §. Sed tunc est vltimus dubium, &c. Ad primum, inquit, dico quòd actus, qui est meritum, est in potestate mea supposita influentia generali, si habeo usum liberi arbitrij, & gratiam, &c. Et hæc sufficientiam quoad illam interpretationem, quam communior nostrorum tradit. Comprehendit autem nomine gratiæ habitum, & alia necessaria ad actum: nam, vt patet ex 4. d. 6. q. 10. habitus sine his non est sufficiens.

83

Dici potest secundò, Doctorem intelligere per illam clausulam ex naturalibus, etiam dona supernaturalia, videlicet habitum fidei, & speciem intellectum, & voluntatem, per influentiam verò generalem, quidquid ponitur ex parte concursus diuini, secundum exigentiam habitus, & actuum, & omnia hæc reduci ad ordinem naturalem, non vt natura opponitur supernaturali simpliciter: sed vt opponitur speciali acceptioni charitatis, quæ est forma virtutum, & mediante quâ deletur peccatum, & Spiritus

84 Alius modus interpretandi.

Supernaturalitas specialis charitatis quæ non competit alijs donis.

79
est de
influen-
tiæ lege.

tem est mo-
us loquendi
Augustini.

80

Generali ap-
pellatione pro-
uidentia in-
telligitur gra-
tia specialis.

Gratia gene-
ralis.
Fundamen-
tum appellati-
onis.

sanctus per modum inhabitantis est in anima iusti, & secundum quam Deus acceptat personam, & opera eius, & sunt digna vita aeterna, & coniungitur iustus suo fini. Haec omnia esse specialia charitatis, patet, & hic, & ex locis supra citatis, & in illa distinct. 17. primi, ubi dicit charitatem esse perfectionem simpliciter, non ita fidem, & spem infusas, quia habent limitationem perfectionis, neque sunt in Deo formaliter, sicut charitas.

85

Quamvis autem supernaturale, iuxta sententiam Doctoris in questione prima prologi, & alias saepe, consistit in respectu ad agens, quod excedit virtutem actiuam, & dispositiuam naturae: tamen datur latitudo in genere supernaturalium per ipsum, ita ut actus supernaturalis virtutum infusarum dicatur per ipsum naturalis, quia nimirum est ab habitu, & potentia, si compararetur ad ipsas virtutes, quae a solo Deo infunduntur; licet dici possit supernaturalis, ut est ex habitu, & gratia infusa, qua distinguitur ab actu acquisiti habitus, quae est doctrina eius in praefata distinctione 17. §. Ad argumenta pro opinione qua imponitur Magistro, &c. in responsione secunda ad tertium. Eodem modo etiam diceret, auxilium, ex quo habetur actus virtutis moralis, esse quidem donum; sed non eiusdem rationis supernaturalis, quam habet actus virtutis infusae; licet respectu ad actum, qui posset esse ex viribus liberi arbitrij solius, esset supernaturalis.

Latitudo supernaturalitatis.

Varij eius gradus.

86

Cum ergo charitas, ut comparatur ad alias virtutes, habeat diuersum gradum supernaturalitatis in entitate, & acceptatione diuina, qua dignificat etiam alias virtutes, ut operantur ad finem, tanquam forma ipsarum; ita etiam haec comparata ad charitatem, secundum hunc eius excessum, spectant ad ordinem naturalem, secundum quid, & respectiue: quia medium ut componitur cum vno extremo, tanquam diuersum, & oppositum, participat rationem, & oppositionem alterius extremi: sicut color medius, ut comparatur cum albedine, habet rationem formae contrariae, scilicet nigredinis, ut cadit in comparationem: sic ergo charitas, ut comparatur ad alias virtutes in gradu excellentiae supernaturalitatis, dicitur simpliciter supernaturalis hoc modo, & alia ordinis naturalis, quia & deficiunt ab hac perfectione, & permanent simul cum peccato mortali informes, sicut & virtutes morales, tanquam principia permanentia, quibus homo fidelis disponatur ad operandum suam salutem de congruo, & dispositiue ad gratiam recuperandam.

Supernaturalia in substantia dici seculum quid naturale. Medium ut opponitur extremo dicitur contrarium.

Applicatur exceptum.

87

Patet hoc ex simili doctrina, quam habet in secundo d. 3. q. 9. §. Ad questionem: ubi dicit posse concedi fuisse in Angelo speciem representantem diuinam essentiam abstractiue, concreatam ipsi a Deo, quae quidem esset supernaturalis: quia non posset eam habere viribus intellectus, aut alicuius per se naturalis motui eius: tamen diceretur naturalis in comparatione principij actus gratuiti, & gloriosi: Sicut perfectiones, inquit, data Angelo in sua creatione, licet non necessario sequerentur naturam eius, dicerentur naturales, distinguendo contra mere supernaturalis, scilicet gratia, & gloria: ita ista perfectio data intellectui Angelico, qua essentia diuina esset ei praesens distincte, licet abstractiue, posset dici naturalis, & ad cognitionem naturalem Angeli pertinere: ita quod quicquid Angelus de Deo virtute huius speciei aliquo modo cognoscit naturaliter, & aliquo modo non naturaliter: naturaliter in quantum ista non est principium gratuiti actus, nec gloriosi (supple charitas, aut gratia sanctificans) non naturaliter autem in quantum ad istam non potest pertinere (forte pertingere) ex naturalibus, neque aliqua actione naturali, &c.

Species diuina essentia concreat a Angelo.

Respectiue ad diuersa est naturalis, & supernaturalis.

tinere: ita quod quicquid Angelus de Deo virtute huius speciei aliquo modo cognoscit naturaliter, & aliquo modo non naturaliter: naturaliter in quantum ista non est principium gratuiti actus, nec gloriosi (supple charitas, aut gratia sanctificans) non naturaliter autem in quantum ad istam non potest pertinere (forte pertingere) ex naturalibus, neque aliqua actione naturali, &c.

88

Ad propositum itaque eandem supernaturalitatem haberet illa species, quam habet fides, & spes infusa, siue ut excludant debitum naturae in suo genere, siue ut respiciant obiectum, aut causam supernaturalem solam: & sicut illa species infusa esset Angelo simul cum dono creationis: ita habitus fidei, & spei dantur homini in regeneratione tanquam principia operandi, cum peccato mortali deperdita gratia, permanentia: quod perinde de dicta specie dicendum est, quae deperdita fuit cum peccato, ut supponit ibi Doctor in fine: imò illa species minus compareretur cum peccato, quia per primum peccatum Angeli fuit deperdita: sicut & status naturalis Beatitudinis, & supernaturalis rectitudinis, in quo fuit creatus: spes autem, & fides, non ita in nobis, nisi per peccata opposita. Sicut ergo dicit illam speciem naturalem, ut comparatur ad charitatem, seu gratiam (quae eadem est in re secundum Doctorem) quia deficit a perfectione charitatis, & gratiae, quae est forma reliquarum: ita hic appellatione naturalium possunt venire ex scopo huius questionis fides, spes, actus dilectionis, & poenitentiae; quia hic tantum agit de supernaturalitate ex scopo quaesiti, qua denotat formationem tam actus, quam habituum ex charitate, & gratia inherente, ad quam illa particula ex naturalibus intelligitur respectiue, & secundum quid: ut comparatur ad supernaturalitatem eius, non verò simpliciter, ut est prima differentia ordinis, & entium supernaturalium in genere, à natura, seu ab iis, quae virtute naturae fieri possunt, ut natura distinguitur contra gratiam in genere, & primo. Hac etiam solutione data nihil virgere possunt aduersarij. Prima solutio, & interpretatio est ex principiis communibus, & assertis Doctoris: haec autem satis congrua est scopo discursus eius, in quo differit tantum de habitudine actus ad gratiam sanctificantem, quae simpliciter gratia dicitur, ut comparatur ad effectum iustificationis, remissionis peccati; & renouationis interioris hominis, ad quam remotè faciunt reliquae virtutes tanquam radix, & fundamentum dispositionis requisitae, ut etiam docet Trident. sess. 6. cap. 8. quia neque fides neque opera ipsam iustificationis gratiam promerentur, &c.

Ille species esset in eodem gradu supernaturalis, in quo habitus spei, & fidei.

Deperdita est peccato.

Huic modo loquendi consonat Apostolus 1. ad Corinth. 13. ubi charitatem superexaltat reliquis donis, sine qua nihil profunt, per antonomastam appellatur in Scriptura gratia, & iustitia, & plenitudo legis tanquam finis eius, & reliquarum virtutum: & opera omnium virtutum ipsi tribuit Apostolus: Charitas patiens est, benigna est, &c. omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, &c. nec secus superexaltant charitatem Augustinus de natura & gratia, c. 4. 2. Charitas, inquit, est verissima, plenissima, perfectissimaque iustitia. & tractat. 5. in 1. Ioan. epistolam. eam separare filios Dei à filiis perditionis

89

Defenditur modus loquendi.

Augustin.

in

Gregor.

in Psalm. 113. nihil eminentius in sacra Scriptura inueniri potest, quam charitas. Gregor. hom. 27. in Euangelia dicit eam esse radicem omnium virtutum, & 38. esse vestem nuptialem, &c. in his ergo fundatur modus hic loquendi Doctoris, quo perfectionem supernaturalitatis antonomastice tribuat charitati, quæ secundum plures gradus eminentiæ, & perfectionis excedit cæteras virtutes: ac proinde differens de dispositione ad ipsam, vt habet genus quoddam meriti secundum quid, & satisfactionis lege præscriptæ, vt est præuia remissione peccati, & charitate, quæ est gratia sanctificans, & vt informis est, & comparatur ad seipsam vt informata est per charitatem, dicit respectiue esse ex naturalibus: quia nequit attingere perfectionem supernaturalem & vltimam, per principia, ex quibus elicitur, donec charitate informetur: non tamen excludit quin sit actus per principia simpliciter supernaturalia, imò & secundum ipsius charitatis inclinationem elicitus, aut imperatus, sed informis, adhuc sine charitate inherente, neque adhuc discernens peccatorem à iusto, donec perueniat ad terminum, nisi tantum in esse dispositionis præuiæ: est ergo supernaturalis, vt comparatur ad naturam propriè dictam: non tamen est supernaturalis in esse actus formati, donec insit charitas. Ex dictis manet declarata litera Doctoris, quæ præ omnibus aliis passibus suæ doctrine maxime impugnatur, propter illam ambiguitatem modi loquendi prima apprehensione terminorum, & vulgari, occurrentem: deinceps resumemus textum.

90

Principalia motiua ex quibus detestatio concipitur.

Potest ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum, &c. Superius dixit peccati detestationem posse concipi ex omni motiua virtutis, cui opponitur: hic autem enumerat principalia motiua, ex quibus concipitur contritio, seu dispositio perfecta, quæ extra sacramentum iustificat: non quod contritio ex aliis motiuis haberi, & concipi non possit, vt insinuat in illa clausula, & sub multis talibus motiuis, &c. nempe virtutis oppositæ peccato commissi, gratitudinis, & aliarum virtutum, ex quibus haberi potest detestatio peccati: enumerat autem explicitè illa motiua supernaturalis ordinis, ex quibus perfectiùs ex ratione ipsius motiui conuertitur peccator in Deum, & auertitur à peccato: quia vt plurimum ita contingit, & in moralibus eorum, quæ frequenter contingunt, potior ratio haberi debet ex Philosopho 3. Eth. 2. Hinc Trident. sess. 6. cap. 6. exponit ordinem huius dispositionis procedendo à timore ad spem, à spe ad dilectionem, à dilectione ad penitentiam, & detestationem peccati: non quod aliter contingere non possit, & aliquando contingat: sed quod ordine generationis procedendo ab imperfecto ad perfectius, ita sæpiùs contingat. Doctor autem hic enumerat motiua secundum ordinem perfectionis, non tamen secundum connexionem eorum ad innicem; sed prout quodlibet scotum mouere possit ad detestationem peccati.

Trident.

Progressus regularis penitentia.

Secundò, dicit hanc attritionem debere esse perfectè circumstantionatam: quænam autem debeât esse circumstantiæ, declarabimus postea: in casu autem inaduerentiæ dicit fortè abesse posse aliquam circumstantiam, quamuis dubium sit, an tunc valeat. Tridentinum enumerat has circumstantias sess. 14. cap. 4. Addit præterea

Contritio circumstantionata.

Trident.

Secundò, dicit hanc attritionem debere esse perfectè circumstantionatam: quænam autem debeât esse circumstantiæ, declarabimus postea: in casu autem inaduerentiæ dicit fortè abesse posse aliquam circumstantiam, quamuis dubium sit, an tunc valeat. Tridentinum enumerat has circumstantias sess. 14. cap. 4. Addit præterea

Doctor non esse validam, si sit vitiosa aliqua circumstantia inordinata: quia tum potius offendit.

Tertiò dicit eam præcedere duratione aliqua temporis remissionem peccati, & infusionem gratiæ: quæ sunt in instanti vltimo completæ attritionis temporariæ, & hoc dicit aliquoties. Tandem resoluit, si in illo instanti ponat quis obicem peccati, quid dicendum.

Circa hæc asserta Doctoris plures occurrunt controuersiæ, quas suo ordine proponemus.

Primò de ipsa appellatione attritionis, quam Suarez improbat, vt sumitur pro dispositione iustificante extra Sacramentum disp. 4. sect. 7. ex ea ratione, quæ putat talem actum semper esse formatum, ideoque reprehendit Doctorem, quia dicit actum illum esse informem: sed immeritò, quia communis illa acceptio est: hic enim non agitur de contritione, vt distinguatur ab attritione imperfecta (quæ etiam attritio appellatur à Tridentino) sed agitur de ipsa, vt est dispositio præuia ad iustificationem; & quæ est informis, & distinguitur à seipsa, quæ informata est: supra autem probauimus eam non elici ab habitu charitatis, sed præsupponi ad ipsum per modum dispositionis, & meriti de congruo. Vnde Trident. sess. 6. cap. 6. docet hanc dispositionem esse præuiam ad iustificationem, & cap. 7. hanc autem, inquit, dispositionem; seu preparationem iustificatio ipsa consequitur, &c. ergo vt prior est iustificatione, est informis: quod & concedunt Doctores supra citati pro concisione Doctoris: quin etiam omnes concedunt aliquo modo dispositionem esse prius natura iustificatione, quod & idem ipse fatetur in hac ipsa sectione; in sequentibus negans eam ab habitu charitatis elici. Quid ergo appellari debet vt prior est sua formatione: non contritio, per ipsum: quia pro illo priori non est formata: ergo attritio secundum hunc modum distinguendi actum informem, & formatum. Patet consequentia, quia omnis dolor, seu actus penitentia, quæ est detestatio peccati, vel est contritio, vel attritio: in illo autem priori datur hic actus in esse productus à suis per se causis, & prioribus, ex quibus operatur voluntas se disponens, & detestans peccatum, quarum nulla est gratia quæ consequitur: ergo erit appellanda attritio sicut reuera talis est, ad differentiam suspensius, vt recipit appellationem, & effectum formationis à gratia subsequente.

Secundò, falsum est stylo Conciliorum, aut Patrum contritionem solùm dici actum informatum, vt patet ex Tridentino sess. 14. cap. 4. definit enim primò contritionem vt communis est ad perfectam, & imperfectam, mox in hæc diuidens contritionem itaquam in membra, dicens infra aliquando contingere esse charitate perfectam, & postea subdit: contritio, inquit, imperfecta, quæ & attritio dicitur: ergo contritio non solùm comprehendit vnâ, sed & alteram. Ex hoc soluitur fundamentum oppositæ sententiæ, quod falsum est.

Circa secundum de duratione actus explicabo primùm sententiam Doctoris malè intellectam ab aliis. Actus ille contritionis, siue attritionis potest considerari dupliciter, in esse naturæ, scilicet, & in esse moris: in esse naturæ est ipse actus quoad substantiam, vt procedit à principiis elicitiuis; in esse moris est idem ipse actus, vt

91

Controuersia de voce attritionis. Suarez.

Vocis acceptio.

Trident.

Susinetur illa acceptio.

Contritio non de solo actu formato dicitur. Trident.

92

Controuersia de duratione contritionis. Duplex eius acceptio.

acies es- endem super- alio, in habitus q. fidei.

rdita cū 10.

89 Defenditur modus loquendi.

Augustin.

Circumstantia requisita. Trident.

circumstantionatus perfectè debitis circumstantiis, quæ sunt finis, intentio, & ultra has requiritur alias, quas exponit Tridentinum *sess. 6. cap. 14. sess. 14. cap. 4.* nempe fiduciam diuinæ misericordiæ, propositum emendationis, & votum Sacramenti, de quo *infra* dicit, quòd reconciliatio à peccato ipsi contritioni sine voto Sacramenti, quod in ipsa includitur, nullo modo sit adscribendum. De his circumstantiis agit Doctor *infra* *questio 4. in fine*, & de voto Sacramenti explicato *d. 17. quest. 1. §. ad argumenta, responsione ad auctoritatem Augustini, & Cassiodori*: dicit autem Doctor, quòd actum illum in esse naturæ, & moris circumstantionatum in eodem instanti sequitur gratia. *Es si manet*, inquit, *idem motus contra peccatum in esse natura, & moris, qui prius, idem motus, qui prius sua attritio, in illo instanti sit contritio: quia in illo instanti sit conuersus gratia, & ita formatus, &c.*

Actum in instanti formari.

93 Ordo natura in eodem instanti temporis.

Triplex instanti natura.

Deinde subdistinguit tria instantia naturæ in eodem instanti temporis. Primum quo actus in esse naturæ, & moris est completus. Secundum, in quo actus est formatus; quia secundum ordinem dependentiæ, & suppositionis prior est in esse completo dispositionis, & quasi causa acceptata per modum meriti de congruo, quam sequatur gratia ad ipsum: & sic consideratur priusquam instans. Deinde prius infunditur gratia per modum effectus, in quantum concipitur prius in esse, quam concipiatur per modum causæ dante effectum, quia prius est in omni forma secundum prioritatem naturæ, esse, quam causatio; & sic habetur secundum instans. Tertium autem, instans naturæ habetur, vt comparatur charitas inexistens ad actum attritionis, per modum informantis ad informatum; vt hic loquimur de informatione.

Vera sententia Doctoris.

Hæc tria signa naturæ habentur in eodem instanti temporis ex Doctoris sententia: supponit ergo perfectum actum contritionis in esse naturæ, & moris esse simul cum gratia, & non interuenire aliquam durationem inter actum sic perfectum, & gratiæ infusionem, vt ei quidam imponunt perperam: & in fine huius §. habet eandem doctrinam.

94

Sententia Richardi. Proponitur casus.

Quòd autem verbis intermediis discurrat in casu, quo desineret attritio antequam infunderetur gratia in instanti, est ex opinione aliorum, qui ita fieri posse existimant. Vt Richardus *dist. 17. art. 1. quest. 3.* vbi dicit de hac attritione informi, quamuis possibile sit eam informari, nempe si manet: tamen non esse necessarium eam manere, sed desinere posse, priusquam Deus infundat gratiam, vt si voluntas diuertat se ad aliquem alium actum, qui non sit contritio formaliter: & tunc non informatur; quia non est adueniente gratia. Dato hoc casu, dicit Doctor talem etiam iustificari; quia non est maior ratio de eo, qui habet actum pro instanti infusionis, quam de eo qui etiam habuit actum, qui non permanet tunc: quia in eo præcessit meritum de congruo, quod nequit separari à gratia simpliciter, quin ei concedatur ex pacto & promissione Dei, liberali licet; quæ ratio est efficax.

Desinere etiam actum infundi gratiam.

Quid si ponat vbiqum.

Sed obiicit postea: quid fieret si ponat obicem. Respondet in eo casu, quo poneret obicem, non recepturam gratiam, quod etiam verum est ex suppositione quòd actus non contineatur vsque ad instans infusionis gratiæ, per

hoc, quòd voluntas possit habere alium actum: quia nulla necessitate ille est bonus: potest ergo esse peccatum, & sic impedire infusionem gratiæ. In hoc etiam impugnat Richardum ibidem, qui dicit quòd necessitate suppositionis actus in tempore, Deus dat gratiam: supponit ergo quòd non possit poni obex, quantumuis actus ipse cesset, per alium superuenientem ante instans infusionis gratiæ.

95 Sententia communis præferitur à Doctoris.

Subdit proinde Doctor quòd prima via rationabilior sit, quam ipse primum declarauit, nempe quòd eodem instanti, quo actus est completus in esse naturæ, & moris, infundatur gratia: idèoque eam sequentibus verbis tenet: respondens ad argumentum quod *supra* contra eam obiecit, ad quod primum respondit secundum sententiam Richardi, & postea impugnans eandem sententiam, ex eo potissimum, quòd posset separari gratia à contritione perfectà, quia nempe potest poni obex, quod est inconueniens, & contra veritatem: & idèò, inquit, *prima via videtur rationabilior, &c.* & respondet ad argumentum contra illam factum.

Argumentum oppositum.

Argumentum autem est tale: si actus ille sit contritio in tertio signo naturæ: ergo per contritionem, inquit, non deletur peccatum: quia actus non est contritio ante tertium signum: peccatum autem deletur in secundo naturæ, in quo infunditur gratia. Ad hoc argumentum respondet his verbis: *Et cum arguitur*; inquit, *contritio, vt contritio sequitur deletionem peccati. Respondeo, actus, qui est contritio in eodem instanti temporis, præcedit natura deletionem: licet vt contritio, hoc est, vt formatus sequatur deletionem ordine natura, & sic debet concedi in sensu diuisionis, quòd per actum, qui est contritio, deletur peccatum, vt per dispositionem omnino proximam: nec est inconueniens, imò conueniens dispositionem proximam simul esse cum forma ad quam disponit, &c.*

Solutur.

Dispositio proxima est simul cum forma.

Vt ergo tollatur omnis tergiversatio, & vmbra, subiucio per diuersa dicta argumentum litteræ, & processum Doctoris. Primum, dicit dispositionem ad gratiam esse actum in esse naturæ; & moris perfectum, completum quoad circumstantias, nisi in causa inaduertiendi. aliqua ablit per emissionem, supple inculpabilem.

96 Summarij doctrina.

Secundò, dicit hanc dispositionem fieri in tempore. Tertio, dicit pro eodem instanti, quo actus est in esse naturæ, & moris completus, infundi gratiam.

Quartò, dicit in eodem instanti considerari tria signa naturæ. Primum, actus in vitroque esse completi. Secundum est infusionis gratiæ. Tertium est informationis actus.

Quintò, contra vltimò dictum obiicit, nempe sequi peccatum non deleri per contritionem.

Sexto loco respondet ex sententia Richardi, & confirmat eius solutionem, dato quòd actus præcederet tempore per digressionem ad alium, instans infusionis gratiæ, nihilominus esse efficacem, & gratiam infundendam.

Septimò, obiicit contra illum modum præcessionis actus in tempore, sequi posse poni obicem peccati: ac proinde inconueniens, nempe contritionem perfectam non iustificare semper, aut necessariò: & reicit responsonem, quam insinuat Richardus, nempe non posse poni talem obicem.

Octauò,

Octauo, propter hoc inconueniens reicit illum modum dicendi, & sequitur conclusionem in tertio dicto positam.

Nono tandem, & vltimo respondet secundum dictam conclusionem ad obiectionem supra præmissam: ex quibus manifestè constat eum nunquam docuisse contritionem perfectam in esse moris, & naturæ præcedere tempore aliquo secundum quod continuatur in esse completæ contritionis, infulsionem gratiæ: proinde in vanum laborant, qui in hoc eum impugnant. Ad probationem itaque conclusionis Doctoris,

Queritur utrùm ad contritionem requiratur aliqua intensio & duratio?

97 Sententia negans.

Partem negatiuam communiter docent moderni discipuli D. Thomæ. Sotus in quarto dist. 17. quest. 2. art. 4. ante eum Gabriel in hac dist. quest. 1. art. 2. conclusionem 5. Nauar. in Manuali cap. 1. num. 9. & 35. Vega in Trident. lib. 13. cap. 24. & 25. Suarez dist. 4. sect. 4.

Prima conclusio.

Prima Conclusio. Requiritur aliqua intensio in attritione perfecta, seu contritione. hanc non docet hic Doctor in terminis: sed intelligi debet inter cæteras circumstantias, quas dicit requiri ad esse morale huius actus. Eam insinuat hic quest. 4. in fine, & dist. 17. quest. 2. & sequitur ex iis quæ docet in 3. dist. 27. art. 3. & dist. 29. quest. 1. 2. & 3. Alens. 4. part. quest. 17. in 1. art. 3. D. Bonauent. hic d. 16. art. 2. quest. 1. Richardus dist. 17. art. 1. quest. 5. Durandus quest. 4. Adrianus in 4. quest. 2. art. 7. quest. 3. vbi dicit aliquem dolorem esse quandoque aded remissum, vt non sufficiat ad contritionem, quod explicat Suarez de intensione obiectiua, seu appetitiua: sed hæc interpretatio est impropria, quia intensio, & remissio determinant gradum, & circumstantiam actus: non verò speciem, maximè in moralibus; quia penes hanc attenditur substantia & bonitas ex genere, seu obiecto.

Prima ratio.

Probatnr conclusio ex illo Ioëlis 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, &c. quæ est eadem forma loquendi, cum ea, qua exprimitur intensio charitatis diuinæ debita ex forma primi præcepti: Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Scriptura ergo exigit vehementem conatum animi ad detestandum peccatum. Psalm. 50. Asperges me, &c. amplius laua me, &c. Ieremiæ secundo. Iustum unigeniti fac tibi planctum amarum, &c. vbi glossa: docet penitentem quid facere debeat, &c. & alia: nihil dolentius morte unigeniti, &c. Multa similia habentur ex Scriptura, vbi vehementia doloris intelligitur, & adhibere deberi conatum voluntatis respectiue ad intensiorem actus.

98 Ratio ex Patribus. Augustin.

Secundò, eundem conatum exigunt Patres. Aug. Epistola ad 54. ad Macedonium, & habetur dist. 3. de penitentia cap. 33. docet modum penitendi continere blandimenta: Si me, inquit, penitendo amplius, quàm antea excruciauero, si miserabilius ingemero, si fleuero uberius, si charitate, qua operis multitudinem peccatorum, flagrauero ademitus, &c. quæ expriment maiorem conatum

voluntatis penitentis, quem supponit necessarium idem Sanctus, vt relapsi sperent veniam à Deo, quibus Ecclesia penitentiam non concedit, ad aliorum terrorem, & disciplinam. Item lib. 1. de penitentia cap. 2. Qui exaggerauit culpam, exaggeret etiam penitentiam, maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus, &c. habetur dist. 1. de penitentia cap. 78. Item, hom. de penitentia, & habetur in eadem dist. cap. 85. Doloris mensura potius quàm temporis, in actione penitentia consideranda est. Simile Hieron. ibidem cap. 86. mensuram, &c.

Hieron.

Ambrosius ad virginem lapsam: Cor, inquit, sit tanquam cera liquefcent, & totum corpus maceret, &c. Author de vera & falsa penitentia cap. 13. Omnes fructus sua penitentia paruos habent, nunquam credat sufficere, semper doleat, semper coram Domino, ante quem peccauit, erubescat, dolorem cum vita finiat, &c.

Liber de vera & falsa penitentia.

99

Ad hæc omnia respondetur intelligenda esse de dolore appetitiuo, & non intenso. Contrà, hæc distinctio non habet locum: quia prædicta non possunt intelligi de solo appetitiuo, neque distinctio habet fundamentum aliquod ex Scriptura, aut Patribus. Deinde, dolor magnus secundum intensiorem infert effectum remissionis perfectiorem, vt patet ex dictis, & ex Tridentino sess. 6. cap. 7. vbi dicit iustitiam infundi nobis, secundum mensuram dispositionis, & conuersionis à peccato. & sess. 14. cap. 2. in fine. Per Baptismum, inquit, Christum induentes noua profui in illo efficiuntur creatura; plenam, & integram peccatorum omnium remissionem consequentes ad quam tamen nouitatem, & integritatem, per Sacramentum penitentia, sine magnis fletibus, & laboribus, diuina id exigente iustitia, peruenire nequaquam possumus: vt merito penitentia laboriosius quidam Baptismus à sanctis Patribus dictus fuerit, &c. vbi Concilium ex mente Patrum intensiorem doloris requiri interpretatur, & docet: quantum ergo illa distinctio faciliat penitentiam, in tantum enervat sollicitudinem peccatorum, quod non videtur aded congruum modo loquendi Patrum, & Scripturæ: vnde merito Alens: Qui non doleret, inquit, magis de peccato, quàm de amissione vniuersi oboli, non censetur conuersus, aut dispositus ad veniam, &c.

Trident.

Alens.

Confirmari etiam potest ex canonibus penitentialibus, in quibus satisfactio grauior peccatis præscribitur, & poena: proportio autem debet esse inter poenam interiorem, & exteriorem, secundum medium iustitiæ, ex quo vtraque præscribitur: ergo etiam poenæ interioris perfectio requisita debet attendi penes intensiorem doloris, & detestationis peccati, ita vt non quicumque eius gradus, quantumlibet habeat perfectionem ex obiecto, sufficiat.

Proportio debita inter exteriorem & interiorem penitentiam.

100

Vt ergo à fundamento ipsius distinctio procedamus, in eo consistit, quod quis præferat Deum in amore quicumque amabili, in quo consistit appetitiuo, & amor appetitiuus sit firmior, & constantior; hinc etiam applicatur ad detestationem peccati, quod magis velim peccatum abesse, quàm quodcumque aliud malum, & potius quis sit paratus sufferre quodcumque genus mali, quàm Deum offendere peccato lethali. In his consentimus, nec est dubium id requiri: sed controuersia est an possit saluati talis appetitiuo in voluntate sine intensiorem actus:

Quid sit appetitiuo.

actus: nam saluari in aestimatione, aut iudicio intellectus fidelis, ex regulis fidei iudicantis, non est dubium, nempe Deum præferendum esse omni bono, & fugiendum esse peccatum super omne malum: hoc autem non sufficit in voluntate, nisi amando ita electivè adhaerendo Deo & fugiendo peccatum appetitur: quod sine intentione actus non contingere probo.

101
Detestatio peccati debet esse efficax.
 Tertio, arguendo ad conclusionem. Actus detestandi peccatum necessarius ad iustificationem extra Sacramentum debet esse efficax secundum omnes: & ex Tridentino *sess. 14. cap. 4.* quia debet includere propositum efficax fugiendi tam peccatum, quam etiam causas proximas eius: alias non esset vera conversio ad Deum, & requisita. Item, votum suscipiendi Sacramentum, & præstandi reliqua: ergo non sufficit displicitia simplex ad hunc effectum, sicut neque complacentia simplex Dei ad implendum præceptum dilectionis, sine ordine ad media, quibus acquiritur finis: quia *qui diligit me, sermones meos servat, &c.* Sed displicitia simplex peccati habet bonitatem eandem in specie ex obiecto, quam habet voluntas efficax: ergo ad formandam voluntatem, seu displicitiam de peccato efficacem, quæ est offensiva Dei, non sufficit sola bonitas ex obiecto. Probat subsumptum, quia voluntas simplex est dilectio Dei propter se, & displicitia peccati propter Deum offensum: idem ipsum est obiectum sub eadem formali ratione displicitiæ efficacis: quia ordo ad media non est differentia formalis, sed materialis: & obiectum ut attingitur sub eadem ratione formali non est natum communicare voluntati diversam in specie bonitatem, nisi mutatur saltem modus proponendi: cum eadem ergo bonitate formali secundum speciem, stat vnum actum non esse sufficientem, alium verò sufficientem: ergo appetitionem, & firmitatem non habet detestatio efficax peccati supra simplicem complacentiam, ex ratione specifica bonitatis: ergo, solum ex ratione individuali: sed nulla ratio individualis actus potest tribuere

Simplex voluntas & efficax non differunt obiecto.

Differunt intentione.

Ex intentione est appetitio.

illam firmitatem, & appetitionem, seu inhaesionem firmam potentiam, præter solam intensiorem actus: ergo ab intentione habet hunc effectum, & non ex ratione specifica. Probat subsumptum: quia non habet à continuatione, seu duratione actus: quia perinde potest durare simplex displicitia ex libertate voluntatis: non habet ab alio: quia nihil aliud est ratio tendendi in obiectum voluntati præter solam substantiam, & intensiorem actus, quæ integrat substantiam eius; ergo nihil aliud firmat voluntatem, quantum ad illam adhaesionem proximè, & in exercitio, quam ipsa intentio actus.

Sicut enim motuum extrinsecum, quod fortius movet potentiam, fortius etiam subigit potentiam, in eo quod fortius & intensius movet: ita etiam ipse actus intensior respectivè ad actum remissum, perfectius determinat potentiam ad obiectum formaliter, quam actus remissus: & consequenter differentia hæc firmitatis, seu maioris adhaesionis fundatur in eius perfectione intensiva, & non specifica, quod est intentum.

102
Quarta intentio.

Quarto probatur conclusio: amor Dei, & displicitia peccati ex ratione sua specifica tam obiecti, quam supernaturalitatis, non sunt nata

ex his perfectionibus præcisè dare illam stabilitatem operandi, aut appetitionem, quam in constanti adhaesionem obiecti statuunt adversarij: quia nequeunt vincere cupiditatem, aut tollere omnia repugnantia operi: alias in quocumque gradu sic possunt vincere cupiditatem, & retrahere voluntatem à malo, vincere tentationes, & determinare voluntatem in effectu ad legis impletionem: quod est falsum, quia neque in gradu remisso possunt vincere cupiditatem maiorem, & infirmitatem voluntatis, aut ipsam statuere: ergo hoc ipsis competit ex gradu perfectionis intensivæ, & non aliunde.

Vitiorum cupiditatis ex intentione amoris, non ex specificis.

Tota hæc distinctio voluntatis remissæ, & intensæ est Augustini, qui ubique reducit fundamentum efficaciam ad intensiorem actus, & non ad speciem, & intra eandem speciem charitatis admittit voluntatem remissam, & intensam, quarum hæc est efficax, & principium operis, illa autem nequaquam: igitur *de gratia & libero arbitrio, cap. 17.* statuit differentiam inter operantem, & non operantem bonum ex præmissa differentia voluntatis remissæ, & intensæ.

August.

Qui ergo vult, inquit, facere Dei mandatum, & non potest, iam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invidiam: poterit autem cum magnam habuerit, & robustam: quando enim martyres magna illa mandata fecerunt, magna charitate fecerunt: de qua charitate ipse Dominus: maiorem charitatem nemo habet, &c. Et infra: ipsam charitatem Apostolus Petrus non habuit, quando timore Dominum ter negavit (loquitur de magna & intensa, ut infra patet.) Timor enim non est in charitate: sicut ait Ioannes Evangelista in epistola sua: sed perfecta charitas foras mittit timorem: & tamen quamvis parva, & imperfecta non deest, quando dicebat Domino: Animam meam pro te ponam: putabat enim se posse, quod se velle sentiebat: & quis istam, nisi parvam, dare cooperat charitatem, nisi ille, qui preparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit: quoniam ipse ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens, &c.

103
Differentia inter voluntatem bonam, remissam, & intensam.

Hic Augustinus loquitur de charitate in actu, id est, actuali, & etiam supernaturali, qui distinguit voluntatem bonam, & donatam à Deo in parvam, & magnam; parvam appellat, quia est inefficax ad superandas tentationes, & difficultatem operis, omniaque retrahentia ab opere, ideoque fuit remissa & parva in Petro, quia non expulit foras timorem, sicut fuit magna illa charitas, & amor martyrum. Agit etiam de voluntate operis perficiendi hinc, inde: *putabat enim, inquit, supple, Petrus, se posse, quod se velle sentiebat, &c.* Fuit ergo in eo voluntas amans supernaturaliter: quamvis non habuerit illam firmitatem, & constantiam adhaerendi Deo, quam habuit voluntas & charitas Martyrum, quæ solo gradu intensiorem differebat à voluntate Petri, quæ affectu ferebatur ad subeundam mortem pro Christo.

Constat, quia non solum respectivè ad diversos actus inducit Augustinus hanc comparisonem magnæ & parvæ voluntatis; sed in ordine ad eundem actum ex verbis præmissis. *Et quis, inquit, istam, & si parvam, dare cooperat charitatem, nisi ille, qui preparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit, quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur*

104
Confirmatio.

cooperatur perficiens, &c. Hæc inceptio, & perfectio est respectu eiusdem actus, & non aliter quam secundum gradum remissum, & intentum; quia in gradu remisso nequit effectu superare impedimenta repugnantia, quæ superat in gradu intenso, per quem roboratur aduersus cupiditatem, & dolorem detrectantem opus: sicut enim contrarium aliud contrarium superat non ex ratione specifica, quia in hoc sunt æqualia, & par vtrunque oppositio; sed secundum excessum in gradu intentionis, quo vnum alio præstat: ita etiam contingit in contrariis actibus, & motibus voluntatis, vt vna cupiditas superet aliam, & minorem vincat maior, ex Augustino lib. 4. contra Iulianum; cupiditas etiam maior & vehemens vincat affectum boni in voluntate, quæ non trahitur nisi amore, aut delectatione, vt idem habet lib. 1. ad Simplicianum q. 2. lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 7. & 19. de spiritu, & littera cap. 2. & aliàs sæpè: sic amor inordinatus & vehemens creaturæ vincit amorem Dei, repugnantia operibus poenitentia, & delectatio vehemens de peccato vincit poenitentia affectum; non ex alio capite, nisi quia vnus amor, vel delectatio in gradu intentionis superet alterum, quod fufius ex professo probatum est in materia de actibus humanis circa distinctionem amoris simplicis, & inefficacis, respectu eiusdem obiecti, declarando radicem efficaciz in ipso actu intenso, qua determinat voluntatem in opus: remittendo ergo hanc quæstionem in illum locum, subiungam ex Augustino iteram confirmationem huius.

105

2. Confirm. Datur ordo & causa operandi ex parte voluntatis.

Causa motus.

Excessus in actu intenso est causa operis.

Confirmatur secundò ex eodem Augustino: quamuis voluntas non necessitate, sed libertate operetur: datur tamen ordo & causa, vnde operetur vnum potius quam aliud, præter solam voluntatem: verbi gratiâ, cupiditas ad malum, exciratio, & gratia Dei ad bonum: quod patet ex decretis contra Pelagianos: vnde idem Sanctus lib. 2. ad Simplicianum: *Restat ergo, inquit, vt voluntates eligantur: sed voluntas ipsa, nisi aliquid occurrat, quod deleat, atque inuict animum, moueri nullo modo potest, &c.* Quomodo autem moueatur, docet locis præfatis, esse in excessu actus ad actum non secundum speciem: quia sic affectus bonus semper vinceret, & moueret voluntatem: sed secundum excessum in gradu intentionis; vnde lib. de Spiritu & littera cap. 29. *Sed rimentibus, inquit, poenam, absconditur gratia, sub quo timore anima laborans quando concupiscentiam malam non vicerit, nec timor ille quasi custos seuerus abscesserit, per fidem confugiat ad misericordiam, vt dei quod iubet, atque inspirata gratia suauitate per spiritum sanctum, faciat plus delectare, quod præcipit, quam deleat quod impedit, &c.* vbi victoriam gratiæ, & bonæ voluntatis supra concupiscentiam statuit, in maiori delectatione, seu amore præcepti, quam sit amor retrahens ad concupisibile: hic autem excessus nequit concipi vt radix efficaciz, quantum ad effectum operis, nisi in illa intentione.

106

Conatus voluntatis infert excessum.

Item cap. 35. *Eccc, inquit, quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta iustitia, & tamen iustitiam infert excessum.* impossibile non est: fieret enim, si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tanta rei, &c. Quibus verbis docet conatum voluntatis maiorem necessarium esse, ad quem sequitur maior etiam intentio, & perfectio effectus, ad quem tantum ordi-

natur. Quomodo autem habeatur tantus & sufficiens conatus voluntatis, subiicit: *Esset autem, inquit, tanta (supple voluntas) si & nihil eorum, quæ pertinent ad iustitiam, nos lateat, & ea sic delectarent animum, vt quid aliud sine delectatione, siue dolor impedit, delectatio illa superaret, &c.* Ex quibus patet radicem efficaciz & firmitatis, seu apprehensionis reduci vbiq; ab Augustino, ad excessum intentionis in actu, quæ est sententia nostri Doctoris, non autem ad speciem actus. Ex quibus euacuatur distinctio illa, in qua magis se fundant opposites. Vnde currit argumentum primo loco factum, & subsequencia: nam omnes concedunt amorem Dei super omnia, & detestationem peccati super omnia esse necessaria, neque aliter consisteret forma præcepti vtriusque: dato ergo quod ille conatus voluntatis, & excessus actus, fundetur in eius intentione, non verò in specie actus, sequitur propositum.

Quintò ad idem ex forma præcepti: quia illa verba *ex toto corde*, & similia, denotant materiam præcepti quantum ad modum dilectionis, & etiam detestationis, vt patet ex tanta exaggeratione; deinde ex præcepto diligendi proximum sicut teipsum; non verò super omnia, neque ex toto corde, sicut debet diligere Deus. Sed nequit referri præceptum quoad modum actus & conatum, ad solam speciem actus: ergo ad aliquam eius qualitatem. Minor patet: quia species actus habetur ex illis verbis, *Diliges Dominum Deum tuum*, reliqua superfluerent, nisi determinarent aliquam circumstantiam, & modum diligendi, qui nequit esse species actus ex motu, & obiecto, hoc est, perfectio specifica ex obiecto: quia illa perfectio, seu excessus supra alios talis perfectionis, nequit esse materia præcepti diuersi ab eo, quod est de ipso actu secundum substantiam: quia non est in potestate voluntatis aliter, quam ipse actus; cum impossibile sit voluntatem diligere amore charitatis, nisi secundum speciem, & motuum charitatis etiam de potentia absoluta: omnes autem concedunt illis verbis determinari aliquid ultra substantiam actus, vt amor sit super omnia: ergo non erit substantia actus, sed qualitas eius, afficiens ipsum actum per modum circumstantiæ: sed, vt supra tactum est, nequit esse alia circumstantia nota in moralibus, præter solam intentionem: quia non est finis extrinsecus, cum Deus nequit amari propter se, & propter aliud, eodem actu: amatur autem propter se per charitatem; quæ nequit transcendere rationem sui obiecti primi, qui est Deus, propter se, & bonitatem propriam diligibilis, & non propter bonitatem participatam à sine extrinsecò: non est persona; quia præceptum est commune, & adimpletur à qualibet creatura rationali, seu adimpleri debet, siue sit in gratia, siue non: & voluntate antecedente ex qua est lex, perinde ordinatur ad finem; non est tempus, neque locus, & sic de reliquis, excepta sola illa, quæ dicitur *quomodo*, denotat modum intrinsecum actionis, seu eius intentionem.

Si dicatur præcipi actum efficacem, vt distinguitur à voluntate simplici, non solum numero, sed etiam specie; iam impugnatum est satis ex dictis, & hac ratione impugnat: actus efficacis charitatis ille est, qui ordinat media in finem, & ordinat

107 Quinta ratio.

Ex forma præcepti.

Præceptum charitatis præter substantiam actus, extenditur ad intentionem.

Non potest forma præcepti ad alias circumstantias extendi.

108 Non præcipi actum charitatis vt extenditur ad media, seu ad alias virtutes.

ca. cu. is ex one a. non ex

st.

103 differentia voluntatis bonam, & sam, & sam.

104 confirmati.

ordinat media virtutum ad Deum ex fine charitatis: verbi gratiâ, diligere proximum propter Deum, vel obseruare præceptum temperantiæ propter Deum: sed si quis obseruat præceptum temperantiæ ex motiuo intrinseco temperantiæ, non est transgressor: ergo non tenetur illud obseruare ex motiuo charitatis. Probatur consequentia, quia nullius virtutis præceptum, per se loquendo, obligat extra proprium motiuum, vt dixi, per se loquendo; quamuis aliquando per accidens: ergo præceptum charitatis diuinæ tantum obligat ad actum, vt sistit in Deo. Vnde perfecti contemplatiui, qui adherent Deo amore, vt dicunt, vniciuo, non respiciendo creaturas, perfectè adimplent præceptum, quod respicit primò actum, vt sistit in suo motiuo intrinseco, sicut in præceptis aliarum virtutum apparet, loquendo secundum profecutionem, de solo affirmatiuo: ergo nequit actus efficax, quæ efficax est, esse illud quod importatur per modum determinatum præcepti, sed intensio. Intellego actum efficacem vt distinguitur ab intentione, quamuis in hac talis efficacia fundatur, & extenditur ad media per electionem, vt ad alias virtutes, ipsas ordinando ad finem; quæ extensio per accidens tantum & materialiter comprehenditur hic, & nunc sub præcepto ad cõseruandam, aut inducendam charitatem. Si vltimò dicas appetitionem actus præcipi: velle scire in quo fundetur illa qualitas actus, & ad quam circumstantiam reduci possit; vel qualem differentiam addat: vnde & hæc responsio ex Augustino impugnatur *sup. 2.*

109
Idem gradus est fuga, qui & profectio nis ex eodem motiuo.

Confirm.

Excessus amoris ex natura positio, habitus & motiuo debi- ato.

110
Secunda conclusio, fieri in tempore.

Ex hoc patet simili forma actum pœnitentiæ, quæ detestatio ex Dei offensa, & propter ipsum fugam peccati, debere esse intensiue super omnia; tum quia ita explicatur in Scriptura: tum quia perfectè determinatur voluntas ex amore ad fugam peccati in eodem gradu, quo amat: stante enim voluntate efficaci, nequit remissiùs agere voluntas, quàm determinatur per ipsam, quamdiu inest; & quantum accedit, vel adheret extremo vni, tantumdem, & simili conatu recedit ab altero: quantum ergo voluntas determinatur ad amandum Deum, tantum etiam determinatur ad odium peccati.

Confirmatur ex inclinatione tam potentia, quàm habitus: quia potentia in nihil intensiùs inclinatur, quàm in suum finem, & habitus ad nihil intensiùs inclinat, quàm ad suum motiuum intrinsecum. Item, ordo charitatis idem exigit: ergo inordinatè amaret voluntas aliquid intensiùs, quàm suum finem. Probatur consequentia, hoc præceptum intelligi debet secundum naturam finis, & motiui, secundum inclinationem potentia, & habitus: sed hæc magis sunt ad Deum, quàm ad alia, & magis contra peccatum, quàm contra alia quæcumque mala. Regula etiam operandi, quod est præceptum, id ipsum sonat; ergo vt opus sit ordinatum, requiritur intensio in actu excedens amorem, & detestationem creaturarum: intensio enim secundum iustitiam consideratur tam in merito, quàm demerito; tam in peccato, quàm in satisfactione, quàm pœna; sub quibus rationibus acceptatur, & exigitur à Deo detestatio, seu contritio peccati.

Secunda conclusio. Actus pœnitentiæ regulariter, & extra casum fit in tempore, & hæc sola

duratio est, quam Doctor supponit hic, nempe actus in fieri, non verò in facto esse requiritur durationem temporariam, antequam infundatur habitus gratiæ. Hæc conclusio patet: quia actus pœnitentiæ in esse moris requirit præter propriam bonitatem ex motiuo intrinseco, aliam ex fine charitatis, quando ab ipsa charitate non elicitur, requirit votum Sacramenti explicatum, & emendationis: supponit actum fidei consideratis, timoris, spei, amoris, quos enumerat Tridentinum, vel aliquos, vel omnes regulariter, excepto timore: nullus enim mouetur ad pœnitentiam, nisi ex regula fidei, & dictamine: neque ad pœnitentiam inclinatur voluntas, nisi ex fiducia diuinæ misericordiæ, & remissionis peccati: neque pœnitentia acceptatur, nisi fit ex charitate. Hos omnes repugnat fieri à viatore pro eodem instanti, ergo in tempore fiunt.

Secundò patet conclusio hæc ex præcedente: quia eo ipso, quòd requiritur certa intensio in actu, requiritur vt voluntas applicet conatum idoneum, quem nequit, nisi in tempore ob difficultatem operis, & repugnantiam appetitus: vnde *cap. inter hæc 34. dist. 3. de pœnitentia*, quod est Helychij super Leuitico: *Velox, inquit, iniquitas, quæ ad nocendum occasiones suggerit, lenta virtus, & cunctatrix ante iudicium, quam incipit, quid decorum, quid honestum: iniquitas omnia præcipitat: pigra verò, & verecunda pœnitentia, quæ presensium pudore premitur, &c.* Hinc confessorum præfigunt spatium examini conscientia, & procurando dolori idoneo peccatorum: potest tamen Deus in instanti infundere pœnitentiam fructuosam: idèd conclusio intelligitur regulariter.

Obiiciunt aduersarij nobis plura, spectatim Sotus, primò loca Patrum. Chryostomus libello de reparatione lapsi ad Theodorum, & habetur de pœnitentia dist. 3. cap. *Talis quantumcumque, & quolibet breui tempore non despicit pœnitentiam, & infra: non patitur exigua etiam pœnitentia amitti mercedem, &c.* Ergo ad pœnitentiam non requiritur intensio, aut duratio. Responderetur consequentiam nullam esse: quia loquitur Chryostomus respectiue ad pœnitentiam, quæ ordine satisfactionis inducta est per Canones, *Etiam si, inquit, non potueris quis ex plere omnem satisfaciendi ordinem, quantumcumque tamen, &c.* Probat exemplo Achab, & Iudæorum pœnitentiam ad increpationem, & minas Prophetarum: data ergo prætenfa duratione, quam imponunt ex sententia Doctoris exigi, non esset illa septennis, aut totius vitæ, quam ordo satisfactionis ex regulis Ecclesiasticis tum præscribebat, necessaria, vt venia daretur humiliato & contrito, sicut Niuiitis, Iudæis, Achab data est minore tempore pœnitentibus, disciplina autem Ecclesiastica id temporis exigebat ne medicina fieret in contemptum, vt docet Augustinus, *Epistola 54. ad Macedonium*, licet coram Deo fiebat sincerè conuersio remissio.

Item, adducunt verba Leonis Papæ, *Epistola 91. & habetur dist. 1. de pœnitentia can. multiplex. Nec misericordia Dei mensuras possumus ponere, nec tempora definire apud quem nullas moras patitur vera conuersio.* Responderetur hunc textum truncatè etiam, & extra propositum Leonis citari. *His autem, inquit, qui in tempore necessitatis,*

Probatio ex circumstantiis conueni- tibus.

Secunda ratio ex perfectione requisita de impedimentis.

111
Primò obicit Chryost.

Responsio.

August.

Leo Papa.

necessitatis, & in periculi urgentis instantia præstidum poenitentia, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordia Dei, &c. vt supra. Docet ergo, quod finaliter poenitentibus non sit deneganda absolutio, & Sacramentum: quia non possunt Sacerdotes ponere terminum misericordiae Dei; sic Ecclesia tollit reservationem in articulo mortis. Sic Augustinus & Hieronymus supra mensuram doloris, non temporis, pensandam docent. Ex his patet ad alium locum quem citant ex Coelest. ad Gallos epistola, c. 2. vbi idem dicit, Vera conversio mente potius, quam tempore metienda est.

II 2
Secundo obiectio.

Secundò obijciunt Scripturas: In quacumque die, &c. in quacumque hora ingemuerit peccator, &c. Ezech. 18. Respondetur hæc nihil urgere: seu neque Scriptura ibi determinat instans, seu indiuisibile aliquod tempus, neque nos illud durationis, quod Scoto impingunt.

Tertia obiectio.

Tertiò obijciunt, in sacra Scriptura requiritur tantum conversio, & promissio remissionis sit substantiæ poenitentiae, non conditioni, aut modo eius durationis, aut intensiois; ergo hæc non requiruntur. Respondetur conuersionem perfectam includere eiusmodi conditionem intensiois; quia aliàs non esset conuersio vera ad Deum, & auersio à peccato, vt patet ex forma præcepti, inclinatione habitus & potentiae, & ordine debito operandi respectu ad finem.

Quarta obiectio.

Quartò quodd, iuxta hanc Scoti doctrinam, sequeretur nedum requiri ad salutem contritionem, sed etiam attritionem; & si de contritione sit præceptum, esse etiam de attritione. Consequentiam probant, quia omnis contritio antequam intendatur ad certum, & præfixum gradum, & duret pro tempore determinato, sit necessariò priùs attritio, saltem in opinione Scoti. Respondetur hanc consequentiam esse friuolam: nam si attritio non sufficit, & sit inefficax extra Sacramentum, quomodo esset medium necessarium ad salutem, cum de ratione medij sit, vt sit efficax, & sufficiens causa. Deinde, vnde sequitur, si actus in perfecto gradu

Responsio.

præcipiatur, præcipiatur etiã idem in gradu imperfecto, & inferiori. Vnde in opinione Scoti idem opponi potest, datur attritio necessaria ad Sacramentum in certo gradu, alia inefficax ad effectum Sacramenti: ergo ex præcepto Sacramenti requiritur hæc: quia est via ad illam.

Vltimò obijciunt contra primam conclusionem, quod sufficiat amor appetitiuus; & dolor appetitiuus, non requiri autem intensiuum; quia nos etiam experientia colligimus differentiam horum actuum, quia quis intensius dolet de re parua aliquando, quàm de re magna, sicut contingit magis intensiù sensibilibiter aliquem sentire dolorem dentium, quàm febrem acutam, & periculosam; tamen in iller pati magis dolorem dentium, quàm talem febrem. Respondetur ex dictis hæc distinctionem habere fundamentum in intensioe actus, aut remissioni: contingit autem voluntatem secundum diuersas inclinationes operari, nunc ex affectu iustitiæ, nunc ex affectu comodi, conformando se appetitui, quando agit secundo modo magis delectabiliter operatur, & etiam ex hoc capite intensius, quàm aliàs, si repugneret appetitus, prout repugnat, quando operatio est ex affectu iustitiæ: operando ergo secundum diuersos hos affectus, contingit illa diuersitas, non autem operando secundum eundem affectum, & in eadem dispositione: sic iustus præfert legem Dei cupiditati, & intensius operatur in hoc secundum voluntatem, & affectum iustitiæ, quàm operatur appetitus retrahens voluntatem, minus tamen delectabiliter propter repugnantiam præmissam: peccatum itaque illa fundatur non in operatione elicita, quæ semper est intensior quando præualet, sed in passione consequente tristitiæ, aut delectationis propter inclinationem connaturalem ad vnum, quam non habet ad alterum: vnde contingit, vt dicit Doctor in fine paragraphi sequentis, posse inesse actum intensum imperij, quo vindicandum imperatur peccatum cum parua tristitia, & è contra, propter diuersam hanc dispositionem poenitentis in operando.

II 3
Vltima obiectio.

Dolor intensior de re parua, quàm de re magna.

Responsio.

Declaratur instantia, seu exemplum.

Operatio voluntatis pensanda in opere, & non in passione.

SCHOLIUM.

Comparando ad inuicem quatuor actus Poenitentiae, de quibus quest. 1. resoluit eum esse perfectiorem, qui est à perfectiore virtute; & quo plurium virtutum actus concurrunt, eo poenitentiam totalem esse perfectiorem. Admittit eundem actum imperari posse à charitate, & à iustitia, & ab vtraque accipere bonitatem: an loquatur de interno, vel externo, mihi non constat: ait etiam poenitentiam tertio, & quarto modo sumptam non esse causam tristitiæ, quia hæc causatur à poenitentia primo & secundo modo sumpta, quandoque ab hac, quandoque ab illa principalius.

SI quis queratur de illis quatuor actibus prædictis comparando inter se, quis eorum sit simpliciter dispositio magis conueniens ad deletionem peccati. Respondeo, quanto ex pluribus virtutibus, & perfectioribus actus elicitur, tanto est melior actus: ergo primus, si eliciatur à sola iustitia mediata, vel immediata, & secundus actus, vel tertius eliciatur ab alia virtute perfectioni, utpote à charitate, patet quod secundus, vel tertius erit excellentior primo. Eodem modo est intelligendum de quarto: ille enim est simpliciter imperfectissimus; & quia minus habet de ratione voluntarij: & qui à minus perfecta virtute.

Sed si iustitia imperans actum in primo modo moueatur ad suum imperium ex actu charitatis, sicut dictum est supra, possibile esse; tunc actus primus habet duplicem bonitatem: & ex iustitia proxima imperante, & ex charitate remota imperante.

17
Loquitur forte de actu externo, quia internus, ab actu imperante non accipit bonitatem, sed tantum à suo obiecto, est oppositum sit probabile.

ratio ex...

da ratio...

III
prima obiectio...

responsio.

August.

Leo Papa.

ante actum illum. Similiter, si iustitia imperet in primo modo vsus charitatis, et
causae proximae respectu tristitiae inherendae, actus ille charitatis eo est perfectior,
quia à duabus virtutibus, quam si ab vna tantum.

In penitenti-
a delictum
peccati, an
charitas sit
potior cau-
sa, quam ius-
titia.

Si autem quaeritur, quis istorum actuum est efficacior respectu tristitiae inheren-
dae. Respondeo, duo vltimi supponunt tristitiam iam inherentem: duorum autem
aliorum potest esse mutua excellentia inducendo tristitiam: quandoque enim ex
charitate, siue ex contemplatione Dei statim inest quasi quaedam delectatio pec-
cati, & sequitur tristitia maxima, nullo adhuc posito actu iustitiae respectu illius tri-
stitiae: quandoque autem primo inest actus iustitiae, & intensus in se: & tamen cau-
sae proximae, scilicet intellectus in considerando, & voluntas in detestando, non
efficaciter mouentur ex illo imperio iustitiae, fortè quia carent habitibus qui essent
principia perfectionis in actibus suis.

18

Qui in ap-
petitu sensi-
tiuo est bi-
laris, non fa-
cile in ap-
petitu mel-
lectiuo tri-
statur.

Et licet istae moueantur quandoque, non tamen sequitur tristitia. Quod etsi pos-
set esse propter multas causas; propter hoc est quandoque, quia sicut intellectus
conformatur parti sensitivae in nobis: ita & appetitus intellectiuus appetitui sensi-
tiuo, quantum ad faciliter condelectari, & tristari. Cuius ergo appetitus sensitiuus
non est natus tristari, vel dolere, eius voluntas non faciliter tristatur.

Ex hoc sequitur quòd aliquis habet maximum actum penitentiae primo modo,
& tamen nullum effectum, vel modicum: & aliqui sine omni actu penitentiae pri-
mo modo, habent maximum effectum eiusdem rationis cum illo, qui natus est esse
effectus penitentiae. Et quòd ille effectus sit maior, vel minor, bene est aliqua ex-
cellentia in ordine ad deletionem peccati. Sed simpliciter maior est excellentia
actus ad actum, ad quos actus sequitur hinc inde tristitia, quia plus delect meritorie
peccatum actus causatius tristitiae, quam ipsa tristitia.

COMMENTARIUS.

114

Actus exco-
ditur ex plu-
ribus, & per-
fectioribus est
motiuus.

SI quaeritur de illis quatuor actibus, &c. Hic
comparat hos actus, quos supra enume-
rauit acceptiones penitentiae, secundum per-
fectionem, & efficaciam respectu ad effectum
penitentiae, id est, deletionis peccati: & resoluit
quo actus est ex pluribus, & perfectioribus
motiuus, nempe intrinseco, & extrinseco, seu
obiecti, & finis, esse perfectiorem: vnde sequit-
ur doctrinam in initio §. precedentis, & in
aliis prioribus saepius dictum, nempe peniten-
tiam secundo modo acceptam esse posse actum
huius, & illius virtutis, & non requiri deter-
minatè ut sit vel charitatis elicitus, aut peni-
tentiae. Ex qua sequitur etiam contritionem
perfectam non esse semper actum elicitem chari-
tatis, aut etiam penitentiae prima acceptione
sumptae: ut autè haec doctrina sit manifestior,
subiicitur sequens quaestio, in qua explicabitur
distinctio attritionis, & contritionis perfectae:
& quid requiratur ad naturam virtutis.

hoc nulla est controuersia, sicut neque de hoc,
an attritus possit fieri contritus, etiam quando
sumitur pro diuersis actibus; nam dubium non
est dari progressum de imperfecto ad perfectum.

Aliter ergo sumitur attritio & contritio pro
dolore perfecto, & imperfecto, quem loquendi
modum tenent communiter moderni: & sequit-
ur Trident. sess. 14. cap. 4. & noster Doctor d. 16.
q. 1. quamvis fortè magis intendat priorem di-
stinctionem, clarius d. 17. q. 1. art. 3. vers. *Nec ali-*
quis tenetur, &c. Nomen *contritionis*, & *attritionis*
applicatur dolenti per metaphoram à rebus, in
quibus iuxta Philosophum 4. *Ethic.* quae in ma-
iusculas, & grossiores partes franguntur, dicunt-
ur *atteri*, quae verò minutim, *conteri*. Frequens
in Scripturis haec significatio contritionis. *Cor*
contritum & humiliatum, Psalm. 50. & *curabant*
contritionem filia populi mei, Ierem. 6. *Contritio*
& infelicitas in vis eorum, Psalm. 13. &c. Metapho-
ra verò ratio potest reduci ad illud, quo in
Scripturis dicitur peccator indurari, vt Exod. 7.
vel coagulati per peccatum, vt Psalm. 118. vt
necessum sit cor eius frangi per conuersionem.

Pro actu per-
fecto, & im-
perfecto.

Ratio nomi-
nis.

Quomodo distinguatur contritio ab
attritione imperfecta?

115

Duplex acce-
ptio vocu.
Pro actu in-
fermi, & for-
mata.

Contritio duobus modis sumitur; vno mo-
do pro actu formato, & sic quilibet dolor
antecedens infusione gratiae erit attritio, quan-
tumlibet perfectus; idem autem continuatus,
infusa gratia, erit contritio, siue perfectus sit,
siue imperfectus: & in hoc sensu frequens est
vsus contritionis apud antiquos: & in eodem,
nomen *contritionis* & *attritionis*, usurpat noster
Doctor in hac distinct. 14. quaest. 1. & 2. Haec mu-
tatio vnus, & eiusdem actus in contritionem
inuariatam eius substantiam, potest vocari moralis:
& sic moralis contritio erit actus formatus. De

His positis, tota difficultas quaestionis redu-
citur ad vnum punctum; nempe an dolor perfe-
ctus, atque imperfectus, seu contritio, & attri-
tio eo sensu accepta distinguantur specie, vel
gradu perfectionis secundum remissionem &
intensionem eiusdem actus, qui in gradu perfe-
cto sit contritio, in remisso attritio; qua in re
difficilis est tanquam in obscura quaestione re-
solutio: assignabimus tamen varios Doctorum
modos explicandi.

116
Difficultatis
punctum.

Distingui specie contritionem ab attritione
communis tenet Thomistarum cum suo Ma-
gistro in 4. d. 17. q. 1. vbi Soto q. 2. art. 5. Richar-
dus artic. 1. Suarez disp. 5. sect. 1. Vasquez 3. part.
q. 86. art. 2. dub. 7. Caetanus in q. 1. de contritione,
quam

Sententia pri-
ma.
Distingui spe-
cie in actus.

quam adiunxit D.Thomas, qui morte praeuen- tus Summam imperfectam reliquit *quasi*. 89. vt praemissam distinctionem probent, varias statuunt differentias, & genera attritionis. Caietanus loco citato tot species constituit, vt confu- sionem pariat, inquit Soto: primum ergo genus, & in quo conueniunt est quod vtraque sit detestatio peccatorum. Secundum est, quan- do adiunctum est propositum euitandi pec- cati: hoc autem est duplex; aliud negatiuum, vt quando non proponit peccare, neque abso- lute proponit non peccare, aut deserere statum peccati, vt si est concubinarius, talis est attri- tio impoenitentium, velleitas tantum, non vo- luntas efficax relinquendi peccati: si vero ha- bear relinquendi peccati voluntatem, etiam in confuso tantum, est secunda species attritio- nis: duas autem species statuit contritionis. Prima est, quae procedit a charitate, & haec est, quae delet peccatum, quia est actus informatus. Secunda species est contritionis naturalis, quae viribus naturae fit, & contritio acquisita, quae fit de peccatis, vt offensa Dei sunt, & su- per omnia: vnde infert quoddam homo postquam fecit totum, quod in ipso est, detestando pec- catum super omnia, & vltimate fit dispositus ad gratiam, eam non recipiat pro tunc, sed quando Deo placuerit, quia talis actus non est informatus: deinceps autem nullam mutatio- ne in eo facta liberti arbitrij, neque etiam ad- hibito Sacramento, nunc habet gratiam, nunc non habet. Opinio, inquit Soto, nunquam au- dita ante Caietanum: haec tamen est, quam supra imponunt nostro Doctori.

Conuenien- tia, & distin- ctio actuum in- ter se.

Prima species attritionis.

Duplex spe- cies attritio- nis.

117 Reuincuntur praemissa.

Sed prima species non facit ad propositum: quia non est attritio Christiana, quae ad iu- stificationem disponat in Sacramento: cum non excludat voluntatem peccandi, quae re- quiritur. Secunda item species non est attritio Christiana; quia neque propositum illud suf- ficat, neque dolor aliis insufficientis, quae est velleitas, vt ipse explicat, redditur absolutus, & efficax, & quia non est ex gratia, quibus de- bet esse poenitentia ex Araus. & Trident. sess. 14. cap. 4. sess. 6. cap. 5. 6. 7. can. 5. & ex omnibus Pa- tribus contra Pelagianos, & supponimus. Ex his manet impugnatum quod asserit de con- tritione naturali informi. Tertium verò genus contritionis, vt procedentis a charitate, supra impugnavimus; in hoc autem Caietanus non est singularis.

Sotus. Quinque dif- ferentia con- tritionis, & attritionis.

Triplex con- uententia.

Sotus autem quinque differentias attritio- nis, & contritionis statuit. Prima est ex obie- cto, quia attritio est dolor de peccatis ob poe- nas inferni, aut aliquid nocumentum tempore. Contritio sub ratione offensae diuinae. Se- cunda, quod illa fit ex timore seruili; haec ex filiali. Tertia, quod illa viribus naturae; haec semper ex auxilio gratiae. Quarta, quod illa se sola non sanctificet; haec verò sanctificet. Quinta, quod illa possit esse informis: haec nunquam; in tribus autem conueniunt, quia vtraque est detestatio peccati absoluta, & su- per omnia, & habeant annexum propositum illud de cetero cauendi absolutum, vt pro nul- la re mundi velint amplius peccare. Quantum ad differentias assignatas inutiliter multipli- cantur, quae ad tertiam reducuntur ex parte obie- cti motiui, principij elicentis, & effectus, seu efficaciae ad iustificationem.

Soti oper. Tom. IX.

Suarez praeter differentiam ex motiuis af- signatam addit alias quinque, quia contritio ex propria ratione includit formaliter, aut virtu- aliter dilectionem Dei: non ita attritio. Se- cunda illa a charitate elicitur, haec a spe: quod tenet etiam Soto *lib. de natura & gratia, cap. 14*. Tertia, illa detestatur peccatum simpliciter su- per omnia, attritio non ita semper, aut nun- quam perfecte. Quarta, illa est semper ex vo- luntate formali, aut virtuali destruendi culpam, attritio non ita semper, aut saltem ex se non postulat talem voluntatem. Quinta, contritio semper ex vi motiui, est vniuersalis saltem vir- tualiter, attritio verò non semper. Vterque lo- quitur de attritione Christiana, quae est suffi- cients cum Sacramento: non autem de attritio- ne vitiosa, & infructuosa.

Prima conclusio. Siue attritio, siue contritio requisita ad remissionem peccatorum debet eli- ci ex motiui charitatis siue proximo, siue re- moto; hoc est elici; vel imperari a charitate, est Doctoris *supra*, & alius *supra*, & d. 20. q. 1. con- clus. 2. prob. 2. quam *ibid.* supponit ex August. & habetur d. 7. de poenitentia. Probatur, quia est dis- positio proxima ad salutem, & sanctificatio- nem, ac vitam aeternam, seu finem vltimum: er- go debet esse ex charitate, saltem imperante. Antecedens est de fide. Probatur consequentia 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem non habeam, nihil mihi prodest, &c.* & ibi commemoratis praeci- puarum virtutum actibus, ait, nihil sine chari- tate eos prodesse, & sermo praecipuus est de actuali; vt patet ex *textu*, *Charitas benigna est, non amulatur, non agit perperam, non inflatur, &c.* Item ad Galatas 5. *In Christo Iesu, neque circum- cisso aliquid valet, neque propositum, sed fides, qua per charitatem operatur, &c.* Loquitur Apostolus de valore ad salutem, sed etiam attritio ad sa- lutem valet, & a fortiori contritio: ergo est ex fide operante per charitatem, alias haec non esset vnicum ad salutem medium, contra Apo- stolum. Vide Augustinum *de Spiritu & litera, cap. 32. contra aduersar. legis & Prophet. lib. 2. c. 7.* Fanchridij *cap. 117. in epistola lo. mia tract. 10. de fide & operibus, cap. 14. & 16. de verbis Apo- stoli, serm. 16. de Ciuit. Dei, lib. 21. cap. 21. de grat. & lib. arb. c. 7. lib. 50. hom. 17.* Haec conclusio. fufius probatur de merito; vbi ostenditur necessitas charitatis ordinantis actum bonum ad finem, vt necessaria circumstantia, quod iam suppo- no; quod aequè conuenit merito de condigno, ac merito de congruo, quod vltimate disponit ad salutem: quia nullus actus ita ad salutem facit, sicut hic actus, qui disponit ad remissio- nem peccati, & infusionem gratiae, vt videre est apud Patres citatos, Arausianum *cap. 4. 6. 7. 8.* & Tridentinum *sess. 6.*

Ex quo probo specialiter conclusionem c. 6. vbi exponens actus necessarios ad conuersionem, vltimo loco ponit poenitentiam, quae sup- ponit charitatem, & spem, & ex motiui chari- tatis est: *Illum, inquit, tanquam omnis iustitia fontem diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduersus peccata, &c.* Sed Concilium ibi loquitur de dispositione in genere requisita, non tan- tum de contritione perfecta: ergo, &c. Probatur minor, agit de dispositione necessaria ad Baptismum, ad quem sufficit sola attritio: ideo subiicit, *Propterea, inquit, mouentur aduersus pec- cata per edium aliquod, & detestationem, hoc est*

118 Suarez. Alias quin- que assignat.

119 Prima conclu- sio. Vtraque eli- ci, aut impe- rari a chari- tate.

Prima ratio. Ex ordine ad finem.

Secunda ra- tio ex Trid.

120

per eam penitentiam quam ante Baptismum agi oportet, &c. ubi aliquod determinat quemcumque dolorem siue perfectum, siue imperfectum, qui sit sufficiens dispositio ad Baptismum, qualis est attritio: deinde, *infra*, cap. 7. dicit Baptismum esse causam instrumentalem iustificationis, quæ ad eam dispositionem sequitur: sed idem iudicium est de Baptismo, ac penitentia, nisi forte maior ad penitentiam propter circumstantiam ingratiudinis exigatur; ergo sicut illa est ex charitate saltem imperante, ita hæc: idem *sess.* 14. *cap.* 1. ostendit necessitatem penitentia peccantibus post Baptismum, *Vi tantam*, inquit, *Dei offensionem cum peccati odio, & pio animi dolore detestaremur*, &c. Pius autem dolor, est dolor ex charitate elicited, aut imperatus. Item Augustinus, seu Auctor de vera & falsa penitentia, cap. 16. *Sed quoniam penitentia non omnia est bona: dicamus aliqua, que separant veram à falsa, sterilem à fructuosâ*, &c. Post id ostendens subiicit: *Sine amore, Dei consequeretur indulgentiam, sine quo nemo unquam impunit gratiam*, &c. & cap. 17. *Oportet enim ut penitentia fructificet ad hoc, ut mortua vitam impetret: scripturam est enim sine charitate neminem salvum esse*, &c.

Dices Conciliū ibi loqui de dilectione, qui sit actus spei. Contra, supponit Concil. huic dilectioni actum spei, & timoris. Deinde *cap.* 3. qui desumptus est ex illo, *cap.* *Si quis sine prænuntio Spiritus sancti gratia, atque eius adiutorio hominem dicat posse credere, sperare, diligere, penitere, sicut oportet; ut ei iustificationis gratia concedatur, anathema sit*, &c.: diligere ibidem denotat actum charitatis, ut distinctum à spe.

121
Secundò probatur ratione: quia peccatum est averfio à Deo, & offensa eius: ergo ut verè retractetur, debet retractatio eius esse ex charitate. Consequenter probatur, quia sola charitas est, quæ refert ad finem ultimum affectu iustitiæ, & absolute, non connotante commodum: ergo vera conversio ad finem ultimum debet esse ex charitate: aliàs non esset dolor de peccato sub ratione offensæ, & averfionis. Deinde, illa virtus, cuius attritio esset actus, posset operari ad salutem independentem à charitate, & consequenter hæc non esset plenitudo legis, aut forma requiratur. Non magis verò requiritur ad augmentum gratiæ ex parte nostra, quam ad primam gratiam: sed ad id requiritur meritum ex charitate; ergo ad hoc. Consequenter patet, quia meritum iusti est perfectius ex dignitate personæ, quam peccatoris: sed attritio, verbi gratiæ, in iusto, quamvis haberet valorem à persona, quem non habet à peccatore, non acceptaretur ad gratiam, aut gloriam, seclusâ charitate: ergo idem dicendum in peccatore. Sed hæc sufficient: totum hoc dependet ab acceptance diuina, quæ probari nequit ratione; ac proinde veritas conclusionis querenda est ex Scriptura, & Patribus iis locis, quibus præscribitur necessitas charitatis ad salutem, & fructum boni operis in genere; speciatim verò penitentia.

122
Secunda conclusio. Contritio non requirit ut sit actus elicited à charitate; sed sufficit ut sit imperatus. Hæc conclusio est Doctoris in hac *d.* 14. *q.* 2. *artic.* 1. *§.* *Et ex hoc patet secunda conclusio*, &c. ubi asserit quòd penitentia secundo modo sumpta pro dolore, & detestatione possit esse cuiuslibet virtutis, neque esse virtutem aliquam specialem, quia cuiuslibet est detestari

peccatum sibi oppositum. Unde *art.* 1. *§.* *Ad huius intellectum sciendum, quòd peccator in peccatis existens*, &c. dicit, quòd intellectus potest considerate peccatum commissum, ut offensivum Dei, ut contra legem diuinam, ut averfivum à Deo, ut impeditivum pramij, ut inductivum supplicij, &c. & voluntas sub aliqua illarum rationum, vel sub multis peccatum sic consideratum detestari, & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ, &c. *Iste autem, inquit, dicitur attritio, & est dispositio, seu meritum de congruo ad deletionem peccati, qua sequitur in ultimo instanti alicuius temporis, quo tempore ista attritio duravit*, &c. Ex quibus patet, sicut & clarissime ex sequentibus, eum loqui de attritione, quam nos contritionem vocamus, & extra Sacramentum sanctificat. Hanc doctrinam sæpe repetit Doctor in hac *dist.* hac *quest.* & *precedenti*.

123
Probatur conclusio, actus cuiuscumque virtutis, seu ex obiecto bonus, si sit perfectus, & imperatus à charitate, non potest dici imperfectus in genere moris, aut perfectionis: ergo dolor elicited, verbi gratiæ, à virtute spei, & imperatus à charitate, non est dolor imperfectus, qualem vocat Tridentinum attritionem, ut distinguitur contra contritionem, quæ formatur & sanctificat extra Sacramentum. Antecedens probatur: ille actus est perfectior, quam actus elicited à sola charitate: sed hic, secundum adversarios, nequit dici attritio, quia in hoc ponunt primariam distinctionem inter attritionem, & contritionem: ergo, &c. Probatur maior; ille actus participat perfectè rectitudinem utriusque virtutis tam spei, verbi gratiæ, si est eius, quam charitatis: quia bonitatem spei ex obiecto, charitatis ex fine, & motivo principali, ex quo imperatur: sed participans perfectionem duarum virtutum perfectè, est in se perfectior in genere dispositionis, & meriti de congruo, aut condigno, & magis acceptatur ex lege disponente salutem per opera, quam is qui vnius virtutis participat bonitatem: ergo, Maior est evidens: quia in primis actum participare bonitatem sui obiecti est primum notum in moralibus: quia ex hoc perfectio, & distinctio virtutum, atque mutus excessus colligitur: sed nec minus notum est actum participare perfectè, & magis propriè, spectata voluntatis inclinatione, bonitatem sui finis: quia illud motivum magis specificat actum hoc modo in esse morali, quod magis determinat voluntatem ad eius productionem: finis autem magis determinat, quam obiectum: quia propter finem solum, & amorem eius movetur voluntas: unde illud vulgare, quod est Philosophi, *Qui furatur propter machari, magis est machus, quam fur*. Ex quo sic argumentor ad confirmationem prioris: si detestatio eliceretur à charitate, & imperatur à penitentia, esset perfecta contritio secundum adversarios, si subsistat distinctio assignata: ergo à fortiori si imperaretur à charitate. Patet consequentia, quia sic perfectius participaret perfectionem charitatis, quia hic per modum finis, ibi per modum obiecti tantum.

124
Ex his destruitur prima & secunda distinctio assignata à Suarez: quia differentia ex propriis assignatur: sed tam contritio, quam attritio debent includere charitatem, neque illa necessariò semper est eliciteda per charitatem: hac

Actus imperatus habet duplicem bonitatem.

Finis principalis movet.

Differentia, quæ assignat Suarez, rejicitur.

Sola charitas refert ad finem absolutum.

hæc patent ex utraque conclusione: neque vi-
deo quare idem in prima distinctione adicit
limitationem; nempe contritionem debere sal-
tem virtualiter includere charitatem, cum di-
cat in secunda eam semper elici à charitate;
& consequenter nequit non includere forma-
liter reëctitudinem sui obiecti, ac principij. Ter-
tia ab eo posita distinctio seipsam destruit; vel
non est distinctio propria, quia detestari su-
per omnia, vel est proprium contritioni, vel
non; si primum: ergo quando conuenit attri-
tioni, facit eam contritionem. Si secundum:
ergo neque neutram ab alia discernit. Deinde,
talis detestatio super omnia oritur ex perfe-
ctione specifica contritionis, siue individuali?
Si primum: ergo nunquam conuenit attritio-
ni, quæ specie diuersa est secundum ipsum. Si
secundum: ergo non magis propriè conuenit
contritioni, quàm attritioni. Patet consequen-
tia, quia non magis conuenit actui vnus vir-
tutis intendi posse, quàm alterius, cum totum
dependeat à conatu voluntatis diuerso, qui in
hac, vel illa materia intendi, & remitti potest.
Accedit iuxta doctrinam aduersariorum, ad con-
tritionem, & amorem Dei super omnia non re-
quiri excessum intentionis, sed appetitionis:
si autem in proposito intelligatur *super omnia*
hoc modo, talis etiam requiritur in attritio-
ne ad remissionem peccati, aliàs certè non es-
set sufficiens ad gratiam dispositio, neque con-
uersio ad Deum, auersio à peccato; si aliud ma-
lum præ peccato appetieretur, aut aliud bo-
num præ Deo.

Tertia diffe-
rentia impu-
gnatur.

voluntatem ad effectum: imò semper id con-
tingit, quia quæcumque attritio sufficit ad Sa-
cramentum, est natura sua efficax: ad inducen-
dam voluntatem destruendi peccati. Quod pro-
bo, quia est efficax ad determinandum homi-
nem ad Sacramentum suscipiendum, & relin-
quendum peccatum: ergo, &c. Patet antecedens,
idèd quisque accedit ad Sacramentum bona
fide, quia dolet de peccatis: ergo quicumque
dolet sufficienter, habet voluntatem de se effi-
cacem ad suscipiendum Sacramentum, & con-
sequenter ad destruendum peccatum.

Quinta distinctio non videtur subsistere:
supposità enim opinione aduersariorum, demus
attritionem esse ex pœnis inferni, tanquàm mo-
tiuus formali specifico; hoc tam vniuersale est,
quàm motiuum offensæ: ergo, &c. Probatur an-
tecedens, quia peccatum mortale, & pœna in-
ferni sunt correlatiua adæquata, & sicut offen-
sa in quolibet mortali saluatur, ita etiam reat-
us pœnæ infernalis. Secundò, omnis dolor ef-
ficax tanquam dispositio ad remissionem culpa
debet includere spem veniæ: ergo debet esse
auersio in genere ab omni peccato mortali, sal-
tem virtualiter. Consequentia patet: quia sine
tali auersione nequit esse dispositio: & impium
esset dimittatam veniam à Domino sperare, vel
illius peccati de quo non doleret: vel loquitur
ergo de attritione extra Sacramentum, vel in
Sacramento, quæ est dispositio de se sufficiens;
si in Sacramento nequit absolui nisi à pecca-
tis, de quibus dolet: ergo eius dolor extenditur
ad omnia saltem virtualiter, etiam quæ obli-
uiscitur, quia hæc etiam in virtute præsentis
dispositionis, & Sacramenti remittuntur: si au-
tem loquatur de attritione extra Sacramentum,
eodem modo dicendum est: quia non sufficit de
se, neque per Sacramentum redditur perfectior
in se, quantum ad gradum entis, aut moris, cum
sit quid cõsequens ad talem dispositionem, quæ
extra Sacramentum possit esse perfectior. Ra-
tio, quàm subindicat, inefficax est, aut falsa:
nempe attritionem ita se habere, qualem eam
descripsit, quia compatitur nempe peccatum. Si
enim de actuali loquatur, ac simul de peccato
actuali, simpliciter falsum est attritionem com-
pati tale: si loquatur de habituali peccato, ne-
que contritio illud excludit, nisi quæ est dolor
perfectus & formatus.

12.6
Quinta diffe-
rentia impu-
gnatur.

Attritio est
dolor vnus
salu.

125
Quarta diffe-
rentia tolli-
tur.

Quarta distinctio non videtur congruere
veritati, aut doctrinæ Cõcilij Tridentini: quia
dolor de peccato ex gratia, vt sufficiens dispo-
sicio ad sacramentum Baptismi, ac Pœnitentiæ,
nequit non esse ex voluntate destruendi cul-
pam, vel eam secum non habere; nam *sess. 6.*
c. 6. Concilium loquitur de dispositione requi-
sita ad sacramentum Baptismi, in quò compre-
hendit attritionem, quia hæc sufficit: actus
autem, quos explicat, non possunt non habere
voluntatem destruendi peccati, vt patet ex
eius verbis citatis; & ex actibus spei, amoris,
& detestationis, quos ibi assignat Concilium.
Hoc patebit *infra quæst. 4. huius in fine.* Sed spe-
cialiter argumentor ad hominem: spes veniæ
includit voluntatem destruendi peccati, si sit
actus absolutus: sed attritio est actus spei se-
cundum aduersarium: ergo cum sit actus ab-
solutus non conditionatus, includit volunta-
tem destruendi peccati. Dices, esse actum im-
perfectum inefficacem. Contrà, est actus spei
Christianæ, & ex gratia: sed non esset spes
Christiana, & ex regula fidei, quod idem est,
nisi includeret, aut supponeret voluntatem de-
lendi peccati: ergo, &c. Probatur minor: quæ
spes, quæ ad iustificationem disponit, est qua
speratur venia, seu remissio peccati, & Deum
nobis fore propitium propter Christum, vt
dicit Trident. loco præfato: sed nunquam fit, aut
promissa est propitiatio, nisi volenti absolute
remissionem peccati, & eius absentiam, vt fides
docet: requiritur enim conuersio, imò repu-
gnat stare odium absolutum peccati, quale est
attritio, sine voluntate destruendi ipsum. Dein-
de, peto si actus ille attritionis intenditur, re-
manetne in specie attritionis, vel non? Si sic:
ergo potest saltem ita intendi, vt determinet

Voluntas de-
struendi pec-
catum.

Coniunctio est
voluntas de-
struendi pec-
catum est attri-
tione fructuo-
sa.

Ex his patet etiam differentias, quas Sorus
adducit, non esse congruas; & prima quidem
quod sit attritionis motiuum pœnæ inferni,
aut nocumentum aliquod temporale, quidquid
sit de primo, falsum est secundum; quia attri-
tio debet esse actus ex genere bonus: ergo no-
cumentum temporale nequit esse eius mo-
tiuum proximum, minus autem remotum, seu
finale & principale. Deinde sub neutro istor-
um comprehenditur turpitude peccati. Hanc
indicat Trident. *sess. 14. c. 4.* posse esse motiuum
attritionis. Secunda differentia non subsistit:
quia sicut contritio non necessariò semper est
actus elicited charitatis, ita neque ex timore fi-
liali: neque timoris filialis meminit Trid. agens
de peccatoris præparatione necessaria ad iusti-
ficationem *sess. 6. c. 6.* Tertiam differentiam impu-
gnauimus in Caietano, sicut & quartã. Quinta
non est alicuius momenti, quia sequeretur quod
actus virtutis elicited ante iustificationem, ver-
bi gratia, fidei, distingueretur ab alio post iusti-
ficationem

1.7
Differentia
adducta à So-
ro rejicitur.

Secunda dif-
ferentia.

Quinta di-
finitio impu-
gnatur.

impe-
liabet
in bo-
n.

princi-
pales.

2.4.
erentia,
signat
rej-

cationem, licet idem sit, & eiusdem perfectionis, & obiecti tam materialis, quam formalis, si talis distinctio admitteretur pro sufficienti. Deinde falsum supponit, quia idem motus attritionis potest continuari post Sacramentum susceptum, & tunc esset fornicatus, & meritum de condigno. Falsa est etiam sententia illa, ad quam hic videtur alludere, quae negat attritionem sufficere cum Sacramento, ut postea videbitur.

128

Tertia conclusio. Sicut actus contritionis esse possit ex variis motibus in specie, ita & attritionis. Hæc patet ex dictis, quia sicut perfectio debita actui quoad intentionem deficere potest, sine circumstantia aliqua vitiante, ita etiam potest ita remissus esse, ut sit attritio, non contritio perfecta.

129

Quarta conclusio. Inter attritionem, & contritionem ex eodem motivo, seu obiecto proximo, non est alia differentia intrinseca, quam gradus perfectionis: ita colligitur ex Doctore, loco citato, & quasi 4. ad secundum: ubique enim nomine attritionis imperfectæ, quæ se sola non sufficit iustificare, intelligit dolorem remissum. Probatur conclusio: actus, qui sunt ex eodem obiecto cum iisdem circumstantiis non variant speciem; sed attritio potest habere easdem circumstantias finis, voti, Sacramenti, propositi emendationis, & reliqua, excepta intentione, ut patet ex dictis: ergo quantum ad hæc, non variat speciem: etiamsi variaret, non refert, quia loquitur in hac conclusione de specie entitativa, non materiali, quam haberet tantum ex circumstantiis prædictis: quod ergo motivum esse possit idem in utroque actu, probatur: quia dolor remissus & intensus motivo non distinguuntur necessario: ergo, &c. Deinde Tridentinum sess. 6. cap. 6. præscribit motiva sufficientia, & requisita præparationis ad iustificationem habendam: ergo ex iisdem haberi potest tam contritio, quam attritio: quia si sunt necessaria, aut sufficientia, ergo nullus actus iustificat, nisi ex illis motibus, intra, vel extra Sacramentum, vel extra consequenter quilibet ex ipsis est sufficiens; sed attritio est sufficiens præparatio: ergo sufficit esse ex dictis motibus.

Attritio, & contritio ex eodem motivo differunt instantiæ.

Possunt esse ex eodem motivo.

130

Dices, ibi agi tantum de præparatione requisita ad iustificationem in Sacramento, non autem de contritione perfecta: contra, siue sic, siue aliter, non curo, contritio perfecta, quæ ibi ultimo assignatur, necessario est ex motivo charitatis, seu dilectionis supernaturalis, ut adversarij prætendunt: ergo in hoc non distinguitur ab attritione. Quod etiam neuter distinguatur ex principio elicitive, patet: quia uterque est ex gratia, & inspiratione Spiritus sancti. Confirmatur ergo ex eodem Trident. sess. 14. cap. 4. ubi definit contritionem esse dolorem, ac detestationem animi de peccato commisso cum proposita non peccandi de cætero, &c. Sub hac definitione, & reliquis, quæ ibidem declarat tanquam necessaria ad ipsam, comprehendit attritionem: ergo hæc potest esse ex eodem motivo, ex quo contritio. Consequentia patet, quia non possunt unâ definitione comprehendi actus, qui ex genere, & obiecto nequeunt convenire, cum nihil proximè ipsis commune sit. Minor probatur ex verbis sequentibus: *Docet præterea Synodus, esse contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingere, &c.* ergo huius contritionis appellatione, quam hætenus declaravit, & definiuit,

Definitio contritionis in genere.

comprehendit contritionem, quæ aliquando charitate perficitur, aliquando non: aliàs esset inutilis adiectio particulæ *aliquando*. Patet etiã idem ex partitione eius *ibidem* in perfectam, & imperfectam, & ex necessitate, quam dicit contritionis definitæ ad remissionem mortalis, quovis tempore: sufficit autem per ipsum Concilium, attritio: ergo comprehenditur.

Secundò probatur ratione attritionis, & contritionem convenire motivo: quia nemo discernit inter attritionem, & contritionem: & communiter supponunt DD. aliquæ accedere ad Sacramenta cum contritione æstimata, quæ sit attritio in re: ergo differentia ipsarum non debet sumi ab obiecto specifico, aliàs discerneretur.

Obiicies, Conciliũ ibi dicit quod contritio imperfecta, quæ attritio dicitur, concipitur communiter ex pœnis inferni, vel turpitudine peccati: ergo hoc intelligitur tanquã motivum. Patet consequentia: quia ex hoc dicit eam esse imperfectã. Deinde, quia ratione motivi distinguit eam à perfectã, quam superius dixit esse charitate perfectã, id est, actuali. Faber in 4. disp. 16. cap. 3. assignat differentiam inter hos actus, quod attritio sit dolor proximè ex motivo pœnarum, vel turpitudinis, remotè autem, virtualiter saltem, ex motivo charitatis, quæ peccata offensa Dei sunt: contritio verò proximè semper respicit motivũ charitatis. Aliam differentiam exponit: quia attritio aliquando potest esse ex defectu voluntatis, seu debite considerationis, non circumstantionatæ: contritio autem semper habet omnes circumstantias necessarias ad peccati remissionem. Hæc ultima desumitur à Doctore loco citato, q. 2. sed ibi loquitur de attritione, quæ est contritio perfecta: dubitat autem si absque circumstantia aliqua remittere possit peccatum, quod nequit intelligi de circumstantia finis, ut patet ex dictis.

131

Obiecto.

Responsio Fabri.

Duplex differentia horum actuum.

Primam differentiam ex motibus non intelligo: quia in genere motivorum duo tantum ad actum virtutis concurrunt: unum, quod vocant ex genere, ipsum obiectum specificum formale; aliud circumstantiæ principalis, & dicitur finis. Vide Doctorem in 2. d. 40. si de motivo formali loquitur, ostendimus in præmissis non necessario differre iuxta principia Doctoris; si autem de finali, dictum est ad utramque tam attritionem, quam contritionem ad effectum remissionis circumstantiam finis necessariam esse, ut patet *conclusione prima*.

Impugnatur prima differentia.

Respondetur ergo Concil. loqui tantum de motivo excitante, non autem specificante in genere entis, aut moris, id est, obiecti, vel finis; illud enim in genere entis, & moris, hoc in genere moris specificat. Pro intellectu huius, notandum sicut ad productionem unius eiusdemque actus. quandoque voluntas movetur ex motibus variis intrinsecis, & extrinsecis sine & obiecto; quia alluciant ad actum obiectivè proposita; ita etiam quando ad plures actus gradatim ex uno in alterum procedit, quamvis sequentem actum non eliciat ex motivo prioris, tanquam propter ipsum, eo modo, quo amor medijs est propter finem: tamen actus posterior dicitur esse ex motivo prioris, non specificante ipsum ut finis; sed excitante voluntatem, quæ ita affecta est, ut hinc, & nunc non exiret in secundum actum, aut consequentes, nisi ex occasione

132

Motivum excitans non specificans.

Exemplum. sione prioris. Exemplum huius est in eo, qui nollet celebrare, nisi dato stipendio, quod ipsi est motuum excitans, non specificans: quia nihil communicat in genere entis, aut moris voluntati ordinatæ celebrandi, quæ consequitur: non est ergo dependentia actus ad actum physicè, aut moraliter quoad bonitatem participatam, cum actus idem quoad omnia stare sine priore; sed tantum secundum *quid*, considerata dispositione præsentis voluntatis, se habet, ut prior vnus ad alium, quia applicat, & excitat voluntatem ad agendum. Hac ratione gratia excitans dicitur illa, qua voluntas conuertitur ad operandum, ut distinguitur ab adiuuante.

133
Concilij Do-
ctrina coha-
rent.

*Nequit actus
messe nisi ex
formali de
proprio motu.*

Confirmatio.

Nihil ergo indicat hic Conc. nisi quod fuis declarauit *sess. 6. cap. 6.* preparationem ad iustitiam incipere à timore seruilis, deinceps procedere per spem, & dilectionem ad odium peccati, in quo processu timor gehennæ est primum excitans motuum; non tamen specificans. Quod probatur ex ipso contextu, *communiter*, inquit, *concepitur*, &c. Si autem sermo esset de motuo specificante; non diceret *communiter*: quod idem est ac *regulariter*, seu *ut in plurimum*; sed non semper; cum aliàs repugnat actum non communi ex motuo tali formali & proprio: ratio autem motus voluntatis ex timore est; quia ex sympathia eius ad appetitum sensitiuum, magis excitatur via commodi, quam affectu iustitiæ, licet in ista motus non cesset, ut in ultimo termino. Adde ulterius quod Concilium ibi desinat contra Lutherum, talem motum non esse hypocritis, sed religiosum, & vilem, & ex eo sequi perfectam, non fictam peccati detestationem. Confirmatur interpretatio ex sequentibus: *Declarat*, inquit, *non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem* (hoc calūniabatur Lutherus tanquam esset timor seruilis solius poenæ, habens secum affectum peccati, esset coactus, & extortus, non liber) *verum etiam deum Dei esse & Spiritus sancti impulsam, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis, quo poenitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat, &c.* non est ergo status in ipso timore, sed poenitens ulterius ipso adiuuante & excitante viam sibi ad iustitiam parat: nempe per poenitentiam, quam oportet facere ante Sacramentum, quæ est ex

istdem motiuis, & eadem, quæ ante Baptismum exigitur: talis autem est, quam describit Trid. *sess. 6. c. 6. mouetur*, inquit, *aduersus peccata*, &c. hoc est, per eam poenitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.

Ex his respondetur ad primam probationem, attritionem dici imperfectam respectiue ad contritionem, quæ se sola est efficax ad delendum peccatum, non ita attritio. Hæc efficacia est ex perfectione actus supposita acceptione diuina. Ad aliud, quod additur, iam ostensum est illam interpretationem falsam esse, quia *sess. 6. cap. 6.* docet Conc. attritionem debere esse perfectam dilectione actuali, quæ est actualis charitas: intelligit ergo per charitatem *sess. 14. cap. 4.* ipsam gratiam iustificantem, eo modo quo antiqui Theologi intelligunt formatam attritionem nomine *contritionis*, & ex attritio fieri contritum.

Dices, Concilium ibi dicit, quod attritio concepta ex turpitudine peccati, si habeat annexam spem veniæ, cum voluntate non peccandi, sufficere ad Sacramentum: ergo cum exceptio firmet regulam, & limitatio determinet expressam significationem clausulæ, cui annexitur, intelligendum est Conc. de attritione, ut solum est ex motiuis ab ipso expressis. Respondetur, Concilium in initio eiusdem capituli docere illa ipsa requiri ad contritionem in genere: *Ita*, inquit, *deum preparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuina misericordiae, & voto præstandi reliqua conueniens sit, &c.* Supple cōtritionis motus; & postea, *Declarat igitur sancta Synodus hanc contritionem non solum cessationem à peccato, & vitæ nouæ propositum, & inchoationem* (hæc est voluntas non peccandi) *sed veteris etiam odium continere, &c.* Et infra docet contritionem perfectam sine voto Sacramenti esse inefficacem: exprimit ergo Concilium *ibidem* circumstantias contritionis in genere, tanquam necessarias attritioni, ut sit dispositio ad Sacramentum. Quibus concordant ea, quæ docuit *sess. 6. cap. 14. de poenitentia Christiana*. Hæc ergo in genere resolutio huius quæstionis est, ad attritionem, & contritionem requiri, ut sint à charitate vel elicita, vel imperata, quandoque ex diuersis motiuis in specie haberi, & inter vitamque dari distinctionem tantum secundum gradus, quando sunt ex eodem motuo, seu obiecto.

134
Responsio ad
obiectionem.

Replex

Soluitur.

SCHOLIUM.

Ad tertium quod ait in statu innocentie fuisse futuram poenitentiam, & patientiam, tenent D. Bonauent. 2. dist. 29. art. 3. qu. 1. Alens. 2. part. qu. 91. m. 2. art. 2. D. Thom. 1. p. 995. a. 3. ad ult. poenitentiam non esse virtutem infusam. Ita Dur. hic qu. 2. Bassol. & Gabr. hic. Marsil. qu. 10. art. 2. D. Bonauent. d. 17. 1. p. a. 2. q. 3. Rich. hic a. 4. qu. 1.

AD¹ primum argumentum principale dico, quod etsi tristitia sit passio, tamen imperare eam est actus, & sicut dictum est prius, tristitia non est actus virtutis poenitentiae, etiam quomodocunque accipiendo poenitentiam: sed poenitentiae virtutis primo modo acceptæ tristitia est effectus remorus: effectus autem proximus causæ immediatè ipsius tristitiæ.

Ad secundum^m dictum est in præcedenti quæstione quomodo tristitia potest esse voluntaria secundum affectionem iustitiæ; & esto, quod poena esset inuoluntaria, non sequitur quin actus elicited à voluntate sit voluntarius.

Ad tertium potest dici dupliciter. Vno modo, ex quo virtus est in nobis supplementum defectus naturalis (vnde non ponuntur virtutes morales à quibusdam, in Angelis) nec in statu innocentie fuissent tales in natura, quales nunc; nec ergo tunc

F 4 fuisset

19
Ad argu. 1.
Immediata
causa, est
voluntati,
& eius con-
sideratio.
Ad 2.
Ad 3.
An poenitē-
tia vel pa-
tientia fuis-
sent in statu
innocentiæ.

fuiſſet neceſſitas habendi virtutes omnes, quas & nunc. & hoc ſpecialiter de virtutibus quæ non habent bonum pro obiecto, ſed malum, vt pœnitentia; quia in ſtatu illo non fuiſſet illud malum, ſicut fortè nec tunc fuiſſet patientia, quia nec materia patientiæ.

An pœnitentia maneat in Beatitudine.

Aliter dici poteſt, quòd pœnitentia eſt habitus inclinans ad faciliter vindicandum in ſe reum: & quod in ſe, hoc eſt materiale, quia formalis ratio virtutis eſſet eadem, ſi committeretur ſibi vindicare in alium reum. Beatus autem, & innocens poſſunt habere habitum promptè vindicandi in alium reum: ergo & in ſe, ſi tamen reatus ineſſet: & ſic poteſt concedi quòd in ſtatu innocentia, & in Beatitudine manet iſta virtus: nec mirum, cùm in Deo maneat iuſtitia vindicativa; licèt non in ſeipſum, quia non poteſt eſſe reus.

20

A.

Nō ſpœve actum pœnitentia, id eſt, iuſtitia pœnitentia ad delictū peccatum.

Ad ultimum dico, quòd non eſt virtus Theologica: imò circa obiectum creatum: & cùm arguitur, quòd non poteſt eſſe informis; nego, imò ex multis actibus vindicandi in ſe iuſtè reum poteſt acquiri habitus, qui maneat cum peccato mortali, & poſſet acquiri ante deletionem peccati mortalis, niſi fortè, quia Deus iuſtificat antequam poſſint haberi actus ſufficientes ad generationem pœnitentia.

Et cùm probatur primò, quòd delet peccatum, ergo non ſtat cum eo: Reſpondeo quòd virtus non delet etiam meritoriè: ſed actus qui natus eſt eſſe actus virtutis, ſiue ſit à virtute elicitus, ſiue non, ſed virtutis generatiuus, & cum hoc benè poteſt ſtare, imò neceſſariò ſtat quòd ſit informis, & per conſequens habitus ſuus, ſi ineſt, erit informis.

Auguſt.

Et ſi arguitur contra hoc per auctoritates, quarum vna eſt Auguſtini de pœnitentia, ſine charitate in nobis eſſe non poteſt vera pœnitentia: & alia Auguſtini de vera, & falſa pœnitentia, cùm ſit opus Dei fructifera pœnitentia, inſpirare eam poteſt quando-
cunque vult ſua miſericordia, & ibidem de vera, & falſa pœnitentia, quòd ſine amore Dei conſequatur quis veniam, habet hoc pro inconuenienti, & eodem modo, quòd vera pœnitentia ſit ſine amore Dei.

Ad pœnitentia fructuofum requiritur gratiam & qu. 1. ad 3.

Iſta auctoritates omnes vnā habent reſponſionem, quia pœnitentia, ſiue actus, ſiue virtus non eſt vera, quantum ad finem pœnitentia attingendum ſine charitate, & hoc eſt, quod dicit ſecunda auctoris de pœnitentia fructuofa: pœnitentia enim abſolutè poteſt innāſci ex naturalibus hominis, ſed non fructifera, hoc eſt ferens fructum: imò vt fructuofa, eſt in ultimo inſtanti. Sed illa tertia, quòd ſine amore Dei nullus conſequitur veniam; poteſt ibi accipi *venia* non tantum pro pœnitentia, ſed pro ſine pœnitentia, & ita communiter dicimus, quòd per pœnitentiam acquiritur *venia*: & illa *venia* eſt, quando quis per gratiam acceptatur ad amicitiam diuina.

COMMENTARIUS.

135
Ad argumēta.

Ad tertium.
Necceſſitas virtutum & ſinis earum.

AD primum argumentum, &c. Reſpondet ad argumenta principalia poſita ad initium quaſtionis præſentis. Ad primum & ſecundum patet reſponſio ex littera, & iam dicis.

M Ad tertium poteſt dici dupliciter: vno modo, &c. Tertium argumentum fuit: virtutes fuiſſe in ſtatu innocentia, & remanebunt in patria: ſed neque in patria, neque in ſtatu innocentia eſſet pœnitentia, quia nec peccatum: ergo non eſt virtus. Reſpondet primò virtutem eſſe in nobis (ſcilicet in ſtatu naturæ lapſæ) ſupplementum defectus naturalis, ſupple incurſi per peccatum, qui defectus conſiſtit in ignorantia, & errore circa bonum in intellectu; difficultate operandi in voluntate ob corruptam inclinationem ad appetitum, & rebellionem eiufdem contra rationem, in qua conſiſtit fomes, & concupiſcentia, quæ ex peccato eſt, & in peccatum inclinat. Vide Tridentinum ſeſſ. 5. de peccato originali can. primo, & can. 5. ſeſſ. 6 cap. 1. & 2. hinc aliqui, vt inquit, uirgunt virtutes morales fuiſſe in Angelis. Hinc ulterius dicit quòd in ſtatu innocentia

non fuiſſent tales in natura, quales nunc ſunt: nec ergo tunc fuiſſet neceſſitas habendi virtutes omnes, quas & nunc, &c.

Hoc intelligitur tantum de virtute morali quæ ſeruat medium in ordine ad ſe, & conſiſtit in temperanda paſſione tam in voluntate, quam in appetitu, quia hæc ſola eſt, quæ connotat imperfectionem ſubiecti, ratione cuius fundatur neceſſitas virtutis talis ſupplentis imperfectionem, quæ imperfectio non eſſet in ſtatu innocentia in quo appetitus ex toto erat ſubiectus voluntatis imperio ſine vlla reſiſtentia, ſiue hoc proueniebat ex dono iuſtitia originalis, vt erat in voluntate, & intellectu; ſiue etiam præterea fuerit aliquod donum in ipſo appetitu, quo delectabiliter ſubieſſet voluntati, de quo vide ipſum in 2. diſt. 29. ſic ergo non fuit neceſſitas alterius moderantis appetitum, quod haberet rationem perfectionis ſupplentis defectum. Nō excluditur ergo hic iuſtitia in genere à ſtatu innocentia: quia ibi eſſet perfecta religio, obedientia, amicitia, veritas, ſeu veracitas: & huiusmodi, & quæcūque non ſupponerent defectum, vt

136
Declaratur reſponſio.

Virtutes eſſe paſſibiles cum ſtatu innocentia, & licet reſponſiones, ſed non neceſſaria.

vt humilitas, mansuetudo : quando ergo dicit Doctor non fuisse virtutes in eo statu, prout nunc sunt : intelligit quoad eas præcisè, quæ ponuntur ob defectum ad moderandum appetitum, & quibus correspondet in ipso appetitu habitus proprius, quo subordinatur voluntati acquisitus, vt abstinentiæ & huiusmodi.

Non esse pœnitentiam.

Ex his concludit specialiter in illo statu non fuisse virtutes, quæ ordinantur primò contra malum, vt pœnitentia, & fortè patientia.

137
Secunda responsio.

Secunda responsio est, sumendo pœnitentiam pro iustitia vindicatiua : siue in se, siue in alium exerceatur vindicta, posse statui omni conuenire ; quin etiam Deo, in quo est iustitia vindicatiua. Sic sumendo pœnitentiam, non differt à iustitia vindicatiua ; quia vindicare in se, vel in alio malum, est differentia materialis, non formalis ; & hoc modo pœnitentia non est species iustitiæ vindicatiuæ ; sed eadem ipsa in exercitio. Hinc doctrinæ, & responsioni plurimum fauet ratio Doctoris in hac quæstione supra articulo primo, §. Secunda inquisitio, conclusio prima. verè dico ergo, &c. vbi dicit, quod actus vindicandi in se, vel in alio sit eiusdem rationis. Diuersa hæc responsio oritur ex diuersis placitis Doctorum, quantum ad subiectum proximum, & remouit pœnitentiæ.

138
Varia sententia de virtutibus differentia & unitate.

Fuit quorundam apud Alensium 4. part. q. 1. m. 2. art. 3. opinio, in anima non distingui virtutes, sed sicut vnâ ponebant potentiam animæ indistinctâ à sua essentia, ita etiam vnû habitum virtutis efficacem in omnes operationes animæ imaginabantur. Contra hos non est huius loci disputare; nunc ergo supponimus distinctionem habituum ex diuersitate obiectorum, ac etiam potentiarum. Alij apud eundem, & D. Bonauenturam in 4. dist. 14. parte prima distinctionis, adhibebant pœnitentiam esse in omnibus animæ potentiis in quibus sedes est virtutum, & secundum omnem affectum. Hæc fundatur in eo, quod pœnitentia non sit specialis virtus, sed communis, indistincta à cæteris, quatenus conuenit cuique detestari peccatum sibi oppositum. Est sententia Altiifodorensis 4. lib. irac. 6. quæst. 3. sed hæc rejicitur ex iisdem fundamentis, quibus probatur pœnitentia specialis virtus. Et quoad actum supponunt Concilia, & Scriptura eam distinctionem. Alensis negat eam esse in irascibili, concupiscibili, & rationabili, sed in libero arbitrio ; sed si intelligat per liberum arbitrium intellectum, & voluntatem, non potest stare : quia siue libero arbitrio includat intellectum, siue supponat : certum est pœnitentiam in intellectu non esse, cum sit detestatio, seu, vt diximus, vindicta peccati ; qui sunt actus appetitiuæ. Deinde, si intelligat per liberum arbitrium voluntatem, vt libera est, repugnat non subiectari pœnitentiam in voluntate secundum affectum concupiscentiæ ; aut vt est irascibilis, cum hi duo latè (sumpta concupiscentia : quatenus est persecutio, aut supra bonum in genere) exhauriant omnem modum operandi voluntatis : si autem loquatur de his, vt sunt in appetitu sensitiuo, rectè quidem licet Soto concedat aliquid in sensitiuo correspondens pœnitentiæ, de quo modo non differimus.

Prima sententia.

Secunda sententia.

139
Subiecta pœnitentia.

Prima conclusio. Pœnitentia est in voluntate, prout irascibilis est. Ita Doctor hac dist. 14. q. 1. art. primo §. Alia est conclusio ista : licet enim irascibilis proprie spectet ad appetitum sensitiuum,

ouius est repellere, & vindicare prohibens concupiscentiam : aliquid tamen simile reperitur in voluntate vindicante, secundum quod dicitur subiectare & alioquin actus vindicatiuæ. Pœnitentiam esse in voluntate docet D. Thomas q. 85. art. 4. vbi Caiet. Soto in 4. dist. 14. q. 2. art. 4. Richard. arg. 3. quæst. prima. Palud. quæst. 4. Estque communis, vt patet ratione generali, quæ actus, & habitus ad eandem potentiam reducuntur, voluntas autem vindicat : ergo, &c.

Secunda conclusio. Pœnitentia nequit esse in iis, in quibus non est peccatum : si loquamur de pœnitentia, prout de ea loquuntur sacrae litteræ, Patres, & Concilia, & definita est supra ex auctore libri de vera & falsa pœnitentia. Hæc conclusio est Doctoris in prima responsione, quæ magis placet : quia nullibi in sacra pagina, aut alijs in Concilijs, aut Patribus, inuenitur vsus pœnitentiæ in eo sensu, quo se extendit ad vindicandum in alio peccatum, sic enim nihil differret à iustitia vindicatiua, essetque in Deo : cum ergo nomina extra proprietatem non debemus trahere, sic neque definitiones. Ex his patet quid dicendum sit ad varios modos opinandi aliorum, Alens. 4. part. q. 12. m. 2. art. 1. docet Angelum non fuisse capacem pœnitentiæ ; non ita hominem in statu innocentie ; sed hoc non est verum : quia si loquatur de possibili, potuit Angelus post peccatum fuisse viator, & esse capax remedij, quod concedit hic Doctor noster quæst. 4. art. 5. in innocentie in homine, si perseveraret, non erat capax peccati, quia in eo non esset infirmitas, aut ignorantia, aut concupiscentia ; idèd pœnitentia in eo statu superflueret, sicut spes, & fides in patria. Idem docet de Beatis, manere in eis pœnitentiam quoad habitum ; non quoad actum displicentiæ, aut doloris, sed quantum ad actum gratiarum actionis pro beneficio remissionis peccatorum. Verum hic actus est religionis, seu gratitudinis, non pœnitentiæ. D. Thom. in 4. dist. 14. quæst. 1. art. 3. idem docet de Angelis Beatis ac statu innocentie, nempe fuisse, & fore in ipsis pœnitentiam, quia ita erat dispositus primus parens, vt si peccaret, pœniteret ; sed certè hoc etiam de quouis dici posset ordinatè operanti, nam sicut sequens regulam rectam fertur in bonum, prosecutione, ita etiam in malum, fugâ, & detestatione.

Thomas Argentinensis in 4. dist. 14. q. 1. art. 1. docet in Christo fuisse virtutem pœnitentiæ, non solum quoad ornam, sed etiam quoad actum displicentiæ conditionatæ, scilicet in hac forma, si ego peccarem, &c. Idem asserit de Beata Virgine, & cæteris, Paludanus quæst. 4. in Angelis Beatis, innocentibus, Beatissima Virgine adstruit idem. Negat Soto in Virgine, & Christo fuisse pœnitentiam virtutem, quia neque peccatum ipsam veniale. Addit Vasquez d. 2. q. 85. art. 4. non sufficere ad tollendam virtutem, cum non posse habere actum, quia sic, inquit, virtutes Theologicæ tollerentur infantibus in Baptismo. Hæc ratio videtur fundare præmissas opiniones, vel saltem fulcire ; sed non valet, quia infantes nascuntur viatores, & in Baptismo tribuuntur ipsis mediâ necessaria talis status, licet per impedimentum pro aliquo tempore non possent : non sic est in statu Beatiitudinis, & innocentie ac impeccabilitatis, vbi non est defectus nature, aut impedimentum in operando, sed materia exercendæ virtutis illi statui

140
In quibus ne quis esset.

Supponit peccatum : personale.

Potuit inesse Angelo viatori, si Deus vellet.

Non esset in statu innocentie.

Sententia aliorum. Impugnabit.

141

136
Declaratio responsio.

Virtutes irascibilis cum statu innocentie, alia respondent, sed non necessarie.

Oritosa poenitentia in aliquibus superflua.

statui, quando repugnat, superflua est omnino virtus. Qui admittunt veniale peccatum in statu innocentiae consequenter ponent poenitentiam in eodem statu. Qui tenent virtutem poenitentiae esse insulam, non recte statunt eam quoad peccatum in eodem statu, cum nunquam mortale peccatum compateretur innocentiae, & per primum tale destrueretur tam status, quam omnes insulae praeter spem & fidem: ergo plane virtus poenitentiae esset inutilis in innocentia: omnes autem qui ponunt insulas asserunt non manere insulas morales post charitatem. Alij excipiunt poenitentiam voluntarie magis, quam ex vlla vigente ratione.

142

An maneat in patria.

Dices, in Beatis manent virtutes, quas habuerant in via: ergo poenitentia. Respondent quidam manere in ratione ornatus, & formae tantum. Alij negant, res plane incerta est, neque a i vrgens aliquod rationis, aut autoritatis principium reduci potest. Qui asserunt remanere, secludunt imperfectionem: qui negant, dicunt non posse abstrahere ab imperfectione: & quilibet iuxta principia a se posita explicat virtutem poenitentiae per extensionem eius, ac coarctationem ad hos, vel illos actus. Nos statim in eo solum, quod cognoscimus de hac virtute ex Scriptura & Conciliis, quod sit medicina peccati commissa a viciis (in damnatis autem non datur) neque naturam eius ad alia principia reuocare, aut aliter interpretari cum stabili fundamento possumus: siue enim vindicare in se peccatum sit differentia formalis, aut materialis poenitentiae, ita importatur per nomen, vt nullo modo abstrahat: quia poenitentia est poenam tenere. Reprehenditur merito Paludanus a Soto quod asseruerit poenitentiam fuisse in Beatissima Virgine, ex eo, quod peccare potuerit venialiter: quia hoc est contra mentem Ecclesiae, vt definit Trident. sess. 6. cap. 2. 3.

143 Responsio ad ultimum.

In ultimo dico, quod non est virtus Theologica, &c. Per virtutem Theologicam intelligit Doctor genus virtutis insulae: quia has solas putat esse insulas per se, & ex genere suo: reliquas vero acquiras; vnde quando dixit infra, poenitentiam absolute posse innasce ex naturalibus hominis, &c. Intelligit secundum hanc differentiam eius a virtute insula per se: non vero iuxta modum, quo alij eam interpretantur, quasi vellet excludere gratiam Dei praevientem, & adiuvantem, per quam donatur, vt fufius supra super hac quaestione, ex ipso probauimus: hinc ergo dicit in hac responsione: ex multis alibus vindicandi in se esse reum, potest acquiri habitus (supple. poenitentiae) qui manet cum peccato mortali, & potest acquiri ante deletionem peccati mortali, nisi forte quia Deus iustificat, antequam possint haberi actus sufficientes ad generationem poenitentiae, &c. quae ratio eo tendit, vt probet poenitentiam non esse insulam eo rigore, quo Theologi loquuntur de virtute per se insula, non autem in sensu Patrum, qui insulam appellant quodcumque gratuite donatum a Deo, & eius gratia, ad quod non pertingit natura propriis viribus. Perinde dicit Doctor de alijs virtutibus moralibus in tertio d. 36. Haec sententiam Doctoris quoad virtutes in genere morales, & quoad poenitentiam in specie rigidissime censurant antiqui discipuli D. Thomae. Caeterum moderni magis moderare discunt, asserentes morales insulas quoad habitum non probari necessaria ratione,

aut autoritate: quamuis ergo perinde sit discurre de infusione aliarum, & poenitentiae: quia fundamenta, & principia hinc, inde in eodem communicant: quaestionem tamen in genere praemittam de omnibus simul, comprehendendo tantum quae specialia sunt huius loci

Tertia conclusio. Poenitentia est virtus acquisita quoad habitum: ita Doctor hic. Hanc tenent Henricus quoad. 6. qu. 12. Durand. in 3. dist. 36. & quotquot negant morales per se insulas, vt nostra schola, & Nominales: & quos licet videre in com. illius dist. 36. in 3. Contrariam sententiam docuit S. Thomas 3. part. quest. 85. a. 5. quem ibidem sequitur Caiet. & reliqui commentatores eius, Valquez dubio unico. Suarez tom. 4. dist. 3. sect. 6. Sotus in hac distinctione qu. 2. art. 5. Cano in relect. de poenit. 2. part. concl. ult. & alij. Intelligitur de poenitentia, vt est specialis virtus, & ab alijs distincta.

144 Conclusio Doctoris Justinet.

Contraria sententia.

Primo probatur, quia nulla ratio, aut autoritas conuincit esse virtutem naturam suam insulam, vt patebit respondendo ad argumenta: & confirmatur, quia nulla est necessitas, aut fundamentum statuendi actum poenitentiae, nisi in ordine ad deletionem peccati, quod inest, & non remittitur nisi supposita poenitentia, & per ipsam tantquam dispositionem praeviam, vt patet ex Trident. sess. 6. cap. 5. 6. 7. & cap. 14. §. 14. cap. 1. & 4. Patet ex Scriptura idem & ex alijs Conciliis, & Patribus, quae videre licet in distinctionibus de Poenitentia apud Gratianum; & in vniuersum nec Scriptura, nec Patres, nec Concilia tribuunt alium vltim poenitentiae, neque agnoscent, sed poenitentia insula est inutilis ad hunc effectum; quia hic effectus est semper antecedens infusionem eius, neque post remissionem peccati vlla est necessitas poenitentiae, per se loquendo de illa necessitate, ob quam exigitur respectu peccati delendi siue necessitate medij, siue praeccepti; & sub quacunque exigitur: quia licet superfit aliqua poena temporalis soluenda, ad hanc spectant opera satisfactoria, & plura alia media, nec congruitas, ex qua adstruuntur aliae virtutes insulae, saluatur in proposito quoad poenitentiam, nempe vt opus sit referibile ad finem vltimum, quia actus per se necessarius poenitentiae est dispositio ad deletionem culpa, quae nunquam est a poenitentia insula, vt dictum est. Accedit quod eadem ipsa media, ex quibus est dispositio ad remissionem peccati, sufficiant in ratione mediolorum poenitendi tam in re, quam in acceptione diuina, supposito quod exigeretur poenitentia post deletionem peccati, ergo neque ratio, neque autoritas sufficiens probat poenitentiam per se insulam per modum habitus.

Actus poenitentiae venientis peccati

Insula non est necessaria ad remissionem.

Actus exigitur, quam alia insula morales.

145 Secunda ratio.

Secundo in peccatore poenitente manet facilitas ad actum poenitentiae, vt experientia constat. ergo habitus poenitentiae, cuius actus sufficit ad omnem effectum poenitentiae. Antecedens patet experientia. Consequenter probatur, quia ea facilitas non potest provenire ab alio habitu, alijs superflueret habitus poenitentiae, sed virtus insula, ex principijs aduersariorum, non manet praeter solam spem, & fidem in peccatore.

Tertio, obiectum poenitentiae est motuum ordinis naturalis: ergo seclusa infirmitate naturae potest attingi per media eiusdem ordinis; & consequenter non exigit elevationem naturae per principia alterius ordinis. Probatu antece-

Tertia ratio: obiecto.

dens; quia obiectum poenitentiae est peccatum ut vindicabile per poenam lege statutam; sed hoc attingi potest per iustitiam vindicativam, quae est habitus naturalis; ergo, &c. Sublim-
 ptum patet ex definitione poenitentiae superius assignata. Confirmatur, quia opera satisfactoria, quibus vindicatur peccatum, verbi gratia, ieiunium, oratio, elemosyna, exhiberi possunt per habitus acquisitos, & gratiam actualem excitantem, & adiuvantem, quae ad singulos actus bonos exigitur ob infirmitatem naturae ad bonum, & ex directione charitatis.

Confirmatio.

146

Responsio.

Impugnatio.

Dices requiri dolorem de peccato, ut est offensa Dei; hoc autem esse motuum supernaturalem simpliciter. Contra, quia talis dolor non est actus elicitus poenitentiae, sed charitatis, impetratus autem à poenitentia; ergo quantum ad proprium meritum intrinsecum, poenitentia est virtus ordinis naturalis, & non infusa.

Responsio.

Impugnatio.

Dices poenitentiam praeparare fidem, spem, & charitatem, ut docet Tridentinum sess. 6. cap. 6. ad proinde esse infusam. Contra, sic omnis virtus fructuosè operans ad salutem, & vitam aeternam supponit fidem, spem, & charitatem, quoad actum: quia fides est initium salutis, ut definit Trid. sess. 6. cap. 8. & antiqua Concilia contra Pelagianos, & semipelagianos: ad meritum requiritur spes & fiducia praemij, & relatio operis per charitatem ad finem ultimum, ut suo loco docuimus; sed his non obstantibus temperantia, verbi gratia, operans fructuosè, ut principium actus meritorij, in vitam aeternam, non transfertur extra genus acquisitae, & naturalis virtutis: ergo idem dicendum de poenitentia. Confirmari potest ad hominem: quia plures aduersarij admittunt poenitentiam naturalem ut attenuationem distinctam ab infusa, haec ex merito charitatis relata sufficienter disponit peccatorem ad gratiam: ergo superfluit infusa. Argumentum loquitur de acquisita, cuius actus esse potest meritorius ex relatione charitatis: quia haec potest referre actum cuiusque virtutis in suum finem: & illa adimpletur lex, seruitur Deo, &c. Ponatur ergo casus (ne sit locus evasioni,) quod Deus suspendat concursum infusae: si detur, & concurrat cum sola acquisita. Deinde quaelibet virtus potest displicere in peccato sibi opposito, ut opponitur rectae rationi, ut alij concedunt: haec autem displicentia est sufficiens dolor, & dispositio cum Sacramento, ut ipsi concedunt.

Continuum.

147

Dices, fides aliter supponitur ad poenitentiam, aliter ad virtutes acquisitas, quia sine fide nequit saluari poenitentia, etiam in proprio genere, non sic aliae virtutes. Haec solutio non est omnium, neque consequens ad principia eorum, qui dicunt poenitentiam de peccato esse notum lumine naturali: & virtutis naturalis regula proxima est per ipsos prudentia infusa, in quo distinguitur à Theologica virtute, cuius regula est fides, sed contra eam virtutes euangelicae, ut paupertas, obedientia, castitas, humilitas non sunt infusae; habent tamen fidem & reuelationem pro regula sua in hoc statu: ergo idem est de poenitentia, vel saltem fundamentum illud non est validum.

Primo obiectio.

Solutio.

Ex his facilis est solutio ad fundamenta aliorum. Obicit primum Caiet. & Soto, poenitentia ordinat hominem ad gratiam & amicitiam Dei: ergo est infusa. Respondetur ex dictis poeniten-

tiam ordinare ad amicitiam Dei ex fine extrinseco, inuicem & ex obiecto respicere tantum satisfactionem legis per poenam. Negari etiam potest consequentia.

Obiiciunt secundò, ad actum poenitentiae requiri gratiam. Respondetur hanc rationem nullius momenti esse: quia probat tantum poenitentiam esse supernaturalem, ut *supernaturale* distinguitur contra id, quod fit viribus solius naturae sine adiutorio gratiae specialis, non autem ut significat virtutem infusam supernaturalem quoad substantiam, in sensu, quo iam frequentius sumitur à Theologis, quatenus distinguitur contra acquisitam moralem.

Sed urget Suarez *can. 3. Trident. sess. 6.* qua definitur vniiformiter requiri gratiam ad actum fidei, spei, charitatis, poenitentiae, sine discrimine. Respondetur Concil. definire contra Pelagianos, & semipelagianos illos actus non fieri sine adiutorio Dei speciali, viribus liberi arbitrij solius, *Si quis dixerit, inquit, sine praesentente Spiritus sancti gratia, atque ei in adiutorio, &c.* Simile definiunt Patres, & Aug. post Conc. Diospolitanum *art. 7. de aliarum virtutum adibus, quas non licet inde constituere infusas: haec ergo distinctio supernaturalis quoad substantiam, & modum non fuit nota Patribus, aut antiquis, qui de gratia sine discrimine loquuntur, siue definiant eam requiri ad actus infusarum, siue ad actus acquisitarum. Fundatur tantum in opinione Scholastica, qua haec distinctio introducitur: infundi enim aliquos habitus, id tantum post Trident. & Viennen. certum est: de reliquo nihil quod huc spectet. Alia plura adducit Suarez contra hanc distinctionem qua dicitur poenitentia esse supernaturalis ex fine, quatenus recurret per charitatem; sed nihil ad nos, qui dicimus eam esse ex adiutorio speciali. Omnia etiam, quae decernunt Patres in hac materia, concernunt actum, non habitum, ideo nihil faciunt ad propositum.*

Vasquez, & alij urgent rationem, quam in corpore impugnauimus, nempe poenitentiam adificari in fide, & spe: ergo est supernaturalis, sicut illa. Haec ratio habet instantiam in virtutibus euangelicis, quin etiam in reliquis omnibus, quae faciunt ad salutem, & sic tollit in vniuersum genus acquisitae, si efficax est.

Ex his patet veritas responsionis Doctoris ad vltimum argumentum, cuius haec summa est. Poenitentiam esse virtutem moralem acquisitam, & non per se infusam eo rigore, quo Theologi loquuntur de virtute per se infusa, non autem in eo sensu, quo disserunt Patres de infusa, nempe quae à diuina gratia auxiliante, & excitante donatur mediante suo actu.

Posse eandem manere cum peccato mortali: quod est contra naturam moralem per se infusae, ut astruitur, quae inseparabilis est à charitate.

Quod actus eius, non habitus, deleat peccatum mortale, meritorie de congruo, & dispositiuè.

Quod neque quoad habitum, neque quoad actum est fructuosa, aut vera sine charitate, id est, vel actuali, vel habituali: nam duplex est status poenitentiae. Primus est, ut sit dispositio praeparata ad remissionem peccati, & sic requiritur, ut sit actus perfectus perfectione finis, id est, elicitus, aut imperatus à charitate, ut patet ex dictis *suprà*: quod intelligitur de actuali charitate, & non

Secunda obiectio soluitur.

148

Tertia obiectio Suarez. Soluitur.

Vltima obiectio soluitur.

149

Summarium litterae Doctoris in responsione ad vltimum argumentum.

Duplex status poenitentiae.

eluso

traria

peni-

sa non est

ius exi-

145

Tertia ratio

non habituali. Hoc etiam intendit authoritas Augustini, quam declarat, & alia subiuncta. Alius est status eiusdem, ut iam informat per charitatem, & habet annexam veniam, & remissionem peccati cum integra reconciliatione à culpæ reatu, & poenæ aternæ, sic magis est propriè fructifera, quia habet coniunctum fru-

ctum, ad quem ordinatur, cum antea habuerit illud solum in virtute, & quasi in semine, ut erat actus, & habitus prior, natura, & informis, quò spectant vltima verba solutionis: agit enim ex proposito non tã de actu, quàm de habitu penitentiæ: doctrina autè ex supradictis in utroque paragrafo præcedeti accomodatur perinde actui.

Q V Æ S T I O III.

Utrum penitentia virtus sit tantum vnius poenæ infligtiuæ?

Alenf. 4. part. quest. 54. memb. 1. art. 3. 4. D. Bonau. hic 1. part. art. 1. quest. 2. 3. Richard. 2. quest. 2. D. Thom. 3. part. qu. 85. art. 3. Suarez. tom. 4. disp. 6.

- 1**
Argum. 1. **E**ritò quæro, * Utrum penitentia virtus sit tantum vnius poenæ infligtiua? Quod sic arguitur, quia infligit poenam, ut ordinatiuam culpæ: vnius autem culpæ est vna poena ordinatiua, sicut vnius deordinationis est vna ordinatio: ergo, &c.
- Argum. 2.* Item, penitentia est quædam iustitia, ut dictum est in quest. preced. iustitia autem reddit æquale pro æquali: vni autem culpæ potest esse vna poena æqualis correspondentis: ergo, &c.
- Argum. 3.* Item, virtus virtutis est vnus actus, & vnum obiectum: ergo penitentia; quæ est vna virtus, est vnus actus, scilicet infligere poenam, & vnum obiectum, scilicet poena infligtiua.
- Rat. opp. Iac. 5. Matth. 3.* **C**ontrà, Iohelis 3. *Scindite corda vestra*, &c. Et Iac. 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra*, & Matth. 3. *Facite dignos fructus penitentia.* Ex his omnibus auctoritatibus arguitur sic secundum August. Vera penitentia ad Baptismi innocentiam nititur reducere: sed non reducit, nisi per ista tria. Vel melius sic: Penitentia est iustitia punitiua, secundum legem diuinam: sed secundum legem Dei oportet plures poenas infligere, ut probatur istis auctoritatibus: ergo, &c.
- Habetur de poen. dist. 5. cap. 1.* Item, *de vera, & falsa penitentia*, & ponuntur in decret. per dist. 7. auctoritates diuersæ de multis quæ requiruntur in vero penitente, & subditur: *isti sunt digni fructus penitentia*, ex Augustino.

C O M M E N T A R I V S.

1
De regula penitentia.
Tertio queritur Utrum penitentiæ virtus, &c. In hac quaestione agit de regula penitentia Christianæ: quia ex regula cuiuscunque virtutis procedit omne dictamen, cui debet virtus, conformando se in actibus, regulari: idèd querit, an penitentia ex regula sua sit vnius

poenæ infligtiua, vel an plurius. Hæc quaestio æquiualec illi, qua queritur; *qui sunt fructus penitentia*, id est, opera, vel actus procedentes secundum inclinationem penitentia, & præscriptione regulæ, in qua fundatur: ut bene Doctor argumento in oppositum §. contra, Iohelis 3. &c. insinuat.

S C H O L I V M.

Penitentia punitiua correspondere duplicem regulam in intellectu. Prima est naturalis, scilicet hac; Displicendum est de peccato. Secunda supernaturalis, ut hac: Peccatum est detestandum ut offensuum Dei auctoris supernaturalis, & impeditiuum Beatitudinis supernaturalis; & huic regulæ correspondet alia iustitia, à prima in voluntate.

2
Opinio aliquorum quæ tenet Doctor.
Hic^b dicitur, quod cuiuscunque virtuti in appetitu correspondet aliqua regula in intellectu, siue alia alij, siue eadem pluribus. De hoc in tertio 36. dist. q. unica, a 2. Si penitentia secundum quod est virtus, & quædam particularis iustitia, ex solutione præcedente, habet actum proprium penitere secundum primam illarum quatuor significationum prius positarum: ergo oportet querere regulam illius virtutis in intellectu, & secundum illam, sequetur actus infligtiuus vnius poenæ, vel plurium.

Cuiuslibet virtutis appetitus correspondet regula in intellectu.
 Regula autem eius dicitur esse duplex: quædam naturaliter cognoscibilis, ut scilicet quod de peccato est displicendum, & ista esset nota intellectui Angelico, si fuisset Angelus, viator post primum peccatum commissum, & per consequens, potuisset habere aliquid in voluntate correspondentem inclinationi illi regulæ ad actum vindicandi,

vindicandi, vel displicendi: & ista pœnitentia, sicut & regula eius, posset esse in omni statu vniformis: quia si non deficeret cognitio naturalis conueniens naturæ humanæ, posset pro quocumque statu deuenire in cognitionem istius regulæ, & per consequens, æquè habere in voluntate aliquid inclinans proportionabiliter isti regulæ.

Pœnitentia naturalis, & eius regula conuenit Angelo, & homini, cuius intellectus nõ est deprauatus.

Alia^d regula respiciens peccatum detestandum tantummodò est nota ex reuelatione, scilicet quòd peccatum est detestandum, inquantùm est Dei offensiuum, vel inquantùm auersiuum à Deo, vel impeditiuum acquisitionis Beatitudinis, vel inquantùm inductiuum finalis miserix: & sub istis rationibus correspondet huic regulæ aliqua iusticia in voluntate; alia quidem, sicut alia est eius regula.

Ad propositum, pœnitentia primo modo est tantùm vnus pœnæ infligendiua, sicut eius regula tantùm ostendit vnã pœnam infligendam, scilicet displicentiam; ad quam sequitur tristitia, quæ est vnica, & prima pœna. Secunda est infligendiua cuiuscumque, cuius sua regula est dictatiua; regula autem sua, id est, notitia habita ex diuina Scriptura, dicitur plures pœnas esse infligendas, quas lator illius legis, cuius pœnitens est minister, voluit infligi ad hoc, vt sufficienter placaretur; & tales sunt multæ, vt colligitur ex Scriptura.

COMMENTARIUS.

2. Prima suppositio explicatur.

Hic dicitur, &c. Ad resolutionem supponit cuilibet virtuti, quæ est in voluntate, correspondere regulam aliquam propriam, aut communem pluribus, in intellectu: vt patet ex 3. d. 36. artic. 2. Dicit autem regulam propriam, aut communem, vt insinuet controuersiam, quam ibidem tractauit. Docet enim D. Thomas 1. 2. q. 6. artic. 1. & cum eo ibidem Caietanus, & alij, vt Vasquez *disp. 85. cap. 1.* vnã & communem esse prudentiam respectu omnium moralium acquiratarum. Ex isto Philosophi 6. Ethic. *Prudentia vni inexistenti omnes* (supple virtutes) *invenit*: quod intelligit Doctor *de alia parte citati articuli*, &c. de vnitare secundum genus: idè tenet tot esse prudentias, quot sunt virtutes in specie: propter diuersitatem obiecti formalis, tam quoad intellectum, quàm quoad voluntatem: nam dictamen primum, & practicum respectiue ad virtutem, desumitur à fine, vt obiecto illius virtutis, atque aded à principiis intrinsecis honestatis finis, & conuenientix obiecti, ad naturam rationalem mediante lege, quod obiectum est finis, vt comparatur ad media in particulari, quæ ad finem eliguntur. Sicut ergo obiectum in ratione boni est diuersum; ita etiam veritas eius obiectiua, & partiua est diuersa: ergo tam principia, quàm conclusiones inde desumptæ.

An prudentia sit communis, & vna omnium virtutum.

Esse vult genus, non speciem.

Primum dictamen virtutis sumitur à fine.

3. Alius modus discernendi regulam virtutis. Regula communis est fidei.

Propria est prudentia.

4. Regula propria.

Alio modo potest intelligi illa distinctio regulæ communis & propriæ, respectiue ad cognitionem naturalem huius status, & ad supernaturalem fidei. Hæc est communis regula, & radix virtutum, vt faciant ad finem supernaturalem salutis: illa verò est propria, sistens intra honestatem ex genere, seu obiecto ipsius virtutis, ideòque dicitur propria. Hic etiam vsus, & differentia regulæ facit ad scopum huius questionis, & ea, quæ mox dicit; distinguendo regulam naturalem, & supernaturalem pœnitentiæ, quæ est infligendiua pœnæ.

c Regula autem est duplex, &c. Hic iuxta distinctionem positam, vel insinuatã propriæ, & communis regulæ, dicit duplicem esse regulam pœnitentiæ; vna est naturalis, seu naturaliter cognoscibilis: nempe *de peccato esse displicendum*. Dicit quòd hæc esset nota Angelo, si maneret viator post peccatum, & ei corresponderet habitus pœnitentiæ in voluntate: & ista pœnitentia

& regula esset vniformis in omni statu: quia si non deficeret cognitio naturalis conueniens naturæ humanæ, posset pro quocumque statu deuenire in cognitionem illius regulæ.

Modum cognoscendi huius status naturæ corruptæ dicit Doctor nõ esse modum cognoscendi ex natura potentix, in 1. d. 3. q. 3. neque ex natura obiecti primò motui potentix. De hoc variis in locis agit, vt q. 1. Prologi, differens contra Philosophos *5. Quantum ad primaria, licet procedat de fine, &c.* vbi ostendit plura per se cognoscibilia ab intellectu humano ex natura potentix, & obiecti, non cognosci pro hoc statu, vt ostendat necessitatem cognitionis altioris, & supernaturalis, in 2. d. 3. q. 9. *5. Quia autem talis species d. 10. q. vnica, 5. Ad questionem in 3. d. 1. q. 3. in fine. & supra in 4. d. 10. q. 5. conclus. 3.* idem supponit, & aliis in locis. vnde *supra, in 1. d. illa 3. q. 3.* dicit intellectum non esse signatum sensibus ex natura potentix. Quod sic intelligo, nempe intellectum habere duplicem modum operandi, loquendo de humano. Primus inodus est, quæ est radicans in eadem anima, & recipit. species à potentiis inferioribus, quia aliter non est ipsi obiectum applicatum proximè: & hic etiam est modus eius naturalis cognoscendi, quo vt potentia vniuersalis, & superior iudicat, & cognoscit de actibus, obiectis, modis operandi potentiarum inferiorum, non minùs, imò perfectius, quàm sensus internus iudicat de sensibus externi, & eorum actibus: & hic est modus naturalis cognoscendi pro hoc statu naturæ corruptæ, in quo est relictæ.

Defectus cognitionis pro hoc statu.

Intellectus ex natura potentix non esse ligatum sensibus, explicatur.

Duplex modus cognoscendi naturalis.

Alius est modus cognoscendi intellectus ex natura potentix, quæ vt suprema cognitina versatur circa obiectum immediatè, & non dependenter ab alia potentia inferiori cognitina, & hæc est cognitio naturalis, quæ fuit in primo homine, est in anima separata, erit in Beato in corpore glorioso, & fuit in Christo: & est illa, de qua loquitur Doctor, eam defuisse, & vt dicit loco *supra citato*, in peccati pœnam. Quod probat ex Augustino, 1. 5. de Trinitate, cap. vltimo. *Qua causa* (inquit, alloquens animam) *cur lucem acce. fixa videre non possis, nisi vti que infirmitas? & quis eam tibi fecit, nisi vti que iniquitas? &c.*

5. Secundus modus cognoscendi ex natura potentix.

Augustin.

Idem docet Gregorius lib. 5. Moralium, c. 2. 5. Gregotius super

super illud : Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, &c. in illa : cuius non agnoscebat vultum. Humana quippe anima primorum hominum vitio à Paradisi gaudijs expulsa, lucem invisibilem perdidit, & totam se in amorem visibilem fudit, tamòque ab interna speculatione cæcata est, quanto foras deformiter sparsa : unde fit, ut nulla noveat, nisi ea, qua corporeis oculis, ut ita dixerim, palpando cognoscit ; homo enim, qui, si præceptum servare voluisset, etiam carne spiritalis futurus erat, peccando factus est etiam mente carnalis, ut sola cogitet, quæ ad animum per imagines corporum trahit, &c.

6
Pater quoad
veritates pra
cticas.

Quantum autem ad veritates practicas, conclusio hæc Doctoris est verissima, nempe defecisse lumen intellectus in his per peccatum: ut omnes Patres contra Pelagianos vno consensu docent 2. ad Corinth. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Deus scit cogitationes hominum, quoniam vana sunt, &c. Psal. 93. & multa similia. De hoc egregius est locus Ambrosij de fuga seculi, c. 1. quem citat Augustinus de prædestinatione Sanctorum, cap. 8. vbi explicat primum locum citatum ex Apostolo. Frequens, inquit, nobis de fugiendo seculo iste est sermo, atque vanam quam facilis sermo, tam cau-

tus, & sollicitus affectus: sed quod peius est, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum effusio mentem occupat, ut quod studeas evitare, hoc cogites, animoque volvas, quod cavere difficile est homini, exuere autem impossibile. Denique voti magis eam esse rem, quam effectus testatur Prophetia, dicendo: Declina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam: non enim in potestate nostra est cor nostrum, & cogitationes nostre, qua improvise offusa mentem animamque confundunt, atque aliò trahunt, quam tu proposueris, ad secularia revocant, mundana inserunt, voluntaria ingerunt, illecebrosa intexunt, &c. Non est quoddam hic plura loca ad probationem huius asseramus, cum ignorantia, & error sequens sint peccati, per quam via veritatis occluditur: bene ergo Doctor dicit cognitionem huius status defuisse ex peccato; consule commentarium in 1. d. 3. q. 3.

d. Alia regula respiciens peccatum, &c. Hæc est fidei, qua cognoscitur solum, ut fuse probat q. 1. Prologi, hominem ordinatum esse ad finem supernaturalem, à quo excluditur tantum per peccatum: ex eadem ergo cognoscitur peccatum, ut est offensa Dei hoc modo, & avertitum à Deo, & inducium miseriam, & impedivum præmij.

7
Regula fidei

Ambrosius.

SCHOLIUM.

Pœnitentia naturalis, id est, quæ habet regulam naturalem, unam penam infligit, id est, tristitiam, quia ratio tantum dicitur peccatum odio habendum; ex quo sequitur tristitia. Sed pœnitentia habens regulam supernaturalem, plures pœnas infligit, ut constat ex Scriptura, verbi gratia, confessionem, contritionem, satisfactionem, lacrymas, ieiunium, elemosynam, &c. Explicat quomodo virtus moralis potest habere regulam supernaturalem.

3

Dicitur ergo ad quæstionem, quod pœnitentia primo modo, ut habens regulam naturaliter notam, tantum est vnius pœnæ inflictiva, & ex hoc, tristitiæ consequentis pœnitentiam: sed pœnitentia secundo modo, scilicet ut habens regulam ex sacra Scriptura acceptam, est plurium pœnarum inflictiva, tot scilicet, quot legislator ibidem, revelavit sibi velle sufficere pro culpa totaliter expianda.

Sed ex dictis instatur, quod pœnitentia secundo modo non sit virtus acquisita: quia ad cuius cognitionem requiritur aliquid supernaturale, illud non est virtus acquisita: sed pœnitentia secundo modo est huiusmodi, quia notitia, quæ est eius regula, non est naturalis, cum sit tantum possibilis haberi ex revelatione: ergo, &c.

In præmio.
Cap. 1.

4
Concorda
cum dictis
q. 4. prolog.
vbi dicitur
Theologiã
esse practi
cam.

Videtur
quod hæc &
similes veri
tates sunt
practica tâ
sum ex Dei
intentione, ut
ibi dixi.

Pauperas
Evangelii
ca, & Opa.

Respondet, in omnibus doctrinis ordinatis tam speculativis, quam practicis, & hoc tam actiuis, quam factiuis, superior aliquid novit eo modo, quo illud non potest esse notum inferiori. Pater 1. *Metaphysica*, 1. *Ethic*. & per exempla manifesta, quia in speculativis superior novit propter quid, sed inferior tantum quia: in practicis, vel actiuis superior novit finem superiorem sub propria ratione, & illum intendit; inferior autem non, sed tantum proprium finem. Consimiliter in artibus, loquendo de finibus artium subordinatarum.

Ad propositum, veritates supremas speculativas non possumus naturaliter nosse, sed tantum ex revelatione, ut Deum esse trinum: & univèrsaliter quascumque veritates immediatas de Deo; de hoc *lib. 1. quæst. 1. Prologi*. & *dist. 42. quæst. 1.*

Consimiliter in practicis, non possumus scire Deum sub propria ratione esse finem creaturæ intellectualis, nisi per revelationem. Consimiliter si posset inveniri aliqua ars ita excellens, cuius finis proprius non esset naturaliter cognoscibilis, oporteret de fine eius habere cognitionem per revelationem.

In virtutibus autem aliquæ sunt possibilis naturæ humanæ ordinabiles ad finem sub ratione superiori, quam cognitio huius status se extendat; ut pote, quod omnia sunt dimittenda propter Christum, & pro Christo prælatis in omnibus licitis obedientium, & huiusmodi. In talibus ergo regulas directivas oportet esse cognitivas ex revelatione:

latione: & tales sunt vniuersaliter omnes regulæ virtutum Euangelicarum, vt Paupertatis, Castitatis, & huiusmodi; quia principia, vel conclusiones practicæ, quibus inniuntur istæ virtutes vt regulis, non possunt naturaliter esse nota.

diem ex reuelatione habentur.

Nec propter hoc illæ minùs sunt virtutes, imò excellentiores virtutes: tum quia illa vera sunt excellentiora vera, pro quanto ad ea non attingit lumen naturale viatoris: tum quia illa vera sunt certiora, quàm multa alia, ad quæ attingit lumen naturale viatoris: quia vera ab illa veritate quæ nec fallere potest, nec falli. Vnde habenti fidem, quòd Deus inspirauit totam sacram Scripturam, & quòd ipse est veritas infallibilis; certius debet esse quicquid ab ipso in Scriptura est reuelatum, quàm illud ad quod quicumque intellectus potest naturali lumine attingere.

5

Nec ex hoc, quòd regula istius virtutis est tantùm ex reuelatione, vel fide nota, sequitur istam virtutem appetitiuam non esse moralem, quia secundùm Philosophum 2. Ethicor. virtus moralis dicitur esse ex hoc, quòd est ex more, vel ex consuetudine generabilis: quacumque autem notitia, siue ex lumine naturali habita, siue ex fide, potest secundùm illam appetitus inclinari, & ex frequenti actione generare in se habitum sic inclinantem, qui erit habitus electiuus, quia appetitiuus, & secundùm rectam rationem, licet non naturalem, sed aliam rectiorem.

Cap. 1. Vnde virtus dicitur moralis?

Et hoc modo Paupertas, Humilitas, Castitas, & huiusmodi sunt virtutes morales, quia secundùm perfectam, & rectam rationem, licet non purè naturalem ex more, id est, frequenter sic eligere generantur. Sic supposita ista regulà notà ex Euangelio, *Pœnitentiam agite*: potest voluntas ex frequenter elicere actum conformem isti regulæ, generare in se habitum inclinantem ad conformes actus: & ille verè erit virtus, quia rectæ rationi, imò rectissimæ conformis: & tamen moralis, quia ex more & consuetudine generatus.

Matth. 3.

COMMENTARIUS.

8 **D**icitur ergo, &c. Sequitur resolutionem præmissam, nempe pœnitentiam, vt sequitur regulam naturalem, esse inflictiuâ vnius pœnæ tantùm, nempe tristitiæ de malo. Hæc patet: quia illa cognoscit tantùm peccatum, vt opponitur regulæ proximæ, & vt est fugiendum: ergo tantùm sub illa ratione fugiendum, & de eo dolendum: quia non datur motiuum aliud fugiendi peccati, nisi hoc ex parte regulæ naturalis.

Regula naturalis, & pœna, quam præscribit.

Dicit secundò; quòd pœnitentia, vt respicit regulam secundo modo, est tot pœnarum inflictiuâ, quot exigit legislator in ordine ad satisfactionem culpæ. Hoc probat argumento ad oppositum: cuius ratio subiuncta est optima: nempe pœnitentia vera ad innocentiam Baptistini nititur inducere; non inducitur autem, nisi per fructus pœnitentiæ, & iuxta acceptationem Dei exigentis opera satisfactoria ob ingratitudinem nostram, vt docet Tridentinum *sess. 14. cap. 2.* talis enim debet esse satisfactio pro peccato, & pœna debita eius, qualis, & quantitas ex voluntate Dei acceptantis est exhibenda: hæc autem satisfactio pro peccato est tantùm nota nobis per Scripturam, & reuelationem, in quibus Dei voluntas aliàs occultâ exprimitur.

Regula supernaturalis multiplicem pœnam indicit.

Satisfactio pro peccato qualis, & quanta sit.

9 **S**cilicet ex diuina instatur, &c. Hic obiicit contra ea quæ resoluta sunt in responsione ad vltimum argumentum præcedentis questionis: nempe pœnitentiam non esse virtutem acquisitam, si supponat fidem tanquam regulam: & oppositè resoluit asserens cognitionem superioris ordinis tam in speculatiuis, quàm in practicis attingere veritatem aliquam, quam non attingit cognitio ordinis inferioris: neque veritates supremas speculatiuas de Deo cognosci naturaliter, vt patet ex *questione prima Prologi*: ne Scoti oper. Tom. IX.

Cognitio superioris ordinis excedit illum, quæ est inferioris.

que etiam practicas; quæ hæc desumuntur à fine vltimo attingibili, qui est Deus sub ratione propria: quod cognoscibile excedit naturam creaturæ, & lumen creatum intellectus: vt ergo finis hic non est cognoscibilis naturaliter: ita etiam neque media, quæ natura sunt ad talem finem, cognoscuntur: quia illa sunt opera, seu merita, quæ ex natura rei non inducunt finem: sed ex diuina ordinatione, & acceptatione constituuntur in esse: licet quauis ergo peccatum esse detestandum, bonum rationis sectandum quis cognoscat lumine naturali intellectu: quia ad talem sufficit cognitio honesti, & oppositio peccati ad bonum honestum: quæ ex obiecto, & regula proxima cognoscuntur: non sequitur inde quòd illud, quod competit actui virtutis, non ex obiecto, aut causis proximis eius, sed per modum meriti, aut dispositionis per supernaturalem electionem, & eleuationem hominis per hæc tanquam media ad finem vltimum, sine cognoscibiliâ naturali: quia ille ordo in operibus ad finem vltimum, inquantùm habent rationem formalem, & vltimam meriti, est omnino supernaturalis in esse, & cognosci, & ab illa sola causa, in cuius potestate est collatio finis, & ordinare media voluntaria ad ipsum, ad quem non datur aliquod medium ex natura rei, & virtute propria.

Vltimè, & media ad ipsum cognoscitur supernaturaliter tantùm.

Sub hac ergo ratione non solum pœnitentia, sed omnium virtutum, quæ faciunt ad salutem, & dicunt ordinem ad finem, regula & fundamentum est fides, vt bene instat in virtutibus Euangelicis: quæ instat perinde in omnibus virtutibus fieri posse: neque inde transcendant suum obiectum, aut sunt virtutes infusæ: nam aliud est loqui de actu sub ratione meriti,

10 Fides est fundamentum omnium, quæ faciunt ad salutem.

fatisfactionis, aut dispositionis ad finem vltimum; aliud est loqui de actu, quò est ad proprium obiectum. Primo modo præter id, quod habet ex obiecto, & regula proxima, superadditur acceptatio diuina supernaturalis, quæ nequit sciri, aut cognosci, nisi ex sola Scriptura, & reuelatione, consequenter per fidem. Secundò modo non requiritur cognitio transcendens naturam obiecti ad cognitionem actus.

Ad propositum itaque pœnitentia, vt est displicentia peccati ex motiuo virtutis, cui opponitur, non requirit fidem diuinam, aut reuelationem: vt verò est satisfactio, aut punitio à Deo præscripta, & acceptata, & ordinatur ad deletionem peccati, & reconciliationem, ac denique, vt ordinatur ad salutem, est ex regula fidei, per quam solam, vt talis cognoscitur.

SCHOLIVM.

Mouet quinque dubia, & soluit per hoc, quòd peccatum natu: aliter scitur Deo displicere, ideoque esse detestandum, & hac ratione habet talem notitiam naturalem pro regula, vt verò est auersiuum à Deo sine supernaturali, & offensiuum eius, quò talis, habet pro regula reuelationem, seu notitiam supernaturalem.

6
Quinque dubia.

Circa istam, dubitatur primò, quomodo ratione naturali potest esse notum peccatum aliquod sub ratione peccati in actibus humanis? Secundò, quomodo possit esse notum peccatum esse Dei offensiuum? Tertiò, quomodo potest esse notum peccatum esse à Deo auersiuum? Quartò, quomodo potest esse notum peccatum esse impeditiuum æternæ Beatitudinis? Quintò, quomodo potest esse notum peccatum esse dispositiuum tanquam demeritum ad pœnam finalem: Omnia hæc dubia innituntur huic, quòd nullum istorum videtur ratione naturali cognoscibile.

Respondeo, quomodocumque sit naturaliter cognoscibile peccatum esse detestandum, & puniendum sub propria ratione, potest habere pro regula pœnitentiam primo modo dictam, scilicet, vt cognoscibile naturaliter: sed vt cognoscibile supernaturaliter, sic habet pro regula pœnitentiam secundo modo dictam.

7
Ad arg. 1.

Ad h^o primum principale argumentum potest dici, quòd pœna ordinans peccatum secundum se, potest esse vna vnus: sed ordinans in ordine ad illum, quem offendit culpa, multiplex est secundum voluntatem illius, in comparatione ad quem ordinatur. Patet in actibus humanis, vbi pœna satisfactoria alicui offenso tanta, & tam multiplex est, quanta, & quoruplex sufficit offenso pro emenda. Pœnitentia autem tanquam pœna subordinata iustitiæ Iudicis est virtus inflictiua pœnæ correspondentis voluntati ipsius offensi; & illa est multiplex, loquendo de pœnitentia secundo modo, vt patet ex Scriptura, vbi iustitia Iudicis principalis in vindicando culpam exprimitur.

Argum. 2.

Ad secundum dicendum per idem, quòd æquale ex natura rei posset reddi: & tamen non esset sufficienter puniens: quia ista punitio respicit punitum in comparatione ad illum, ad cuius acceptationem fit ista punitio. Et si arguas; ergo crudelis est, si punitio in se sufficiens non sit sibi sufficiens. Responsum quare.

Responsio aliorum.

Dici potest, quòd omnes illæ pœnæ æquivalent vni perfectæ punitio: sæpè enim attritio insufficientis est, idèd requiruntur alia, vt dictum est.

*Ad 3.
Vno actu pœnitentia imperari possunt varia tristitia.*

Ad tertium patet in solutione præcedente, quia actus pœnitentiæ virtutis est imperare, & hoc tanquam de proximo actus causationis pœnæ, qui sunt respectu tristitiæ consideratio, & volitio alicuius obiecti. Ipsa autem tristitia sequens est effectus remotus: & ista potest bene multiplicari stante actu vno ipsius pœnitentiæ virtutis: quia per vnum actum vindicandi, siue imperandi punitioem, potest quis imperare omnes punitioes correspondentes secundum iustitiam huic culpæ.

COMMENTARIVS.

11
Quinque dubia mouentur circa predicta.

Circa istam dubitatur primò, &c. Quinque dubia mouet. Primum, quomodo peccatum sit notum in actibus humanis sub ratione peccati? Secundum, quomodo notum sub ratione offensa diuina? Tertium, quomodo potest esse notum, vt auersiuum à Deo? Quartum, quomodo notum vt impeditiuum æternæ Beatitudinis? Quintum, quomodo notum vt induciuum supplicij? Ad quatuor vltima iam patet responsio ex præmissis, peccatū esse tantum notū, quò est offensus Dei, & sic de reliquis, solum ex fide: ideoque non respondet. Ad primū autem nō respondet hic: sed dicit quomodocumque sit

Quatuor vltima resoluntur ex dictis.

notum peccatū naturaliter habere pœnitentiam primo modo pro regula. Intelligit nomine pœnitentiæ illam cognitionē, quocūque modo fiat.

Vt ergo hanc difficultatem ampliùs explicemus, & respondeatur ad primum dubiū; vt getur difficultas primò, omnis virtus sufficienter regulatur per cognitionem sui generis; sed pœnitentia est virtus naturalis acquisita, ergo. Secundò, ratio naturalis dicit dolendum esse de peccato, quatenus est offensa Dei: quia hac ratione etiam Gentes, & Pagani instituerunt sacrificia, & varios cultus ad placandum Deos offensos:

12
Circa primū dubiū proponitur ratio: vt patet ex affirmatiua. Esse cognitū in sine naturali.

offensos: ergo licet ignorauerint Deum verum, nihilominus cognouerunt Deum, quicumque erat, non esse offendendum, sed de offensa placandum. Confirmari potest ex Paulo ad Romanos prima, qui hac ratione docet Gentes peccasse; qui cum Deum ex creatura cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt. Terriò, ratio dicitur peccatum esse malum, & contra rectitudinem regulæ: ergo detestandum, siue per fugam, siue per tristitiam. Antecedens pater, aliàs nullum esset peccatum infidelium, quod est falsum. Consequentia probatur: quia hoc principium ex terminis notum est; malum esse fugiendum: ergo si præsens apprehenditur, ex eodem principio sequitur de eodem tristandum esse: quia tristitia causatur ex apprehensione obiecti præsentis noliri. Confirmari potest ex eo, quod lumine naturali notum sit hominem naturæ suæ ordinari ad honestatem, in quo distinguitur à brutis, quod cognouerunt etiam Gentiles Philosophi, qui plura de virtutibus, & vitiis vera scripserunt à Theologis, & Patribus recepta. Deinde notum est dari aliquam principia practica regulantia voluntatem, vt patet de prudentia, quæ est habitus acquisitus. Ex his demonstratur errandum non esse in opere: ergo etiam corrigendum id, in quo erratum est peccando: sed hoc nequit sine displicentia peccati. Hæc displicentia est poenitentia: ergo. Patet subsumptum, quia displicentia, seu dolor de peccato ex turpitudine eius conceptus, est vera poenitentia, vt tradit Trident. sess. 14. cap. 4. in fine, & c. m. 5. Sed hæc turpitudine consistit in repugnantia, & oppositione eius ad honestatem: ergo displicentia eius habetur per regulam talis honestatis, quæ est merè naturalis. Patet consequentia etiam ex dictis superiùs, quia quilibet virtus nata est displicere in peccato sibi opposito.

I 3
Prima conclusio.

Dico, peccatum cognoscitur ab homine quatenus est priuatio rellitudinis moralis virtutis, viribus nature, in propria & immediata regula talis virtutis. Hæc videtur Doctoris in præmissis, atque in hac response: quia supponit peccatum hoc modo posse cognosci naturaliter: & eam probant argumenta iam facta. Conclusio respondet ad primum dubium: & confirmatur, quia aliàs nemo peccaret infidelium, quod est contra fidem, & Paulum ad Roman. 1. & vbique Scriptura ipsi improperat sua peccata. Probatur sequela, quia deficeret cognitio necessaria. Peccatum enim est actus voluntatis contra rectam rationem, siue illa rellitudo desumatur quandoque, aut semper ad extrinsecam legem, siue ad intrinsecum appetitum, & inclinationem rationis, de quo non curo modò: ergo supponit rationem rectam ex qua intellectus peccantis infidelis discernere potest defectum in actu; hæc autem est naturalis.

I 4
Secunda conclusio.

Dico secundò, incertum est quantum se extendat hæc regula naturalis cognoscendi peccatum, seu ex quibus principijs habuit initium, nam si loquamur de sapientibus huius mundi, qui sine lumine fidei attingerunt plurima principia operabilium in practicis de virtutibus, & vitiis recepta à Patribus, & Theologis, disciplina & traditione, hæc dedisse putauerim, non propria inuentione: contra quos optime disserit Doctor q. 1. prologi: neque enim ipsi cognouerunt, neque homo ex puris naturalibus cognoscere potest Sicuti oper. Tom. IX.

distinctè rationem finis, à quo desumuntur proximè, vel remote principia operandi secundum rellitudinem hominis, qua ordinatur in finem, vt patet ex iis, quæ tradiderunt Philosophi de felicitate: vt Aristoteles ex primo Ethic. cap. 9. vbi dubitat, an per disciplinam, sicut scientias; aut allicudine, sicut virtus moralis; aut exercitatione, sicut ars, comparatur felicitas. Deinde, an humanam, aut diuinam, aut fortuitam, habeat causam felicitas: & cap. sequenti, an in operatione virtutum, an in vita, vel in morte, & post mortem: lib. 10. Ethic. dubius est etiam in quo consistat, vt patet in fine. Varias Philosophorum sectas enumerat Philosophus, quas impugnat 1. 2. 7. & 10. Ethicor. & 1. lib. ad Eudemian, & lib. 2. in principio, statuit suam opinionem.

Probatio ex Philosopho.

Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 7. Fecerunt, inquit, quidam sibi Philosophi, sicut eorum cuique placuit, vitas beatas suas, & quasi propria virtute possent, quod communi mortalium conditione non poterant, & c. Idem de Ciuitate, lib. 19. ex Marco Varone de fine bonorum, & malorum, ducentas octoginta octo Philosophorum sectas discrepantes commemorat. lib. 2. de Ciuitate, cap. 7. in triplici Philosophia naturali, rationali, morali, Quiddam eorum, inquit, quedam magna quantum diuinitus adiuti sunt, inuenerunt, quantum autem humanitus impediti sunt, errauerunt: maxime cum eorum superbia instè diuina prouidentia resisteret, & c.

Augustin.

Varia sectæ Philosophorū.

Lactantius lib. 2. Insti. cap. 3. Falsum, inquit, intelligere, est quidem sapientia, sed humane: ultra hunc gradum procedi ab homine non potest, & c. verum autem scire diuina est sapientia; homo autem per seipsum peruenire ad hanc scientiam non potest, nisi doceatur à Deo. Ita Philosophi quod summum fuit humana sapientia assecuti sunt, vt intelligerent quid non sit: illud assequi nequierunt, quid sit; nota Cicronis ver. est: vitiam tam facile vera inuenire possem, quam falsa conuincere, & c. & lib. 3. cap. 8. enumerat varias sententias, & sectas eorum de natura summi boni, quas vniuersim impugnat Tertullianus lib. de præscript. aduersus hæreses, c. 7. vocat Philosophiam Græcorum materiam sapientia secularis, temerariam interpretem diuina nature, & dispositionis afflaturicem, & interpolatricem veritatis. Vbi etiam originem hæresum ad eandem reducit Valentini, Eonas ad Platonicos; Marcionis Deum meliorem de tranquillitate ad Stoicos; interitum animæ, & mortalitatem ad Epicuros; negatam resurrectionem ad omnium Philosophorum scholas, & c. videatur lib. de resurrectione carnis, cap. 1. & lib. de anima, cap. 1. vbi agens de Socrate iam damnato. Omnis illa sapientia Socratis de industria venerat consultata æquanimittatis, non de fiducia comperta veritatis: cui enim veritas comperta sine Deo? cui Deus cognitus sine Christo? cui Christus exploratus sine Spiritu sancto? cui Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento?

Lactantius.

Tertullian.

Philosophia Græcorū hæresum mater.

Cæterum licet plura tradiderunt Philosophi de virtutibus, & vitiis, quibus natura nostra in progressu ad finem suum instruitur, non ipsorum hæc inuentioni primùm fuit, vt tradunt Patres: Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, Philosophi, inquit, ante Domini aduentum à Prophetis Hebrais partem veritatis id minime agnoscentes sumpserunt; sed sibi tanquam propria dogmata attribuerunt, & alia quadam adlutarunt, alia autem superuacanea diligentia indolè, G ; tanquam

I 6

Clem. Alex. Philosophi ab Hebrais veritatem mutauerunt.

I 2
ca primū
vitiis pro
untur ra
es pro par
affirmati

cegnitū
ine natu.

Tertullian. *tanquam sapientes pronuntiarunt, &c.* Tertullianus iam citatus: *Planè*, inquit, *non negabimus aliquando Philosophos iuxta nostros sensisse, testimoniùm est veritatis etiam inuentus ipsis, &c.* Hanc inuenisse Philosophos aliquando docet, quamuis ea malè vsos, vt qui, per ipsum, *Nihil diuina licentia reseruum; legem naturæ opinionem suam faciunt, &c.* Didicisse autem veritatem ait, vel ex antiquis sapientibus, v. Mercurio, Sileno, Orpheo: vel ex Apocryphis, & Pseudopropheticis, vel ex malis, & familiaribus demonibus, vt habuisse Socratem docet, ex communi prouidentia, & natura, vel ex sacris literis.

17 *Plato legit libros legum.*
 Augustin. *Platonem legisse libros legis, & secutum fuisse in multis docet Iustinus in paranesi ad Genes. Eusebius in præparatione Euangelica. Theodoretus de Græcorum affectionibus. Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 28. de Ciuit. Dei, lib. 8. cap. 11. eam mouet difficultatem, an ex libris Moylis eandem assecutus est, an per viam creaturæ, an ex collatione cum legisperitis: asserens versionem L x x. post eius mortem editam. Aristobolus autem Iudæus ad Philometora apud Eusebium. Legem, inquit, nostram in multis Plato est secutus: hinc Numenius Philosophus: Quid Plato nisi Moyses Aistatus? Demus etiam Socratem Platone antiquiorem, qui primus inter Græcos naturalis Philosophiæ, vel tædio, vel obscuritate rerum victus, vel studio instituendæ vitæ ad moralem Philosophiam se contulit, pleraque tradidisse; id non conuincit eum primum fuisse Authorem, quia traditio à primo homine, & sequentibus, in quibus vixit cultus Dei, & lex naturæ, non fuit omnino abolita, quæ per doctrinam ad Græcos emanauit ab Ægyptiis, Chaldæis, & Hebræis: quamuis origo traditionis ipsis fuerit ignota, quæ primum referenda est in diuinæ reuelationem, quæ principia instituendæ vitæ, & assequendi finis homini tradidit. Vnde dogmata Philosophorum de Beatitudine, & institutione vitæ assumpta sunt ex aliis, non per ipsos probata vt principia ex terminis nota, aut conclusiones euidenter deducta.*

Aristobolus.
 Numenius.

Traditio conseruata.

Vita origo in diuinam reuelationem referenda.

18 *Nam si legem naturæ spectemus à qua principia virtutum circa finem, & media emanant: certum est præcepta primæ tabulæ in pluribus corrupta esse in Græcis, quod designant errores eorum circa prima rerum principia, de prouidentia Dei, de multitudine Decorum saltem tenenda, de fato, de æternitate Mundi, de omnipotentia Dei, de cultu idolorum. Quoad præcepta autem secundæ tabulæ non esse nota lumine naturæ, tanquam principia ex terminis, aut conclusiones; sed vt consona tantum, & habentia causam merè contingentem, nempe voluntatem Dei, docet Doctor in 3. d. 37. quem sequuntur Nominales; & hanc legem per doctrinam receperunt homines à Deo per reuelationem internam, aut externam, vt ibidem Doctor. Hinc non est admitendum, si quis ab infantia extra hominum consuetudinem viuere, eum posse ad notitiam horum præceptorum venire sine doctrina, aut speciali habità à Deo illuminatione, cum neque in obiecto sui intellectus pro hoc statu includantur, & si includerentur, non paterentur sapientes tantum in iis discrepantiam, & errores, quibus non solùm Philosophi, sed etiam*

Præcepta primæ tabulæ in Græcis corrupta.

Præcepta secundæ tabulæ quomodo nota.

Error in his corrigi.

ij, quibus adminiculum legis fuit, subiacebant, vt Iudæorum peritiores Pharisei, & Scribæ, & Sadducæi, quibus Saluator id sapius improperebat.

Errauerunt ergo Philosophi, quique etiam in suis politis, vt Doctor annotauit, & Patres; errauerunt etiam quod suis viribus, ingenio, & inuentioni quiddam apprehenderunt, attribuebant. Errauerunt etiam tertio, quod felicitatem non nouerint, & vt dicit Lactantius lib. 3. cap. 8. quamuis in virtute felicitatem hominis statuerint, ignorauerunt quid efficeret virtus, aut quod tenderet, honestius autem nihil seperirent: *Substituerunt in ipsius virtutis nomine, quam nullo proposito emolumento appetendam esse dixerunt, & bonum sibi constituerunt, quod bono indigerent, &c.* Prosper contra collatorem: *Neque enim ignotum est, quantum Græca schola, quantum Romana eloquentia, & totius Mundi inquisitio circa summum bonum acerrimis studijs, excellentissimis ingenijs laborando nihil egerunt.*

Accedunt ad hæc Canones Ecclesiæ, quibus ignorantia, & error sequens in intellectu, infirmitas in voluntate ex peccato primi hominis adstruitur, atque aded necessitas diuinæ illustrationis, vt bonum videat, inspirationis, vt apprehendat, consulendus Cicero in quinque libris de finibus bonorum & malorum. Augustinus locis citatis, speciatim lib. 18. cap. 41. lib. 19. per totum. Eusebius de præparatione Euangelica, lib. 2. Theodoretus de Græcorum affectionibus. Lactantius lib. 3. cap. 1. asserens quæcumque veritatem, & præcepta instituendæ vitæ agnouerunt Philosophi ab Hebræis surripuisse, Tertullianus supra, & in Apolog. cap. 47. dicit Philosophos ex fonte Prophetarum suum ingenij vigasse. Nazianzenus ad Nemesium, de Philosophis, idem docet, & alij, ex quibus hæc veritas liquet.

Cur autem potissimum apud Græcos traditio circa veritatem interit, aliqui docent causam esse diluuium Deucæleonis, quod totam Thessaliam vastauit, & aliud antenus, quod contingit etiam in Græcia sub Ogigio Rege in Regione Attica, quam sic vastauit, vt per ducentos annos reddiderit incultam, & inhabitatam. Vide Pinedam lib. 12. in Gen. cap. 7. quæ diluua ex Platone in Timæo Egyptum non attigerunt, ac proinde non est mirum, si traditio, & rerum antiquarum memoria apud ipsos facilius conseruata, quæ apud Græcos delata fuit, & quam mox Orphæus, ac Musæus fabulis obscurauerunt.

Ex his ergo colligitur principia ista vniuersalia de quatuor virtutibus Cardinalibus traditione recepta esse, ex quibus procedebat Philosophi, tanquam ex regulis generalibus suppositis discurrendo in hæc, vel illa materia, in qua aliquid singulare alios præ aliis inuenisse non est negandum, vt Augustinus lib. 7. de Ciuit. cap. 7. docet: *Quidam, inquit, eorum quædam magna quantum diuinitus adiuti sunt, inueniunt; quantum autem humanitus impediti sunt, errauerunt, maxime cum eorum superbia iustè diuina prouidentia resisteret, vt viam pietatis ab humilitate in superna surgentem etiam istorum cõparatione monstraret, &c.* Supponebantur itaque hæc principia traditione conseruata, tum quia ad pacificam edificationem, & conseruationem ciuitatis terrenæ, erant necessaria dum per errorem ad altiora non conuergeret: quia in his materia laudis, & vituperij consistit

19 *Error Philosophorum.*

Lactantius.

Prosper.

Necessitas gratiæ.

Cur veritas apud Græcos exciderit?

20 *Principia generalia virtutis Cardinalium vnde nota.*

Augustin.

Ratio conseruata traditioni.

consistebat : tum etiam , vt Paulus ad Rom. 1. Quia gentes in naturam peccantes non habent excusationem : tum etiam , vt imaginis primum impressæ , aliqua in homine lucamenta manerent diuine prouidentia hæc conseruantes & idem Philosophis concessa est specialis quædam assistentia in his principiis ad actiones humanas applicandis , & conseruandis , vt dicit Augustinus , sine quibus notitia Dei conseruari non potuit : tum etiam vt reuelata veritate , & fide , facilius ex ipsis eorum Magistris reduci possint , vt eam reciperent .

tionem reddatur opus virtutis magis delectabile , quàm sit bonum sensibile , quantumlibet utrumque liberè ametur , sicut via cupiditas , verbi gratiâ , honoris , & gloriæ , vincit minorem aliam cupiditatem , vt intemperantiæ : quamvis liberè voluntas vni , vel alteri adhæreat ; ad quæ principia sanctus Augustinus lib. 4. contra Iulianum refert apparentem virtutem Philosophorum , & quocumque externos actus virtutis , quæ in fide non fundantur , quæ est radix virtutum , & fundamentum adimplendi legem , & operandi ad salutem .

2.1 Hæc utroque principia , seu regulæ quatuor virtutum spectant ad secundam tabulam , eiusque præcepta , quæ , vt supposuimus ex Doctore nostro in 3. d. illa 37. per reuelationem diuinam emanarunt primum homini factam , & vt ibidem responsione ad tertium asserit : vel interiorem , vel exteriorem , ad quam erant homines obligati ante legem scriptam , vt facillè colligitur ex iis , quæ Abrahæ cum Abimelecho , & Pharaone acciderunt circa Sarai uxorem suam : per interiorem quidem scriptam in cordibus : *Vel forte , inquit , per aliquam doctrinam exteriorem datam à Deo , quam discabant parentes , & deriuabant in filios : nec oportuit ea scribi in libro ; quia potuerunt ea facilliter memoria commendare , & retinere : quia populus illius temporis erat longioris vite , & fuit melioris dispositionis in naturalibus , quàm populus temporis posterioris , quo tempore infirmitas populi requirebat legem dari , & scribi , &c.* Nec dicendum est illam legem à Deo datam fuisse , nisi in ordine ad salutem , pro quocumque statu viæ .

Admitterem ego cum Augustino lib. 2. de peccatorum meritis & rem. cap. 7. voluntatem idem peccare , quia vult , & idem non esse sine peccato , quia nolit : nam nisi ex electione peccaret , peccatum non esset peccatum ; sed actus necessarius , & quasi fatalis . Sed aliud est voluntatem esse liberam , & habere potestatem physicam non peccandi , vel faciendi aliquid opus bonum ex genere : & aliud est vti illa potestate : non vtitur , quia in operando semper sequitur inclinationem , vt fertur in magis delectabile , & afficit appetitum sensitiuum si sibi relinquatur , liberè tamen : vnde quando Patres negant potestatem libero arbitrio , excluso adiutorio diuinæ gratiæ , nisi tantùm ad peccandum , duo dicunt , nempe habere potestatem liberam non peccandi , si vellet ea vti , quia non necessitate , sed voluntate peccat : & alterum est , quod non vtatur illa potestate , adhibendo conatum requisitum ex parte operis , nisi adiuuetur , & exciteretur à gratia . Hinc dicunt liberum arbitrium non esse extinctum , sed enervatum , & infirmum , loquor de bono in genere , non de actu supernaturali quoad substantiam , qui fuit Philosophis ignotus , & ad quem requiritur gratia alterius rationis . Quia non applicat , vt dixi , vires necessarias . Hæc autem potentia , cuius non fit vsus , magis reducitur ad remotam , quàm ad proximam , licet non ex defectu virtutis , sed applicationis , & conatus . Hæc doctrina est Augustini variis in locis , vt supra allegauimus : est etiam Doctoris in secunda dist. 29. ex qua pono sequentem conclusionem .

23 Origo peccati.

Inclinatio voluntatis.

Omnia lex à Deo ad solam ordinata est.

Philosophi & Pelagiani in eodem errore.

Modus loquendi profanus , & corrigendus.

Canonis fidei.

Neque præterea dicendum est in statu naturæ corruptæ ipsam adimpleri posse sine diuina inspiratione , & illustratione : vt patet ex decretis cõtra Pelagianos , & Semipelagianos : vnde sanè intelligenda sunt , quæ sæpè in libris Philosophorum leguntur de adimplitione huius legis , qui in eodem errore fuerunt , quo Pelagiani , tribuentes omnia naturæ & potissimum illud , quod sæpius dicunt : *Semina quadam , & igniculos quosdam virtutum nobis inesse naturaliter à Deo conditore naturæ , &c.* Quem loquendi modum secutus est Cassianus , & meritò reprehenditur à Prospero : si per hæc excludatur diuina gratia : nam vt Canon Ecclesiasticus definit , *Liberum arbitrium gratiæ Dei desitutum nihil valet nisi ad peccandum .* & articulus septimus Concilij Diouispolitani . *Ad singulos actus bonos requirere auxilium gratiæ Dei .* Quem articulum tanquam fidei tenet vbique Augustinus , vt supra insinuauimus : nam si intelligant solum liberum arbitrium , non est semen boni , quod sibi derelictum germinat peccatum .

Dico tertio , regula naturalis penitentia idem dicitur naturalis in nobis , quia cognitio , qua habetur , est ex doctrina naturaliter tradita , & non proponitur nobis sub motiuo reuelationis , quamvis primum ex reuelatione emanauit . Hæc patet ex dictis in præcedenti .

Dico quarto , ex hoc dicitur penitentiam naturalem , vt est in voluntate . Quia est ex motiuo naturaliter cognito , prout iam dictum est : non verò quoddam illa habetur sine gratia excitante , & adiuuante , aut auxilio speciali , si est penitentia propriè dicta , & detestatio peccati concepta ex motiuo honestatis , etiam in genere . Hæc etiam patet ex iis , quæ in fine secundæ conclusionis diximus contra Philosophos , & ex dictis aliis quæstione præcedenti variis in locis .

Dico quinto , peccatum , vt est offensa Dei , non cognoscitur naturaliter , vt propriè offensa est dissolvens , scilicet amicitiam cum Deo , quæ fundatur in charitate supernaturali , secundum quam est amicitia inter iustum , & Deum , & communicatio bonorum secundum aliquam proportionem amicitie . Vnde Iudith 8. *Abraham amicus Dei factus est .* Psal. 138. *Nimis honoratus sum amicus tui Domini , &c.* Ioan. 15. *Iam non dico vos seruos .*

24 Tertia conclusio.

25 Quarta conclusio.

26 Quinta conclusio. Peccatum vt est offensa Dei , propriè non cognoscitur naturaliter.

2.2 Vnde sicut in Iudæis tempore legis reuelatæ , & scriptæ : exterius , discernit Paulus literam legis à spiritu , quem sequuntur Patres : ita etiam in gentibus præcepta , & documenta virtutum , discernenda sunt ab adiutorio Dei , sine quo non potuerunt adimpleri : cum nec ipsi Iudæi , qui perfectiorem notitiâ ex reuelatione scripta habuerunt de iisdem præceptis , nihil potuerunt , quantum ad opus impletionis , sine adiutorio Dei , quod fuit ex meritis , & fide Redemptoris : non quoddam necessitas fuerit peccandi , vt moderni Nouatores statuunt : sed quoddam voluntas iustitiæ non ponatur in effectu neque apprehendatur , nisi liberum arbitrium exciteretur ad bonum , & per amorem virtutis inspiratum , seu delecta-

Necessitas gratiæ.

Philosoph.

feruos, sed amicos, &c. Dixi secundum aliquam proportionem, &c. Propter inaequalitatem inter personas. Vnde Philoſophus 7. Eth. cap. 7. & 12. negat esse amicitiam hominis ad Deum, sed aliquid excellentius: tamen inuenitur proportio aliqua (quae fundatur in excellentia obiecti, & modo tendendi in ipsum) affectuum, actionum, beneficiorum, constantia, & firmitas. Et licet serui ad dominum non sit amicitia: tamen beneuolentia domini potest contingere, si adoptetur in filium, & amicum: hanc autem amicitiam non agnouit Philoſophus, neque sciri potest naturaliter. Vnde licet posuerit amorem excellentiae, tamen cap. 7. & 2. Magnorum moralium eam negauit. Videatur Doctor in 3. d. 27. ad primum principale, & articulo 3. ad vltimum.

27
Sexta conclusio.

Dico sexto modo quo extenditur amicitia ad amorem Dei, prout naturaliter cognosci potest per viam creaturaz, aut etiam disciplinae, cuiusque prouidentia circa res humanas praemiando bonos, castigando malos, quod notum fuit etiam infidelibus, sic cognosci potest peccatum esse detestandum, vt offensam, sub communi ratione. Haec conclusio patet, quia eadem regula, quae dicitur Deum amandum, dicitur non esse offendendum. Patet secundum ex ratione cultus, quem cognouerunt infideles, exhibendum Deo, ad placandam eius iram, seu offensam. Ex hoc patet responsio ad secundum dubium: & ad tertium quomodo scilicet peccatum se auerſum a Deo, & quae via id notum sit, nempe vt Deus est finis vltimus, etiam Beatitudinis naturalis, vt docet Doctor in 2. d. 3. quest. 9. Si autem loquamur de illa auersione a sine supernaturali, de qua hic per se agit Doctor, & in quaestione praecedenti, sic tantum sub hac speciali ratione cognosci potest supernaturaliter: & perinde respondetur ad quartam, & quintam, esse nota tantum supernaturaliter.

Peccatum vt est offensa Dei in genere

28
Septima conclusio.

Dico septimo peccatum esse vindicandum per poenitentem in seipsum, non est cognitum nobis lumine naturali, neque vili, nisi ex diuina reuelatione. Vnde quando Doctor dicit Angelo fuisse notam poenitentiam naturaliter, vel fore notam naturaliter, intelligit de poenitentia, qua est displicentia peccati, seu tristitia de peccato: non vero loquitur de ipsa, qua ex ordinatione diuina exigeretur ad remissionem peccati, & reconciliationem. Probatur, peccatum vindicandum hoc modo est tantum, ex diuina voluntate, & lege, in homine viatore tantum, sed illa voluntas videtur sola reuelatione nota: ergo, &c. Antecedens patet ex dictis supra. Consequentia probatur: quia poenitentia hoc modo sumpta neque deduci potest ex principiis generalibus de virtutibus, neque ex particularibus eius, cui peccatum opponitur, neque Philoſophis nota fuit. Dices. nouerunt Deum esse placandum, ergo per aliquam satisfactionem peccati. Respondetur eam placationem pertinuisse ad cultum, & religionem tantum, & ad spectasse, vt auerteretur poena peccati, non ipsum peccatum: nam & peccatum manere post actum, est tantum creditum nobis: quamuis itaque posuerint gentiles Metanocam Deam, quae exigeret poenas peccatorum: tamen non cognouerunt hominem in seipso debere commissum punire: loquendo ergo de poenitentia, vt detestatio, seu dolor de peccato ex motiuo huius, aut illius virtutis, quando illud motiuum non est supernatu-

Probatio.

Conclusio soluitur.

rale, habet regulam naturalem; loquendo vero de poenitentia, vt est talis detestatio ex motiuo credito tantum, vel quatenus etiam est specialis, habet fidem pro regula. In priori sensu loquuntur multi Doctores, qui ponunt poenitentiam naturalem, & regulam eiusdem ordinis distictam ab infusa. Ex quo patet solutio quaestionis. Responsio etiam ad argumenta patet: ex dictis iuxta variam acceptionem poenitentiae: solum dicendum ad illud quod opponitur ex Tridentino, licet peccatum sit ex motiuo virtutis, cui opponitur detestabile: eam detestationem reduci ad poenitentiam, & disponere ad veniam quatenus imperatur a poenitentia virtute in vindictam peccati: hoc autem non est notum lumine naturali.

Explicatur Tridento

h Ad primum principale, &c. Haec responsio patet ex dictis; sicut enim qualibet virtus specificatur a motiuo suo, ita etiam inclinatur ex eodem motiuo ad detestandum peccatum, quae opponitur ipsi motiuo dantaxat: & sic vnus virtutis est vna poena, nempe in specie nolendo peccatum, & tristando de eius positione: quia aliter non respicit peccatum, nisi qua opponitur, & quae opponitur bono, circa quod versatur. Alterum membrum est, tot esse poenas intelligendas, quor statuit lex ordinantis, & acceptantis poenas, & has omnes vna virtus in specie vt vindictiua, seu poenitentia, infligere potest, & imperare, tam causas proximas, quam ipsam tristitiam remotaem us applicatis.

29
Ad primum principale.

Distinctio sustinetur.

i Ad secundum similiter patet, in ratione actus & bonitatis dari posse aequale bonum, malo peccati, quae peccatum est transgressio huius, aut illius virtutis, de qua difficultate infra differemus quest. prima seq. dist. Sic tamen non esset sufficiens punitio, nisi sit lege praescripta, & acceptata: quia punitio illa respicit peccatum in ordine ad offensam, cui debet fieri satisfactio. Dices, ergo erit crudelis, si non acceptet aequivalentem satisfactionem. Responsionem, inquit, quere: sed eam obiter ipse subiicit, quod omnes ille poena aequivalent vni perfecta punitio: saepe enim atriitio insufficientis est, vt dictum est, &c. nempe quaestione secunda.

30
Ad secundum.

Satisfactio aequivalens peccato.

Replicat soluitur.

Pro intelligentia huius aduertendum est, peccatum post Baptismum commissum praeter priuationem rectitudinis virtutis, cui opponitur, esse offensam Dei, & priuare eius gratia, quod commune est omni peccato mortali. Ultra hoc dicit circumstantiam ingratitudinis, vt docet Tridentinum sess. 14. cap. 1. & cap. 8. & Doctor infra dist. 22. Saue, inquit, Concilium cap. 8. & diuina iustitia ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerunt: aliter vero qui semel a peccati, & demonis seruitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono scienter templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidauerint, &c. Haec ratio Concilij posita ex diuina iustitia respondet obiectioni: quia sicut peccatum ex notitia virtutis, & ingratitudine beneficii recepti crescit in libertate, & malitia: ita & exigit iustitia, vt poena eius, seruata proportione, grauetur.

31
Declaratio solutionis.

Trident.

Circumstantia ingratitudinis punita.

Alteram subiicit rationem Concilium ex diuina clementia, his verbis: Et diuinam clementiam docet, ne ita nobis absque vlla satisfactione peccata dimittantur, vt occasione accepta peccata leniora putantes, volutarij, & commeliosi Spiritus sancto

32
Diuina clementia idem postulat.

Remissio peccati ex misericordia.

in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die ira: proculdubio enim magnopere à peccatis reuocant, & quasi fræno quodam coercent hæc satisfactorie pœne, &c. Ex quibus patet responsio. Posset & alia dari, quia vera pœnitentia, seu quicumque actus antecedens, licet à Deo exigatur, & acceptetur, non est æquivalens secundum iustitiam; sed tantum acceptatur misericorditer à Deo, quamuis non mereatur iustificationem, quæ sit gratis, & ex misericordia tam donantis actum, quam condonantis peccatum: ut patet ex eodem Trid. sess. 6. c. 8. Benè ergo dicit Doctor omnes illas punitiones vni soli æquiuale, & non esse excessum secundum iustitiam: quia contritio aliquando est insufficientis: quæ tamen esse talis potest, ut sui perfectione deleat etiam omnem pœnam, ut supponit Trident. sess. 14. c. 2. in fine, & huic vni perfectæ, & completæ, æquivalent plures aliæ inferioris gradus.

Ad tertium patet ex dictis.

33
Dubitium.
An requiratur semper actus proprius pœnitentiæ ad remissionem. Requiritur regularetur.

Hic dubitari potest ex responsione ad argumenta, ex dictis etiam supra, an requiratur actus proprius pœnitentiæ ad remissionem. Respondet regulariter requiri, & interuenire hunc actum. Probat ex locis citatis Trident. sess. 14. ubi dicit diuina exigente iustitia sine magnis nostris fletibus non remitti peccatum, & sine sa-

tisfactione; sed satisfactio pro peccato debet esse secundum præscriptum legis: ergo in vindicatione peccati. Secundò fides, quæ docet dolendum esse de peccato commisso, docet etiam pœnam interiorum, & exteriorum applicandam esse in vindicationem peccati. Tertio non sufficit contritio, aut detestatio peccati sine voto Sacramenti, vel explicito, vel implicito: sed votum Sacramenti est propositum de subeundo iudicio Sacerdotum ad vindicandum peccatum in reum: ergo supponit actum vindicationis in eo, qui habet votum recipiendi Sacramentum.

Conclusio intelligenda est regulariter: quia si casu daretur contritio aded subito ex motiuo charitatis, & impulsu absorbens mentem, ut non permetteret aliud motiuum considerare, iustificaret: sed fortè rarissimus est casus respectu peccati, qui cognoscitur inesse: quia fides, quæ docet dolendum de peccato tali, docet etiam vindicandum. Alia quæ hinc consequenter tractari possunt de circumstantiis contritionis, & proposito emendationis, de voto Sacramenti, & an extendi debeat dolor particulariter ad singula peccata, & an naturalis attritio sufficiat ad Sacramentum, & de precepto pœnitentiæ, dicuntur in sequentibus, prout littera Doctoris suggeret.

Quæstiones remissa.

QVÆSTIO IV.

Utrum per Sacramentum pœnitentiæ deleatur culpa?

Alenf. 4. part. quæst. 80. memb. 1. D. Bonau. dist. 18. art. 1. quæst. 1. & 2. Richard. art. 2. quæst. 1. D. Thom. quæst. 1. art. 3. & 3. part. quæst. 86. art. 6. Suar. tom. 4. disp. 16. sect. 2. Bellarm. 2. de pen. c. 3. Magister dist. 16. & 18. laic. Coccius 2. tom. lib. 7. art. 1.

VARTO quæro, Utrum per Sacramentum Pœnitentiæ deleatur culpa? Videtur quod non, quia dicit Psalm. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. ubi Cassiodorus: Magna pietas Dei, quod ad solam promissionem peccata dimittit. Votum enim pro operatione iudicatur. & August. ibidem: nondum pronuntiat, sed promittit se pronuntiatum, & Deus dimittit: sed sine pronuntiatione non est Pœnitentiæ Sacramentum.

Item, Augustinus super illud Io. 11. de suscitatione Lazari, nemo potest confiteri, nisi suscitatus. Probat tripliciter. Primò, per suscitationem Lazari, qui prius suscitatus est, quam de monumento eductus. Secundò per illud Ecclesiastici 17. A mortuo velut, qui non est, perit confessio. Tertio per illud Psalm. 87. Nunquid medici suscitabant, & confitebuntur tibi.

Item, si per Sacramentum Pœnitentiæ dimittitur peccatum, cum sacerdos ministrat Sacramentum, ergo sacerdos dimitteret peccatum. Consequens est falsum per illud Hieronimi super Matth. decimo sexto, Tibi dabo claves, &c. Hunc, inquit, locum non intelligentes quidam, aliquid sumunt de * superbia Pharisæorum, ut dampnare innoxios, vel soluere putent noxios, cum apud Dominum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quaratur: & huiusmodi probationem innuit subdens: In Leuitico se ostendere sacerdotibus iubentur leprosi; quos illi non faciunt leprosos, vel mundos; sed discernunt, qui mundi, vel immundi sunt. ita hinc.

Contra, Matth. decimo sexto: Quodcumque ligaueris super terram, &c. Item Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.

Hic sunt tria videnda. Primò, ratio huius nominis Sacramentum Pœnitentiæ. Secundò, quod illi rationi nominis aliquid subest. Tertio solutio quæstionis.

De primo, pono hanc rationem nominis: Pœnitentia est absolutio hominis pœnitentis, facta certis verbis, cum debita intentione prolatis à sacerdote, iurisdictionem habente ex institutione diuina, efficaciter significantibus absolutionem animæ à peccato.

Pœnitentia definitio.

COMMEN

C O M M E N T A R I V S.

I
Scopus qua-
stionis.

Quarto quæro, *verum per Sacramentum, &c.*
Postquam Doctor tractauit de disposi-
tione præuia ad Sacramentum, nempe de ipsa vir-
tute penitentiæ: hinc tandem aggreditur declarare
in quo consistat hoc Sacramentum, quæ eius defini-

tio, & quæ exerceat efficaciam circa peccatū te-
mittendū. Et postquam pro vtraque parte subie-
cit rationes, tandem subiicit hanc definitionē pen-
itentia, quæ est prima conclusio huius quæ-
stionis, *Pœnitentia est absolutio hominis penitenti, &c.*

Ordo quæstio-
nis.

Definitio Pœ-
nitentia.

S C H O L I V M.

Posita definitione nominis Sacramenti Pœnitentia, ostendis tali nomini posse aliquid subesse, de quo actum est sup. d. 2. & 4. & d. 2. qu. 1. & ponis congruentias institutionis Pœnitentia, dicens doctrinam de hoc Sacramento similem esse doctrina de Sententiis & Iudiciis. Docet etiam Pœnitentiam supponere pro absolutione, & idem habet infra dist. 16. qu. 1. sequuntur Maior hic qu. 2. Gabr. qu. 2. art. 1. Dionys. Cister. dist. 2. 3. qu. 2. Occam 4. quæst. 8. & 9. Bassol. hic qu. 2. Alm. qu. 4. & omnes Scotista. D. Thom. 3. part. qu. 84. art. 1. & ibi Caiet. aiunt supponere pro actibus penitentiis. Dur. hic qu. 3. & Suar. tom. 4. dist. 18. sect. 2. pro actibus penitentiis & absolutione simul, supponere volunt. Trid. sess. 13. cap. 3. fauet Scoto, dum ait præcipuam vim esse in verbis ministri.

3
Dist. 1. q. 2.
& 4. & d.
2. quæst. 1.
qu. 2. & 4.

Congruentia
pro Sacra-
mento pœ-
nitentia.

Pœnitentia
est absolutio,
seu definiti-
ua sententia
iudicis com-
missarij: de
quo infr. d.
16. q. 1.

De reg. iur.
in 6. & C. si
à non cõpet.
1. 2. &
ultima.

4
Doctrina de
Pœnitentia
subalternatur
doctrina
de Iudiciis
& Sententiis.

Quare in
pœnitentia
nō requiritur
verba,
ita præcisa
sicut in Ba-
ptismo, &
Eucharistia.

Forma apta
pœnitentia;
Ego te ab-
soluo ex
Trid. sess. 14.
c. 3. & Flor.
decret.
Eug.
dist. 6. qu. 5.

Quo ad secundum ostendo primò, quòd possibile est huic positioni nomi-
nis aliquid subesse. Secundò, quòd congruit aliquid subesse. & Tertid, quòd
aliquid subest. Primum ostenditur per hoc, quòd possibile est Deo animam absolue-
re à peccato, iuxta illud symboli; *Remissionem peccatorum*: & per consequens possibile
est instituere aliquod signum illius absolutionis, & hoc signum efficax, vt prius expo-
situm est efficax, in materia de Sacramentis in vniuersali; & pari ratione verba quæ-
cunque à quocunque ministro prolata, & tunc patet tota possibilitas illius rationis.

Congruitas probatur quantum ad singulas particulas. Primò, quia congruum
est aliquod esse signum sensibile istius absolutionis à peccato, propter easdem ratio-
nes, propter quas dictum est *dist. 1. de congruitate Sacramenti in communi*. Et pro-
pter easdem congruum est illud esse signum institutum à Deo, quia & magis moue-
bit, & ducet intellectum in certitudinem; & magis inclinabit affectum ad prompti-
tudinem suscipiendi illud signum. Congruit etiam in proposito istud signum absolu-
tionis interioris institui in verbis significantibus absolutionem, vt signum repræsen-
tet signatum.

Et hoc est, quod dictum est in ratione Pœnitentiæ, quòd *pœnitentia est absolutio*,
id est, quædam sententia diffinitiva absoluens reum: non tamen sententia Iudi-
cis principalis, sed Iudicis secundarij, vel commissarij. Potest enim quis ex com-
missione cognoscere in causa, & ita ex commissione sententiare; vel pro con-
demnatione rei, si indignus est, vel pro eius absolutione, si dignus sit. Con-
gruit etiam, quòd ista absolutio exterior fiat à sacerdote, quia congruit
extrema per medium reduci in extremum, & ita in Hierarchia Ecclesiastica,
extremos, scilicet peccatores, reduci in Deum per Hierarcham, id est, sacerdotem,
sicut est in Ecclesia triumphante. Congruit etiam, quòd à iurisdictionem habente,
quia sententia à non sup Iudice lata nulla est.

Ex hoc sequitur corollarium, quòd doctrina de Sacramento Pœnitentiæ subal-
ternatur doctrina de Iudiciis, & etiam doctrina de Sententiis. Pro quanto enim est
in Ecclesia duplex forus, scilicet publicus, & priuatus, pro tanto est duplex iudicium:
& quantum ad aliquas regulas iustitiæ oportet esse conuenientiam hinc, & ibi,
sicut vtraque diffinitio hinc, & ibi est actus iustitiæ. Et pro tanto potest Sacramen-
tum Pœnitentiæ dici Sacramentum iudiciale, vel iudicium sacramentale. & ex hoc,
quòd sacramentale est firmitus, quia rationabilius quàm aliquod iudicium pu-
blicum.

Et ex hoc patet ratio, quare non est necesse esse ita præcisa verba in isto Sacra-
mento, sicut in Baptismo, vel Eucharistia, quia sufficit, quòd exprimat actus sen-
tentia absolutionis: sicut & in iudicio publico non oportet esse limitata verba. Ait
enim vnus de Theodoro martyre, *Iubeo ignibus iradi*. Alter de Cypriano sancto, *gla-
dio animaduerti placet*. Communiter tamen ista verba sunt apta: *Ego te absoluo*; quæ-
cunque alia præmittantur, vel consequantur secundum diuersam consuetudinem in
diuersis Ecclesiis.

Congruit

Congruit etiam, quod requiratur intentio debita, vt *suprà* expositum est in aliis Sacramentis. Congruit etiam ex parte susceptiui, quod sit pœnitens, id est, habens aliquam displicentiam de peccato commisso: hoc enim videmus etiam in Iudicibus temporalibus, quod proteruum sententialiter condemnant: pœnitentem verò suo modo absolunt, id est, tanquam non reum, vel non puniendum sententiant.

COMMENTARIUS.

2. Possibilitatem dicitur rei definita.

Quoad secundum, &c. Explicat primò possibilitatem huius: quia possibile est Deo remittere peccata sicut de facto remittit per illud Symboli, remissionem peccatorum, &c. Et hanc remissionem, possibile est, vt tribuat per signum sensibile, & ita congruit, vt patet ex dictis dist. 1. huius qu. 2. & 4. & dist. 2. quæst. prima. Quod perinde etiam patet ex dist. 7. quæst. prima & dist. 8. Quod consistat hoc signum in absolutione, probat. Quia est actus iudicialis, & sententia definitiua ministri, vt habet potestatem à Deo, & Ecclesia: vnde infert corollarè doctrinam hanc de Sacramento Pœnitentiæ subalter-nari doctrinæ de Iudiciis, & Sententiis. Infert inde, non requiri ita determinata verba in hoc Sacramento, sicut in Baptismo, & Eucharistia: illa tamen est congrua forma, Eg. te absolvo, &c. qua vtitur Ecclesia. Vltimò subdit, necessariam esse intentionem in Ministris, & displicentiam peccati in pœnitente.

Similia huius litteræ.

3. Controversia de eo quod dicit Paul. Sacrament. in recto. Sententia aduersa.

Circa hanc litteram Doctoris plura se offerunt differenda; & primò non modica est controversia circa illud, quod in recto statuit, pro definitione, & definito, nempe quod Sacramentum in recto consistat in absolutione: quam sententiam impugnat Caiet. 3. part. qu. 84. art. primo. asserens contrarium definiti in Florentino in decreto unionis Armenorum. Sotus in hac dist. quæst. 1. art. 1. dicit à Canonico dicendi more alienam: Vasquez autem reprehendit modum loquendi exorbitantem à communi, asserens esse questionem de nomine. Ita in dictum articulum D. Thomæ dubio 2. Secunda sententia est essentialiter consistere in actibus pœnitentis tantum, & absolutionem spectare in obliquo, seu vt complementum ad essentialiam Sacramenti. Hanc tenent quidam Thomistæ, vt Sotus *suprà* citatus; ita enim de omnibus Sacramentis disserit, vt visum est *suprà* dist. prima quæst. secunda.

Censura in Doctorem.

Secunda sententia consistit in actibus pœnitentis.

Tertia sententia consistit in actibus pœnitentiæ & absolutione.

4. Conclusio. Consistit in ipsa absolutione in recto.

Tertia sententia est, Sacramentum constitui essentialiter tam ex absolutione, quam aliis actibus pœnitentis. Est D. Thomæ loco citato, & communior inter modernos eius discipulos: quam sequuntur antiquiores etiam, vt D. Bonaventura, Richardus, locis citatis à scholiaste. Conclusio Doctoris tam *hic*, quam d. 16. q. 1. est, consistere in absolutione in recto, requiri autem actus pœnitentis in obliquo. Eandem tenet Maior, & alij, quos citat præfatus scholiastes: apud Catholicos autem nulla est controversia, quin requirantur omnia necessitate Sacramenti, & ex diuina institutione: solum controuertitur quod est fundamentum significationis Sacramentalis. Eandem sententiam etiam docuit S. Thomas in 4. d. 22. q. 2. art. 1.

Probatio conclusionis.

Probatur conclusio tanquam Catholica, canonica & vt magis tenens proprietatem significationis Sacramentalis, & specificæ huius Sacramenti contra censuras præmissas. In eius efficacia tribuitur gratia Sacramentalis, in quo

remituntur peccata: sed horum remissio solum fundatur essentialiter in potestate clauium, seu iurisdictione data Sacerdotibus dimittendi, aut retinendi peccata, cuius exercitium est absolutio pœnitentis: ergo in absolutione consistit efficacia remissionis. Maior vera est sine controversia & ex Trid. sess. 6. cap. 7. vbi definitur iustificationem includere tam remissionem à peccato, quam renouationem, & sanctificationem interiorum per susceptionem gratiæ, & donorum. Patet etiam ex Canone 6. sess. 7. de Sacramentis in genere, vbi definitur Sacramenta nouæ legis conferre gratiam. Item ex definitione Sacramenti, quod est signum practicum gratiæ. Patet ratione Theologica, quia eatenus remittitur peccatum mortale, quatenus confertur gratia, per locum à contrariis: ergo in eius efficacia datur gratia, & significatur practice, in cuius efficacia dimittuntur peccata.

Remissionem peccatorum ad clauis.

Probatur itaque minor, ex institutione Sacramenti. Accipite Spiritum sanctum; quorum remissis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, &c. Ioan. 20. quibus verbis conceduntur clauis, seu potestas Ministris Ecclesiæ, quæ promissa est, Matthæi 18. Quicunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in Cælo, & quicunque solueritis super terram, erunt soluta & in Cælo, &c. Quibus verbis dimissio aut retentio peccatorum tribuitur Ministris, vt patet ex communi Ecclesiæ, Patrum, & Doctorum, expositione in ea loca. Et probatur ratione, pœnitentia instituta est per modum iudicij, & tribunalis; sed actus iudicialis essentialiter in recto tantum includitur in sententia iudicis, in reliquis autem tanquam requisitis tantum vt iustè, & legitime formetur sententia, per quam solum absoluitur, aut condemnatur reus; & si non sit criminalis, dirimitur his ex cognitione causæ, quæ si alioquin cognita est, non requiruntur, vt accusatio testis, probatio, & huiusmodi, & in periculis, aut inbente principe reliquæ solemnitates relinquuntur, quibus euidencia facti æquiualeat. Absolutio autem sola est actus iudicialis in proposito. Maior patet ex Trid. sess. 14. cap. 2. ostendit distinctionem Baptismi, & Sacramenti pœnitentiæ; quibus remittuntur peccata: quia illud non est institutum per modum iudicij, hoc autem ita institutum est: constat, inquit, Baptismi ministrum iudicem esse non oportere, cum Ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi ianuam fuerit ingressus, &c. Secus est de domesticis fidei, &c. Nam hæc, si se postea crimine aliquo contaminauerint, non iam Baptismo abluunt, &c. Sed ante hoc tribunal tanquam reos sibi voluit, vt per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsam pœnitentes confugerint, possent liberari; vbi liberationem à peccatis tribuit Conciliuum sententiæ Sacerdotum in hoc tribunali, in quo distinguitur ab alia, quæ fit in Baptismo per modum abluitionis, & non sententiæ: idemque patet cap. 5. & can. 3. Quod verò

5. Institutio Sacramenti.

Institutio eius per modum iudicij.

Absolutio æque iudicialis.

Differentia Baptismi, & Pœnitentiæ.

Remissio peccati ex sententia Sacerdotum.

verò absolutio sit actus iudicialis, definitur his verbis cap. 6. *Quamvis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio; tamen non est solum nudum ministerium, vel annunciandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso velut à iudice sententia pronuntiat: can. nono. Si quis dixerit absolutioem sacramentalem non esse actum iudicalem sed nudum ministerium, &c. Anathema sit, & cap. 7. ostenditur idem quatenus ad absolutioem validam definitur requiri iurisdictionem ordinariam, aut delegatam.*

6 *Secunda probatur conclusio: actus poenitentis eatenus requiruntur ad poenitentiam quatenus necessarii sunt ad actum iudicalem; ergo essentia Sacramenti non in ipsis, sed in ipso actu iudiciali consistit: & quamvis sine illis peccati non possit, non in virtute tamen ipsorum ligat, aut absoluit, sed autoritatis, cuius est merum exercitium. Probatur antecedens: in primis, contritio non requiritur aliter ad poenitentiam, quam ad Baptismum peccatoris adulti, sed in hoc requiritur ut dispositio tantum, ut patet ex Trid. sess. 6. cap. 5. & 7. non ut aliquid pertinens ad Sacramentum Baptismi essentialem sed in gradu tantum dispositionis requiritur ad Sacramentum poenitentiae; quatenus scilicet includit conversionem à peccato, eiusque retractationem interioriorem: unde Trid. sess. 14. cap. 4. *Contritio, quae primum locuta inter praedictos poenitentis actus habet, &c. Sicut autem quovis tempore ad impetrandam remissionem peccatorum hic contritionis motus necessarius: est ut homine post Baptismum lapsò ita demum preparat ad remissionem, &c. (preparare, & disponere idem sunt apud Concilium locis supra citatis, ut clarum est.) peccatorum nisi cum fiducia divinae misericordiae, & voto praestandi reliqua continentur sit, quae ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur, &c. Ex quibus verbis sic arguuntur: Contritio est preparatio ad dimissionem peccatorum; si coniuncta sit cum voto praestandi reliqua necessaria ad ritè suscipiendum Sacramentum poenitentiae: ergo condistinguit Conciliaria verum Sacramentum essentiale, ut ita dicam; poenitentiae à contritione; ac proinde haec eius essentiam non ingreditur.**

7 *Confirmatur ex sequentibus, postquam divinitus mox contritionem in perfectam, & imperfectam, dicens perfectam reconciliare peccatorem: Deo: Docet, inquit, praeterea, & si contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur non esse adscribendam, &c. In quibus condistinguit Sacramentum à contritione (priusquam Sacramentum actu suscipiatur, &c. & in voto Sacramenti, &c.) Dices haec vera esse de contritione seorsim sumpta distingui à Sacramento, non verò ut subest formae, seu absolutio: quia sic includitur ut pars essentialis, non tantum dispositio. Contra, haec eualio verbis sequentibus non quadrat; loquens enim de contritione imperfecta, dicit esse motum Spiritus sancti, quo poenitens aditus, viam sibi ad iustitiam parat, & quamvis sine Sacramento poenitentia per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento poenitentiae impetrandam dirigit, &c. Et infra: *Quamobrem falsò quidam calumniatur Catholicos scriptores quafi**

radiderint Sacramentum poenitentiae ab ipso bono motu suscipientium gratiam conferre, &c. In quibus clarissime distinguit Sacramentum à contritione, prout subest formae, in ipso Sacramento, tribuens ei rationem solam preparationis, ad obtinendam in Sacramento poenitentiae veniam peccatorum: & Sacramentum aliud facit à bono motu suscipientium. Confirmari potest in opinione eorum, qui admittunt Sacramentum poenitentiae validum in forme defectu obstitit.

Idem antecedens principale probatur quantum ad confessionem, eam tantum requiri ad formam actus iudicialis, & ad informandum iudicem poenitentialem, ex eodem Trid. cap. 5. *Ex institutione, inquit; Sacramenti poenitentiae, iam explicata, uniuersa Ecclesia semper intellexit institutam esse à Domino integram peccatorum confessionem, &c. ex institutione, inquit, explicata, &c. explicuit nempe supra capite primo institutionem in eo praecise, quòd data sit potestas remittendi, & retinendi peccata Apollolis, & successoribus. & cap. 2. poenitentiam ait institutam esse per modum tribunalis, & iudicij. Ex hac ergo colligitur iuxta Concilium confessionem necessariam esse, ut mox subiungit, reddens causam, & fundamentum dictae consecutionis: *Quia Dominus noster Iesus Christus, &c. Idem. Sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tanquam praesides, & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferuntur, &c. quo pro potestate clauium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntiant. Constat enim Sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque aequitatem quidem illos in panis iniungendis seruare potuisse, si in genere duntaxat, & non posius in specie, ac singillarim sua ipsi peccata declarassent, &c. Si ergo ex forma institutionis sacramentalis poenitentiae per modum iudicij colligat Ecclesia institutionem confessionis peccatorum, sequitur ad poenitentiam requiri confessionem, quatenus necessaria est ad informationem iudicij, ac proinde non aliter, quam ut dicit praecisum ordinem ad actum iudicalem: quod est intentum.**

8 *Confessio requiritur ad formam actus iudicialis. Trid. Confessio in integrum, & aliquando nulla requiritur. Praeceptum confessionis ut obligat. Absoluendus agonizans qui petiit confessionem.*

9 *Confirmatur aliquando, & in casu sine completa confessione, aliquando sine vlla perficitur Sacramentum poenitentiae; ergo non spectat ad essentiam eius, quamvis ordinariè requiritur. Probatur consequentia, quia aliquoquin non consisteret sine ipsa, sicut nec alia Sacramenta, ut Baptismus sine aqua, & ablutione. Antecedens patet: quia tunc praecise virget praecceptum, & necessitas confessionis, quando virget informatio petenda, aut habenda de statu rei, & eius dispositione: verbi gratia, in casu extremae necessitatis non exigitur completa, & integra confessio, quando non suppetit tempus, aut est periculum, ne mors praeventiat, vel si in media confessione cadit apoplecticus, vel quando iam incipere vult confessionem, absoluendus est, ut infra dicemus: & in casu Conc. Carthaginensis III. & IV. ac Arausiaci primi: & Leonis Papae, quando moribundo amisso vsu rationis superuenit Sacerdos, modò qui antea praesentes fuerunt, testimonium perhibeant eum petiisse poenitentiam, est absoluendus: in quo casu completur Sacramentum sine confessione: ergo etiam Concilia agnoscunt eam non esse de essentia Sacramenti. Quod ratione amplius probatur, quia dispositus viator per veram attritionem omnia loquela, & vsu rationis, relinqueretur sine*

Esse actum iudicalem.

Secunda probatur.

Contritio perinde ad poenitentiam, & Bapt. requiritur.

Esse dispositionem ad Sacramentum.

Trid. sess. 14. cap. 4.

Distinguit Conc. Sacramentum à contritione.

Confirmatio.

Confessio requiritur ad formam actus iudicialis. Trid.

Idem.

Confessio in integrum, & aliquando nulla requiritur.

Praeceptum confessionis ut obligat.

Absoluendus agonizans qui petiit confessionem.

sine remedio necessarii quod non videtur congruum : quamvis alias contingere possit poenam peccati : tamen apud adversarios pro inconvnienti ducitur.

10 Satisfactio vt requiritur.

Tertio; præbatur antecedens quoad satisfactionem, quæ est tertius actus poenitentis : quia antequam ipsa completeretur, perficitur Sacramentum poenitentia, vt est consuetudo Ecclesie; imò non debet absoluenda fortè imponi persoluenda, antequam detur absolutio quia non haberet effectum ex clauium efficacia, seu ex opere operato: gratia autem sacramentalis, sicut & remissio peccati, datur ante satisfactionem, imò si nulla imponeretur, quamuis peccator Sacerdos eam negligens. Ex hoc argumento patet antecedens vniuersum quoad tres actus poenitentia; non magis Concilia definiunt confessionem, & contritionem esse materiam poenitentia, quàm satisfactionem, quia vniiformiter, & sine discrimine illos tres actus statuunt materiam : sed certum est quodd satisfactio non spectet ad essentiam Sacramenti : ergo neque alia. Dices, quodd etiam probaret hoc, quodd neque alij requirerentur ad Sacramentum poenitentia aliter, quàm satisfactio. quod est falsum. Respondetur, id verum esse ex hoc capite, sed alij magis necessarij sunt ad ordinem iudicalem, & cognitionem status rei, & in hoc magis ab iis dependet Sacramentum, sicut contingit inter conditiones alias magis per se requiri, quàm alias.

Non esse partem essentialem.

11 Vltimo probatur conclusio: Tridentinum, & Florentinum assignando illos tres actus esse materiam poenitentia, loquuntur cum particula diminuentem, & distrahentem; sunt autem quasi materia, inquit Tridentinum cap. 2. Eadem sunt Florentini. Loquendo de materijs aliorum Sacramentorum simpliciter, & sine distractione, aut diminutione loquuntur: ergo aliter se habent actus poenitentis ad poenitentiam, aliter aqua ad Baptismum, panis & vinum ad Eucharistiam, etiam ex intèto Conciliorum; ac proinde tantum abest vt hinc, quod præcipuum est fundamentum aduersariorum, quidpiam conuincatur, vt potius nostra sententia confirmetur.

Ex modo loqueri Florentini, & Tridentini.

Responsio.

Impugnabitur.

Respondet Soto dici quasi materia, non quodd non sit talis absolute, sed quia non est extrinsecus appositã, sicut aqua, verbi gratia, in Baptismo, oleum in chrismate. Aliter Vasquez ait, quia nempe non esse substantias, sicut in alijs Sacramentis contingit, idèd dici quasi materiam actus poenitentis. Contrã; hæc est libera interpretatio: quia in alijs Sacramentis, verbi gratia, Baptismo, ablutio, non aqua, est proxima materia; in chrismate vinctio, in matrimonio consensus mutus coniugum. Respondent alij, matrimonium perfici in contractu, cuius materia est consensus mutus: sed hoc nihil est, quia poenitentia instituta est per modum iudicij, quod perfici debet in actibus humanis requisitis ad ipsam, quamvis eius essentiam non ingrediuntur quidam, sed probatur dicta esse contra intentionem Concil. ex Trident. loco citato, cap. 3. posita est distractio ad materiam respectiue ad ea, quæ prius dixit de forma, & institutione Sacramenti cap. 1. institutionem eius præcisè statuit in concessione potestatis absoluendi, & retinendi, quæ in solis ministris est. In secundo verò assertit esse tribunal, & dari per modum sententia. In tertio utitur, vbi explicat

Scoti oper. Tom. IX.

ea, quæ ad ipsum requiruntur, ita habet: Docet præterea sancta Synodus Sacramenti poenitentia formam, in qua præcipue vis ipsius sita est in illis Ministris verbis postquam esse: Ego te absoluo, &c. Deinde infra subiungit: sunt autem quasi materia, &c. vis Sacramenti est virtus eius practica, in qua essentialiter consistit ratio signi practici, si sit hæc: ergo præcipue in forma, & alius sint quasi materia, sequitur Scotum magis canonicè loqui, quàm Sotum; atque actus poenitentis non esse materiam simpliciter in recto.

Obiicit Soto primò definitionem illam esse longam, quam assignat Scotus. Sed ad hoc facilis est responsio nulla particularum otiosam esse: quia in ea explicantur necessaria habitudines, sine quibus Sacramentum nequit esse, vt ad poenitentem, ad formam, ad Ministrum, ad principalem causam, quæ est Deus, ad effectum: deficiente aliquo horum, Absolutio non esset sacramentalis: sicut ergo definitio est oratio rei esse explicans, & Sacramentum secundum esse, ad omnia ista dicitur habitudinem, ita ad ea definiendum erat, ad quæ naturam eius explicant Concilia.

Secundò obiicit Florentinum in Decreto vniouis Armenorum. Hæc, inquit, omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministris conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, &c. ergo Sacramentum poenitentia includit actus poenitentis tanquam materiam essentialem. Respondetur negando consequentiam: quia Concilium dicit tantum perficiuntur, non verò quodd essentialiter includantur iam enumerata, vt partes: alius Minister etiam esset de essentia Sacramenti. Deinde, quando Concilium loquitur de materia poenitentia, dicit actus poenitentis esse quasi materiam. Tertio, materia non potest vniiformiter in Sacramentis sumi: nam quædam habent materiam tantum circa quam, quæ ad essentiam non spectat, vt Eucharistia panem, & vinum, circa quæ conuertitur transmutatio. Alia etiam materia, in qua actio ipsa sacramentalis perficitur, vt vinctio in chrismate, ablutio in aqua: neque ex modo ergo se habendi huius materia: ad Sacramentum rectè philosophandum est materiam Eucharistia esse partem essentialem, quam certum est non esse Sacramentum, neque in eo includi: vnde non video quid ad propositum conuincat illud argumentum: certum est materiam poenitentia esse peccatum actuale post Baptismum, actus autem poenitentis ea proportione dicuntur materia, vel quasi materia, quatenus requisita ex parte rei eleuantur virtute clauium ad habendum in eo aliquem effectum, quem ex se non haberent, & quatenus sunt materia subiecta inquisitioni iudicis, eiusque sententia, ea proprietate, qua examen testium, confessio rei, punitio requisita legibus, subiiciuntur discussioni, & sententia: iudicis in alijs causis.

Vnde aduersarij desumunt argumentum non ex Concilio, sed ex proportione materia: baptismalis, quæ æquè concludit in Eucharistia; sed falsò, materiam esse partem eius: quis enim dicit panem, & vinum significare corpus Christi ex institutione diuina? aut in matrimonio inueniri materiam distinctam à personis, quæ est materia circa quam contractus, & conuincationis,

12 Prima obiectio. Solutur.

Definitio substantiatur.

13 Secunda obiectio. Florent.

Responsio.

Materia non sumi vniiformiter.

14

8 Satisfactio vt requiritur.

9 Satisfactio vt requiritur.

10 Satisfactio vt requiritur.

11 Satisfactio vt requiritur.